Mötesbok: Kommunfullmäktige (2026-09-28)

Kommunfullmäktige

Datum: 2026-09-28

Plats: Fullmäktigesalen, Rådhusesplanaden 6

Kommentar:

Dagordning

Val av justerare och fastställande av dagordning

160/26 Val av justerare och fastställande av dagordning 2026-09-28 4

Interpellationer och frågor

161/26 Interpellation: Kommer Forslunda naturbruksgymnasium att sluta med ekologisk mjölkproduktion? Åsa Bäckström (-)(V) 5

162/26 Interpellation: Hur många av de som blivit kvalitetsundersköterskor har helt slutat arbeta ”på golvet”? Davis Kaza (AP) och Patrik Brännberg (AP) 8

163/26 Interpellation: Hörseltillgänglighet och hörhjälpmedel – hur följer kommunen Boverkets krav? Maria Lindvall (-)(L) 11

164/26 Interpellation: Fria och trygga resor för elever i anpassad grund- och gymnasieskola; Maria Lindvall (-)(L) 13

165/26 Fråga: Tar du ditt ansvar för de många bristerna i samband med valet? Davis Kaza (AP)

Ärenden

166/26 Motion 39/2025: Barnrättsstrateg för våra barns rätt; Tobias Holmbom (V) 16

167/26 Motion 40/2025: Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen; Elmer Eriksson (M) 28

168/26 Motion 41/2025: Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar; Bore Sköld (V) 37

169/26 Motion 42/2025: Inför lågkostnadsparkering i parkeringshusen för att stärka centrumhandeln; Anders Sellström (KD) 51

170/26 Motion 45/2025: Revidera Umeås kommuns resepolicy; Anders Ågren (M) 62

171/26 Motion 46/2025: Funktionsrättskonsekvensbeskrivning - utred införandet av FKB i Umeå kommun 77

172/26 Motion 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling: Stefan Nordström (M) 90

173/26 Motion 5/2026: Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer; Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V) 266

174/26 Motion 9/2026: Starta en ny returbutik i Umeå; Daniell Anderson (V) och Bore Sköld (V) 298

175/26 Mobilitetsnorm 312

176/26 Nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB 391

177/26 Avsägelse: ersättare i Västerbottens Museum AB och i Stiftelsen Västerbottens Museums samlingar; Linda Sondell (S) 465

178/26 Avsägelse; ledamot i kommunstyrelsen, ledamot i kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och ledamot/1 vice ordförande i äldrenämnden; Veronica Kerr (KD) 466

179/26 Avsägelse; Kommunfullmäktige, kommunfullmäktiges valberedning, kulturnämnden och kommunstyrelsen; Helena Smith (S) 470

180/26 Avsägelse; ordförandei gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden; Peter Vigren (S) 473

181/26 Avsägelse; ledamot i fritidsnämnden; Roger Persson (M) 475

182/26 Avsägelse; ersättare i för- och grundskolenämnden; Pranav Nair (L) 476

183/26 Avsägelse; ledamot i Umeå Energi AB; Nils-Erik Pettersson (MP) 478

184/26 Fyllnadsval; ledamot i Umeå Hamn AB; Tomas Helleberg (MP) 480
185/26 Avsägelse; ledamot i äldrenämnden; Annelie Andersson (S) 482
186/26 Anmälningsärenden 2026-09-28 483

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-09-23
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2026/00117

Val av justerare och fastställande av dagordning 2026-09-28

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att till justerare av dagens protokoll utse Peter Vigren (S) och Maja Westling Palmberg (C)

att digital justering äger rum senast måndag 5 oktober kl. 15.00

att fastställa dagordning för mötet.

Beredningsansvariga
Tomas Jakobsson
Olov Häggström

Förnamn, Efternamn	Olov Häggström
Befattning	Utredare

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-03-26

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/01007

Motion 39/2025: Barnrättsstrateg för våra barns rätt; Tobias Holmbom (V)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att avslå motionen

Ärendebeskrivning
Vänsterpartiet har lämnat in en motion (39/2025 - Barnrättsstrateg för våra barns rätt) där de skriver att det i dagsläget finns svagheter i hur barnkonventionen, som blev svensk lag 2020, tillämpas övergripande och konsekvent i Umeå kommun. Motionären skriver att utan en tydlig central samordning och specialiserad funktion har arbetet blivit splittrat, där goda initiativ drivs på enskilda håll men utan sammanhållen effekt eller förutsägbarhet. Motionären föreslår därför att Umeå kommun tillsätter en tjänst som barnrättsstrateg med uppdrag att arbeta kommunövergripande med att säkerställa barnkonventionens principer och krav. En barrättsstrateg skulle bland annat stödja nämnderna i att genomföra barnkonsekvensanalyser, utveckla gemensamma rutiner, följa upp besluts konsekvenser för barn och bidra till kompetenshöjning. Motionen hänvisar till andra kommuner och regioner – exempelvis Region Värmland, Mönsterås och Sigtuna – som redan arbetar med liknande funktioner. Vänsterpartiet yrkar i motion 39/2025 på:

att Umeå kommun tillsätter en tjänst som barnrättsstrateg med kommunövergripande ansvar för barnkonventionens implementering.

att tjänstebeskrivningen utformas i enlighet med intentionerna beskrivna ovan.

Stadsledningskontorets yttrande
Idag finns viss specifik organisering kopplat till arbete med barnkonventionens implementering. Inom stöd och omsorg finns en handlingsplan för implementering av barnkonventionen, som har till syfte att säkerställa implementering av barnkonventionen och som årligen följs

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01007

upp av Individ- och familjenämnden. Barnrättsstrategen inom stöd och omsorg har till uppgift att följa upp och återrapportera arbetet, samt ge stöd till verksamheterna i de strategiska barnrättsfrågorna. Barnrättstrategen samordnar även stöd och omsorgs barnrättsteam, som består av nyckelpersoner från verksamheterna. Tillsammans utgör de ett team som stödjer verksamheterna i implementeringen.

Den nya socialtjänstlagen (SFS 2025:400) som trädde i kraft 1 juli 2025, förtydligar barnets rättigheter och integrerar Barnkonventionens principer starkare i lagtexten. Barnets bästa ska alltid komma i första hand, och barns åsikter ska tillmätas betydelse utifrån ålder och mognad. Fokus flyttas mot mer förebyggande och tillgängliga insatser. Den nya socialtjänstlagen och lagen om konventionen om barnets rättigheter är gemensamma i att barnets bästa i fokus, ökad delaktighet, tydligare barnrättsperspektiv i att lagen anpassas mer direkt till barnkonventionen. Implementeringen av ny socialtjänstlag berör flera nämnder och verksamheter. Det finns idag en förvaltningsövergripande arbetsgrupp som har som uppdrag att bland annat sammanställa en samlad läges- och behovsanalys som grund för vidare utveckling av ett kommunövergripande förebyggande arbete, som främjar trygga, jämställda och jämlika levnadsvillkor. Arbetsgruppen ska också belysa utvecklingsområden samt identifiera processer och arbetssätt som behöver fasas ut.

Inom för- och grundskoleförvaltningen finns ett barnrättsteam som leds av utbildningsstrateg som också är utbildad barnrättsstrateg. Barnrättsteamet har i uppdrag att utbilda personal inom förvaltningens olika verksamheter i och om barnkonventionen och att ge stöd i prövning av barnets bästa genom barnkonsekvensanalys. I skollagen (och läroplanerna) är barnkonventionen inkorporerad, särskilt gäller detta de fyra grundprinciperna om icke-diskriminering, barnets bästa, rätt till liv och utveckling, delaktighet och inflytande. Med utgångspunkt i de fyra grundprinciperna pågår även arbete inom ramen för ett IOP (idéburet offentligt partnerskap) mellan Umeå kommun och barnrättsorganisationer. Andra initiativ är arbete med barn och ungas inflytande som koordineras av Umeå fritid.

I program för social hållbarhet, fokusområde Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden, lyfts vikten av att främja goda uppväxtvillkor för barn och unga lyfts, samt barn och ungdomars rätt till delaktighet i enlighet med barnkonventionens grundläggande principer.

Som motionären skriver finns idag ingen enskild funktion med uttalat ansvar för att driva, följa upp, och återrapportera arbetet med barnkonventionen på övergripande nivå. Samtidigt är det inte självklart att

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01007

upprättandet av en centralt placerad tjänst är den mest ändamålsenliga vägen framåt. I nuläget finns inget samlat uttalat behov i tjänsteorganisationen av en särskild tjänst. Ett likvärdigt arbete behöver inta vara av avgörande betydelse bland annat beroende på att den verksamhet som bedrivs i de olika nämnderna skiljer sig avsevärt åt. Att kommunstyrelse och nämnder utformar egna sätt att integrera barnrättsfrågor kan ses som en ändamålsenlig och relevant anpassning till respektive nämnds specifika förutsättningar, verksamheter, målgrupper och uppdrag. Däremot kan behov av samordning och systematisk uppföljning av hur arbete med barnkonventionen utvecklas finnas, ett behov som bör kunna mötas utan att på förhand låsa fast formen för hur denna samordning bäst organiseras.

Beslutsunderlag

Motion 39/2025

Beredningsansvariga

Linda Gustafsson, strategisk utveckling

Beslutet ska skickas till

Motionären

Linda Gustafsson
Jämställdhetsstrateg

Mikael Brändström
Utvecklingsdirektör

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2025-11-06

Barnrättsstrateg för våra barns rätt

Den 1 januari 2020 blev det lag att barnkonventionen ska tillämpas fullt ut. Det innebär bland annat att barns bästa ska beaktas vid alla beslut som rör dem och att rätten till delaktighet och inflytande måste tillgodoses. Att beakta barns perspektiv och barnrättsperspektivet är därmed en lagstadgad förpliktelse. För att uppfylla denna lagstiftning krävs strukturer som säkerställer att barns rättigheter inte blir beroende av vilken nämnd eller förvaltning som är ansvarig.

I Umeå kommun finns i dagsläget svagheter i hur barnkonventionens förpliktelser tillämpas övergripande och konsekvent. Kommunens olika nämnder arbetar i varierande grad med barnrättsfrågor. Vissa har starka rutiner, god kunskap och ett tydligt barnrättsfokus, medan andra saknar systematiska metoder för exempelvis genomförandet av barnkonsekvensanalyser och barns insyn och delaktighet i beslut som påverkar dem. I beslutsunderlagen kan det ibland saknas en fullgod analys av hur barn påverkas och det finns inte alltid en enhetlig strategi för hur barns delaktighet ska säkras. Utan en tydlig central samordning och specialiserad funktion har arbetet blivit splittrat, där goda initiativ drivs på enskilda håll men utan sammanhållen effekt eller förutsägbarhet. Vänsterpartiet föreslår därför att Umeå kommun inrättar en barnrättsstrategstjänst, med uppdrag att arbeta kommunövergripande med att säkerställa barnkonventionens principer och krav. Barnrättsstrategen skulle ha i uppdrag att stödja nämnder och förvaltningar i utformandet av barnkonsekvensanalyser, att bidra till att rutiner, riktlinjer och policys utformas med barnrättsperspektiv, att följa upp och utvärdera hur beslut påverkar barns rättigheter samt att sprida och utveckla kompetens bland tjänstemän och förtroendevalda. I många kommuner och regioner finns redan liknande funktioner som kan tjäna som goda exempel.

I Region Värmland finns en barnrättsstrateg som planerar, genomför och följer upp aktiviteter i enlighet med barnkonventionen, ansvarar för att skapa en handlingsplan och samordna barnrättsombud samt nätverk. I Mönsterås kommun fungerar ett barnrättsteam under ledning av barnrättsstrateg, med uppdrag att arbeta strategiskt och kommunövergripande för barns rättigheter och delaktighet. I Sigtuna har alla kommunala förvaltningar en utsedd barnrättsstrateg/nätverk och där finns en handlingsplan och regelbundna möten mellan strateger för att säkerställa samordning och helhetsperspektiv. Dessa exempel visar att modellen är genomförbar och skapar mer systematik, bättre uppföljning och tydligare ansvar än då frågorna ligger utspridda.

Vänsterpartiet anser att Umeå behöver en sådan kärnfunktion för att kunna leva upp till barnkonventionens krav på ett konsekvent och rättssäkert sätt över hela kommunen. På så vis kan vi stärka barns inflytande och trygghet och skapa större likvärdighet mellan nämnder och förvaltningar.

Vänsterpartiet yrkar:

1. att Umeå kommun tillsätter en tjänst som barnrättsstrateg med kommunövergripande ansvar för barnkonventionens implementering.
2. att tjänstebeskrivningen utformas i enlighet med intentionerna beskrivna ovan.

Tobias Holmbom
Vänsterpartiet

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-05-12

§ 104

Diarienr: KS-2025/01007

Motion 39/2025: Barnrättsstrateg för våra barns rätt; Tobias Holmbom (V)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motion 39/2025: Barnrättsstrateg för våra barns rätt.

Reservation
Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Tobias Holmbom (V) har lämnat in en motion (39/2025 - Barnrättsstrateg för våra barns rätt) där han skriver att det i dagsläget finns svagheter i hur barnkonventionen, som blev svensk lag 2020, tillämpas övergripande och konsekvent i Umeå kommun. Motionären skriver att utan en tydlig central samordning och specialiserad funktion har arbetet blivit splittrat, där goda initiativ drivs på enskilda håll men utan sammanhållen effekt eller förutsägbarhet. Motionären föreslår därför att Umeå kommun tillsätter en tjänst som barnrättsstrateg med uppdrag att arbeta kommunövergripande med att säkerställa barnkonventionens principer och krav. En barrättsstrateg skulle bland annat stödja nämnderna i att genomföra barnkonsekvensanalyser, utveckla gemensamma rutiner, följa upp besluts konsekvenser för barn och bidra till kompetenshöjning. Motionen hänvisar till andra kommuner och regioner – exempelvis Region Värmland, Mönsterås och Sigtuna – som redan arbetar med liknande funktioner.

Tobias Holmbom (V) yrkar i motion 39/2025 på:

att Umeå kommun tillsätter en tjänst som barnrättsstrateg med kommunövergripande ansvar för barnkonventionens implementering.

att tjänstebeskrivningen utformas i enlighet med intentionerna beskrivna ovan.

Stadsledningskontorets yttrande
Idag finns viss specifik organisering kopplat till arbete med barnkonventionens implementering. Inom stöd och omsorg finns en handlingsplan för implementering av barnkonventionen, som har till syfte att säkerställa implementering av barnkonventionen och som årligen följs upp av Individ- och familjenämnden. Barnrättsstrategen inom stöd och omsorg har till uppgift att följa upp och återrapportera arbetet, samt ge stöd till verksamheterna i de strategiska barnrättsfrågorna. Barnrättstrategen samordnar även stöd och omsorgs barnrättsteam, som består av nyckelpersoner från verksamheterna. Tillsammans utgör de ett team som stödjer verksamheterna i implementeringen.

Den nya socialtjänstlagen (SFS 2025:400) som trädde i kraft 1 juli 2025, förtydligar barnets rättigheter och integrerar Barnkonventionens principer starkare i lagtexten. Barnets bästa ska alltid komma i första hand, och barns åsikter ska tillmätas betydelse utifrån ålder och mognad. Fokus flyttas mot mer förebyggande och tillgängliga insatser. Den nya socialtjänstlagen och lagen om konventionen om barnets rättigheter är gemensamma i att barnets bästa i fokus, ökad delaktighet, tydligare barnrättsperspektiv i att lagen anpassas mer direkt till barnkonventionen. Implementeringen av ny socialtjänstlag berör flera nämnder och verksamheter. Det finns idag en förvaltningsövergripande arbetsgrupp som har som uppdrag att bland annat sammanställa en samlad läges- och behovsanalys som grund för vidare utveckling av ett kommunövergripande förebyggande arbete, som främjar trygga, jämställda och jämlika levnadsvillkor. Arbetsgruppen ska också belysa utvecklingsområden samt identifiera processer och arbetssätt som behöver fasas ut.

Inom för- och grundskoleförvaltningen finns ett barnrättsteam som leds av utbildningsstrateg som också är utbildad barnrättsstrateg.

Barnrättsteamet har i uppdrag att utbilda personal inom förvaltningens olika verksamheter i och om barnkonventionen och att ge stöd i prövning av barnets bästa genom barnkonsekvensanalys. I skollagen (och läroplanerna) är barnkonventionen inkorporerad, särskilt gäller detta de fyra grundprinciperna om icke-diskriminering, barnets bästa, rätt till liv och utveckling, delaktighet och inflytande. Med utgångspunkt i de fyra grundprinciperna pågår även arbete inom ramen för ett IOP (idéburet offentligt partnerskap) mellan Umeå kommun och barnrättsorganisationer. Andra initiativ är arbete med barn och ungas inflytande som koordineras av Umeå fritid.

I program för social hållbarhet, fokusområde Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden, lyfts vikten av att främja goda uppväxtvillkor för barn och unga lyfts, samt barn och ungdomars rätt till delaktighet i enlighet med barnkonventionens grundläggande principer.

Som motionären skriver finns idag ingen enskild funktion med uttalat ansvar för att driva, följa upp, och återrapportera arbetet med barnkonventionen på övergripande nivå. Samtidigt är det inte självklart att upprättandet av en centralt placerad tjänst är den mest ändamålsenliga vägen framåt. I nuläget finns inget samlat uttalat behov i tjänsteorganisationen av en särskild tjänst. Ett likvärdigt arbete behöver inta vara av avgörande betydelse bland annat beroende på att den verksamhet som bedrivs i de olika nämnderna skiljer sig avsevärt åt. Att kommunstyrelse och nämnder utformar egna sätt att integrera barnrättsfrågor kan ses som en ändamålsenlig och relevant anpassning till respektive nämnds specifika förutsättningar, verksamheter, målgrupper och uppdrag. Däremot kan behov av samordning och systematisk uppföljning av hur arbete med barnkonventionen utvecklas finnas, ett behov som bör kunna mötas utan att på förhand låsa fast formen för hur denna samordning bäst organiseras.

Beslutsunderlag

Motion 39/2025

Beredningsansvariga

Linda Gustafsson, strategisk utveckling

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2026-05-12

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Bore Sköld (V) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att näringslivs- och arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen).

Bore Sköld (V) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att bifalla näringslivs- och arbetsutskottets förslag att avslå motionen.

Reservation

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till

Motionären

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-04-21

§ 164

Diarienr: KS-2025/01007

Motion 39/2025: Barnrättsstrateg för våra barns rätt; Tobias Holmbom (V)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motion 39/2025: Barnrättsstrateg för våra barns rätt.

Reservation
Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Tobias Holmbom (V) har lämnat in en motion (39/2025 - Barnrättsstrateg för våra barns rätt) där han skriver att det i dagsläget finns svagheter i hur barnkonventionen, som blev svensk lag 2020, tillämpas övergripande och konsekvent i Umeå kommun. Motionären skriver att utan en tydlig central samordning och specialiserad funktion har arbetet blivit splittrat, där goda initiativ drivs på enskilda håll men utan sammanhållen effekt eller förutsägbarhet. Motionären föreslår därför att Umeå kommun tillsätter en tjänst som barnrättsstrateg med uppdrag att arbeta kommunövergripande med att säkerställa barnkonventionens principer och krav. En barrättsstrateg skulle bland annat stödja nämnderna i att genomföra barnkonsekvensanalyser, utveckla gemensamma rutiner, följa upp besluts konsekvenser för barn och bidra till kompetenshöjning. Motionen hänvisar till andra kommuner och regioner – exempelvis Region Värmland, Mönsterås och Sigtuna – som redan arbetar med liknande funktioner.

Tobias Holmbom (V) yrkar i motion 39/2025 på:

att Umeå kommun tillsätter en tjänst som barnrättsstrateg med kommunövergripande ansvar för barnkonventionens implementering.

att tjänstebeskrivningen utformas i enlighet med intentionerna beskrivna ovan.

Stadsledningskontorets yttrande
Idag finns viss specifik organisering kopplat till arbete med barnkonventionens implementering. Inom stöd och omsorg finns en handlingsplan för implementering av barnkonventionen, som har till syfte att säkerställa implementering av barnkonventionen och som årligen följs upp av Individ- och familjenämnden. Barnrättsstrategen inom stöd och omsorg har till uppgift att följa upp och återrapportera arbetet, samt ge stöd till verksamheterna i de strategiska barnrättsfrågorna. Barnrättstrategen samordnar även stöd och omsorgs barnrättsteam, som består av nyckelpersoner från verksamheterna. Tillsammans utgör de ett team som stödjer verksamheterna i implementeringen.

Den nya socialtjänstlagen (SFS 2025:400) som trädde i kraft 1 juli 2025, förtydligar barnets rättigheter och integrerar Barnkonventionens principer starkare i lagtexten. Barnets bästa ska alltid komma i första hand, och barns åsikter ska tillmätas betydelse utifrån ålder och mognad. Fokus flyttas mot mer förebyggande och tillgängliga insatser. Den nya socialtjänstlagen och lagen om konventionen om barnets rättigheter är gemensamma i att barnets bästa i fokus, ökad delaktighet, tydligare barnrättsperspektiv i att lagen anpassas mer direkt till barnkonventionen. Implementeringen av ny socialtjänstlag berör flera nämnder och verksamheter. Det finns idag en förvaltningsövergripande arbetsgrupp som har som uppdrag att bland annat sammanställa en samlad läges- och behovsanalys som grund för vidare utveckling av ett kommunövergripande förebyggande arbete, som främjar trygga, jämställda och jämlika levnadsvillkor. Arbetsgruppen ska också belysa utvecklingsområden samt identifiera processer och arbetssätt som behöver fasas ut.

Inom för- och grundskoleförvaltningen finns ett barnrättsteam som leds av utbildningsstrateg som också är utbildad barnrättsstrateg.

Barnrättsteamet har i uppdrag att utbilda personal inom förvaltningens olika verksamheter i och om barnkonventionen och att ge stöd i prövning av barnets bästa genom barnkonsekvensanalys. I skollagen (och läroplanerna) är barnkonventionen inkorporerad, särskilt gäller detta de fyra grundprinciperna om icke-diskriminering, barnets bästa, rätt till liv och utveckling, delaktighet och inflytande. Med utgångspunkt i de fyra grundprinciperna pågår även arbete inom ramen för ett IOP (idéburet offentligt partnerskap) mellan Umeå kommun och barnrättsorganisationer. Andra initiativ är arbete med barn och ungas inflytande som koordineras av Umeå fritid.

I program för social hållbarhet, fokusområde Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden, lyfts vikten av att främja goda uppväxtvillkor för barn och unga lyfts, samt barn och ungdomars rätt till delaktighet i enlighet med barnkonventionens grundläggande principer.

Som motionären skriver finns idag ingen enskild funktion med uttalat ansvar för att driva, följa upp, och återrapportera arbetet med barnkonventionen på övergripande nivå. Samtidigt är det inte självklart att upprättandet av en centralt placerad tjänst är den mest ändamålsenliga vägen framåt. I nuläget finns inget samlat uttalat behov i tjänsteorganisationen av en särskild tjänst. Ett likvärdigt arbete behöver inta vara av avgörande betydelse bland annat beroende på att den verksamhet som bedrivs i de olika nämnderna skiljer sig avsevärt åt. Att kommunstyrelse och nämnder utformar egna sätt att integrera barnrättsfrågor kan ses som en ändamålsenlig och relevant anpassning till respektive nämnds specifika förutsättningar, verksamheter, målgrupper och uppdrag. Däremot kan behov av samordning och systematisk uppföljning av hur arbete med barnkonventionen utvecklas finnas, ett behov som bör kunna mötas utan att på förhand låsa fast formen för hur denna samordning bäst organiseras.

Beslutsunderlag

Motion 39/2025

Beredningsansvariga

Linda Gustafsson, strategisk utveckling

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-04-21

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Bore Sköld (V) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att näringslivs- och arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till

Motionären

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-03-04

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/01010

Motion 40/2025: Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen; Elmer Eriksson (M)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att anse motionen besvarad i enlighet med tekniska nämndens yttrande.

Ärendebeskrivning
Elmer Eriksson (M) har anmält rubricerad motion i kommunfullmäktige och föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

- att uppdra till tekniska nämnden att inventera samtliga övergångsställen i kommunen.
- att genomföra försänkning av gatstenar och kantstenar vid samtliga övergångsställen så att de blir fullt tillgängliga för rullstolsburna, rollatoranvändare och barnvagnar.
- att arbetet ska påbörjas under kommande budgetår och integreras i ordinarie underhållsplanering av gator och gångbanor.

Tekniska nämnden har yttrat sig och föreslår att motionen ska anses besvarad med hänvisning till ett åtgärdsarbete som genomfördes under 2008/2009 samt att det därefter finns inskrivet i kommunens tekniska handbok. Det kan finnas enstaka platser som inte åtgärdats, eventuella sådana platser hanteras enklast via felanmälningar till Gator och parker.

Beslutsunderlag
Motion40/2025
Tekniska nämndens yttrande

Beslutet ska skickas till
Motionären
TN

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Sofia Gustafsson
Nämndsekreterare

Umeå kommun
Tekniska nämnden

Protokollsutdrag
2026-02-19

§ 22
Diarienr: TN-2026/00082

Yttrande Motion 40/2025: Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen

Beslut
Tekniska nämnden beslutar

att föreslå Kommunfullmäktige att anse motionen besvarad med nedanstående yttrande.

Reservation
Stefan Nordström (M) reserverar sig till förmån för eget förslag.

Ärendebeskrivning
Bakgrund
Moderaterna har lämnat in en motion ” Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen” och föreslår att kommunfullmäktige ska uppdra åt tekniska nämnden att inventera samtliga övergångsställen i kommunen, att genomföra försänkning av gatstenar och kantstenar vid samtliga övergångsställen så att de blir fullt tillgängliga för rullstolsburna, rollatoranvändare och barnvagnar samt att arbetet ska påbörjas under kommande budgetår och integreras i ordinarie underhållsplanering av gator och gångbanor.

Yttrande
Umeå kommun genomförde inventeringar av enkelt avhjälpta hinder på allmän platsmark i samband med en skärpt lagstiftning på området bland annat inom plan- och bygglagen, PBL, år 2010. Arbetet påbörjades omkring 2008/2009 och fortlöpte på så vis att områden inventerades ett år och åtgärdades året därpå. Åtgärder det handlade om var huvudsakligen att sänka kantstenar för att öka tillgängligheten för personer som använder rullstol, rollator eller barnvagn.

Vi har också standardritningar i kommunens tekniska handbok som ska säkerställa att detta arbete fortlöper vid all nybyggnad. Det kan finnas enstaka platser som inte åtgärdats, men generellt ska detta arbete redan vara genomfört och eventuella sådana platser hanteras därmed enklast via felanmälningar till Gator och parker.

Förslag på sammanträdet
Stefan Nordström (M) yrkar på bifall till motionen.

Christina Bernhardsson (S) yrkar på bifall till tjänsteskrivelsen och avslag till Stefan Nordströms (M) yrkande.

Tekniska nämndens beslutsordning
Ordförande frågar om nämnden kan besluta i enlighet med tjänsteskrivelsen och konstaterar att så är fallet.

Reservation
Stefan Nordström (M) reserverar sig till förmån för eget förslag.

Beslutsunderlag
Motion 40/2025: Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen.
Bilaga.
Checklista för handläggning av ärenden inför politiska beslut bedöms inte tillämpbar.

Beredningsansvariga
Marie Frostvinge

Beslutet ska skickas till
KSdiarium, märk ämnesraden med diarienummer: KS-2025/01010
Marie Frostvinge

Motion till Umeå kommunfullmäktige

Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen

Tillgänglighet i den offentliga miljön är en grundläggande fråga för ett inkluderande samhälle. I Umeå finns fortfarande många övergångsställen där gatstenar och kantstenar inte är tillräckligt försänkta. Detta skapar svårigheter för personer som använder rullstol, rollator eller barnvagn, och i vissa fall innebär det även en direkt säkerhetsrisk.

Vid vinterväglag och halka blir dessa ojämnheter ännu mer problematiska, särskilt för äldre och personer med nedsatt rörlighet. En konsekvent försänkning av gatstenar vid samtliga övergångsställen skulle därför vara ett enkelt och konkret steg mot ökad trygghet och tillgänglighet i hela kommunen.

Förutom att det är en fråga om trygghet och framkomlighet handlar detta också om lika rätt till den offentliga miljön – något som är en självklar del i Umeås ambition om att vara en inkluderande och tillgänglig kommun.

Med anledning av ovan föreslår jag att kommunfullmäktige beslutar:

att uppdra till tekniska nämnden att inventera samtliga övergångsställen i kommunen.

att genomföra försänkning av gatstenar och kantstenar vid samtliga övergångsställen så att de blir fullt tillgängliga för rullstolsburna, rollatoranvändare och barnvagnar.

att arbetet ska påbörjas under kommande budgetår och integreras i ordinarie underhållsplanering av gator och gångbanor.

Umeå, 2025-11-07

Elmer Eriksson
Kommunfullmäktigeledamot (M)

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-04-14

§ 84

Diarienr: KS-2025/01010

Motion 40/2025: Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen; Elmer Eriksson (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad i enlighet med tekniska nämndens yttrande.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Elmer Eriksson (M) har anmält rubricerad motion i kommunfullmäktige och föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

- att uppdra till tekniska nämnden att inventera samtliga övergångsställen i kommunen.
- att genomföra försänkning av gatstenar och kantstenar vid samtliga övergångsställen så att de blir fullt tillgängliga för rullstolsburna, rollatoranvändare och barnvagnar.
- att arbetet ska påbörjas under kommande budgetår och integreras i ordinarie underhållsplanering av gator och gångbanor.

Tekniska nämnden har yttrat sig och föreslår att motionen ska anses besvarad med hänvisning till ett åtgärdsarbete som genomfördes under 2008/2009 samt att det därefter finns inskrivet i kommunens tekniska handbok. Det kan finnas enstaka platser som inte åtgärdats, eventuella sådana platser hanteras enklast via felanmälningar till Gator och parker.

Beslutsunderlag

Motion40/2025
Tekniska nämndens yttrande

Umeå kommun | **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen | 2026-04-14

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (anse motionen besvarad).

Anders Ågren (M) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att anse motionen besvarad.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (anse motionen besvarad).

Anders Ågren (M) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (besvarad) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att bifalla näringslivs- och arbetsutskottets förslag att anse motionen besvarad.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till

Motionären
TN

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-04-14

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-03-24

§ 118

Diarienr: KS-2025/01010

Motion 40/2025: Försänkning av gatstenar vid alla övergångsställen; Elmer Eriksson (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad i enlighet med tekniska nämndens yttrande.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Elmer Eriksson (M) har anmält rubricerad motion i kommunfullmäktige och föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

- att uppdra till tekniska nämnden att inventera samtliga övergångsställen i kommunen.
- att genomföra försänkning av gatstenar och kantstenar vid samtliga övergångsställen så att de blir fullt tillgängliga för rullstolsburna, rollatoranvändare och barnvagnar.
- att arbetet ska påbörjas under kommande budgetår och integreras i ordinarie underhållsplanering av gator och gångbanor.

Tekniska nämnden har yttrat sig och föreslår att motionen ska anses besvarad med hänvisning till ett åtgärdsarbete som genomfördes under 2008/2009 samt att det därefter finns inskrivet i kommunens tekniska handbok. Det kan finnas enstaka platser som inte åtgärdats, eventuella sådana platser hanteras enklast via felanmälningar till Gator och parker.

Beslutsunderlag

Motion40/2025
Tekniska nämndens yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (anse motionen besvarad).

Anders Ågren (M) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att anse motionen besvarad.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till

Motionären
TN

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-05-13

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Diarienr: KS-2025/01042

Motion 41/2025: Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar; Bore Sköld (V)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att avslå motionen i enlighet med miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande.

Ärendebeskrivning

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att avslå motionen, i enlighet med miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande

Ärendebeskrivning
Vänsterpartiet, Bore Sköld, har anmält rubricerad motion till kommunfullmäktige och föreslår:

- att Umeå kommun inför en skogsbruksplan baserad på hyggesfritt kontinuitetsskogsbruk för hela sin kommunägda skogsmark, med ökad andel löv- och blandskogar och främjande av naturlig föryngring.

- att skogar med höga naturvärden undantas från brukande och skyddas långsiktigt.

- att Umeå kommun utreder former för stöd till privata skogsägare som vill ställa om till hyggesfritt skogsbruk, exempelvis genom rådgivning, kursverksamhet eller samverkansinsatser.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har yttrat sig och föreslår att motionen ska avslås. Nämnden hänvisar sammanfattningsvis till att fokus bör läggas på den skogsbruksplan som är under framtagande. Den bygger på att mål och förutsättningar i respektive avdelning ska vara avgörande för vilka typer av skötselmetoder som bör användas.
I skogsbruksplanen som är under framtagande föreslås hyggesfria metoder vara förstahandsval inom framför allt en viss typ av områden. Förutsatt att egenskaper som vegetationstyp, markförhållanden och liknande möjliggör

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01042

det. Detta gäller områden som ligger bostadsnära, inom översiktsplanens gröna korridorer och friluftsområden, eller där uppgifter visar på skoglig kontinuitet.

Vidare menar Miljö- och hälsoskyddsnämnden att

- Eventuell förändring av inriktningen på skötseln av skogsinnehavet bör tas genom politiskt beslutad revidering av befintliga inriktningsmål för Umeå kommuns markreserv.
- Skogsbruksplanens målklasser bedöms vara ett tillräckligt verktyg för att områden med höga naturvärden ska bevaras.
- Den långtgående vägledning och stöd till privata skogsägare gällande hyggesfritt som föreslås, inte ligger inom kommunens grunduppdrag.

Mark-och exploatering delar Miljö- och hälsoskyddsnämndens syn på ärendet och föreslår därmed att motionen avslås.

Beslutsunderlag

Motion 41/2025
Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande

Beslutet ska skickas till
Motionären
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Mark och Exploatering

Rebecka Lindgren
Mark-och exploateringsingenjör

Helen Nilsson
Mark-och exploateringsdirektör

§ 34
Ärendenr: 2025-6610

Motion: 41/2025: Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar; Bore Sköld (V)

Beslut
Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår Kommunfullmäktige att besluta att avslå *Motion 41/2025 inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar* utifrån nedanstående resonemang.

Reservation
Mattias Nilsson (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande
Utifrån motionens yrkanden:

1. Nämnden anser att fokus bör läggas på den skogsbruksplan som är under framtagande. I den presenteras förslag som kan ses som ett rimligt första steg i riktningen mot ett skogsbruk som sköts med hyggesfria eller till natur- och sociala värden mer hänsynstagande metoder. Nämnden anser också att en förändring av inriktningen på skötseln av skogsinnehavet bör tas genom politiskt beslutad revidering av befintliga inriktningsmål för Umeå kommuns markreserv, i och med att en skogsbruksplan inte är politiskt beslutad utan är att se som ett register över skogliga beståndsdata.

2. Skogsbruksplanens målklasser bedöms vara ett tillräckligt verktyg för att områden med höga naturvärden ska bevaras. Reservatsbildning av större sammanhängande områden med höga naturvärden är positivt.

3. Nämnden anser att denna långtgående vägledning och stöd inte ligger inom nämndens grunduppdrag, men ser positivt på att kommunen kan erbjuda tillgång till visningsskogar.

Ärendebeskrivning
Ett fördjupat resonemang utifrån de tre yrkanden som lagts fram av Bore Sköld (V) i motion 41/2025, Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar följer nedan:

1. *Att Umeå kommun inför en skogsbruksplan baserad på hyggesfritt kontinuitetsskogsbruk för hela sin kommunägda skogsmark, med ökad andel löv- och blandskogar och främjande av naturlig föryngring.*

Gällande inriktningsmål för kommunens markreserv delar mycket riktigt in skogsinnehavet i tätortsnära skogar och skogar som ska skötas för produktion. För produktionsskogen finns ett avkastningskrav, och en långsiktig avverkningsnivå på 80 % av tillväxten. Ett krav är också att väl beprövade och kända metoder ska användas på dessa områden. Inget strikt hinder finns därför att använda vissa typer av hyggesfritt skogsbruk, även om trakthyggesbruket anses betydligt mer beprövat. Inriktningsmålet specificerar också att den skogliga skötseln ska baseras på en aktuell skogsbruksplan. Inom konventionell skogsbruksplanering delas skogsmarken in i avdelningar där varje avdelning har ett antal beståndsegenskaper, bland annat ålder och virkesvolym, men också egenskaper kopplade till vegetationstyp, markförhållanden och liknande. Avvägningen mellan produktion och naturvård görs genom att dela upp skogsinnehavet i fyra olika målklasser; PG – produktion med generella naturhänsyn; K – Kombinerade mål; NS – Naturvård med skötsel; samt NO – naturvård orört. En konventionell skogsbruksplan är framför allt upplagd för att ge lämpligt underlag till de förhållanden som gäller för trakthyggesbruket, där åtgärder tydlig kopplas till volymer, åldrar och liknande. Även hyggesfria metoder som exempelvis överhållen skärm är väl anpassade till modellen. I den skogsbruksplan som är under framtagande har särskild hänsyn tagits till de områden som ligger bostadsnära, inom översiktsplanens gröna korridorer och friluftsområden, eller där uppgifter visar på skoglig kontinuitet. I de fall berörda avdelningar inte har målklass NO/NS så är de generellt K – kombinerat mål vilket innebär att de ska skötas för att bevara de specificerade värdena på platsen.

Utifrån motionens inriktning så definieras hyggesfritt skogsbruk som skogs som sköts med selektiv avverkning. Används denna snävare definition så innebär det att andelen sekundära trädslag kommer att öka inom innehavet, för Umeås del så innebär detta gran. Selektiv avverkning är sämre anpassad till att bidra till ökade inslag av lövträd och brukande av tallskog. Oavsett hyggesfri modell så är det viktigt att prioritera mark som möjliggör god naturlig föryngring, framför allt där det råder god markaktivitet eller på torrare marker. Friska och fuktiga marker av låg eller medelhög bonitet är generellt svårare att föryngra naturligt utan markberedning, något som inte är praktiskt görbart för områden som sköts med selektiva metoder. Används däremot även olika typer av skärmskogsbruk ökar möjligheterna till naturlig föryngring. Hyggesfria metoder kan användas för att producera kvalitetsvirke, genom en långsiktig skötsel inriktad på att skapa skogar med äldre, kvalitativa träd. En inriktning på att använda selektiva metoder anses vara väl begränsande. Vissa bestånd är svåra att ställa om till denna typ av skogsbruk, exempelvis högstammiga vindkänsliga bestånd. En omställning kan här innebära att helt börja om ifrån plantskog. Skog inom områden som är utpekade för exploatering enligt översiktsplan där inga naturvärden eller sociala värden finns är inte heller orimliga att bruka enligt trakthyggesmodellen. Sammantaget bör fokus läggas på att börja med använda den skogsbruksplan som är under framtagande, och att inte heller helt begränsa de hyggesfria metoderna till enbart selektiva avverkningar. På så vis

bygger vi upp skötselkunskaperna rörande hyggesfria metoder samtidigt som de mest prioriterade skogarna sköts med hänsyn till naturvärden, social värden och skoglig kontinuitet.

2. *Att skogar med höga naturvärden undantas från brukande och skyddas långsiktigt.*

   Enligt metodiken för framtagande av skogsbruksplanen och indelningen av skogen i olika målklasser (se ovanstående punkt) så ska områden med höga naturvärden utgöras av NO- eller NS-bestånd, beroende på om skötselåtgärder krävs för att vidmakthåll eller stärka naturvärdena på platsen, eller om friutveckling syftar till att upprätthålla eller förstärka naturvärdena. Utöver dessa områden så används målklassen K för att fånga upp områden när naturvärdet inte uppnår en hög nivå, men där det finns ekologiska värden som behöver särskild hänsyn. Här inryms till exempel kontinuitetsskogar där vi söker att bevara en skoglig kontinuitet, främst genom olika typer av hyggesfria metoder. I många fall utgörs skogar med höga naturvärden av mindre områden som inte lämpar sig för reservatsbildning. När det rör sig om sammanhängande områden med höga naturvärden så är det positivt att dessa avsätts som naturreservat. Ett exempel på ett sådant lämpligt område är Kläppudden vid Norrmjöle.

3. *Att Umeå kommun utreder former för stöd till privata skogsägare som vill ställa om till hyggesfritt skogsbruk, exempelvis genom rådgivning, kursverksamhet eller samverkansinsatser.*

   Nämnden anser att denna långtgående vägledning och stöd inte ligger inom vårt grunduppdrag. I och med kommunens stora skogsinnehav och möjligheter att bedriva ett varierat skogsbruk utifrån olika mål och förutsättningar så finns dock möjlighet ge skogsägare i regionen inblick i olika metoder och skötselåtgärder genom att erbjuda tillgång till visningsskogar. Kommunens samverkansavtal med Sveriges lantbruksuniversitet är en fördel i att bedriva en vetenskapligt grundad försöksverksamhet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse, 2026-03-05
Motion till Umeå kommunfullmäktige – Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar
Underlaget till själva ärendet, 2025-11-13

Beredningsansvariga

Johan Bäckman, miljöplanerare

Yrkanden på sammanträdet

Mattias Nilsson (V) yrkar att tjänsteskrivelsen avslås, och att Miljö och Hälsoskyddsnämnden anser att motionen bör bifallas i kommunfullmäktige.

Motivering:
Skogsvårdsstyrelsen skriver i sin rapport (2026/07) Biologisk mångfald i skogen: ”Tillståndet för den biologiska mångfalden i Sveriges skogar är allvarligt. Ett stort antal skogslevande arter är hotade, främst till följd av förlust av livsmiljöer, fragmentering och brist på skoglig kontinuitet. Bakomliggande orsaker är bland annat ett långvarigt, storskaligt trakthyggesbruk med begränsad miljöhänsyn, minskad brandfrekvens, dikning, upphörd hävd och igenväxning.”

Det är därför viktigt att Umeå kommun gör sin del för att främja biologisk mångfald i våra skogar. Vi måste vara tydlig med vilken inriktning Umeå kommuns skogsbruk ska ha och bör således bifalla motionen.

Julia Algotsson (C), Mikael Thyni (M) och Andreas Sjögren (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsen.

Simon Mattsson (MP) och Dennis Larsson (S) ställer sig bakom Nilssons (V) yrkande om bifall till motionen.

Beslutsgång
Ordförande ställer de två förslagen mot varandra och finner att nämnden beslutar att bifalla tjänsteskrivelsen

Omröstning begärs.
Godkänd omröstningsordning är ”Ja” för bifall till tjänsteskrivelsen och ”Nej” för bifall till motionen.

Omröstningsresultat
Med 8 ja-röster mot 3 nej-röster beslutar nämnden att bifalla tjänsteskrivelsen.

	Ja	Nej
Andreas Sjögren (S)	X	
Julia Algotsson (C)	X	
Anna Bengtsson (S)	X	
Dennis Larsson (S)		X
Elin Nejne	X	
Jari Prosi (S)	X	
Mikael Thyni (M)	X	
Gabriel Farrysson (M)	X	
Mattias Nilsson (V)		X
Simon Mattsson (MP)		X
Emil Bayat (L)	X	

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsens diarium: (ksdiarium@umea.se)

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2025–11–13

Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar

Umeå kommun är en betydande markägare med ett stort skogsinnehav. Kommunens skogar sköts idag i huvudsak enligt två modeller: tätortsnära skogsskötsel och produktionsinriktat trakthyggesbruk. Trakthyggesbruket, där stora skogsytor kalavverkas och återplanteras, leder till en rad negativa följder för biologisk mångfald, rekreationsvärden och landskapsbild. Marken utarmas, koldioxid frigörs och skogens sociala värden minskar. Detta motverkar både lokala miljömål och nationella klimatmål. Skogen har stor potential att fungera som kolsänka. Hur skogen brukas avgör hur mycket kol som binds i mark och biomassa. Kontinuitetsskogsbruk – även kallat hyggesfritt skogsbruk – innebär att skogen alltid hålls trädbevuxen och att uttag sker genom selektiv avverkning. Detta gynnar både återväxt, rekreationsvärden och långsiktig kolinlagring. Forskning från bland annat Lunds universitet visar att hyggesfritt skogsbruk ger större samhällsnytta än kalhyggesbaserat skogsbruk, sett till klimatpåverkan, vattenkvalitet, biodiversitet och sociala värden. Kontinuitetsskogsbruk skapar mer varierade och motståndskraftiga skogar med bättre förutsättningar att klara klimatförändringarnas ökade risker för torka, stormskador, insektsangrepp och brand. Skogar med olikåldriga träd och större inslag av lövträd har högre ekologisk resiliens och kan samtidigt ge en stabil virkesintäkt över tid.

Flera kommuner har redan infört hyggesfritt skogsbruk i sina skogar, bland annat Göteborg och Luleå. Erfarenheterna visar att hyggesfritt inte behöver innebära minskad avkastning – i Göteborg har det tvärtom lett till högre ekonomisk avkastning. Men även det privata skogsbruket utgör en stor del av Umeås produktiva skogsmark. I Norrtälje har kommunen sedan 2018 arbetat framgångsrikt med stödåtgärder för privata skogsägare som vill ställa om sitt skogsbruk. Genom rådgivning, kurser och hjälp med planering har fler skogsägare kunnat övergå till hyggesfritt skogsbruk utan att äventyra ekonomin. Erfarenheten är tydlig: omställningen blir både lättare och mer attraktiv med lokalt stöd.

Umeå kommun har nu möjlighet att både gå före i sin egen skogsförvaltning och samtidigt underlätta för andra markägare att göra samma resa. Detta skulle bland annat öka den biologiska mångfalden i kommunens skor, minska utsläppen av växthusgaser och stärka skogens motståndskraft mo klimatpåverkan. Det skulle dessutom höjda skogens rekreations- och upplevelsevärde samt främja naturturism och friluftsliv.

Vänsterpartiet yrkar:

1. att Umeå kommun inför en skogsbruksplan baserad på hyggesfritt kontinuitetsskogsbruk för hela sin kommunägda skogsmark, med ökad andel löv- och blandskogar och främjande av naturlig föryngring.

2. att skogar med höga naturvärden undantas från brukande och skyddas långsiktigt.

3. att Umeå kommun utreder former för stöd till privata skogsägare som vill ställa om till hyggesfritt skogsbruk, exempelvis genom rådgivning, kursverksamhet eller samverkansinsatser.

Bore Sköld
Vänsterpartiet

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-06-02

§ 139

Diarienr: KS-2025/01042

Motion 41/2025: Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar; Bore Sköld (V)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet, Bore Sköld, har anmält rubricerad motion till kommunfullmäktige och föreslår:

- att Umeå kommun inför en skogsbruksplan baserad på hyggesfritt kontinuitetsskogsbruk för hela sin kommunägda skogsmark, med ökad andel löv- och blandskogar och främjande av naturlig föryngring.
- att skogar med höga naturvärden undantas från brukande och skyddas långsiktigt.
- att Umeå kommun utreder former för stöd till privata skogsägare som vill ställa om till hyggesfritt skogsbruk, exempelvis genom rådgivning, kursverksamhet eller samverkansinsatser.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har yttrat sig och föreslår att motionen ska avslås. Nämnden hänvisar sammanfattningsvis till att fokus bör läggas på den skogsbruksplan som är under framtagande. Den bygger på att mål och förutsättningar i respektive avdelning ska vara avgörande för vilka typer av skötselmetoder som bör användas.

I skogsbruksplanen som är under framtagande föreslås hyggesfria metoder vara förstahandsval inom framför allt en viss typ av områden.

Förutsatt att egenskaper som vegetationstyp, markförhållanden och liknande möjliggör det. Detta gäller områden som ligger bostadsnära, inom översiktsplanens gröna korridorer och friluftsområden, eller där uppgifter visar på skoglig kontinuitet.

Vidare menar miljö- och hälsoskyddsnämnden att

- Eventuell förändring av inriktningen på skötseln av skogsinnehavet bör tas genom politiskt beslutad revidering av befintliga inriktningsmål för Umeå kommuns markreserv.
- Skogsbruksplanens målklasser bedöms vara ett tillräckligt verktyg för att områden med höga naturvärden ska bevaras.
- Den långtgående vägledning och stöd till privata skogsägare gällande hyggesfritt som föreslås, inte ligger inom kommunens grunduppdrag.

Mark-och exploatering delar miljö- och hälsoskyddsnämndens syn på ärendet och föreslår därmed att motionen avslås.

Beslutsunderlag

Motion 41/2025
Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande

Planeringsutskottets beslutsordning

Yrkanden
Ellen Ström (V) - bifall till motionen
Mattias Larsson (C), Anders Ågren (M), Ulrik Berg (M) och **Mikael Berglund** – bifall till tjänsteskrivelsen

Propositionsordning som godkänns
Bifall mot avslag av motionen. Planeringsutskottet beslutar att avslå motionen i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden
Bore Sköld (V) och **Mariam Salem (MP)** – Bifall till motionen.

Lars Forsgren (SD), Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Hans Lindberg (S) och **Maria Lindvall (-)(L)** – Bifall till planeringsutskottets förslag (avslå motionen).

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-06-02

Propositionsordning som godkänns
Bifall till planeringsutskottets förslag (avslå motionen) förslag *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att bifalla planeringsutskottets förslag att avslå motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionären
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Mark och Exploatering

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Umeå kommun
Kommunstyrelsens planeringsutskott

Protokollsutdrag
2026-05-26

§ 52

Diarienr: KS-2025/01042

Motion 41/2025: Inför hyggesfritt skogsbruk i kommunens skogar; Bore Sköld (V)

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet, Bore Sköld, har anmält rubricerad motion till kommunfullmäktige och föreslår:

- att Umeå kommun inför en skogsbruksplan baserad på hyggesfritt kontinuitetsskogsbruk för hela sin kommunägda skogsmark, med ökad andel löv- och blandskogar och främjande av naturlig föryngring.
- att skogar med höga naturvärden undantas från brukande och skyddas långsiktigt.
- att Umeå kommun utreder former för stöd till privata skogsägare som vill ställa om till hyggesfritt skogsbruk, exempelvis genom rådgivning, kursverksamhet eller samverkansinsatser.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har yttrat sig och föreslår att motionen ska avslås. Nämnden hänvisar sammanfattningsvis till att fokus bör läggas på den skogsbruksplan som är under framtagande. Den bygger på att mål och förutsättningar i respektive avdelning ska vara avgörande för vilka typer av skötselmetoder som bör användas.
I skogsbruksplanen som är under framtagande föreslås hyggesfria metoder vara förstahandsval inom framför allt en viss typ av områden. Förutsatt att egenskaper som vegetationstyp, markförhållanden och

liknande möjliggör det. Detta gäller områden som ligger bostadsnära, inom översiktsplanens gröna korridorer och friluftsområden, eller där uppgifter visar på skoglig kontinuitet.

Vidare menar Miljö- och hälsoskyddsnämnden att

- Eventuell förändring av inriktningen på skötseln av skogsinnehavet bör tas genom politiskt beslutad revidering av befintliga inriktningsmål för Umeå kommuns markreserv.
- Skogsbruksplanens målklasser bedöms vara ett tillräckligt verktyg för att områden med höga naturvärden ska bevaras.
- Den långtgående vägledning och stöd till privata skogsägare gällande hyggesfritt som föreslås, inte ligger inom kommunens grunduppdrag.

Mark-och exploatering delar Miljö- och hälsoskyddsnämndens syn på ärendet och föreslår därmed att motionen avslås.

Beslutsunderlag

Motion 41/2025
Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande

Planeringsutskottets beslutsordning

Yrkanden
Ellen Ström (V) - bifall till motionen
Mattias Larsson (C), Anders Ågren (M), Ulrik Berg (M) och **Mikael Berglund** – bifall till tjänsteskrivelsen

Propositionsordning som godkänns
Bifall mot avslag av motionen. Planeringsutskottet beslutar att avslå motionen i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag.

Beslutet ska skickas till
Motionären
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Mark och Exploatering

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens planeringsutskott 2026-05-26

Justerares sign: Utdraget bestyrks:

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-03-16

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/01071

Motion 42/2025: Inför lågkostnadsparkering i parkeringshusen för att stärka centrumhandeln; Anders Sellström (KD)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att avslå motionen i enlighet med Umeå Parkerings ABs yttrande.

Ärendebeskrivning
Kristdemokraterna har lämnat in en motion där de yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

- Att Umeå kommun återinför 2 timmars rabatterad parkering i de kommunala parkeringshusen, i syfte att stärka stadskärnans attraktivitet, handel och företagande.

Umeå Parkerings AB (Upab) har yttrat sig på motionen. Parkeringsavgifter är ett styrmedel i stadens trafiksystem, där en differentierad prissättning bidrar till att prioritera korttidsparkering för handel och service framför långtidsparkering i attraktiva lägen samt att erfarenheter från Umeå och andra städer visar att generell lågkostnad – eller avgiftsfri parkering inte påvisar långsiktigt önskad effekt på centrumhandel, utan riskerar att leda till minskad omsättning av platser, ökad söktrafik och försämrad framkomlighet. Mot denna bakgrund bedömer Umeå Parkerings AB att ett återinförande av generell lågkostnadsparkering i parkeringshusen inte är en ändamålsenlig åtgärd.

Beslutsunderlag
Motion 42/2025
Yttrande UPAB
Jämställdhetsutskottets yttrande

Beslutet ska skickas till
Motionären
UPAB

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Sofia Gustafsson
Nämndsekreterare

Umeå kommun
Kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott

Protokollsutdrag
2026-03-12

§ 15

Diarienr: KS-2025/01071

Motion 42/2025: Inför lågkostnadsparkering i parkeringshusen för att stärka centrumhandeln; Anders Sellström (KD)

Beslut

Jämställdhetsutskottet beslutar att föreslå kommunfullmäktige

Att avslå motionen.

Reservation
Alireza Mosahafi (M), Joline Göttfert (M) och Maria Lindvall (-) (L) reserverar sig till förmån för eget yrkande.

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna har lämnat in en motion där de yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

- Att Umeå kommun återinför 2 timmars rabatterad parkering i de kommunala parkeringshusen, i syfte att stärka stadskärnans attraktivitet, handel och företagande.

Kristdemokraterna lyfter i motionen att Umeå stadskärna är en viktig mötesplats och att lågkostnadsparkering under rimliga tider kan ses som ett konkret sätt att stötta lokalt näringsliv, samtidigt som det bidrar till en mer levande stadskärna.

Umeå Parkerings AB (Upab) har yttrat sig på motionen och delar motionärens uppfattning om att god tillgänglighet till parkering är viktigt för en levande och attraktiv stadskärna. De lyfter att verksamheten ska bedrivas på affärsmässiga och marknadsmässiga grunder och på ett sätt som inte snedvrider konkurrensen på marknaden. Vidare lyfter de att parkeringsavgifter är ett styrmedel i stadens trafiksystem, där en

differentierad prissättning bidrar till att prioritera korttidsparkering för handel och service framför långtidsparkering i attraktiva lägen samt att erfarenheter från Umeå och andra städer visar att generell lågkostnad – eller avgiftsfri parkering inte påvisar långsiktigt önskad effekt på centrumhandel, utan riskerar att leda till minskad omsättning av platser, ökad söktrafik och försämrad framkomlighet.

Jämställdhetsutskottets yttrande
Att skapa förutsättningar för att stärka hållbart resande gynnar som regel gruppen kvinnor då de idag reser mer hållbart (RVU, Umeå kommun, 2023) I Umeå äger män dubbelt så många bilar som kvinnor och reser längre sträckor med bil och flyg. Det är centralt och i linje med andra satsningar som pågår på Umeå kommun att gruppen män förändrar sina resmönster och i högre utsträckning använder hållbara färdsätt. Detta för att Umeå kommun ska klara av att nå sina mål vad gäller klimatneutralitet och minska klimatutsläpp i den nivå som är nödvändig samt för att nå ett mer jämställt resande där olika gruppers resande underlättas.

Jämställdhetsutskottet anser inte att en rabatterad parkering i parkeringshusen skulle skapa bättre förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Beslutsunderlag
Motion 42/2025
Yttrande UPAB

Beredningsansvariga
Linda Gustafsson

Jämställdhetsutskottets beslutsordning
Yrkanden
Alireza Mosahafi (M) för Moderaterna – bifall till motionen.
Maria Lindvall (-) (L) – bifall till motionen.
Linda Lotare (V) – bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslag till motionen)
Charlotta Westerlund (M) för Socialdemokraterna – bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslag till motionen).

Propositionsordning som godkänns

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott 2026-03-12

Tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) mot bifall till motionen. Ordförande finner att jämställdhetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Reservation
Alireza Mosahafi (M), Joline Göttfert (M) och Maria Lindvall (-) (L) reserverar sig till förmån för eget yrkande.

Beslutet ska skickas till
KS/KF

2026-01-27

Motion till Umeå kommunfullmäktige 2025-11-10
Inför lågkostnadsparkering i parkeringshusen för att stärka centrumhandeln

Motionens yrkande
Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:
Att Umeå kommun återinför 2 timmar rabatterad parkering i de kommunala parkeringshusen, i syfte att stärka stadskärnans attraktivitet, handel och företagande.

Yttrande från Upab
Umeå Parkerings AB delar motionärernas uppfattning om att god tillgänglighet till parkering är viktig för en levande och attraktiv stadskärna. Handel, service och mötesplatser i centrum är angelägna för hela kommunen.

Som kommunalt bolag ska Umeå Parkerings AB bedriva sin verksamhet på affärsmässiga och marknadsmässiga grunder. Det innebär att parkeringsavgifter behöver sättas på ett sätt som är långsiktigt hållbart och inte snedvrider konkurrensen på marknaden. Parkering är samtidigt ett styrmedel i stadens trafiksystem. Avgiftsbelagd parkering är ett effektivt sätt att skapa omsättning på parkeringsplatser och därigenom god tillgänglighet för besökare. En differentierad prissättning bidrar till att prioritera korttidsparkering för handel och service framför långtidsparkering i attraktiva lägen.

Erfarenheter från Umeå och andra städer visar att generell lågkostnads- eller avgiftsfri parkering inte påvisar långsiktig önskad effekt på centrumhandel, men däremot riskerar att leda till minskad omsättning av platser, ökad söktrafik och försämrad framkomlighet.

Att parkeringshusen i centrala Umeå i dagsläget har god tillgänglighet är positivt och visar att kapacitet finns även under mer belastade perioder. Beläggning påverkas av fler faktorer än pris, såsom resvanor, ärendets längd, säsong och evenemang.

Upabs uppdrag är att skapa förutsättningar för en bättre vardag och en fungerande, växande stad. Det innebär att göra det lätt att parkera och att få tillgång till Umeå genom smidiga och tydliga parkeringslösningar som fungerar både i vardagen och vid hög belastning. Den nuvarande avgiftsmodellen bedöms bidra till god tillgänglighet genom att styra parkering till parkeringshus och minska söktrafik i centrum.

Mot denna bakgrund bedömer Umeå Parkerings AB att ett återinförande av generell lågkostnadsparkering i parkeringshusen inte är en ändamålsenlig åtgärd.

Umeå Parkerings AB
Annika Ljungblad, Vd

MOTION 2025-11-10

Inför lågkostnadsparkering i parkeringshusen för att stärka centrumhandeln

Umeås stadskärna är en viktig mötesplats och en del av kommunens identitet. Här arbetar, handlar och möts inte bara de som bor i centrum – utan människor från hela kommunen och stora delar av Västerbotten. Handeln i centrala Umeå är därför en angelägenhet för alla.

UPAB:s egna testmätningar från 2025 visar dessutom att parkeringshusen i centrala Umeå endast är fyllda till i genomsnitt **38 procent**. På vardagar är beläggningen **40 procent** och på helger **35 procent**, med högsta uppmätta nivåer på 56 procent. Det är alltså god tillgänglighet även under de mest belastade tiderna. Detta understryker att det inte finns någon brist på parkeringsplatser i p-husen – däremot finns det en tydlig brist på incitament att använda dem.

Tidigare erbjöds i praktiken ett lågkostnadsalternativ med **två timmars parkering för 15 kronor**. Detta togs bort i samband med en generell prisjustering den **1 januari 2022**, vilket gjort parkering betydligt dyrare för besökare och småföretagens kunder.

Att underlätta för människor att ta sig till centrum stärker småföretag, kaféer, restauranger och evenemangsarrangörer. Lågkostnadsparkering under rimliga tider kan ses som ett konkret sätt att stötta lokalt näringsliv, samtidigt som det bidrar till en mer levande stadskärna.

Det är också en fråga om rättvisa och tillgänglighet. Efter fortsatt införande av begräsningar för biltrafiken och den nya mobilitetsnormen som begränsar parkeringsmöjligheterna, har det blivit tydligt att kommunens trafikpolitik i första hand utgår från de som bor centralt eller har goda bussförbindelser. Men Umeå består av mer än centrum. För många som bor i ytterområden, på landsbygd eller pendlar in till arbete och evenemang är bilen det enda realistiska färdsättet. Kommunens beslut måste spegla att även dessa invånare är en del av Umeås tillväxt och vardagsliv.

Kommunen talar ofta om att Umeå ska vara en attraktiv stad att bo och verka i. Attraktivitet handlar också om tillgänglighet.

Med rimliga parkeringsvillkor skapas bättre balans mellan hållbarhet och livskraft – mellan stadskärna och ytterområden. Då parkeringshusen i dag har låg beläggning finns inget trafiktekniskt argument mot att göra dem mer attraktiva. Tvärtom skulle en rimligare prisnivå minska söktrafiken i centrum, styra parkering in i p-husen och samtidigt stötta stadskärnans företagare.

Vi föreslår därför att kommunen ser över möjligheten att återinföra rabatterad parkering i parkeringshusen i centrala Umeå. Det skulle vara ett välkommet stöd för stadens småföretagare – och för alla som vill fortsätta handla, äta och mötas i hjärtat av Umeå.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:
Att Umeå kommun återinför 2 timmar rabatterad parkering i de kommunala parkeringshusen, i syfte att stärka stadskärnans attraktivitet, handel och företagande.

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-04-14

§ 85

Diarienr: KS-2025/01071

Motion 42/2025: Inför lågkostnadsparkering i parkeringshusen för att stärka centrumhandeln; Anders Sellström (KD)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med Umeå Parkerings AB:s yttrande.

Reservation
Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna har lämnat in en motion där de yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

- Att Umeå kommun återinför 2 timmars rabatterad parkering i de kommunala parkeringshusen, i syfte att stärka stadskärnans attraktivitet, handel och företagande.

Umeå Parkerings AB (Upab) har yttrat sig på motionen. Parkeringsavgifter är ett styrmedel i stadens trafiksystem, där en differentierad prissättning bidrar till att prioritera korttidsparkering för handel och service framför långtidsparkering i attraktiva lägen samt att erfarenheter från Umeå och andra städer visar att generell lågkostnad – eller avgiftsfri parkering inte påvisar långsiktigt önskad effekt på centrumhandel, utan riskerar att leda till minskad omsättning av platser, ökad söktrafik och försämrad framkomlighet. Mot denna bakgrund bedömer Umeå Parkerings AB att

ett återinförande av generell lågkostnadsparkering i parkeringshusen inte är en ändamålsenlig åtgärd.

Beslutsunderlag

Motion 42/2025
Yttrande UPAB
Jämställdhetsutskottets yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Mattias Larsson (C)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Anders Ågren (M) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) mot bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen).

Veronica Kerr (KD) och **Anders Ågren (M)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att bifalla näringslivs- och arbetsutskottets förslag att avslå motionen.

Reservation

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-04-14

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionären
UPAB

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-04-07

§ 133

Diarienr: KS-2025/01071

Motion 42/2025: Inför lågkostnadsparkering i parkeringshusen för att stärka centrumhandeln; Anders Sellström (KD)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med Umeå Parkerings AB:s yttrande.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna har lämnat in en motion där de yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

- Att Umeå kommun återinför 2 timmars rabatterad parkering i de kommunala parkeringshusen, i syfte att stärka stadskärnans attraktivitet, handel och företagande.

Umeå Parkerings AB (Upab) har yttrat sig på motionen. Parkeringsavgifter är ett styrmedel i stadens trafiksystem, där en differentierad prissättning bidrar till att prioritera korttidsparkering för handel och service framför långtidsparkering i attraktiva lägen samt att erfarenheter från Umeå och andra städer visar att generell lågkostnad – eller avgiftsfri parkering inte påvisar långsiktigt önskad effekt på centrumhandel, utan riskerar att leda till minskad omsättning av platser, ökad söktrafik och försämrad framkomlighet. Mot denna bakgrund bedömer Umeå Parkerings AB att ett återinförande av generell lågkostnadsparkering i parkeringshusen inte är en ändamålsenlig åtgärd.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-04-07

Beslutsunderlag

Motion 42/2025
Yttrande UPAB
Jämställdhetsutskottets yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Mattias Larsson (C)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Anders Ågren (M) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) mot bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Beslutet ska skickas till

Motionären
UPAB

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-02-23

Kommunstyrelsen
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/01149

Motion 45/2025: Revidera Umeås kommuns resepolicy; Anders Ågren (M)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3 enligt stadsledningskontorets anförande.

Ärendebeskrivning
I en motion väckt i kommunfullmäktige yrkar Anders Ågren (M):

1. att revidera Umeå kommuns resepolicy genom att föra in en skrivelse om att flyg kan väljas för längre resor än 50 mil samt till de destinationer där tåg eller buss i linjetrafik samt i förekommande fall färja inte utgör ett realistiskt alternativ.
2. att betalning för fossilfritt flygbränsle blir obligatoriskt vid alla flygresor.
3. att ta bort skrivelser i resepolicyn som reglerar användningen av digitala möten
4. att uppdra till personalnämnden att uppdatera riktlinjerna för tjänsteresor i enlighet med motionen.

Stadsledningskontorets anförande
Stadsledningskontoret delar motionärens ambition att minska klimatpåverkan från tjänsteresor och att resepolicyn ska vara tydlig, ändamålsenlig och förenlig med kommunens klimat- och hållbarhetsmål. Samtidigt behöver policyn vara flexibel, kostnadseffektiv och praktiskt tillämpbar för verksamheterna.

1. Val av färdmedel och förslaget om en 50-milsgräns
Nuvarande resepolicy bygger på att resor ska genomföras på ett så miljöanpassat sätt som möjligt och att flyg endast används när andra alternativ inte är rimliga. Detta innebär att verksamheterna redan idag kan välja flyg vid längre avstånd eller där alternativa färdsätt inte är realistiska.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01149

Ett återinförande av en fast distansgräns (50 mil) riskerar att bli schablonartat och att inte ta hänsyn till restid, tillgänglighet eller verksamheternas behov. Den nuvarande policyn utgår i stället från en samlad bedömning där verksamheterna kan motivera flygresor när:

- restiden med andra alternativ är orimligt lång,
- uppdraget kräver fysisk närvaro,
- kostnader eller effektivitet talar för flyg,
- verksamhetens behov väger tyngre än tidsförlusten.

Stadsledningskontoret bedömer därmed att nuvarande formulering ger större flexibilitet samtidigt som klimatpåverkan kan vägas in i varje enskilt ärende.

2. Avseende obligatorisk betalning för fossilfritt flygbränsle

Avseende obligatorisk betalning för fossilfritt flygbränsle delar stadsledningskontoret intentionen att stimulera omställningen till ett mer hållbart flyg.

I samband med den resebyråupphandling som genomfördes 2024 beslutade KS om tillägg i upphandlingsförfrågan om biodrivmedel (biobränsle) vid flygresor. Företagsresor i Umeå som vann resebyråupphandlingen har därför i sin tjänst säkerställt att tillval av fossilfritt flygbränsle säkerställs för samtliga flytningar oavsett flygbolag. Resebyrån säkerställer detta oavsett om resan bokas via det digitala systemstödet eller genom handläggare på resebyrån. Att så görs följs upp vid regelbunden avtalsuppföljning och sker i ett samarbete mellan Umeå kommun och Umeå kommunföretag som nyttjar samma resebyråavtal och i sin resepolicy redan har en tydlig skrivning om att samtliga flygresor ska bokas med tillval av fossilfritt flygbränsle.

Mot denna bakgrund framstår det som rimligt att även primärkommunens resepolicy på sikt förtydligar motsvarande inriktning, i syfte att skapa likvärdighet inom kommunkoncernen och säkerställa en samlad omställning mot mer hållbara tjänsteresor. En sådan utveckling hanteras dock inom ramen för personalnämndens ordinarie arbete med riktlinjer och styrdokument och kräver därför inget särskilt uppdrag genom motionen.

3. Vad gäller skrivningar om digitala möten

Stadsledningskontoret anser skrivningen om digitala möten fortsatt fyller en viktig funktion.

Digitala möten lyfts i policyn som ett sätt att:

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01149

- minska utsläpp,
- öka effektivitet,
- spara kostnader och tid.

Att ta bort skrivningarna skulle ge verksamheterna större frihet, men riskerar också att leda till spretighet och ökade resekostnader. Policyn idag reglerar inte *när* digitala möten ska hållas, utan anger endast att alternativet ska **övervägas**, vilket är en rimlig princip för styrning och kostnadskontroll.

4.Riktlinjer för tjänsteresor

Personalnämnden har redan ansvar för att fortlöpande se över och uppdatera riktlinjer för tjänsteresor i enlighet med gällande styrdokument. Ett ytterligare uppdrag bedöms därmed inte nödvändigt.

Beslutsunderlag

Motion 45/2025: Revidera Umeås kommuns resepolicy; Anders Ågren (M)

Beredningsansvariga

Cecilia Aketch Akanga

Beslutet ska skickas till

Motionären
Personalnämnden

Förnamn, Efternamn	Cecilia Aketch Akanga
Befattning	utvecklingsstrateg

Motion till Umeå kommunfullmäktige

Revidera Umeås kommuns resepolicy

Kommunfullmäktige beslutade senast 2023 om en uppdaterad resepolicy, som beskriver Umeå kommuns förhållningssätt till resor i tjänsten.

Före 2023 års policy var regeln att anställda och förtroendevalda kunde resa med flyg vid tjänsteresor som var längre än 50 mil. I den nuvarande resepolicyn rangordnas val av färdsätt, där flyg har den sista prioriteten. Innan ställning tas till färdsätt så ska man överväga om mötet inte kan göras digitalt. Det gäller såväl lokala som regionala, nationella eller internationella resor.

Det finns goda möjligheter idag att delta i digitala möten, vilket är positivt. Men det borde vara upp till respektive förvaltning och respektive enhet att avgöra vad som passar bäst för verksamheten. I vissa fall passar det bra med fysiska möten, andra gånger fungerar det med digitala möten. Det är dock inget som behöver finnas med i kommunens resepolicy.

Enligt resepolicyn ska gång och cykel, buss, tåg eller färja prioriteras före flyget vid resor. Det gäller enligt policyn både vid lokala, regionala, nationella och internationella resor. Med det förhållningssättet blir restiden oerhört lång för vissa tjänsteresor. Det står i kontrast till kommunens ambition att värna goda kommunikationer och välfungerande flygförbindelser både nationellt och internationellt.

Umeå är i hög grad beroende av goda flygförbindelser, inte minst med hänsyn till vår geografiska placering i norra Sverige. Flyget spelar en central roll för att knyta samman hela landet och skapa möjligheter för bland annat ett konkurrenskraftigt näringsliv även utanför storstäderna. När anställda och förtroendevalda behöver resa längre sträckor ska flyg därför vara ett möjligt och rimligt alternativ. Val av färdsätt ska inte styras av symbolpolitik.

Under 2025 har Umeå kommun tagit initiativ till ”Allians för fossilfritt flyg”, vars uttalade syfte är att rädda och utveckla det svenska inrikesflyget. På Umeå kommuns hemsida kan man läsa om initiativet, och bland annat står följande:

”Allians för fossilfritt flyg uppmanar alla statliga myndigheter och alla kommuner och regioner att ändra sina resepolicyer så att

- flyg blir ett valbart resesätt för alla längre resor i tjänsten

- betalning för fossilfritt flygbränsle blir obligatoriskt vid alla flygresor.

Vi i Alliansen för fossilfritt flyg tar täten och har i våra respektive organisationer tagit initiativ för att ändra i våra egna resepolicyer så att flyget blir ett valbart resesätt och fossilfritt flygbränsle blir ett obligatoriskt tillval. Vi är medvetna om att det här inte är något som sker över en natt, men det brådskar att få till den här förändringen.”

Det är mycket positivt att Umeå kommun går i bräschen för detta i norra Sverige, men man måste leva som man lär. Umeå kommun har nämligen **inte** ändrat i den egna resepolicyn, utan där är fortsättningsvis flyget det resesätt som alltid ska vara det sista alternativet, när alla andra möjligheter är uttömda.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att kommunfullmäktige beslutar

att revidera Umeå kommuns resepolicy genom att föra in en skrivelse om att flyg kan väljas för längre resor än 50 mil samt till de destinationer där tåg eller buss i linjetrafik samt i förekommande fall färja inte utgör ett realistiskt alternativ.

att betalning för fossilfritt flygbränsle blir obligatoriskt vid alla flygresor.

att ta bort skrivelser i resepolicyn som reglerar användningen av digitala möten

att uppdra till personalnämnden att uppdatera riktlinjerna för tjänsteresor i enlighet med motionen

Umeå 2025-12-09

Anders Ågren,
Kommunalråd, M

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-04-14

§ 86

Diarienr: KS-2025/01149

Motion 45/2025: Revidera Umeås kommuns resepolicy; Anders Ågren (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3 enligt stadsledningskontorets anförande.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om avslag till motionen.

Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till att-satserna 1 och 3 och avslag till att-satserna 2 och 4.

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till att-satserna 2-4.

Ärendebeskrivning

I en motion väckt i kommunfullmäktige yrkar Anders Ågren (M):

1. att revidera Umeå kommuns resepolicy genom att föra in en skrivelse om att flyg kan väljas för längre resor än 50 mil samt till de destinationer där tåg eller buss i linjetrafik samt i förekommande fall färja inte utgör ett realistiskt alternativ.
2. att betalning för fossilfritt flygbränsle blir obligatoriskt vid alla flygresor.

3. att ta bort skrivelser i resepolicyn som reglerar användningen av digitala möten
4. att uppdra till personalnämnden att uppdatera riktlinjerna för tjänsteresor i enlighet med motionen.

Stadsledningskontorets anförande
Stadsledningskontoret delar motionärens ambition att minska klimatpåverkan från tjänsteresor och att resepolicyn ska vara tydlig, ändamålsenlig och förenlig med kommunens klimat- och hållbarhetsmål. Samtidigt behöver policyn vara flexibel, kostnadseffektiv och praktiskt tillämpbar för verksamheterna.

1. Val av färdmedel och förslaget om en 50-milsgräns
Nuvarande resepolicy bygger på att resor ska genomföras på ett så miljöanpassat sätt som möjligt och att flyg endast används när andra alternativ inte är rimliga. Detta innebär att verksamheterna redan idag kan välja flyg vid längre avstånd eller där alternativa färdsätt inte är realistiska.

Ett återinförande av en fast distansgräns (50 mil) riskerar att bli schablonartat och att inte ta hänsyn till restid, tillgänglighet eller verksamheternas behov. Den nuvarande policyn utgår i stället från en samlad bedömning där verksamheterna kan motivera flygresor när:

- restiden med andra alternativ är orimligt lång,
- uppdraget kräver fysisk närvaro,
- kostnader eller effektivitet talar för flyg,
- verksamhetens behov väger tyngre än tidsförlusten.

Stadsledningskontoret bedömer därmed att nuvarande formulering ger större flexibilitet samtidigt som klimatpåverkan kan vägas in i varje enskilt ärende.

2. Avseende obligatorisk betalning för fossilfritt flygbränsle
Avseende obligatorisk betalning för fossilfritt flygbränsle delar stadsledningskontoret intentionen att stimulera omställningen till ett mer hållbart flyg.

I samband med den resebyråupphandling som genomfördes 2024 beslutade KS om tillägg i upphandlingsförfrågan om biodrivmedel (biobränsle) vid flygresor. Företagsresor i Umeå som vann

resebyråupphandlingen har därför i sin tjänst säkerställt att tillval av fossilfritt flygbränsle säkerställs för samtliga flytningar oavsett flygbolag. Resebyrån säkerställer detta oavsett om resan bokas via det digitala systemstödet eller genom handläggare på resebyrån. Att så görs följs upp vid regelbunden avtalsuppföljning och sker i ett samarbete mellan Umeå kommun och Umeå kommunföretag som nyttjar samma resebyråavtal och i sin resepolicy redan har en tydlig skrivning om att samtliga flygresor ska bokas med tillval av fossilfritt flygbränsle.

Mot denna bakgrund framstår det som rimligt att även primärkommunens resepolicy på sikt förtydligar motsvarande inriktning, i syfte att skapa likvärdighet inom kommunkoncernen och säkerställa en samlad omställning mot mer hållbara tjänsteresor. En sådan utveckling hanteras dock inom ramen för personalnämndens ordinarie arbete med riktlinjer och styrdokument och kräver därför inget särskilt uppdrag genom motionen.

3. Vad gäller skrivningar om digitala möten
Stadsledningskontoret anser skrivningen om digitala möten fortsatt fyller en viktig funktion.

Digitala möten lyfts i policyn som ett sätt att:

- minska utsläpp,
- öka effektivitet,
- spara kostnader och tid.

Att ta bort skrivningarna skulle ge verksamheterna större frihet, men riskerar också att leda till spretighet och ökade resekostnader. Policyn idag reglerar inte *när* digitala möten ska hållas, utan anger endast att alternativet ska **övervägas**, vilket är en rimlig princip för styrning och kostnadskontroll.

4.Riktlinjer för tjänsteresor
Personalnämnden har redan ansvar för att fortlöpande se över och uppdatera riktlinjer för tjänsteresor i enlighet med gällande styrdokument. Ett ytterligare uppdrag bedöms därmed inte nödvändigt.

Beslutsunderlag

Motion 45/2025: Revidera Umeås kommuns resepolicy; Anders Ågren (M)

Beredningsansvariga

Cecilia Aketch Akanga

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3).

Bore Sköld (V) – Avslag till motionen.

Anders Ågren (M) och Mattias Larsson (C) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3) *mot* avslag till motionen *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om avslag till motionen.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3).

Anders Ågren (M), Mattias Larsson och **Maria Lindvall (-)(L)** – Bifall till motionen.

Veronica Kerr (KD) – Bifall till motionens att-satser 2-4.

Lars Forsgren (SD) - Bifall till motionens att-satser 1 och 3 och avslag till att-satserna 2 och 4.

Bore Sköld (V) och **Åsa Bäckström (-)(V)** – Avslag till motionen.

Mariam Salem (MP) – Avslå motionens att-sats 1 och 3 och att anse att-satserna 2 och 4 besvarade.

Propositionsordning som godkänns
Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag om att anse motionens att-sats 1 besvarad *mot* bifall till motionens att-sats 1 *mot* avslag till motionens att-sats 1. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att motionens att-sats 1 anses besvarad.

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag om att anse motionens att-sats 2 besvarad *mot* bifall till motionens att-sats 2 *mot* avslag till motionens att-sats 2. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att motionens att-sats 2 anses besvarad.

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag om att avslå motionens att-sats 3 *mot* bifall till motionens att-sats 3. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att avslå motionens att-sats 3.

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag om att anse motionens att-sats 4 besvarad *mot* bifall till motionens att-sats 4 *mot* avslag till motionens att-sats 4. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att motionens att-sats 4 anses besvarad.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om avslag till motionen.

Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till att-satserna 1 och 3 och avslag till att-satserna 2 och 4.

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-04-14

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till att-satserna 2-4.

Beslutet ska skickas till
Motionären
Personalnämnden

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-04-07

§ 134

Diarienr: KS-2025/01149

Motion 45/2025: Revidera Umeås kommuns resepolicy; Anders Ågren (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3 enligt stadsledningskontorets anförande.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om avslag till motionen.

Ärendebeskrivning

I en motion väckt i kommunfullmäktige yrkar Anders Ågren (M):

1. att revidera Umeå kommuns resepolicy genom att föra in en skrivelse om att flyg kan väljas för längre resor än 50 mil samt till de destinationer där tåg eller buss i linjetrafik samt i förekommande fall färja inte utgör ett realistiskt alternativ.
2. att betalning för fossilfritt flygbränsle blir obligatoriskt vid alla flygresor.
3. att ta bort skrivelser i resepolicyn som reglerar användningen av digitala möten
4. att uppdra till personalnämnden att uppdatera riktlinjerna för tjänsteresor i enlighet med motionen.

Stadsledningskontorets anförande

Stadsledningskontoret delar motionärens ambition att minska klimatpåverkan från tjänsteresor och att resepolicyn ska vara tydlig,

ändamålsenlig och förenlig med kommunens klimat- och hållbarhetsmål. Samtidigt behöver policyn vara flexibel, kostnadseffektiv och praktiskt tillämpbar för verksamheterna.

1. Val av färdmedel och förslaget om en 50-milsgräns
Nuvarande resepolicy bygger på att resor ska genomföras på ett så miljöanpassat sätt som möjligt och att flyg endast används när andra alternativ inte är rimliga. Detta innebär att verksamheterna redan idag kan välja flyg vid längre avstånd eller där alternativa färdsätt inte är realistiska.

Ett återinförande av en fast distansgräns (50 mil) riskerar att bli schablonartat och att inte ta hänsyn till restid, tillgänglighet eller verksamheternas behov. Den nuvarande policyn utgår i stället från en samlad bedömning där verksamheterna kan motivera flygresor när:

- restiden med andra alternativ är orimligt lång,
- uppdraget kräver fysisk närvaro,
- kostnader eller effektivitet talar för flyg,
- verksamhetens behov väger tyngre än tidsförlusten.

Stadsledningskontoret bedömer därmed att nuvarande formulering ger större flexibilitet samtidigt som klimatpåverkan kan vägas in i varje enskilt ärende.

2. Avseende obligatorisk betalning för fossilfritt flygbränsle
Avseende obligatorisk betalning för fossilfritt flygbränsle delar stadsledningskontoret intentionen att stimulera omställningen till ett mer hållbart flyg.

I samband med den resebyråupphandling som genomfördes 2024 beslutade KS om tillägg i upphandlingsförfrågan om biodrivmedel (biobränsle) vid flygresor. Företagsresor i Umeå som vann resebyråupphandlingen har därför i sin tjänst säkerställt att tillval av fossilfritt flygbränsle säkerställs för samtliga flytningar oavsett flygbolag. Resebyrån säkerställer detta oavsett om resan bokas via det digitala systemstödet eller genom handläggare på resebyrån. Att så görs följs upp vid regelbunden avtalsuppföljning och sker i ett samarbete mellan Umeå kommun och Umeå kommunföretag som nyttjar samma resebyråavtal och i sin resepolicy redan har en tydlig skrivning om att samtliga flygresor ska bokas med tillval av fossilfritt flygbränsle.

Mot denna bakgrund framstår det som rimligt att även primärkommunens resepolicy på sikt förtydligar motsvarande inriktning, i syfte att skapa likvärdighet inom kommunkoncernen och säkerställa en samlad omställning mot mer hållbara tjänsteresor. En sådan utveckling hanteras dock inom ramen för personalnämndens ordinarie arbete med riktlinjer och styrdokument och kräver därför inget särskilt uppdrag genom motionen.

3. Vad gäller skrivningar om digitala möten
Stadsledningskontoret anser skrivningen om digitala möten fortsatt fyller en viktig funktion.

Digitala möten lyfts i policyn som ett sätt att:

- minska utsläpp,
- öka effektivitet,
- spara kostnader och tid.

Att ta bort skrivningarna skulle ge verksamheterna större frihet, men riskerar också att leda till spretighet och ökade resekostnader. Policyn idag reglerar inte *när* digitala möten ska hållas, utan anger endast att alternativet ska **övervägas**, vilket är en rimlig princip för styrning och kostnadskontroll.

4.Riktlinjer för tjänsteresor
Personalnämnden har redan ansvar för att fortlöpande se över och uppdatera riktlinjer för tjänsteresor i enlighet med gällande styrdokument. Ett ytterligare uppdrag bedöms därmed inte nödvändigt.

Beslutsunderlag
Motion 45/2025: Revidera Umeås kommuns resepolicy; Anders Ågren (M)

Beredningsansvariga
Cecilia Aketch Akanga

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning
Yrkanden
Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3).

Bore Sköld (V) – Avslag till motionen.

Anders Ågren (M) och Mattias Larsson (C) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns
Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3) *mot* avslag till motionen *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att anse motionens att-satser; 1, 2 och 4 besvarade och att avslå motionens att-sats 3.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om avslag till motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionären
Personalnämnden

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-02-25

Diarienr: KS-2025/01154

Motion 46/2025: Funktionsrättskonsekvensbeskrivning – utred införandet av FKB i Umeå kommun; Maria Lindvall (-)(L)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar:

- att avslå att ge stadsledningskontorets strategiska utvecklingsavdelning i uppdrag att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB inom kommunens verksamheter och bolag.

Ärendebeskrivning

Motionären yrkar att:

- Umeå kommunfullmäktige ska ge stadsledningskontorets strategiska utvecklingsavdelning i uppdrag att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB inom kommunens verksamheter och bolag.
- Utredningen ska ske i samverkan och dialog med övriga kommunala förvaltningar och kommunägda bolag samt ska på lämpligt sätt involvera Funktionshinderrådet samt funktionshinder- och patientföreningar i kommunen.
- Utredningen efter genomfört arbete skall lämna förslag på om arbetssättet ska införas i Umeå kommun inom ett avgränsat område eller en förvaltning på försök för att sedan utvärdera effekterna av verktyget och eventuellt bredda införandet.

Det finns flera goda syften med yrkandena som nämns i motionen. Ett eventuellt införande efter en utredning skulle kunna bidra till:

- att alla olika beslut som fattas på förvaltnings- och politisk nivå skulle analyseras utifrån vilka konsekvenser det får för personer med olika funktionsnedsättningar.

Tjänsteskrivelse

- verktyg för dialog mellan funktionshinderföreningar, patientorganisationer och kommunen.
- att tillvarata kunskaper om behov, förutsättningar och möjligheter för personer med funktionsnedsättning.
- att göra det lätt att göra rätt från början.
- att följa och förverkliga konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Sammanfattningsvis anser dock förvaltningen att det inte är tillräckligt motiverat att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning. Förvaltningen anser att det pågår flera arbeten parallellt med ovan nämnda syften. De viktigaste är:

- Uppdrag gemensam struktur för samråd enligt Funktionsrättskonventionen. Tar fram ett underlag om en kommungemensam samrådsstruktur, som nämnderna/ förvaltningarna kan använda för sina samråd med funktionshinderföreningar under beredningar. Uppdraget är en del av Umeå kommuns modellkommunsarbetet med Myndigheten för delaktighet. Samråd och involvering är viktiga verktyg för att utforma förslag till åtgärder och lösningar som är relevanta för personer med olika funktionsnedsättningar och som inte skapar hinder. Utöver det behövs bland annat kunskap inom kommunen om funktionsnedsättningsperspektiv och funktionshinderarbete, se nästa punkt.
- I modellkommunsarbetet ingår också en intern kunskapshöjande och dialoginsats om funktionshinderarbete och nya strukturer, övergripande och/eller verksamhetsanpassad.
- Stadsledningskontoret ser under 2026 över handboken för ärendehantering som är tillgänglig för alla förvaltningar. Den kommer att tydligare vägleda bedömningen av olika perspektiv och kring samråd med rådgivande organ, föreningar och andra organisationer, när dessa är berörda.

Om införande av funktionsrättskonsekvensbeskrivning skulle utredas, så vore det i så fall en fördel att utreda det som en del i en bredare utredning om användningen av konsekvensbeskrivningar och konsekvensanalyser, och vilka perspektiv som det i så fall ska göras konsekvensbeskrivningar eller -analyser för. Det finns många angelägna och aktuella perspektiv som kan behöva belysas i beredningen av en fråga. Några aktuella exempel är

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/01154

barnrätt, krisberedskap och klimat. Perspektiven kan motiveras med internationella överenskommelser, lagstiftning eller politisk prioritering. De kan lätt missas om det inte skulle finnas bred och tillräcklig kunskap i förvaltningen. Implementering av konsekvensbeskrivningar är ett tänkbart, men inte det enda möjliga verktyget för att få med perspektiven i beslutsfattande processer. När konsekvensbeskrivningar ska genomföras eller bedömas relevans för, så behövs det alltid god kunskap om varje perspektiv, för att bedömningarna ska bli tillräckligt nyanserade och relevanta. Därför kan det vara så, att ökad kunskap och samverkan om respektive perspektiv och om helhetsbedömningar är ett mer direkt och bättre verktyg, än specialiserade konsekvensbeskrivningar.

En konsekvensbeskrivning är i grunden en bedömning av vilka effekter ett visst beslut kan få. I beredningen av en fråga som kan påverka personer med funktionsnedsättning så är det viktiga att, som det står i motionen, få in dessa frågor i arbetet inför beslut. Det är också så konsekvensbeskrivningar egentligen används – som ett verktyg för att utarbeta bättre förslag till beslut. Att beskriva konsekvenserna av ett beslut innan beslutet fattas, är endast ett av flera moment. Det viktiga är inte konsekvensbeskrivningar, utan att säkra att funktionsrättsperspektivet kommer in tidigt i en beredning, för att kunna ta fram ett förslag till beslut som är ”rätt från början”.

Beslutet ska skickas till

Motionären

Stadsledningskontoret

Förnamn, Efternamn	Bianca Byring
Befattning	Utvecklingsstrateg

Motion till Umeå kommunfullmäktige 2025-12-11

Funktionsrättskonsekvensbeskrivning - utred införandet av FKB i Umeå kommun

Sverige beslutade att ratificera Funktionsrättskonventionen den 24 juni 2008, vilket innebär att vi åtagit oss att följa konventionens bestämmelser och arbeta för att främja och skydda rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Det som inte följde med ratificeringen två år senare är att det vid en kollision mellan konventionens artiklar och landets lagar och regler så trumfar våra styrande lagar och regler vid beslut i nämnder, styrelser och domstolar. Konventionen är mer ett internationellt åtagande. Den har inte rättsverkan och kan inte åberopas för att ge juridiska effekter, även om våra regler är oklara eller otillräckliga.

Det finns alltså inte direkt några konsekvenser för det offentliga då inte agerar för att förbättra brister som upptäcks eller påtalas. Den enda konsekvensen är egentligen att Sverige får kritik från FN.

Detta förhållande mellan en konventions rättskraft och makten i våra lagar var till slut grunden till att Barnkonventionen blev svensk lag. Därefter tvingades kommuner, regioner och myndigheter att följa konventionen via integrering i svenska lagar istället för att ta ansvar redan innan inkorporering. I samband med att Barnkonventionen blev inkorporerad i svensk lag år 2020 har diskussionen om att även inkorporera Funktionsrättskonventionen blivit än tydligare och mer påtaglig inom funktionsrättsrörelsen. Fler och fler röster har sedan dess även höjts på det allmänna planet med krav på att Sverige ska föra inkorporera Funktionsrättskonventionen.

Mänskliga rättigheter är okränkbara och funktionsrättsperspektivet ska genomsyra alla kommunens verksamheter. Sedan ratificeringen år 2009 är därför alla offentliga aktörer såsom Umeå kommun, skyldiga att följa och förverkliga konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Det är här det bristande genomslaget för Funktionsrättskonventionen kommer in. Myndigheten för delaktighet, MFD, har kontinuerligt redovisat sina resultat av efterlevnaden av konventionen till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Där framkommer att Sverige fortfarande har en otillräcklig involvering och samverkan med personer med funktionsnedsättning i beslutsprocesser som rör dessa personers livssituation och rättigheter och att det brister i tillgång till offentliga och privata miljöer, digitala tjänster och information för dem. Det brister även i resurser för tillhandahållande av adekvata stödinsatser som behövs för att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv.

Sverige får alltså fortfarande kritik på områden som rör tillgänglighet och delaktighet, rättigheter och skydd samt stöd och service. Det finns inget som indikerar att Umeå kommun skulle skilja sig från vad som redovisats för Sverige i stort beträffande arbetet med funktionsrätt. Så här kan vi inte ha det i vår kommun.

Motion till Umeå kommunfullmäktige 2025-12-11

Jag vet att funktionsrätt Stockholm har tagit fram ett verktyg tillsammans med Region Stockholm som de kallar för Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB. Det är ett verktyg som fungerar likt en Miljökonsekvensbeskrivning. Verktyget utgår från FN-konventionerna om mänskliga rättigheter och rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

En funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB, är ett tydligt och strukturerat verktyg som utvecklats redan 2021. Det är lätt att använda verktyget både på strukturell nivå och på individnivå. Syftet är att på ett enkelt men genomgripande sätt följa konventionernas intentioner bättre genom att få in dessa frågor i arbetet inför olika beslut som fattas på förvaltnings- och politisk nivå. Verktyget kan användas i dialogen mellan funktionsrättsföreningarna samt patientorganisationerna å ena sidan och kommunen å andra sidan, och innebär i praktiken att en beskrivning ska finnas med från början vid tjänsteutlåtande, beslut, genomförande, ända fram till uppföljning och utvärdering.

Målet är att verktyget ska bidra till att kommunen lätt gör rätt från början. Det innebär att kommunen slipper att göra justeringar i efterhand som kan vara både kostsamma och ta lång tid. Funktionsrättskonsekvensbeskrivning innebär att varje beslut som tas inom kommunen ska analyseras utifrån vilka konsekvenser det får för personer med olika funktionsnedsättningar. Det gör det enkelt att tillämpa en universell utformning för att skapa samhällsmiljöer som är tillgängliga och användbara för alla. Arbetet med verktyget gör det möjligt att tillvarata kunskaper om behov, förutsättningar och möjligheter för personer med funktionsnedsättning.

Umeå kommuns verksamhet bygger på idén om och att vi med gemensamma krafter skapar ett gott liv för alla i Umeå och gör det med på våra medborgare i fokus, med öppenhet, tillit och utifrån vilja till ständiga förbättringar. Sedan 2015 är bristande tillgänglighet en diskrimineringsgrund. Vi trodde nog i vår okunnighet att Sverige utvecklades åt rätt håll i dessa frågor. Trots det så har Sverige återigen fått kritik på cirka 50 olika områden från FN-kommittén. Det visar att vi behöver vässa våra verktyg och skärpa våra rutiner över hela landet så även i Umeå.

Jag yrkar därför att:

- Umeå kommunfullmäktige ska ge stadsledningskontorets strategiska utvecklingsavdelning i uppdrag att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbesrivning, FKB inom kommunens verksamheter och bolag.
- Utredningen ska ske i samverkan och dialog med övriga kommunala förvaltningar och kommunägda bolag samt ska på lämpligt sätt involvera Funktionshinderrådet samt funktionshinder- och patientföreningar i kommunen.
- Utredningen efter genomfört arbete skall lämna förslag på om arbetssättet ska införas i Umeå kommun inom ett avgränsat område eller en förvaltning på försök för att sedan utvärdera effekterna av verktyget och eventuellt bredda införandet.

Maria Lindvall (-)(L)
Ledamot Umeå kommunfullmäktige

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-04-14

§ 87

Diarienr: KS-2025/01154

Motion 46/2025: Funktionsrättskonsekvens-beskrivning - utred införandet av FKB i Umeå kommun; Maria Lindvall (-)(L)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå att ge stadsledningskontorets strategiska utvecklingsavdelning i uppdrag att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB inom kommunens verksamheter och bolag.

Ärendebeskrivning

Motionären yrkar att:

- Umeå kommunfullmäktige ska ge stadsledningskontorets strategiska utvecklingsavdelning i uppdrag att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB inom kommunens verksamheter och bolag.
- Utredningen ska ske i samverkan och dialog med övriga kommunala förvaltningar och kommunägda bolag samt ska på lämpligt sätt involvera Funktionshinderrådet samt funktionshinder- och patientföreningar i kommunen.
- Utredningen efter genomfört arbete skall lämna förslag på om arbetssättet ska införas i Umeå kommun inom ett avgränsat område eller en förvaltning på försök för att sedan utvärdera effekterna av verktyget och eventuellt bredda införandet.

Det finns flera goda syften med yrkandena som nämns i motionen. Ett eventuellt införande efter en utredning skulle kunna bidra till:

- att alla olika beslut som fattas på förvaltnings- och politisk nivå skulle analyseras utifrån vilka konsekvenser det får för personer med olika funktionsnedsättningar.

- verktyg för dialog mellan funktionshinderföreningar, patientorganisationer och kommunen.

- att tillvarata kunskaper om behov, förutsättningar och möjligheter för personer med funktionsnedsättning.

- att göra det lätt att göra rätt från början.

- att följa och förverkliga konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Sammanfattningsvis anser dock förvaltningen att det inte är tillräckligt motiverat att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning. Förvaltningen anser att det pågår flera arbeten parallellt med ovan nämnda syften. De viktigaste är:

- Uppdrag gemensam struktur för samråd enligt Funktionsrättskonventionen. Tar fram ett underlag om en kommungemensam samrådsstruktur, som nämnderna/ förvaltningarna kan använda för sina samråd med funktionshinderföreningar under beredningar. Uppdraget är en del av Umeå kommuns modellkommunsarbetet med Myndigheten för delaktighet. Samråd och involvering är viktiga verktyg för att utforma förslag till åtgärder och lösningar som är relevanta för personer med olika funktionsnedsättningar och som inte skapar hinder. Utöver det behövs bland annat kunskap inom kommunen om funktionsnedsättningsperspektiv och funktionshinderarbete, se nästa punkt.

- I modellkommunsarbetet ingår också en intern kunskapshöjande och dialoginsats om funktionshinderarbete och nya strukturer, övergripande och/eller verksamhetsanpassad.

- Stadsledningskontoret ser under 2026 över handboken för ärendehantering som är tillgänglig för alla förvaltningar. Den kommer att tydligare vägleda bedömningen av olika perspektiv och kring samråd med rådgivande organ, föreningar och andra organisationer, när dessa är berörda.

Om införande av funktionsrättskonsekvensbeskrivning skulle utredas, så vore det i så fall en fördel att utreda det som en del i en bredare utredning om användningen av konsekvensbeskrivningar och konsekvensanalyser, och vilka perspektiv som det i så fall ska göras konsekvensbeskrivningar eller -analyser för. Det finns många angelägna och aktuella perspektiv som kan behöva belysas i beredningen av en fråga. Några aktuella exempel är barnrätt, krisberedskap och klimat. Perspektiven kan motiveras med internationella överenskommelser, lagstiftning eller politisk prioritering. De kan lätt missas om det inte skulle finnas bred och tillräcklig kunskap i förvaltningen. Implementering av konsekvensbeskrivningar är ett tänkbart, men inte det enda möjliga verktyget för att få med perspektiven i beslutsfattande processer. När konsekvensbeskrivningar ska genomföras eller bedömas relevans för, så behövs det alltid god kunskap om varje perspektiv, för att bedömningarna ska bli tillräckligt nyanserade och relevanta. Därför kan det vara så, att ökad kunskap och samverkan om respektive perspektiv och om helhetsbedömningar är ett mer direkt och bättre verktyg, än specialiserade konsekvensbeskrivningar.

En konsekvensbeskrivning är i grunden en bedömning av vilka effekter ett visst beslut kan få. I beredningen av en fråga som kan påverka personer med funktionsnedsättning så är det viktiga att, som det står i motionen, få in dessa frågor i arbetet inför beslut. Det är också så konsekvensbeskrivningar egentligen används – som ett verktyg för att utarbeta bättre förslag till beslut. Att beskriva konsekvenserna av ett beslut innan beslutet fattas, är endast ett av flera moment. Det viktiga är inte konsekvensbeskrivningar, utan att säkra att funktionsrättsperspektivet kommer in tidigt i en beredning, för att kunna ta fram ett förslag till beslut som är ”rätt från början”.

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen).

Maria Lindvall (-)(L) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att bifalla näringslivs- och arbetsutskottets förslag att avslå motionen.

Beslutet ska skickas till

Motionären

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-04-07

§ 135

Diarienr: KS-2025/01154

Motion 46/2025: Funktionsrättskonsekvensbeskrivning - utred införandet av FKB i Umeå kommun; Maria Lindvall (-)(L)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå att ge stadsledningskontorets strategiska utvecklingsavdelning i uppdrag att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB inom kommunens verksamheter och bolag.

Ärendebeskrivning

Motionären yrkar att:

- Umeå kommunfullmäktige ska ge stadsledningskontorets strategiska utvecklingsavdelning i uppdrag att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning, FKB inom kommunens verksamheter och bolag.
- Utredningen ska ske i samverkan och dialog med övriga kommunala förvaltningar och kommunägda bolag samt ska på lämpligt sätt involvera Funktionshinderrådet samt funktionshinder- och patientföreningar i kommunen.
- Utredningen efter genomfört arbete skall lämna förslag på om arbetssättet ska införas i Umeå kommun inom ett avgränsat område eller en förvaltning på försök för att sedan utvärdera effekterna av verktyget och eventuellt bredda införandet.

Det finns flera goda syften med yrkandena som nämns i motionen. Ett eventuellt införande efter en utredning skulle kunna bidra till:

- att alla olika beslut som fattas på förvaltnings- och politisk nivå skulle analyseras utifrån vilka konsekvenser det får för personer med olika funktionsnedsättningar.

- verktyg för dialog mellan funktionshinderföreningar, patientorganisationer och kommunen.

- att tillvarata kunskaper om behov, förutsättningar och möjligheter för personer med funktionsnedsättning.

- att göra det lätt att göra rätt från början.

- att följa och förverkliga konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Sammanfattningsvis anser dock förvaltningen att det inte är tillräckligt motiverat att utreda förutsättningarna för att implementera verktyget Funktionsrättskonsekvensbeskrivning. Förvaltningen anser att det pågår flera arbeten parallellt med ovan nämnda syften. De viktigaste är:

- Uppdrag gemensam struktur för samråd enligt Funktionsrättskonventionen. Tar fram ett underlag om en kommungemensam samrådsstruktur, som nämnderna/ förvaltningarna kan använda för sina samråd med funktionshinderföreningar under beredningar. Uppdraget är en del av Umeå kommuns modellkommunsarbetet med Myndigheten för delaktighet. Samråd och involvering är viktiga verktyg för att utforma förslag till åtgärder och lösningar som är relevanta för personer med olika funktionsnedsättningar och som inte skapar hinder. Utöver det behövs bland annat kunskap inom kommunen om funktionsnedsättningsperspektiv och funktionshinderarbete, se nästa punkt.

- I modellkommunsarbetet ingår också en intern kunskapshöjande och dialoginsats om funktionshinderarbete och nya strukturer, övergripande och/eller verksamhetsanpassad.

- Stadsledningskontoret ser under 2026 över handboken för ärendehantering som är tillgänglig för alla förvaltningar. Den kommer att tydligare vägleda bedömningen av olika perspektiv och kring samråd med rådgivande organ, föreningar och andra organisationer, när dessa är berörda.

Om införande av funktionsrättskonsekvensbeskrivning skulle utredas, så vore det i så fall en fördel att utreda det som en del i en bredare utredning om användningen av konsekvensbeskrivningar och konsekvensanalyser, och vilka perspektiv som det i så fall ska göras konsekvensbeskrivningar eller -analyser för. Det finns många angelägna och aktuella perspektiv som kan behöva belysas i beredningen av en fråga. Några aktuella exempel är barnrätt, krisberedskap och klimat. Perspektiven kan motiveras med internationella överenskommelser, lagstiftning eller politisk prioritering. De kan lätt missas om det inte skulle finnas bred och tillräcklig kunskap i förvaltningen. Implementering av konsekvensbeskrivningar är ett tänkbart, men inte det enda möjliga verktyget för att få med perspektiven i beslutsfattande processer. När konsekvensbeskrivningar ska genomföras eller bedömas relevans för, så behövs det alltid god kunskap om varje perspektiv, för att bedömningarna ska bli tillräckligt nyanserade och relevanta. Därför kan det vara så, att ökad kunskap och samverkan om respektive perspektiv och om helhetsbedömningar är ett mer direkt och bättre verktyg, än specialiserade konsekvensbeskrivningar.

En konsekvensbeskrivning är i grunden en bedömning av vilka effekter ett visst beslut kan få. I beredningen av en fråga som kan påverka personer med funktionsnedsättning så är det viktiga att, som det står i motionen, få in dessa frågor i arbetet inför beslut. Det är också så konsekvensbeskrivningar egentligen används – som ett verktyg för att utarbeta bättre förslag till beslut. Att beskriva konsekvenserna av ett beslut innan beslutet fattas, är endast ett av flera moment. Det viktiga är inte konsekvensbeskrivningar, utan att säkra att funktionsrättsperspektivet kommer in tidigt i en beredning, för att kunna ta fram ett förslag till beslut som är ”rätt från början”.

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-04-07

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Beslutet ska skickas till

Motionären

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-06-29

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Diarienr: KS-2026/00189

Motion 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling: Stefan Nordström (M)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med tekniska nämndens yttrande

Ärendebeskrivning
Motion har inkommit från Moderaterna att kommunfullmäktige ska besluta:

- att återinföra en tydlig prioritering av närproducerade livsmedel i Umeå kommuns livsmedelsupphandling.
- att kommunens mål om inköp av ekologiska livsmedel tas bort.
- att införa ett mål om att kött- och mjölkprodukter som serveras inom kommunens verksamheteter ska vara 100 procent närproducerade.

Tekniska nämnden har yttrat sig över motionen och framhåller att prioritera svenskt och ekologiskt är förenligt med nationell livsmedelsstrategi, upphandlingslagstiftning och kommunens ansvar för hållbarhet och beredskap. Närproducerat kan vara positivt där det är möjligt, men saknar definition, uppföljningsbarhet och rättslig grund för att vara ett överordnat mål. Även om Umeå kommun mäter inköpt i svenskt och ekologiskt så prioriteras närproducerade livsmedel när det finns. Men det är inte ett eget mätetal. Därför föreslår tekniska nämnden att motionen avslås.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2026/00189

Beslutsunderlag

- Motion till Umeå kommunfullmäktige 260122. Bilaga.
- Riktlinjer-for-maltider-i-skolan. Bilaga.
- Livsmedelsstrategin-2.0. Bilaga
- Yttrande motion nr. 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling (Diarienr: TN-2026/00437). Bilaga

Beredningsansvarig

Maria Eriksson, vik. miljöstrateg.

Beslutet ska skickas till

Stefan Nordström (M)

Förnamn, Efternamn	Maria Eriksson
Befattning	Vik. miljöstrateg

Från: "Annika Kjellsson Lind" <annika.lind.3@umea.se>
Skickat: den 18 juni 2026 15:35:03
Till: "KS Diarium" <ksdiarium@umea.se>
Kopia: "Marie Bäckman" <marie.backman@umea.se>
Ämne: KS-2026/00189
Bilagor: ~ TN-2026_00437-2 Protokollsutdrag 2495465_1_1.pdf

Härmed expedieras protokollsutdrag innehållande yttrande gällande ärende ”Yttrande motion nr.1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling” från Tekniska nämndens sammanträde den 18 juni.

med vänlig hälsning
Annika Kjellsson Lind
chef för myndighetsutövning, administration och GIS
090-161371
Annika.lind.3@umea.se

Umeå kommun
gator och parker
901 84 Umeå
Besöksadress: Skolgatan 31A
www.umea.se/kommun

Umeå kommun
Tekniska nämnden

Protokollsutdrag
2026-06-18

§ 67
Diarienr: TN-2026/00437

Yttrande motion nr. 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling

Beslut

Tekniska nämnden beslutar

att föreslå Kommunfullmäktige att avslå motionen med nedanstående motivering.

Reservation
Stefan Nordström (M), Maria Edblom Tauson (KD), Fredrik Rönn (C) och Thomas Liljedahl (L) reserverar sig till förmån för eget förslag.

Ärendebeskrivning

Motion har inkommit från Moderaterna att kommunfullmäktige ska besluta
Att återinföra en tydlig prioritering av närproducerade livsmedel i Umeå kommuns livsmedelsupphandling.
Att kommunens mål om inköp av ekologiska livsmedel tas bort.
Att införa ett mål om att kött- och mjölkprodukter som serveras inom kommunens verksamheteter ska vara 100 procent närproducerade.
Moderaterna hänvisar till att det ur ett klimat- och miljöperspektiv är angeläget att öka produktionen av svenskproducerade livsmedel. De hänvisar till att Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel idag uppgår till omkring 50 procent och att en högre självförsörjningsgrad skulle göra Sverige mer robust och bättre rustat att hantera olika typer av kriser.
Moderaterna hänvisar till att forskning visar att klimatpåverkan från ekologiska livsmedel i många fall är jämförbar med den från konventionellt producerade livsmedel.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Tekniska nämnden 2026-06-18

Yttrande

Ekologiskt fokuserar på hur maten produceras
Ekologiskt är ett reglerat och kontrollerat produktionssätt med tydliga krav på miljö, djurvälfärd och minskad användning av kemiska bekämpningsmedel. Till skillnad från närproducerat kan ekologiskt mätas, följas upp och rapporteras, vilket gör det till ett mer robust styrmedel i offentlig upphandling.

Svenskt och ekologiskt ger samlade hållbarhetsvinster
Svenskt jordbruk har låg antibiotikaanvändning och god djurvälfärd, och ekologiska odlingssystem ger ofta lägre miljöpåverkan per hektar. Ett ensidigt fokus på ursprung eller närhet riskerar att tränga undan dessa viktiga miljö- och hälsovinster. Därför behöver ekologiska kriterier vara en integrerad del tillsammans med mål om svenskt.

I motionen blandas begreppet svenskt och närproducerat. Måltidsservice har i dag mål om att köpa svenska livsmedel. Den nationella Livsmedelsstrategin 2.0 har som mål att öka den svenska livsmedelsproduktionen totalt, inte att prioritera lokalt eller regionalt som ett eget styrande kriterium. För Måltidsservice och offentlig måltidsverksamhet är det därför strategiskt korrekt att prioritera svenskt ursprung, medan närproducerat inte kan användas som krav i upphandling enligt gällande regelverk.

Svenskt stärker livsmedelsberedskap och självförsörjning
Offentliga måltider pekas ut som en nyckel för Sveriges livsmedelsberedskap. Genom att upphandla svenska livsmedel bidrar kommunen till ökad inhemsk produktion, minskat importberoende och en mer robust livsmedelskedja. Beredskap kopplas till volym, uthållighet och konkurrenskraft i svensk produktion, inte till geografisk närhet.

- Måltidsservice köper bara svenskt färskt kött eftersom det går att ställa specifika krav om djurhållning som följer svensk djurlagstiftning.
- Det är missvisande att säga at Sveriges självförsörjningsgrad bara är 50%. Det stämmer att vi importerar 50% men näringsmässigt skulle vi kunna täcka energibehovet med svenska produkter eftersom det finns mycket svenska produkter som vi väljer att importera. Med Mål om svenskt vill vi bidra till att köpa det som finns. Exempelvis ris ersätts med havreris, svenska äpplen i stället för importerade, gråärt eller svenska bönor i stället för kikärta.

I motionen föreslås att införa ett mål om att kött- och mjölkprodukter som serveras inom kommunens verksamheteter ska vara 100 procent närproducerade.

Lagen om offentlig upphandling- LOU
Säger att man inte kan ställa krav på att producenterna/produkterna ska vara närproducerade (likabehandlings principen av leverantörer).

Enligt LOU är det inte tillåtet att ställa krav som direkt gynnar leverantörer baserat på geografiskt läge, exempelvis att livsmedel ska vara ”närproducerade” eller producerade inom ett visst avstånd. Sådana krav strider mot de grundläggande principerna om likabehandling, icke-diskriminering och den fria rörligheten inom EU. Om en upphandlande myndighet kräver lokalt ursprung stängs leverantörer från andra regioner eller EU-länder ute, vilket gör villkoren oproportionerliga och konkurrensbegränsande. Däremot är det tillåtet att ställa krav på egenskaper som färskhet, kvalitet, spårbarhet och låg miljöpåverkan – förutsättningar som närproducerade livsmedel ofta uppfyller, men där fokus ligger på produktens egenskaper, inte på var den produceras. 1. Kort hållbarhet (ex Mejeriupphandlingen). 2. Krav på minimerade transportavstånd indirekt via miljökrav. Låga utsläpp, Leveransfrekvens som minimerar matsvinn. Transporter med fossilfria eller miljöklassade fordon. 3. Krav på spårbarhet och småskalighet. Hög detaljerad i spårbarhet. Transparens i produktionskedjan. 4. Dela upp upphandlingen i mindre delar (varukorgar, DIS). 5. Använda utvärderingskriterier viktade mot kvalitet. 6. Krav på leveranssäkerheten och korta ledtider. 7. Dialogmöten.

Närproducerat saknar tydlig definition
Begreppet närproducerat saknar gemensam definition och mätbara kriterier. Det gör det svårt att följa upp, jämföra och säkerställa faktiska mervärden. Exempelvis kan produkter uppfattas som lokala trots att råvarorna kommer från hela landet. Detta skapar otydlighet både för politiska beslut och för uppföljning av upphandlingen.
Detta köper vi redan

- Nöt, fläskkött, korv och viss chark från Nyhlen Hugossons
- Mejeriprodukter – genom separat mejeriavtal för att möjliggöra norrmejerier som leverantör.
- Ägg från Klöverbergsgård
- Bröd, Polarbröd, Skogaholm, Fazer
- Sylt
- Grönsaker vid tillgång från Strycksele

Men vad ska vi räkna som närproducerat? Nyhlens kommer från Luleå 27 mil norrut, ska vi räkna 27 mil söderut så är vi i Sundsvall, det räknar vi inte in som lokalt i dag. Ska vi bara räkna Umeå så finns det inte mycket produkter. Norrmejeriers fabrik är i Umeå men mjölken kommer från hela Norrland. Brödet vi köper bakas här, men mjölet är från hela Sverige. Sylt produceras i Lycksele men bär importeras i många fall. Falafel från Bjurholm men kikärtan importeras.
Närproducerat som inte är ekologiskt kräver konstgödsel som importeras. Sverige är helt beroende av import av konstgödsel.
Enligt hushållningssällskapets senaste försörjningsbalansundersökning så räcker de livsmedel vi har tillgång till i Umeå till att mätta befolkningen i endast 20 dagar. Då räknar man med att produktion, insatsvaror, resurser, förädling finns i kommunen. Långsiktigt arbete behövs med att få mer lokala producenter och det ser vi mycket positivt på men i dag finns det inte.

Prioritering för inköp av livsmedel
Vi ska i första hand välja svenska livsmedel i enlighet med den nationella livsmedelsstrategin.
Bland de svenska livsmedlen väljer vi helst närproducerade- och ekologiska livsmedel. Om det finns alternativ som är både närproducerade och ekologiska, ska dessa prioriteras högst.
Vid upphandling och inköp ska denna prioritering följas så långt det är möjligt med hänsyn till kvalitet, tillgänglighet och ekonomi.

Tekniska nämnden instämmer med motionen om att det är angeläget att öka produktionen av svenskproducerade livsmedel och det har vi redan som mål.

Slutsats
Att prioritera **svenskt och ekologiskt** är förenligt med nationell livsmedelsstrategi, upphandlingslagstiftning och kommunens ansvar för hållbarhet och beredskap. Närproducerat kan vara positivt där det är möjligt, men saknar definition, uppföljningsbarhet och rättslig grund för att vara ett överordnat mål.
Även om vi mäter inköpt i svenskt och ekologiskt så prioriterar vi närproducerade livsmedel när det finns. Men det är inte ett eget mätetal.

Därför bör motionen i sin helhet avslås.

Förslag på sammanträdet
Stefan Nordström (M) yrkar på bifall till motionen.

Fredrik Rönn (C) yrkar på bifall till motionen.
Thomas Liljedahl (L) yrkar på bifall till motionen.
Maria Edblom Tauson (KD) yrkar på bifall till motionen.

Tommy Stark (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsen.
Lina Vänglund (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsen.
Christina Bernhardsson (S) yrkar avslag till motionen och bifall till tjänsteskrivelsen.
Lina Farhat (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsen.
Johan Stål (V) yrkar bifall till tjänsteskrivelsen.
Rebecka Dejby (MP) yrkar bifall till tjänsteskrivelsen.

Tekniska nämndens beslutsordning
Ordföranden frågar om nämnden kan besluta i enlighet med tjänsteskrivelsen och konstaterar att så är fallet.

Votering begärd
Ja-röst för bifall till tjänsteskrivelsen.
Nej-röst för bifall till motionen.

Namn och parti	Ja	Nej	Avstår
Christina Bernhardsson (S)	x		
Stefan Nordström (M)		x	
Håkan Johansson (S)	x		
Lina Farhat (S)	x		
Tommy Stark (S)	x		
Lina Vänglund (S)	x		
Johan Stål (V)	x		
Fredrik Rönn (C)		x	
Rebecka Dejby (MP)	x		
Thomas Liljedahl (L)		x	
Maria Edblom Tauson (KD)		x	
Summa:	7	4	

Omröstningsresultat
Med sju ja-röster mot fyra nej-röster beslutar nämnden i enlighet med tjänsteskrivelsen.

Reservation

Umeå kommun
Tekniska nämnden

Protokollsutdrag
2026-06-18

Stefan Nordström (M), Maria Edblom Tauson (KD), Fredrik Rönn (C) och Thomas Liljedahl (L) reserverar sig till förmån för eget förslag.

Beslutsunderlag

Motion till Umeå kommunfullmäktige 260122. Bilaga.
riktlinjer-for-maltider-i-skolan. Bilaga.
livsmedelsstrategin-2.0. Bilaga.

Checklista för handläggning av ärenden inför politiska beslut anses inte tillämpbar.

Beredningsansvariga

Marie Bäckman, Måltidschef

Beslutet ska skickas till
ksdiarium@umea.se, märk ämnesraden med diarienummer: KS-2026/00189

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Regeringen

Protokoll
vid regeringssammanträde
2025-03-20
LI2023/00161
LI2023/00201
LI2023/02662
m.fl., se bilaga

I:12
3 bilagor

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Livsmedelsstrategin 2.0

Regeringens beslut

Regeringen beslutar Livsmedelsstrategin 2.0 med den lydelse som framgår av *bilaga 1*.

Utdrag till

Se *bilaga 2*.

Telefonväxel: 08-405 10 00
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Herkulesgatan 17
E-post: li.registrator@regeringskansliet.se

Bilaga 3
Fortsättning diarienummer

LI2024/01706
LI2025/00646

Regeringskansliet

Bilaga 1 till protokoll I:12 vid regeringssammanträde den 20 mars 2025, LI2025/00646 m.fl.

Livsmedelsstrategin 2.0

Innehåll

Livsmedelsstrategin 2.0 1

1. Introduktion 2

2. Inledning 3

2.1 Bakgrund och avgränsningar 3
2.2 Process 4
2.3 Nuläge och omvärldsförändringar 5

3. En ny inriktning för livsmedelsstrategin 10

3.1.1 Mätbara mål 10
3.1.2 Strategiska områden 13
3.2 Grundläggande arbete för att öka livsmedelsproduktionen 14
3.2.1 Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken 15
3.2.2 Förenkling för företagen 18
3.2.3 Skatter och kapitalförsörjning 23
3.2.4 Forskning, innovation och kompetensförsörjning 30
3.3 Fokusområden 35
3.3.1 Ökad robusthet i livsmedelskedjan 35
3.3.2 Exportfrämjande 45
3.3.3 Svensk kvalitet och gastronomi 49

4. Finansiering och genomförande 52

4.1 Kostnad och finansiering 53
4.2 Genomförande och ägarskap 57
4.2.1 Samordning och förankring 57
4.2.2 Regional och tematisk kraftsamling 60

1. Introduktion

Sedan riksdagens beslut 2017 med anledning av regeringens proposition En livsmedelsstrategi för Sverige − fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338) har mycket förändrats i omvärlden. Stora utmaningar för livsmedelskedjan föranleder regeringen att intensifiera arbetet med att stärka livsmedelskedjans konkurrenskraft i syfte att öka den svenska livsmedelsproduktionen i enlighet med riksdagens beslut. Det arbetet uttrycks genom Livsmedels-strategin 2.0.

Riksdagen fastslog det övergripande målet för livsmedelsstrategin 2017 att öka den svenska livsmedelsproduktionen och lade samtidigt fast målen för de tre strategiska områdena. I samråden och inspelen till arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har det tydligt framgått en önskan att strategin ska innehålla mätbara mål och att dessa behöver följas upp. Som exempel har nämnts en marknadsandel för kött och mjölkekvivalenter på 80 procent och spannmål 150 procent. Vidare att marknadsandelen för gröna proteiner bör vara 100 procent och avseende sjömat en produktionsökning med 80 procent. Regeringens bedömning är att för att få tillförlitlighet i denna typ av mål så ges Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) i uppdrag att föreslå hur man kan förbättra och konkretisera uppföljning och mätning av livsmedelsproduktionen i Sverige genom att ta fram underlag för att bedöma möjlig produktionsökning över tid med en kontrollstation 2030. Till exempel uttryckt som andel av den svenska marknaden, där produktionen kan konsumeras inom landet eller exporteras. Underlaget bör också beskriva möjliga målformuleringar och beskriva för- och nackdelar med en sådan målsättning. Ytterst handlar det om att på ett effektivt sätt mäta utvecklingen inom den svenska livsmedelsproduktionen.

Utöver det breda arbetet för att förbättra företagsklimatet för företagen i livsmedelskedjan i Sverige, kommer regeringen att kraftsamla arbetet med genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 inom följande tre fokusområden.

- Ökad robusthet i livsmedelskedjan
- Exportfrämjande
- Svensk kvalitet och gastronomi

Regeringen kommer att ta en mer aktiv roll än tidigare i genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0. Genomförandet kommer att ske i nära samverkan med livsmedelskedjans aktörer, bland annat genom att ett livsmedelspolitiskt råd har inrättats och att samordning, både på strategisk och operativ nivå, stärks.

2. Inledning

2.1 Bakgrund och avgränsningar

I propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (livsmedelsstrategin) beskrev regeringen livsmedelsstrategin och föreslog att riksdagen skulle godkänna mål för strategin (prop. 2016/17:104). Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Av riksdagens beslut framgår såväl det övergripande målet för strategin som målen för de tre strategiska områden genom vilka strategin ska genomföras. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Regeringen konstaterar nu att livsmedelsstrategin är en stabil grund för det fortsatta arbetet med att stärka livsmedelskedjan. Livsmedelsstrategin är fortsatt gällande, men i behov av att uppdateras för att bättre möta de utmaningar som de senaste årens stora omvärldsförändringar innebär. Arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har därför bedrivits med utgångspunkt i riksdagens beslut från 2017.

Av propositionen Totalförsvaret 2025–2030 (prop. 2024/25:34 s. 136) framgår att dricksvattenproduktion är av central betydelse för liv och hälsa och för att många andra delar i samhället ska kunna fungera. Dricksvatten är en förutsättning för såväl konkurrenskraft som lönsamhet i livsmedelskedjan. Dricksvatten behandlas dock inte i Livsmedelsstrategin 2.0.

Under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har många frågeställningar och angelägna åtgärder identifierats. Flera av dessa beskrivs i strategin. Andra är

föremål för fortsatta och mer omfattande analyser i pågående utredningar eller regeringsuppdrag. Frågeställningarna beskrivs i varierande omfattning i strategin och regeringen har inte för avsikt att föregripa utredningarnas arbete eller slutsatser.

2.2 Process

För att Livsmedelsstrategin 2.0 ska bli en hävstång i arbetet med att öka den svenska livsmedelsproduktionen behöver livsmedelskedjans aktörer vara delaktiga i att utarbeta och genomföra strategin. Processen med att ta fram strategin inleddes därför med fokus på dialog och diskussioner med företrädare för företag och organisationer i livsmedelskedjan.

Under våren 2023 hölls tematiska rundabordssamtal inom områdena konkurrenskraft och förenklingar, kunskap och innovation, minskat beroende och robusthet samt regionala livsmedelsstrategier. Vid respektive samtal deltog företrädare för 8–12 organisationer, myndigheter samt företag och företagarorganisationer. Inspel lämnades både vid samtalen och till en funktionsbrevlåda för ändamålet. Sammanlagt har över 200 inspel lämnats, som tillsammans innehåller mer än 1 200 förslag, varav vissa dock är överlappande eller motstridiga. En betydande del av förslagen rör behov av förenklingar, ökad lönsamhet och stärkt konkurrenskraft för att kunna öka livsmedelsproduktionen i Sverige.

Utöver rundabordssamtalen har det hållits ett stort antal bilaterala möten med organisationer, myndigheter och enskilda företag för att inhämta kunskap och goda idéer till arbetet.

Det finns ett mycket stort engagemang för svensk livsmedelsproduktion och för Livsmedelsstrategin 2.0. En övervägande del av inspelen ligger i linje med regeringens ambition om hur svensk livsmedelsproduktion kan stärkas. Dialogerna, diskussionerna och inspelen utgör ett viktigt underlag i arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0.

Livsmedelsstrategin 2.0 innebär startskottet för ett mer fokuserat och ambitiöst arbete för att stärka alla delar i livsmedelskedjan och öka den svenska livsmedelsproduktionen. Regeringen kommer vid genomförandet av strategin att fortsätta ha en nära dialog med representanter för livsmedelskedjans aktörer.

2.3 Nuläge och omvärldsförändringar

Livsmedelsstrategin 2.0 innebär en vidareutveckling av flera områden i livsmedelsstrategin för att bättre spegla de nya förutsättningar som företag i livsmedelskedjan möter. I detta avsnitt belyses en stor bredd av frågor som bedöms påverka företagens lönsamhet, konkurrenskraft och förutsättningar att öka den svenska livsmedelsproduktionen.

Stabil lönsamhet för företag inom livsmedelskedjan är den viktigaste faktorn för att enskilda företag ska vara motståndskraftiga. En god lönsamhet ger utrymme för företagen att såväl vidta förebyggande åtgärder och göra anpassningar som att spara till en ekonomisk buffert i en osäker omvärld. Sedan 2017 har stora omvärldshändelser på olika sätt påverkat livsmedelskedjans företag och därigenom har behov av nya åtgärder och en ny inriktning för livsmedelsstrategin tydliggjorts.

I början av 2020 bröt sjukdomen covid-19 ut och orsakade en pandemi, vilket påverkade leveranskedjor och konsumtionsmönster på ett sätt som innebar konsekvenser för olika delar av livsmedelskedjan, bland annat i form av bristande kundunderlag för restauranger och i besöksnäringen. Pandemin visade samtidigt att stora delar av leverantörskedjorna var robusta. Under det andra halvåret 2021 nådde priserna på energi och insatsvaror i jordbruket nivåer som satte såväl primärproducenter som förädlingsindustri under ekonomisk press. Förutsättningarna för detalj- och grossisthandeln försämrades även genom uteblivna eller försenade leveranser av vissa varor. Efterfrågan på fisk från svenska fiskare och svenskt vattenbruk minskade markant, både i Sverige och på exportmarknaderna. Följden blev stora prisfall vilket medförde att stora delar av yrkesfisket och vattenbruket drabbades hårt.

Den 24 februari 2022 inledde Ryssland den fullskaliga invasionen av Ukraina som, utöver ett stort mänskligt lidande och ett försämrat säkerhetspolitiskt läge, också resulterade i ytterligare påverkan på kostnadsläget och negativ inverkan på den globala livsmedelsmarknaden. I Sverige påverkades livsmedelspriser och konkurrenssituationen inom dagligvaruhandeln.

Den höga inflation som följde ledde i sin tur till att Riksbanken beslutade att höja styrräntan i snabb takt under 2022 och 2023. Detta bidrog till att kapitalkostnader för livsmedelskedjans företag steg snabbt samtidigt som konsumenternas köpkraft försvagades. Den nya räntenivån påverkar

kapitalkostnaden, investeringsviljan och har slagit särskilt hårt mot unga lantbrukare som ofta har högre belåningsgrad än äldre och etablerade lantbrukare. Detta försvårar även de ägarskiften som svenskt lantbruk är i behov av. Samma situation gäller för företagare inom vattenbruket där räntekostnaderna står för den största kostnadsökningen de senaste åren. Företagen i hela livsmedelskedjan har försökt att kompensera för kostnadsökningarna för insatsvaror och räntor i den mån det har gått genom att överföra kostnaderna på nästa led i värdekedjan. Det innebär att en liten kostnadsökning i primärproduktionsledet ofta resulterar i en betydligt större prisökning för konsumenten.

När hushållens konsumtionsutrymme begränsades av ökade priser på såväl energi och boende som livsmedel förändrade de både köpbeteende och konsumtionsvanor. Det resulterade i minskad konsumtion av exempelvis frukt och grönt samt närproducerade eller ekologiska livsmedel under 2022 och 2023.

Jordbruket är en av de branscher med högst antal dödsolyckor i relation till antalet verksamma. Under perioden 2011–2020 omkom 71 lantbrukare till följd av olyckor i sitt arbete[1]. Dessutom tampas sektorn med arbetsmiljörelaterade utmaningar, med bland annat ergonomiska belastningsskador som huvudsaklig orsak till sjukskrivningar. Jordbruksverket presenterade 2022 en strategi för att minska olyckorna och förbättra arbetsmiljön i jordbruks- och trädgårdsnäringen genom erfarenhetsutbyte och informationsinsatser. Arbetsgivar- och branschorganisationen Gröna arbetsgivare har fått en särskild roll av Jordbruksverket för att förbättra lantbrukarnas arbetsmiljö och har tilldelats 47 miljoner kronor under fyra år för att genomföra arbetet.

Ett sätt att öka lönsamheten i livsmedelskedjan och få avsättning för större produktionsvolymer är en tydligare exportinriktning. Innovation och god marknadskännedom i livsmedelskedjan kan bidra till att möta konsumenternas förändrade efterfrågan. Det finns en global efterfrågan på produkter som matchar de svenska konkurrensfördelarna med hög livsmedelssäkerhet, låg antibiotikaanvändning, miljömässig hållbarhet och som dessutom är producerade med en god djurvälfärd till följd av ambitiösa djurskyddsregler. Både den globala befolkningen och välståndet förväntas

[1] Jordbruksverket 2022, Strategi och åtgärder för att minska olycksriskerna och förbättra arbetsmiljön i jordbruket och trädgårdsnäringen 2022:16.

öka[2], vilket i sin tur kan leda till ökad efterfrågan på svenska livsmedel. Den globala marknaden är inte statisk och större händelser i omvärlden medför såväl möjligheter som utmaningar för internationell handel.

Enligt Kommerskollegium har den internationella handelspolitiken på senare tid förändrats och påverkas dels av den teknologiska utvecklingen, dels av olika geopolitiska och säkerhetspolitiska överväganden[3]. För den svenska livsmedelskedjan finns det risker med ökad protektionism i världshandeln. På kort sikt föreligger risk för att exportvolymerna kan drabbas av nya eller högre tullnivåer som medför att svenska produkter blir mindre konkurrenskraftiga. På lite längre sikt kan importen bli dyrare för svenska företag och konsumenter. Högre priser för insatsvaror innebär att företagens produktionskostnader stiger.

Samhället står fortsatt inför ett arbete med grön omställning. Jordbruket är en av de samhällssektorer som påverkas mest av klimatet. Det innebär förändrade förutsättningar för att bedriva jordbruk i olika delar av Sverige, liksom olika delar av världen. Klimatet, terrängen, arronderingen och jordmånen varierar mellan olika regioner. En ökande medeltemperatur har resulterat i en längre växtsäsong i Sverige och i andra länder med liknande klimat[4]. Samtidigt kommer nya utmaningar i form av ändrade nederbördsmönster och etablering av nya skadegörare[5]. I Sverige finns många lantbrukare som arbetar proaktivt med hållbar produktion och djurskydd. Det gör att Sverige i ett internationellt perspektiv har möjlighet att skala upp sin produktion jämfört med andra länder, vilket möjliggör en ökad tillväxt i primärproduktionen.

Viltstammar av exempelvis vildsvin, dovhjort och kronhjort utgör en tillgång och en värdefull livsmedelsresurs, men kan samtidigt orsaka stora skador på växtodlingar. Det pågår arbete med att öka incitamenten för jakt på vildsvin och avsättningen av vildsvinskött. Ett led i det arbetet kan vara att analysera om och hur subventioner för trikin- och cesiumanalyser kan öka incitament för vilthanteringsanläggningarna att ta emot och avyttra vildsvinskött. Lokalt kan även skador på grödor orsakade av fåglar så som gäss och tranor skapa stora problem för jordbruket. Flera ändringar av bestämmelser som rör

[2] Business Sweden 2024, Inside Asia's population shift.

[3] Oroligt läge för den globala handelspolitiken | Kommerskollegium, Internationell handel under utveckling | Kommerskollegium.

[4] Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning, skr. 2023/24:97.

[5] Statens jordbruksverk, Handlingsplan för klimatanpassning, Rapport 2022:08.

skyddsjakt, tillåtna jaktmedel och utökade jakttider har genomförts för att underlätta skyddet av grödor. En hållbar fiskförvaltning samt en förvaltning av predatorer såsom säl och skarv som starkare integreras i, och växelverkar med, havsmiljöarbetet kan resultera i en ekosystemtjänst som gynnar sjömatsproduktionen.

Den senaste tidens spridning av vargstammen till områden med tätare tamdjursbesättningar har lett till både oro och ekonomiska konsekvenser för djurhållare. Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen uppdaterat riktlinjerna för skyddsjakt efter varg, vilket bedöms underlätta skyddsjakten. Dessutom har finansieringen av viltskadeanslaget ökats.

Den svenska trädgårdsnäringen kan komma att behöva växa med anledning av klimatförändringarna för att människor även i framtiden ska kunna konsumera frukt, grönsaker och bär. I dag importeras frukt och grönsaker i stor utsträckning från medelhavsområdet. Sydeuropa står inför utmaningar till följd av ett förändrat klimat, vilket bland annat resulterat i stor vattenbrist. Detta kan äventyra leveranssäkerheten från bland annat frukt- och grönsaksodlingar i området. Den svenska trädgårdsnäringen spelar därför en viktig roll i Sveriges livsmedelsproduktion och för konkurrenskraften i livsmedelskedjan genom att bidra med en betydande mängd frukt, grönsaker och bär. Dessa livsmedel är även viktiga ur ett hälsoperspektiv då de bidrar till goda matvanor med ett bra näringsinnehåll.

Den svenska trädgårdsnäringen kan även bidra till en mer hållbar livsmedelsproduktion genom minskade transportavstånd mellan producent och konsument, och genom tillvaratagande av reströmmar från bland annat industrin. Exempelvis kan restvärme och restvatten från olika processindustrier återanvändas vid livsmedelsproduktion. Mejeri, kött och bryggerirester är exempel på reströmmar i livsmedelsproduktionen, som kan återanvändas genom bearbetning till djurfoder eller produktion av biogas. I händelse av kris eller ytterst vid krig kan den svenska trädgårdsnäringen genom korta transportavstånd även bidra till att minska risken för förseningar av matleveranser och minska eventuell brist på mat bland befolkningen. Torv används som jordförbättringsmedel i trädgårdsnäringen och i plantskolor samt som stallströ (odlingstorv).

Även vattenbruket kan komma att påverkas av klimatförändringarna, eftersom en stor del av den fisk som odlas i Sverige, såsom laxfiskarter, är

kallvattensarter. Ett varmare klimat medför högre vattentemperaturer och därmed mindre gynnsamma odlingsförutsättningar. Klimatförändringarna kan även påverka viltlevande fiskbestånds reproduktionsförmåga, vilket i sin tur påverkar fortsatta fiskemöjligheter.

Tillgången till fisk och skaldjur är avgörande för svenska fiskeriföretags överlevnad och lönsamhet. För flera bestånd är läget kritiskt varför åtgärder som återuppbygger dessa bestånd är prioriterade för att en ökad sjömatsproduktion ska vara möjlig.

Det finns flera utmaningar att hantera, och möjligheter som behöver realiseras, för att svenska företag ska kunna utvecklas längs med hela den blå värdekedjan, från fisket och vattenbruket, via beredningsindustrin och samtliga förädlingssteg till konsument och marknad. Inom fisket pågår utvecklingen av nya processmetoder som ska kunna erbjuda konsumenter nya måltider baserat på sjömat.

Med Livsmedelsstrategin 2.0 som utgångspunkt kommer regeringen att arbeta för att stärka robustheten i livsmedelskedjan. Det finns ett behov av att öka den hållbara produktionen. För detta är satsningar på forskning och innovation, markvård, bevattning, dränering och produktivitet viktiga.

Till följd av de senaste årens tekniska framsteg finns stora möjligheter för framtida utveckling inom livsmedelskedjan, inte minst inom digitalisering och ny teknik. Artificiell intelligens (AI) har snabbt blivit en faktor som alla organisationer behöver förhålla sig till. Tjänstesektorn, tillverkningsindustrin, transportsektorn och även stora delar av livsmedelskedjan, inklusive jordbruket, kommer fortsatt att påverkas av utvecklingen inom digitalisering och robotisering.

Tillväxtverket har analyserat kompetensförsörjningen i livsmedelssektorn[6] och har bland annat konstaterat att sektorn har behov av kompetens avseende omställning till cirkulär ekonomi och hållbar utveckling för motståndskraft samt för uthållighet och konkurrenskraft. Tillväxtverkets analys visar också att vissa gymnasiala yrkesutbildningar kopplade till livsmedelssektorn inte i tillräcklig utsträckning motsvarar arbetsmarknadens behov inom sektorn. Brist på arbetskraft inom jordbruket har förelegat

[6] Tillväxtverket 2021, Rapport 0360, Rapport 0361, Tillväxtverket 2022, Rapport 0399, Tillväxtverket 2023, Rapport 0457.

under en lång tid och även utmaningar utifrån stigande åldersstruktur. Jordbruket kommer att behöva stärka arbetet med att effektivisera och implementera ny teknik, samtidigt som kompetensförsörjningen behöver förbättras. Uppkopplade maskiner, 5G, delning av data och sammankoppling av olika system med Internet of Things möjliggör nya, innovativa lösningar, smidigare processer och minskar behovet av arbetskraft inom sektorn.

Även bransch- och arbetsgivarorganisationen Livsmedelsföretagen konstaterar att det krävs ett omfattande kompetenslyft för att svenska livsmedelsföretag ska kunna växa och producera livsmedel med beaktande av de höga krav som ställs på hållbar produktion och kvalitet. För att upplevas som attraktiv behöver livsmedelssektorn kunna erbjuda goda arbetsvillkor och en bra arbetsmiljö.

Sedan livsmedelsstrategin beslutades har livsmedelskedjans företag vid flera tillfällen satts under särskild ekonomisk press vilket har medfört att stödåtgärder har införts för företagens likviditet. Detta tydliggör behovet av förbättrad lönsamhet för sektorns företagare och ökat fokus på en robustare livsmedelskedja i det vidare arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0. Regeringens bedömning är därför att stärkt lönsamhet i livsmedelskedjan är en förutsättning för att nå målet om en ökad livsmedelsproduktion, för att minska sårbarheten och därmed behovet av tillfälliga krisåtgärder.

3. En ny inriktning för livsmedelsstrategin

3.1.1 Mätbara mål

Översikt

Riksdagen fastslog det övergripande målet för livsmedelsstrategin 2017 att öka den svenska livsmedelsproduktionen och lade samtidigt fast målen för de tre strategiska områdena. I samråden och inspelen till arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har det tydligt framgått en önskan att strategin ska innehålla mätbara mål och att dessa behöver följas upp. Som exempel har nämnts en marknadsandel för kött och mjölkekvivalenter på 80 procent och spannmål 150 procent. Vidare att marknadsandelen för gröna proteiner bör vara 100 procent och avseende sjömat[7] en produktionsökning med 80 procent. Regeringens bedömning är att för att få tillförlitlighet i denna typ

[7] Med begreppet sjömat menas det livsmedel som kommer från fisket i hav och inlandsvatten samt odlad sjömat från anläggningar i vatten och på land.

av mål så ges Jordbruksverket i uppdrag att föreslå hur man kan förbättra och konkretisera uppföljning och mätning av livsmedelsproduktionen i Sverige genom att ta fram underlag för att bedöma möjlig produktionsökning över tid med en kontrollstation 2030. Till exempel uttryckt som andel av den svenska marknaden, där produktionen kan konsumeras inom landet eller exporteras. Underlaget bör också beskriva möjliga målformuleringar och beskriva för- och nackdelar med en sådan målsättning. Ytterst handlar det om att på ett effektivt sätt mäta utvecklingen inom den svenska livsmedelsproduktionen.

En marknadsandel för kött på 80 procent skulle innebära att Sverige producerar kött som motsvarar 80 procent av det som konsumeras i landet när samtliga köttslag[8] slås ihop (mätt till vikten). År 2023 hade Sverige en marknadsandel på 70 procent när nöt, fläsk, fågel, får och viltkött, inklusive renkött, räknats in. Särskilt när det gäller nöt eller får skulle en ökad produktion också gynna odlingslandskapets biologiska mångfald genom fler betande djur. Den svenska marknadsandelen för kött har sjunkit sedan EU-inträdet för alla köttslag vilket beror på flera faktorer såsom ekonomiska, nya trender och influenser från andra länder. Animalieproduktion utgör en betydande del av den svenska jordbruksproduktionen och en högre marknadsandel indikerar att sektorn stärker sin konkurrenskraft och svarar väl mot marknadens utveckling. Om en ökad marknadsandel ska främjas är det viktigt att såväl offentliga som privata aktörer i livsmedelskedjan aktivt lyfter svenska mervärden, till exempel låg antibiotikaanvändning, god djurvälfärd och lågt klimatavtryck samt att det finns en efterfrågan hos konsumenterna.

En marknadsandel för mjölkekvivalenter på 80 procent skulle innebära att svenska mejerier väger in den mängd mjölk som behövs för att producera 80 procent av de mejeriprodukter som konsumeras i Sverige. Invägd mjölk används till en mängd olika mejeriprodukter. Måttet mjölkekvivalenter används för att beskriva det totala behovet och beaktar även ändrade konsumtionsmönster såsom en ökad efterfrågan på fetare produkter. År 2023 låg marknadsandelen på 75 procent. Sedan Sveriges inträde i EU har mejeriproduktion och konsumtion i allt större utsträckning blivit en del av en global marknad, men är fortfarande beroende av lokala förhållanden, inklusive väderförhållanden, arbetskraftskostnader, priser för insatsvaror, transportkostnader och kapitalkostnader. Sedan 1950-talet har både produktionen och konsumtionen av mejeriprodukter förändrats. Antalet

[8] Avser nöt, fläsk, fågel, lamm och viltkött inklusive renkött.

mjölkgårdar har minskat, men antalet kor per gård har ökat. Antalet kor har dessutom minskat totalt, men varje ko producerar mer än dubbelt så mycket mjölk som 1950. Ostkonsumtionen har nästan tredubblats, medan mjölkkonsumtionen har minskat.

En marknadsandel för spannmål på 150 procent skulle innebära att den årliga produktionen mätt i ton överstiger inhemsk konsumtion med 50 procent. Den svenska marknadsandelen för spannmål har de senaste 30 åren legat stabilt över 100 procent och genomsnittet de senaste fem åren uppgår till 118 procent. Spannmålsproduktionen varierar mellan åren beroende på väderhändelser och skörd. I snitt exporterar Sverige årligen ungefär 1,3 miljoner ton spannmål, främst till andra EU länder, Storbritannien och Norge.

En marknadsandel för gröna proteiner på 100 procent skulle innebära att Sverige skulle producera växt- och svampproteiner till ett värde som motsvarar värdet av den inhemska konsumtionen, exklusive det som används till djurfoder. Målet inkluderar i dagsläget inte mer nischade proteinprodukter, till exempel laboratorieodlat kött. En anledning till detta är att marknaden för sådana proteiner ännu bedöms som omogen. Regeringen ser positivt på utvecklingen av nya proteinkällor som når marknaden och avser att följa marknadsutvecklingen noggrant. Regeringen bedömer att det även behövs ett långsiktigt arbete för att säkerställa inhemsk produktion av proteingrödor för djurproduktionen.

En produktionsökning av sjömat med 80 procent jämfört med nivån 2023 skulle innebära att landning och beredning av fisk för humankonsumtion samt produktion av odlad sjömat ökar.

Genom att en större andel av den fisk som landas används till humankonsumtion samt att en större andel av den landade fisken tas till vara genom bland annat nya förädlingsmetoder, ökar resurseffektiviteten, förädlingsvärdet och därmed potentialen att stärka lönsamheten på företagsnivå. Därmed kan livsmedelsproduktionen öka inom ramen för befintliga eller minskade fångstkvoter, utan att uttaget av fisk ur havet ökar. För yrkesfisket finns därtill den största potentialen att öka den svenska livsmedelsproduktionen genom att en större andel av de totala landningarna sker i Sverige liksom beredningen av pelagisk fisk, främst sill och strömming,

eftersom mer än hälften av den pelagiska fisken för humankonsumtion i dag landas utomlands.

Restströmmar från beredningen av arter som strömming och sill kan med nya förädlingsmetoder öka andelen av den landade fisken som kan gå till humankonsumtion. En ökad andel landningar i Sverige skulle kunna bidra till en avsevärd ökad svensk livsmedelsproduktion samt bidra till livsmedelsberedskapen. En ökad produktion av livsmedel baserad på fiskråvara måste svara mot en efterfrågan hos konsumenterna både i Sverige och utomlands. Vidare kommer en sådan utveckling att kräva ett fördjupat samarbete mellan värdekedjans aktörer.

Det krävs därför en helhetssyn som samlar samtliga perspektiv för att säkerställa en långsiktigt hållbar fiskförvaltning och efterföljande värdekedja. Därför behöver en hållbar fiskförvaltning samt förvaltning av predatorer, som säl och skarv, integreras starkare i, och växelverka med, havsmiljöarbete för att stärka fiskbestånden som kan möjliggöra en ökad livsmedelsproduktion från havet.

För vattenbruket finns det en mycket stor potential att öka den hållbara produktionen av odlad sjömat. Förbättrade förutsättningar att starta och bedriva vattenbruk, bland annat genom förenklade tillståndsprocesser, kommer att vara mycket viktigt för en ökad produktion. Säkerställandet av tillgång till hållbart foder är även en viktig faktor.

Regeringen kommer att arbeta för att ge företagen goda förutsättningar att öka livsmedelsproduktionen på ett hållbart sätt som motsvarar konsumenternas efterfrågan.

3.1.2 Strategiska områden

Livsmedelsstrategins tre strategiska områden är Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och innovation. Arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har tagit sin utgångspunkt i dessa alltjämt gällande områden med tillhörande mål. I genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 kommer regeringen kraftsamla insatserna till tre fokusområden; ökad robusthet i livsmedelskedjan, exportfrämjande och svensk kvalitet och gastronomi, se avsnitt 3.3.

Arbetet inom det strategiska området Regler och villkor är avgörande för att skapa konkurrenskraft i livsmedelskedjan. En god ekonomi är avgörande för företagens lönsamhet och konkurrenskraft. Lönsamma företag i livsmedelskedjan bidrar i sin tur till robusthet i livsmedelsförsörjningen. Att robustheten i livsmedelsförsörjningen ökar i fredstid är en grundförutsättning för en fungerande livsmedelsförsörjning vid kris eller höjd beredskap. Regeringen kommer att fortsätta verka för att minska företagens regelbörda och möjliggöra tillväxt i livsmedelsproduktionen i hela landet.

För att målsättningarna inom det strategiska området Konsument och marknad ska kunna uppnås behöver livsmedelsexporten främjas och kännedom om svensk livsmedelsproduktion och gastronomi öka. Avgörande för att nå framgång inom området är en nära samverkan mellan det offentliga och livsmedelskedjans aktörer.

För att nå framgång inom det strategiska området Kunskap och innovation krävs förbättringar inom företagens kompetensförsörjning, digitalisering samt en ökad innovationsgrad och en påskyndad klimatanpassning i livsmedelskedjan. I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) föreslås och beräknas alla anslagen sammanlagt för forskning och utveckling att öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. Ökningen inkluderar en förstärkning till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) för forskning och innovation inom utgiftsområdet för areella näringar, landsbygd och livsmedel. Medlen kommer att växlas upp med medfinansiering från näringslivet. Forskningsresultaten behöver snabbare kunna tillämpas i företagen och bidra till ökad lönsamhet, produktion och klimatanpassning i livsmedelskedjan.

3.2 Grundläggande arbete för att öka livsmedelsproduktionen

Arbetet för att stärka lönsamheten och konkurrenskraften i livsmedelskedjan är en ständigt pågående process där alla aktörer i kedjan behöver bidra. Detta arbete måste ske brett genom insatser inom flera olika områden. På så sätt läggs en stabil grund för mer riktade och fokuserade satsningar som på ett träffsäkert sätt kan ta tillvara möjligheter eller undanröja hinder för livsmedelskedjans fortsatta tillväxt och ökad livsmedelsproduktion.

Nedan beskrivs några områden där Livsmedelsstrategin 2.0 kommer vara viktig för att i ett brett, och i vissa fall branschöverskridande, arbete kunna

beakta och ta hänsyn till livsmedelskedjans särskilda behov och möjligheter. Redogörelsen är exempel på områden där arbete pågår, men listan är inte uttömmande. Det viktiga är att etablera ett arbetssätt som bidrar till att lägga grunden för bättre förutsättningar för livsmedelskedjans företag och en ökad livsmedelsproduktion i enlighet med livsmedelsstrategins mål.

3.2.1 Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken

Översikt
Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken skapar, bland annat genom rätt stöd och ersättningar, grundläggande förutsättningar för att kunna nå målen i livsmedelsstrategin. Det är angeläget att det svenska genomförandet den gemensamma jordbrukspolitiken respektive fiskeripolitiken förenklas så att målen kan nås effektivt och utan onödiga kostnader för företag och myndigheter. Regeringen har flera gånger ändrat Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 (strategiska planen) för att förbättra den i detta avseende. Inför 2025 har regeringen dessutom aviserat en budgetförstärkning, som syftar till att öka jordbrukets konkurrenskraft och robusthet i hela landet. Även havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet kommer att förstärkas under 2025. Regeringen är beredd att ta ytterligare initiativ till att justera den strategiska planen samt havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet utifrån målen för Livsmedelsstrategin 2.0.

En grundbult i Livsmedelsstrategin 2.0, som är avgörande för möjligheten att nå målen om en ökad livsmedelsproduktion, är att lönsamhet och konkurrenskraft ökar i primärproduktionsledet. Detta gäller såväl jordbruket och rennäringen som fisket, vattenbruket och hela den blå värdekedjan. De viktigaste och budgetmässigt mest omfattande verktygen som står till regeringens förfogande för detta är åtgärder i den strategiska planen samt havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Programmen finansieras med medel från EU och med nationella budgetmedel.

Programmen är en del av den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken och ska bidra till de EU-gemensamma målsättningarna för dessa politikområden. Målsättningarna ligger till stor del i linje med målen för livsmedelsstrategin, och i utformningen av fond-programmen finns utrymme för anpassning till de specifika förutsättningarna

i varje medlemsstat. Därigenom har programmen kunnat utformas för att bidra till livsmedelsstrategins mål. Regeringen kommer att ta initiativ till att justera programmen om det visar sig motiverat utifrån Livsmedelsstrategin 2.0 eller utifrån andra målsättningar. I samband med översynen av stöden inom den gemensamma jordbrukspolitiken inför 2028 behöver aktuella kunskapsunderlag i form av beslutsstödsverktyg användas i högre grad för att öka effekt och måluppfyllelse och därigenom minska övergödningen från jordbruket. En översyn av stöden inom klimat- och miljöområdet kan leda till ökade möjligheter att införa administrativt enkla stöd som är incitamentsbaserade, resultat- eller värdebaserade eller stöd till kollektiva insatser, samtidigt som konkurrensneutralitet mellan EU:s medlemsstater värnas.

Det regelverk som styr den gemensamma jordbrukspolitiken är komplext och det finns krav på att politiken bidrar till mål inom många områden. EU-regelverket ställer höga krav på medlemsstaternas kontrollsystem för att säkerställa korrekta utbetalningar. Detta medför sammantaget en regelbörda med tillhörande kostnader för de som ansöker om stöd och ersättningar. I spåren av protester från lantbrukare runt om i Europa under vintern 2023/24 föreslog EU-kommissionen ändringar i EU-regelverken som gör det möjligt för medlemsstaterna att genomföra ett antal lättnader och förenklingar i genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken. Regeringen har, med anledning av det ändrade regelverket, ändrat den strategiska planen[9]. Ändringarna medförde lättnader i fråga om kraven på marktäcke under känsliga höstperioder, växtföljd och att avsätta miljöytor. Vidare infördes undantag från grundvillkorskontroller för gårdar under 10 hektar. Från 2025 breddades ersättningen för precisionsjordbruk till att omfatta hela landet och en ny ersättning för att avsätta blommande ytor i landskapet införs i stället för kravet på att avsätta miljöytor[10]. Under 2024 genomfördes en justering av kompensationsstödet. Regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att ta fram förslag till en ny miljöersättning för vallodling utanför kompensationsstödsområdet som senast från 2026 ska kunna sökas inom ramen för den strategiska planen[11]. Regeringen arbetar

[9] Uppdrag till Statens jordbruksverk att till Europeiska kommissionen överlämna en begäran om ändring av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 samt att vidta förberedelser för att möjliggöra en begränsning av ytan för att ansöka om ersättning för blommande åker och fältkant, 2024-08-29, LI2024/00833.

[10] Uppdrag till Statens jordbruksverk att till Europeiska kommissionen överlämna ett förslag till ändring av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, 2024-03-07, LI2024/00599 och LI2023/03737.

[11] Uppdrag till Statens jordbruksverk att ta fram förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken, 2024-06-20, LI2024/01363.

vidare med det grundläggande arbetet för att, med hjälp av den gemensamma jordbrukspolitiken, öka livsmedelsproduktionen.

Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för 2021–2027 ska bland annat främja ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige. Den totala budgeten för alla vattenbruksrelaterade åtgärder i programmet är cirka 640 miljoner kronor. Regeringen har i början av 2024 beslutat om en ändring i förordningen (2022:1461) om stöd från europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden som möjliggör för jordbruksföretag att erhålla stöd för investeringar i vattenbruk. Detta för att fler kan ta del av satsningen som syftar till att påskynda utvecklingen av ett hållbart vattenbruk i Sverige.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den strategiska planen tillförts 746 miljoner kronor under den kvarvarande planperioden. Satsningen görs för att öka jordbrukets konkurrenskraft och robusthet i hela landet och är ett viktigt led i regeringens arbete med Livsmedelsstrategin 2.0. Av satsningen är 100 miljoner kronor avsedda för investeringsstödet för konkurrenskraft under 2025, som går till att modernisera produktionsanläggningar och markresurser i hela landet. Regeringen inför från och med läsåret 2025/26 ett stöd till skolfrukt inom ramen för EU:s skolprogram[12] för utdelning av mjölk, frukt och grönsaker. Regeringen bedömer att ett skolfruktstöd bidrar positivt till främjandet av bra matvanor i befolkningen. Ett skolfruktstöd ger barn möjlighet att lära sig mer om lantbruk och trädgårdsodling samt om vikten av hälsosamma matvanor för en god hälsa, vilket kan bidra till att målen för livsmedelsstrategin uppfylls.

Regeringen gav den 16 mars 2023 Jordbruksverket i uppdrag att föreslå förändringar av genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken som kan effektivisera och minska regelbördan för myndigheter och stödmottagare[13]. Ambitionen är att Sverige ska ligga i framkant vad gäller begränsade finansiella korrigeringar kopplade till genomförandet. Jordbruksverket slutredovisade uppdraget i maj 2024. Förslagen i redovisningen omfattar bland annat förenklade stöd och villkor för stödmottagare, förbättrad information och it-stöd, långtgående nyttjande av digital teknik samt omorganisering av stödhanteringen. Förslag till

[12] EU:s skolprogram finansieras via Europeiska Garantifonden (EGFJ).

[13] Uppdrag till Statens jordbruksverk att redovisa förslag på effektiviseringsåtgärder för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken samt långsiktig strategi för den digitala markuppföljningen, 2023-03-16, LI2023/02044.

förenklingar av den gemensamma jordbrukspolitiken och dess genomförande i Sverige inhämtas också löpande från företrädare för näringen och utvecklas vidare i samarbete med Jordbruksverket. Andra mer generella insatser för att förenkla för företagen redovisas i avsnitt 3.2.2. Inför 2028, när ett nytt jordbrukspolitiskt program och en ny reformperiod för havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden inleds, har regeringen föreslagit mer omfattande regelförenklingar till kommissionen. Även ökad användning av data och ny teknik kan komma att innebära fortsatta förenklingar för genomförandet av politiken.

3.2.2 Förenkling för företagen

Översikt

I Sverige ska det vara enkelt att starta och driva företag. Regeringen arbetar för att relevanta myndigheterna ska ha kunskap om, och förståelse för, företagens villkor samt genomföra sina uppgifter med ett gott bemötande. För att förenkla för företagen och sänka företagens kostnader har regeringen tillsatt ett förenklingsråd och ett implementeringsråd. Flera utredningar har också tillsatts, bland annat i syfte att se över kontroll, avgifter och finansiering i livsmedelskedjan och förenkla tillståndsprocesser enligt miljöbalken. Flera myndigheter har fått regeringens uppdrag att redovisa hur myndigheten beaktar företagsperspektivet och livsmedelsstrategins mål i förenklingsarbetet. Regeringen har vidare gett Boverket i uppdrag att genomföra en analys av kommunernas tillämpning av den reglering i plan- och bygglagen (2010:900) som ger kommunerna möjlighet att styra var olika typer av handel, till exempel livsmedelshandel, får etablera sig i syfte att underlätta nyetablering. Regeringen bedömer att en väl utvecklad samverkan mellan myndigheter och utveckling av digitala tjänster är viktigt i det fortsatta förenklingsarbetet. Regeringen anser att miljöarbetet ska genomföras effektivt och där så är möjligt och lämpligt genom incitament i stället för, eller som komplement till, lagstiftning. Detta kan bidra till en ökad svensk livsmedelsproduktion vilket är angeläget av klimatskäl då svensk livsmedelsproduktion har låga klimatavtryck i en internationell jämförelse.

Livsmedelskedjan utgörs i dag av nära 150 000 företag, från primärproduktion och förädlingsled till restauranger och dagligvaruhandel och svarar för åtta procent av det totala förädlingsvärdet i näringslivet[14]. Enligt

[14] Tillväxtverket (2021). Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan.

Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet 2023 anser små och medelstora företag inom livsmedelssektorn att lagar och myndighetsregler är det största tillväxthindret följt av bristande tillgång till lämplig arbetskraft och kompetens[15]. Att regelbördan ökat på senare år inom livsmedelskedjan har också bekräftats i andra undersökningar, bland annat inom projektet Metodutveckling för regelförenkling som finansierats av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling samt Lantbrukarnas Riksförbund.

Enligt inspel i arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 från företagen i de gröna näringarna finns de mest betungande reglerna inom miljöområdet. Andra frågor som pekas ut som betungande är överimplementering av EU-regelverk, omfattande krav på uppgiftslämnande till myndigheter, långa handläggningstider samt varierande tolkningar av samma regler mellan myndigheter och över tid. Företag inom förädlingsindustrin lyfter problem med att hitta eller förstå myndigheters information om regler. Senare led i livsmedelskedjan har lyft höga kostnader orsakade av regelverken som ett stort problem.

Primärproduktionsledet skiljer sig från resten av livsmedelskedjan då en stor del av företagen är en- eller fåmansföretag. Små företag är särskilt känsliga för stor regelbörda eftersom den administrativa kapaciteten i dessa företag ofta är begränsad. Det finns också en utsatthet i att vara ensamt ansvarig för stora ekonomiska värden och företagets hela verksamhet. Primär-produktionsledet och andra små företag skulle därför gynnas mest av en minskad regelbörda. Enligt Tillväxtverkets rapport Företagens villkor och verklighet 2023 anger 23 procent av företagen att lagar och myndighetsregler är det största tillväxthindret. För livsmedelssektorn som helhet är mot-svarande siffra 41 procent och för primärproducenterna inom livsmedels-sektorn är siffran 49 procent.

3.2.2.1 Regelförenkling

I syfte att förenkla för företagen och stärka konkurrenskraft och försörjningstrygghet har regeringen tillsatt flera utredningar, bland annat följande.

[15] Tillväxtverket Rapport 0454 (2023). Företagens villkor och verklighet 2023 Huvudrapport.

- En översyn av kontrollorganisationen och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företagen (dir. 2023:170).
- Miljötillståndsutredningen (dir. 2023:78).
- Utredningen om en konkurrenskraftig animalieproduktion (dir. 2023:19) som har lämnat betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56).
- Utredningen om översyn av jordförvärvslagen (dir. 2023:157).

Att åstadkomma verklig förenkling för företagen i livsmedelskedjan är avgörande för att målet om en ökad livsmedelsproduktion ska kunna nås. För att förenklingsarbetet ska ge verklig effekt i företagen i form av minskad regelbörda, minskade kostnader och utrymme för att tillämpa innovationer behöver förenklingar göras på flera olika sätt. Regler måste förenklas eller tas bort, samtidigt som det är ett problem om tillämpningen av regler inte upplevs som rimlig och rättssäker av företagen. Det måste vara lätt för företagen att göra rätt. Många regler har sin grund i EU-lagstiftningen. I vissa fall kan Sverige besluta om det nationella genomförandet genom lagar och förordningar. I andra fall är reglerna helt harmoniserade inom EU utan möjlighet för medlemsstaterna att göra nationella anpassningar.

Det förekommer att Sverige har beslutat om mer långtgående krav än den miniminivå som framgår av det EU-gemensamma regelverket, eller i vissa fall inte fullt ut har anpassat befintlig nationell lagstiftning till EU-regelverken. I många fall leder mer långtgående svenska krav till ökade kostnader för företagen vilket i slutändan i stor utsträckning förs över på konsumenten i form av högre konsumentpriser. Det innebär även att svenska företag kan förlora marknadsandelar till utländska företag med lägre krav än i Sverige. Klimatavtrycken från svensk livsmedelsproduktion är små jämfört med många andra länder. En satsning på ökad svensk livsmedelsproduktion är därför en satsning på en minskad klimatpåverkan på global nivå.

Ansvaret för utformning av lagar och förordningar vilar på regeringen och riksdagen. Regeringens ambition är att undvika implementering av EU-regelverk över miniminivån och att motverka omotiverade regelbördor. Näringslivets kompetens och perspektiv bör i högre grad tas till vara vid utformning av regelverk som kommer att påverka företagens verksamhet.

Det finns ett behov av en likvärdig och rättssäker tillämpning av regler. Regelförenkling, företagsperspektiv i tillämpning av lagstiftningen, flexibilitet och samverkan med näringslivet är viktiga komponenter för detta. Vid sidan om reglernas utformning är framför allt myndigheternas bemötande och service gentemot näringslivet viktig för den upplevda regelbördan. Om den samlade regelbördan är mer omfattande än vad som följer av EU-regelverket orsakar detta stora kostnader för de svenska företagen, vilket minskar deras relativa konkurrenskraft.

För att stärka arbetet med regelförenkling har regeringen inrättat ett förenklingsråd som ska lämna förslag på regelförenklingar till regeringen. Även ett implementeringsråd har inrättats som har till uppdrag att bistå regeringen i arbetet med att stärka svenska företags konkurrenskraft genom att undvika implementering över miniminivå, att motverka omotiverade regelbördor samt att minska administrativa kostnader och andra fullgörandekostnader vid genomförande av EU-regelverk i svensk rätt. De underlag som implementeringsrådet tar fram för att bistå regeringen ska vara av sådan kvalitet att de vid behov kan användas under kommissionens insamlingsfas av fakta och synpunkter samt utgöra en del av det samlade underlaget för regeringens helhetsbedömning vid utformning av Sveriges ståndpunkter inför kommande EU-förhandlingar samt inför antagande av andra EU-rättsakter som exempelvis genomförandeakter och delegerade akter.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har 100 miljoner kronor avsatts för att få snabbare och mer förutsägbara tillståndsprocesser. Tillskottet riktas bland annat till länsstyrelserna, domstolarna och Naturvårdsverket.

Regeringen har vidare gett ett flertal myndigheter, bland annat Naturvårdsverket[16] och Kemikalieinspektionen[17], i uppdrag att redovisa hur myndigheterna arbetar med regelförenkling och hur myndigheterna beaktar företagsperspektivet och livsmedelsstrategins mål i förenklingsarbetet. Regeringen anser att myndigheternas förståelse för företagens villkor och perspektiv är av stor vikt för att företagen ska uppfatta myndighetsutövningen som rimlig, rättssäker och likvärdig. Uppdraget till Jordbruksverket att förenkla genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken har beskrivits i avsnitt 3.2.1. Regeringen har även gett länsstyrelserna i

[16] Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Naturvårdsverket.

[17] Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Kemikalieinspektionen.

uppdrag[18] att genomföra kompetenshöjande insatser riktade till sina företagsnära verksamheter.

I rapporten Konkurrensverkets genomlysning av livsmedelsbranschen 2023–2024 (Rapport 2024:5) drar myndigheten slutsatsen att det i flera avseenden föreligger brister i konkurrensen i livsmedelskedjan. Av rapporten framgår vidare bland annat följande. De konstaterade bristerna kan förklaras av en hög marknadskoncentration i flera led, låsningar och obalanser genom avtal och handelsbruk samt förekomsten av olika etableringshinder. Bristerna medför dels att konsumenter betalar mer för många livsmedel än vad de skulle behöva göra om konkurrensen varit bättre, dels att pengarna som konsumenten lägger på livsmedel inte alltid hamnar där de behövs för att ge incitament till marknadsinträde, investeringar och ökad produktion.

Konkurrensverket och företrädare för dagligvaruhandeln har konstaterat att den begränsade tillgången på butikslägen är en viktig anledning till den stora marknadskoncentrationen inom den svenska dagligvaruhandeln[19]. I regleringsbrevet för budgetåret 2025 har regeringen därför gett Boverket i uppdrag att analysera hur kommunerna har tillämpat den bestämmelse i plan- och bygglagen som ger kommunerna möjlighet att styra var olika typer av handel, till exempel livsmedelshandel, får etablera sig. Boverket ska bedöma om det finns behov av ändring av bestämmelsen för att underlätta för etablering av livsmedelsbutiker och även ta fram nödvändiga författningsförslag. Regeringen följer utvecklingen i livsmedelskedjan noga och avser att, vid behov, vidta ytterligare åtgärder som syftar till att förbättra konkurrenssituationen.

3.2.2.2 Digitalisering bidrar till utveckling och förenkling

Regeringens ambition är att digitaliseringens möjligheter ska bidra till att skapa en enklare vardag för privatpersoner och företag, en effektiv offentlig förvaltning med hög kvalitet, samt fler jobb och ökad tillväxt. Med digitala processer som anpassas utifrån företags förutsättningar och behov blir det möjligt för företagen att få överblick och kontroll över de krav myndigheter ställer på dem.

[18] Uppdrag till länsstyrelserna att förenkla för företag genom bättre myndighetskontakter, 2024-03-27, KN2024/00763.

[19] Konkurrensverkets rapport 2018:4.

Den digitala utvecklingen går fort framåt och det är viktigt att svenska aktörer ges förutsättningar att delta i de satsningar som görs på EU-nivå exempelvis för utveckling, test och experimentering av data som resurs för AI, robotik och annan digital teknik. Sverige deltar i det europeiska nätverket Agrifood Test- and Experiment Facilities (AgrifoodTEF) och inom ramen för detta arbete finns två svenska testbäddar. Testbäddarna erbjuder möjligheter att testa ny teknik såsom AI-baserade lösningar och robotiklösningar, i verklighetsnära miljöer innan marknadsintroduktion.

Regeringen ser ett behov av att underlätta för delning av jordbruksdata mellan olika aktörer samtidigt som ägarskapet och sekretessen säkerställs. En ökad delning av jordbruksdata ger potential att förbättra, förenkla och effektivisera för företag och myndigheter. Genom offentlig delfinansiering inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har en infrastruktur för datadelning mellan aktörer tagits fram. Infrastrukturen kommer att möjliggöra utveckling av nya digitala lösningar. Inom datadelning pågår även flera projekt på EU-nivå och kommissionen strävar efter att skapa gemensamma europeiska dataområden. Ett av dessa områden är data inom jordbruk- och livsmedelssektorn och svenska aktörer deltar i ett projekt om detta. Det är viktigt att dra lärdomar av projektets resultat för att fortsätta utvecklingen av svenska dataområden. Att öka förmågan att dela och använda data kommer både förenkla för företagen och bidra till en konkurrenskraftig livsmedelsproduktion.

Sammantaget har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder för att förenkla för företagen, men mycket arbete återstår. Regeringen kommer därför fortsätta att arbeta för att livsmedelskedjans företag ska kunna lägga mindre tid på administration och mer tid på livsmedelsproduktion.

3.2.3 Skatter och kapitalförsörjning

Översikt

Skattepolitiken ska bland annat ge goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den tillfälligt utökade skattenedsättningen för så kallad jordbruksdiesel förlängts så att jordbruksdiesel i miljöklass 1, efter nedsättning, även under kalenderåret 2025 får en skattenivå ner mot EU:s minimiskattenivå. Alkoholskatten för öl från små oberoende ölbryggerier sänks efter regeringens avisering i budgetpropositionen för 2025. Dessutom har, efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025, nedsättningen av

arbetsgivaravgifter för den först anställda, det så kallade växa-stödet, utvidgats till att omfatta upp till två anställda. Samtidigt som beloppsgränsen för hur stor ersättning som omfattas av nedsättningen har höjts till 35 000 kronor per månad. Behovet av investeringskapital i livsmedelssektorn är stort och regeringen ser det som angeläget att stödja fortsatta insatser för ökad produktivitet, resurseffektivitet och minskade utsläpp i jordbruket. Regeringen har tillsatt en utredning om jordförvärvslagen i syfte att underlätta för företagsutveckling, kapitalförsörjning för investeringar och ägarskiften inom jordbruket (dir. 2023:157). Regeringen avser dessutom att analysera lämpligheten och ändamålsenligheten av att införa finansieringsinstrument i den strategiska planen.

3.2.3.1 Skattepolitik

Skatter är en faktor som tydligt påverkar företagandet och har flera syften. Skatterna ska bland annat finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt. Det ska ske genom ett legitimt och rättvist skattesystem som ger goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska även bidra till effektiva ekonomiska styrmedel samt en generell och rättvist fördelad välfärd. Den ständigt pågående strukturomvandlingen i svensk ekonomi bör mötas med förbättrade villkor för företagande, entreprenörskap och investeringar i Sverige, som är förutsägbara och enkla. Skattereglerna ska stödja en utveckling som stimulerar befintliga företag att expandera, utländska företag att etablera sig i Sverige och att nya företag bildas. Som huvudregel beslutar varje medlemsstat självständigt om skatteregler, men EU spelar trots det en viktig roll inom skattepolitiken.

Inkomstskatter såsom skatt på arbete och bolagsskatter beslutar medlemsstaterna om självständigt men det sker viss samordning inom EU bland annat för att undvika dubbelbeskattning och skatteundandragande. Reglerna för mervärdesskatt är till stor del harmoniserade inom EU. När det gäller punktskatter finns det harmoniserade EU-regler som syftar till att motverka att skillnader i beskattning hämmar handeln inom EU, snedvrider konkurrensen eller leder till skatteundandragande. Skatterna måste också utformas på ett sådant sätt att de inte utgör otillåtet statsstöd.

Den tillfälligt utökade skattenedsättningen på jordbruksdiesel bedöms av näringen vara ett viktigt finanspolitiskt verktyg för att främja jordbruksproduktionen. Den tillfälligt utökade skattenedsättningen för jordbruksdiesel har förlängts och kommer, efter nedsättning, få en skattenivå ner mot

EU:s miniminivå. Det kommer att minska skatteintäkterna med 610 miljoner kronor under 2025.

I de dialoger som regeringen har haft med livsmedelskedjans företrädare har höga arbetskraftskostnader lyfts som ett tillväxthinder. Sedan 2017 kan vissa så kallade enmansföretag få en nedsättning av arbetsgivaravgifterna när en första person anställs i företaget (växa-stödet). Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025, har växa-stödet utvidgats till att omfatta upp till två anställda och beloppsgränsen för hur stor ersättning som omfattas av nedsättningen har höjts från 25 000 kronor till 35 000 kronor per månad. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas på ersättning som utbetalas efter den 31 december 2024. Utvidgningen av stödet från en till två anställda gäller för anställningar som påbörjats efter den 30 april 2024. Av propositionen Utvidgat växa-stöd – nedsättning av arbetsgivaravgifterna för upp till två anställda (prop. 2024/25:25 s. 38) framgår att syftet med ändringarna är att sänka anställningskostnaderna i mindre företag som vill anställa. Alla branscher omfattas av de nya reglerna. För företag inom livsmedelskedjan som uppfyller kriterierna för att erhålla växa-stöd innebär ändringen en sänkning av arbetskraftskostnaderna.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har flera ändringar gjorts som syftar till att förenkla och förbättra för mindre företag. Beloppsgränserna för positiv och negativ räntefördelning har ändrats. Detta leder till att fler enskilda näringsidkare kan ta upp en del av näringsinkomsten som kapitalinkomst och att färre enskilda näringsidkare omfattas av de tvingande reglerna om negativ räntefördelning. Beloppsgränsen har också höjts för när enskilda näringsidkare får upprätta ett förenklat årsbokslut. Detta innebär att företag med en årlig nettoomsättning som normalt uppgår till högst 3 miljoner kronor får upprätta årsbokslutet i förenklad form, vilket ytterligare förenklar beskattningen för de allra minsta företagen, inte minst inom jordbruket som har en betydande andel enskilda näringsidkare.

Antalet ölproducenter i Sverige har ökat kraftigt på senare år, och det bedöms finnas cirka 400–500 producenter i landet. De allra flesta är små eller mycket små. De fem största ölproducenterna står för 90 procent av produktionen. De små ölproducenterna har haft utmaningar sedan pandemin då deras produkter generellt håller en högre prisnivå. Stora svenska och utländska ölproducenter drar nytta av sin storlek och kan sälja produkter till ett lägre pris. Små ölproducenter har däremot svårare att

konkurrera på grund av högre tillverkningskostnader per liter öl när investeringar och fasta kostnader ska täckas av en lägre försäljningsvolym. Sänkt alkoholskatt medför att det ekonomiska handlingsutrymmet för berörda ölbryggerier ökar, vilket i sin tur kan användas till att sänka priser, öka vinstmarginaler eller investera i verksamheten. Merparten av EU:s medlemsstater tillämpar den möjlighet som finns i alkoholskattedirektivet[20] att ha lägre alkoholskatt på öl från oberoende småbryggerier. Enligt direktivet kan alkoholskatten för bland annat öl från oberoende småbryggerier sättas ned till 50 procent av den ordinarie nivån. Hittills har Sverige inte utnyttjat den möjligheten, men från och med 1 juli 2025 kommer alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier sänkas med upp till 50 procent. Eftersom förslaget om sänkt alkoholskatt berör en mycket liten andel av alla alkoholdrycker i Sverige bedöms det inte nämnvärt påverka totalkonsumtionen av alkohol.

3.2.3.2 Investeringsbehov i livsmedelskedjan

Sedan 2017 har både det ekonomiska läget och ränteläget blivit mindre gynnsamt vilket har påverkat både konsumenternas efterfrågan och företagens kapitalkostnader.

De högre räntorna har hämmat företagens möjligheter att investera då det blivit betydligt dyrare att finansiera investeringarna med lån. Även företag som har haft möjlighet att betala en högre låneränta har vittnat om svårigheter att beviljas lån av bankerna. Det handlar särskilt om stora investeringar i nya teknologier eller produktionsmetoder där bankerna ser en högre risk. I de dialoger som har förts med livsmedelskedjans företag har det framkommit att det har blivit betydligt svårare och dyrare att ta banklån på grund av det högre ränteläget. Bankernas kreditbedömningar bygger i större utsträckning än tidigare på belåningsbara tillgångar, vilket sällan finns i ett företags uppstarts- och tillväxtfas. Företag i förädlingsledet vittnar om att det är svårt att ta steget från innovation till kommersialisering i tillväxtfasen då bankerna i sin riskbedömning lägger stor vikt vid ingångna försäljningsavtal som sällan finns när det gäller nya innovativa produkter. För just livsmedelsindustrin finns bara ett fåtal aktörer att sälja till inom den svenska dagligvaruhandeln, dessa aktörer ställer höga krav på försäljningshistorik i kombination med krav på höga försäljningsvolymer för att ta in nya produkter i sortimentet. Sammantaget innebär detta att situationen för företag som vill

[20] Rådets direktiv 92/83/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på alkohol och alkoholdrycker.

låna pengar är mer utmanande än tidigare, särskilt när det gäller mindre och innovativa bolag inom livsmedelsförädlingen.

Investeringar i livsmedelsproduktion är ofta kapitalintensiva, särskilt inom områden där innovationsgraden är hög som till exempel i förädlingsledet och inom livsmedels- och jordbruksteknologier. Att öka innovationsnivån generellt och att innovationerna faktiskt tillämpas i företagen är avgörande för att nå de övergripande målen för livsmedelsstrategin.

Jordbruk är en kapitalintensiv verksamhet med förhållandevis små vinstmarginaler och investeringar finansieras i stor utsträckning genom lån. De ackumulerade lånen för svenskt jordbruk uppgår uppskattningsvis till cirka 200 miljarder kronor, varav cirka 60 procent antas vara lån med rörlig ränta. Ränteläget har därför stor påverkan på jordbruksföretagens benägenhet att investera och deras lönsamhet. Under 2022 och 2023, när marknadsräntorna steg snabbt, ökade exempelvis det svenska jordbrukets räntekostnader med 3,9 miljarder kronor per år[21]. Övriga kostnadsökningar, exempelvis för el, dieselbränsle, gödsel och soja, uppgick under samma period till totalt cirka 2,7 miljarder kronor. Lägre kapitalkostnader är avgörande för att förbättra företagsvillkoren, öka investeringarna och därmed bidra till en ökad svensk livsmedelsproduktion.

Livsmedelsproduktionen måste öka för att möta behov från en växande befolkning samtidigt som utsläppen måste minska för att nå Parisavtalets mål. En fortsatt hållbar produktivitetsutveckling är angelägen för att begränsa det globala klimatavtrycket. I internationell jämförelse är dock svenskt jordbruk klimateffektivt med låga utsläpp per producerad enhet. En god produktivitetsutveckling inom det svenska jordbruket har varit avgörande för den här utvecklingen. Produktivitetsutvecklingen har inneburit att mindre areal och insatsvaror samt färre djur har behövts för samma produktion, och därmed minskade växthusgasutsläpp per producerad enhet. Sammanfattningsvis anser regeringen att den ökande globala efterfrågan på livsmedel ska mötas med en produktion med så låga klimatavtryck som möjligt. Där ligger svenskt jordbruk i framkant. Svenskt jordbruk ska fortsätta att arbeta med den gröna omställningen. Stärkt produktivitet i det svenska jordbruket är därför avgörande för att kunna kombinera höga klimatambitioner med en ökad livsmedelsproduktion. Fortsatta åtgärder för

[21] Kostnadsanalys och läget i jordbruket, februari 2025.

ökad produktivitet, resurseffektivitet och kolinlagring kan ge både lägre växthusgasutsläpp och ökad lönsamhet i jordbruket.

Klimatinsatser inom de areella näringarna ska ha sin utgångspunkt i konkurrenskraft och effektivitet. Regeringen anser att det är viktigt att styrmedel för att ytterligare minska Sveriges utsläpp från jordbruket inte hämmar sektorns konkurrenskraft. Klimatklivet är ett investeringsstöd som syftar till varaktigt minskade växthusgasutsläpp, där stöd till bland annat energikonvertering, biogasanläggningar, laddningspunkter och gödselvårdsanläggningar har lämnats. I enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har satsningen på klimatklivet förstärkts och förlängts till 2030. Lönsamheten i produktionen av biogas förstärks även av stöd som ges per kWh producerad gas, där stödet är högre till gödselbaserad biogas. Efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2025 har också anslaget för det nationella investeringsstödet till restaurering av ängsmark och betesmark höjts, något som kan ha betydelse för djurhållare i expansionsfas.

Konkurrenskraftsutredningen pekade i sitt betänkande Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring (SOU 2015:15) på att jordförvärvslagen (1979:230) hämmar kapitalförsörjningen. Regeringen har därför tillsatt en utredning om jordförvärvslagen i syfte att underlätta kapitalförsörjning, investeringar och ägarskiften inom jordbruket (dir. 2023:157). Översynen syftar bland annat till att skapa förutsättningar för bättre säkerhet för lån på marknadens villkor. En god säkerhet är avgörande också för att locka andra investerare.

Inom den gemensamma jordbrukspolitiken har det för perioden 2023–2027 avsatts mer än 3,2 miljarder kronor för stöd till investeringar i ökad konkurrenskraft i primärproduktionen, 324 miljoner kronor för investeringar och kunskap kring frukt och grönsaker och ytterligare 345 miljoner kronor för investeringar i förädling och diversifiering. Stöden underlättar kapitalförsörjningen för bland annat investeringar i djurstallar och växthus, utrustning för lagring och torkning, ny teknik, markavvattning, gödselhantering och lokal vidareförädling. Kapitalbehovet bedöms vara större och det är angeläget att fortsatta satsningar på dessa områden sker. Den ökning av budgeten för den gemensamma jordbrukspolitiken som gjorts efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 förstärker investeringsstödet för konkurrenskraft ytterligare.

Utvecklingen med allt större investeringar gör att investeringsstödet skulle kunna behöva kompletteras med andra insatser inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Regeringen avser därför att se över lämpligheten och ändamålsenligheten att inom ramen för den gemensamma jordbruks-politiken, tillämpa finansieringsinstrument, exempelvis i form av lån eller garantier. En sådan åtgärd behöver upphandlas för att vara förenlig med statsstödsregelverket. Syftet med en sådan upphandling är att lämplig aktör kan få tillgång till statligt kapital, till en låneverksamhet till jordbruket, inriktat på att i första hand förse unga lantbrukare och expanderande lant-bruk med topplån. Exempel på en sådan aktör är Tillväxtbolaget för Sveriges lantbrukare AB.

Europeiska investeringsbanken (EIB) är en EU-institution vars verksamhet huvudsakligen fokuserar på att låna upp pengar på kapitalmarknaderna för att sedan låna ut dem på förmånliga villkor till projekt som ligger i linje med EU:s policyprioriteringar. Cirka 90 procent av utlåningen sker inom EU och pengarna kommer aldrig direkt från EU:s budget. EIB har sedan 1994 finansierat 251 projekt i Sverige till ett värde av 36,05 miljarder kronor. EIB:s styrelse godkände den 6 november 2024 ett finansieringsinitiativ för jordbrukssektorn, det Pan-Europeiska jordbruksprogrammet, med en budget på 3 miljarder euro. Programmet kommer att erbjuda lån, garantier och råd-givning för att stödja små och medelstora företag inom jordbruk och bio-ekonomi i EU. Initiativet syftar till att täppa till finansieringsluckor inom livsmedelskedjan, något som även har uppmärksammats under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0. Programmet väntas stärka unga lantbrukare, främja gröna investeringar i linje med EU:s hållbarhetsmål enligt den gröna given och främja jämställdhet. Programmet väntas även bidra till minskade växthusgasutsläpp, ökad biologisk mångfald och till att främja cirkulära ekonomiska affärsmodeller. Regeringen bedömer att EIB:s initiativ inom jordbruks och livsmedelskedjan ligger väl i linje med prioriteringarna för Livsmedelsstrategin 2.0 och avser att verka för att möjligheterna kommer svenska företag till del, exempelvis genom att underlätta för unga eller nya företagare inom sektorn.

Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) kommer att föra en nära dialog med bankerna, finansieringsinstitut och andra investerare kring utvecklingen av livsmedelssektorn.

3.2.4 Forskning, innovation och kompetensförsörjning

Översikt
I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60), forsknings- och innovationspropositionen, föreslår regeringen att det Nationella forskningsprogrammet för livsmedel förlängs till 2028 och förstärks med 25 miljoner kronor under 2025. Förstärkningen för kommande år beräknas uppgå till 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 och 110 miljoner kronor 2028. Sammantaget beräknas därmed 220 miljoner kronor 2028 för livsmedelsforskningsprogrammet. En utvärdering av befintligt program kommer att genomföras efter tio år, dvs. 2027, för att ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom livsmedelsområdet. En stor del av forskningen kommer att bedrivas företagsnära. Framtiden ställer krav på en högre teknisk kompetens inom jordbruket. Regeringen har därför gett Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) möjlighet att utfärda civilingenjörsexamen.

Livsmedelssektorn utgör ungefär en tiondel av näringslivet i Sverige. Trots livsmedelssektorns storlek och betydelse för människors liv och hälsa har området historiskt haft en relativt låg innovationsgrad samtidigt som samordningen inom sektorn och även kunskapsöverföringen från forskningen till företagen varit i behov att stärkas. Fram till 2017 låg den offentliga finansieringen av livsmedelsforskning på en relativt låg nivå. Sedan dess har dock läget förbättrats genom både stärkt finansiering och samordning av sektorns forskningsbehov genom Sweden Food Arena, bland annat genom åtgärder i livsmedelsstrategin och i den förra forskningspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60), vilket också konstaterats av näringen[22]. Några exempel är etableringen av kompetenscentrum för växtförädling, Grogrund (2018) vid SLU, Sweden Food Arena (2018) som har varit en samlande kraft inom sektorn, inrättandet av industridoktorander vid SLU, ett kunskapsnav för animaliesektorn vid RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE) och ett nationellt forskningsprogram för livsmedel som drivs av Formas.

Formas är också värd för en nationell kommitté för livsmedelsforskning som består av representanter för forskningsfinansiärer och andra centrala myndigheter inom livsmedelsområdet. Kommitténs uppgift är att koordinera

[22] Sweden Food Arena (våren 2023), bedömningen är att utvecklingen pekar åt rätt håll. Bland annat har intresset för att söka tillgängliga medel för livsmedelsforskning ökat avsevärt.

långsiktiga forsknings- och innovationssatsningar. Genom kommitténs rådgivande grupp ökar det nationella programmet för livsmedel sina möjligheter att samordna och integrera sina insatser med fler aktörer och forskningsfinansiärer.

Regeringen bedömer att forskning, kunskap och innovation inom livsmedelssystemet behövs för att öka robustheten och långsiktig konkurrenskraft. Forskning och innovation behövs i livsmedelskedjans alla led, från primärproduktion, via förädling, distribution och försäljning till slutlig konsumtion och export. I det befintliga livsmedelsforsknings-programmet finns 110 miljoner kronor per år reserverat sedan tidigare. I forsknings- och innovationspropositionen föreslås och beräknas alla anslagen sammanlagt för forskning och utveckling att öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. Satsningen inkluderar bland annat förslag på förstärkning till området livsmedel med 230 miljoner kronor under åren 2025–2028. Sammantaget beräknas därmed minst 670 miljoner kronor för livsmedelsforskning och innovation under tidsperioden. Förstärkningen för livsmedelsforskning och innovation förväntas växlas upp med medfinansiering från näringslivet. Sammantaget kommer satsningarna i forsknings- och innovationspropositionen att skapa bättre förutsättningar för svenskt deltagande i EU-initiativet Horisont Europa och klustret om livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk och miljö. Förutsättningar kommer även skapas för deltagande i framtida europeiska partnerskaps-program inom livsmedelsområdet.

Jordbrukssektorn befinner sig i en stark utveckling som kräver allt högre teknisk kompetens och förståelse för komplexa system. Det handlar om att utveckla en resurseffektiv, robust och hållbar produktion som klarar klimat-förändringarna. Arbetsgivarna i den gröna sektorn efterfrågar i allt högre grad anställda med kunskaper inom digitalisering och databearbetning, programmering, avancerad statistik och AI. Detta är kompetenser som behövs för att kunna utveckla och arbeta med tillämpning, anpassning och optimering av den nya tekniken. SLU står redo att påbörja utbildning av civilingenjörer med denna kunskap. Det finns ett generellt behov av att öka attraktiviteten och bredda rekryteringen till utbildningarna hos SLU för att säkra kompetensförsörjningsbehovet i den gröna sektorn. Regeringen avser därför att ge SLU i uppdrag att genomföra åtgärder för att stärka utbildningarnas attraktivitet och bredda rekryteringen.

Inom den gemensamma jordbrukspolitiken görs omfattande insatser för ökad kompetens. Genom den strategiska planen har sammantaget cirka 1,8 miljarder kronor avsatts för kompetensutveckling och samarbetsåtgärder under åren 2023–2027. Det handlar bland annat om ökad kompetens inom miljö och klimat inom jordbruket, och för trädgårds- och biodling. Genom dessa åtgärder kan företagens kompetens stärkas på flera områden vilket i sin tur bidrar till uppfyllelsen av livsmedelsstrategins mål. Det handlar bland annat om ökad konkurrenskraft, förbättrad arbetsmiljö, utvecklad livsmedelsförädling, och inte minst bättre miljö och klimat samt djurvälfärd. Medlen används för enskild rådgivning, men också till att utveckla rådgivarnas kompetens och att utveckla kunskapsbaser inom till exempel datahantering, lokal försäljning, animalieproduktion, jordbrukets miljöarbete och mathantverk. Utöver detta avsätts 105 miljoner kronor per år under perioden 2023–2027 till innovationsstödet European Agricultural Innovation Partnership (EIP-Agri). Syftet med stödet är att få fram nya innovativa lösningar på gemensamma utmaningar inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringen genom samarbete mellan olika aktörer för att stärka kopplingen mellan forskningsresultat, ny teknik, rådgivning och praktiskt arbete. Dessutom kan stöd beviljas för att finansiera utvecklingen av nya idéer fram till färdig produkt eller tjänst, inom ramen för ett sådant samarbete. Stödet är inriktat på innovationer inom primärproduktionens konkurrenskraft, miljö och klimat. Genom EIP-Agri skapas också kontaktytor till andra innovationsgrupper i Europa och till projekt som finansieras via EU-initiativet Horisont Europa.

Regeringen har vidare stärkt samarbetet inom jordbrukets kunskaps- och innovationssystem (AKIS) genom att utse Jordbruksverket som samordnande aktör för AKIS. Regeringen har dessutom gett Jordbruksverket i uppdrag att inrätta ett nationellt nätverk för den gemensamma jordbrukspolitiken, fiske och vattenbruk samt landsbygdsutveckling, med uppgift att bland annat arbeta för att främja innovation och lärande. Genom nätverket erbjuds bland annat innovationssupport för enskilda och grupper för att främja uppstarten av innovationsarbeten. Jordbruksverket har också utarbetat en särskild plan för hur det samordnande arbetet ska bedrivas och hur de avsatta medlen ska användas. Regeringen avser att ge relevant myndighet i uppdrag att utreda behovet av förändringar i fråga om medel för kompetensutveckling och samarbetsprojekt inom den gemensamma jordbrukspolitiken, med sikte på den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2027.

Det pågår flera initiativ för att främja forskning och innovation i syfte att bidra till utvecklingen av svensk sjömat. Bland annat förmedlas stöd till innovationsprojekt inom fiske och vattenbruk genom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. Vidare fortlöper det utvecklingsarbete som genomförs inom ramen för centrumbildningen Blå mat, som är den största satsningen hittills på svensk sjömat. Bakom centrumbildningen står en nationell samling av forsknings- och innovationsaktörer, regioner och Gotlands kommun (regioner), kommuner, organisationer samt ett stort antal företag. I satsningen ingår aktörer från hela värdekedjan för sjömat, från primärproduktion i form av hållbara vattenbrukssystem och underutnyttjade vilda fiskarter över process- och produktutveckling och framställning av hälsosam, svensk sjömat till livsmedelshandeln. Resultaten och slutsatserna från pågående projekt, till exempel genom Blå mat och de innovationsprojekt som finansieras genom havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden, är av stor vikt för utvecklingen av svensk sjömat.

För ett hållbart framtida jordbruk behöver sektorns utsläpp av växthusgaser minska samtidigt som produktionen ökar. Jordbrukets klimatpåverkan kommer framför allt från biologiska (biogena) processer kopplade till djurhållning och växtodling. Det är svårt att reducera biogena utsläpp kraftigt samtidigt som livsmedelsproduktionen bibehålls. Regeringen bedömer därför att det är svårare att minska utsläppen från jordbruket än från många andra sektorer. Det finns också stora svårigheter att mäta biogena utsläpp med tillräcklig precision och effekten av åtgärder är dessutom svår att verifiera. Mot denna bakgrund har regeringen gett Jordbruksverket i uppdrag att utveckla metoder för att kartlägga klimatpåverkan i jordbruk av åtgärder som genomförs av lantbrukare, i syfte att öka jordbrukets klimateffektivitet. Uppdraget delredovisades den 6 september 2024 och kommer att slutredovisas senast den 28 februari 2027.

Problem med att rekrytera kompetent personal har under en längre tid framförts som en stor utmaning av myndigheter samt livsmedelskedjans företag och organisationer. I en undersökning från 2023[23] uppgav 75 procent av de tillfrågade företagen i livsmedelssektorn att de vill växa, men samtidigt ser nästan en tredjedel av företagen bristande tillgång till lämplig arbetskraft som ett stort tillväxthinder. Skillnaderna inom sektorn är stora, där störst problem konstateras inom restaurangbranschen. Den största utmaningen som

[23] Företagens villkor och verklighet 2023 (Tillväxtverket).

behöver lösas för att förbättra kompetensförsörjningen är, enligt företagen, att livsmedelskedjan blir mer attraktiv att söka sig till[24]. Attraktion och lönsamhet hänger ihop, då arbetstagare generellt söker sig till branscher och företag med god lönsamhet och ett bra löneläge. Det finns också stora regionala skillnader vad gäller efterfrågan på kompetens.

Tillväxtverket har sedan 2020 i uppdrag att analysera och bidra till att kompetensförsörjningsinsatser kommer till stånd inom livsmedelskedjan för att uppnå en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. Det har även tillsatts flera utredningar för att utveckla arbetet med kompetensförsörjningsfrågor. I Tidöavtalet, som är en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, pekas stärkt kompetensförsörjning ut som en kritisk fråga kopplat till bland annat stärkt produktivitet och företagande. Såväl framtidens yrkeshögskola som kommunal vuxenutbildning och en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå har utretts, se betänkandena Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar (SOU 2023:31) och Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16). Betänkandena har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Även Utredningen om fler vägar till arbetslivet har ett uppdrag som kopplar till att trygga kompetensförsörjningen (dir. 2022:74). Även om dessa utredningar inte har ett utpekat uppdrag avseende livsmedelssektorn finns det skäl att avvakta utredningarnas förslag och beredningarna av dessa. En pilotverksamhet med yrkesutbildning för vuxna på gymnasial nivå enligt yrkeshögskolans modell pågår under perioden 2024–2026. Generellt sett finns det en ökad efterfrågan på yrkesutbildning för vuxna. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den regionala yrkesinriktade utbildningen på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) tillförts 900 miljoner kronor inklusive kostnader för studiestöd. Detta motsvarar cirka 11 000 fler årsstudieplatser inom regionalt yrkesvux för 2025.

Sverige är och har länge varit en framstående forsknings- och tekniknation. Om Sverige ska fortsätta att vara det och klara sig i den internationella konkurrensen behövs fler personer med kunskaper i naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, de så kallande STEM-ämnena.

[24] Livsmedelsföretagen, Var ska livsmedelsindustrin hitta 20 000 nya medarbetare

Regeringen har tagit fram en STEM-strategi som spänner över hela utbildningssystemet, från förskola till forskarutbildning.

3.3 Fokusområden

Översikt
Regeringen kommer i sitt arbete med genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 kraftsamla inom tre fokusområden: Ökad robusthet i livsmedelskedjan, Exportfrämjande samt Svensk kvalitet och gastronomi.

Regeringen anser att ett långsiktigt grundläggande arbete, bland annat inom de områden som beskrivs i avsnitt 3.2, är avgörande för att kunna nå målen för livsmedelsstrategin. Det finns samtidigt ett behov av att regeringen säkerställer genomförandet av livsmedelsstrategin. Detta är särskilt viktigt för att identifiera och initiera insatser inom de delar som är nya i Livsmedelsstrategin 2.0. Som ett led i att förverkliga detta har regeringen identifierat tre fokusområden för genomförandet av strategin.

Genom de dialoger som har hållits med livsmedelskedjans aktörer samt genom de förslag som har inkommit har följande tre fokusområden identifierats.

- Ökad robusthet i livsmedelskedjan
- Exportfrämjande
- Svensk kvalitet och gastronomi

3.3.1 Ökad robusthet i livsmedelskedjan

Översikt
En robust livsmedelsförsörjning och en ökad livsmedelsproduktion i fredstid är grundförutsättningar för en fungerande livsmedelsförsörjning i höjd beredskap och ytterst krig. Det ger även bättre förutsättningar att hantera fredstida kriser och påverkan från ett förändrat klimat. Den inhemska livsmedelsproduktionen ska ligga till grund för livsmedelsberedskapen och flödet i livsmedelskedjan ska i möjligaste mån kunna fortsätta utan avbrott. Regeringens ambition är en uthållig livsmedelskedja som klarar av att anpassa sig och ställa om för att producera, förädla och distribuera livsmedel även under stora påfrestningar. Företagens uthållighet och anpassningsförmåga behöver därför öka. En viktig del i detta är investeringsprogram som tas fram av myndigheterna inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Jordbruksverket har på regeringens uppdrag inkommit med en rapport om ett stärkt skydd av jordbruksmark. Regeringen vill mot bakgrund av detta se över möjligheten att stärka skyddet av jordbruksmark och säkerställa tillgången till vissa strategiska varor i livsmedelskedjan, och ser att lagerhållning kommer vara en viktig beståndsdel i detta.

Regeringen har också en ambition att stärka det förebyggande arbetet inom smittskydd och växthälsa för att stärka försörjningsförmågan.

Regeringen kommer, tillsammans med lantbrukssektorn, kraftsamla kring jordbrukets vattenhushållning. Regelverket för vattenverksamhet bör ses över för att göra det enklare att underhålla och renovera befintliga anläggningar för markavvattning inom jord- och skogsbruk, men även att tillskapa nya anläggningar där det är motiverat.

Regeringen anser att det är viktigt att säkerställa en robust livsmedelsproduktion i hela landet. För att möta de särskilda utmaningar som är förenade med livsmedelsproduktion i de norra delarna av Sverige kommer regeringen tillsätta en utredning med syfte att stärka lönsamhet, konkurrenskraft och produktion i norra Sverige.

Matsvinn och livsmedelsförluster behöver minska för att livsmedelskedjans resurser ska utnyttjas optimalt. Arbetet för att åstadkomma detta behöver fortsätta, med fokus på förebyggande och effektiva åtgärder. Förutsättningarna för ett ändamålsenligt tillvägagångssätt vid livsmedelsdonation behöver dessutom förbättras.

Det försämrade säkerhetspolitiska läget, ett klimat i förändring och erfarenheterna från coronapandemin har tydliggjort behovet av en robustare livsmedelskedja. Förmågan att stå emot påfrestningar i händelse av fredstida kriser som till exempel extrema väderhändelser, höjd beredskap och ytterst krig förutsätter starka och lönsamma livsmedelsföretag. Livsmedelsstrategins fokus har sedan 2017 varit stärkt lönsamhet och kopplingen till en robust livsmedelskedja. Stärkt försörjningsförmåga har således alltid varit en del av strategin. Trots detta har robusthetshöjande insatser fått en undanskymd roll i handlingsplanerna för strategins genomförande alltsedan 2017. Detta ändras i och med Livsmedelsstrategin 2.0 och introduktionen av ett fokusområde för ökad robusthet i livsmedelskedjan. Även de resurser och för-

mågor som byggs upp specifikt för det civila försvaret kommer bidra till en ökad robusthet i jordbruket och livsmedelsförsörjningen.

Ett fokusområde i regeringens klimatanpassningsstrategi Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) behandlar livsmedelsförsörjning och beredskap. Inriktningen för fokusområdet handlar bland annat om att bygga robusta och lönsamma primärproducenter, att bygga en motståndskraftig djurhållning, att stärka växtskyddet och tillgången på lämpliga växtsorter samt att integrera ett klimatriskperspektiv i arbetet med att stärka livsmedelsberedskapen. Detta ligger i linje med Livsmedelsstrategin 2.0, fokusområde för ökad robusthet i livsmedelskedjan.

En viktig fråga för regeringen är att skapa förutsättningar för en ökad svensk livsmedelsproduktion och en stärkt livsmedelsberedskap i landet. För att uppnå detta behöver svenska lantbrukare konkurrenskraftiga villkor och stärkt lönsamhet. Till grund för regeringens arbete framåt finns bland annat betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56).

En fråga av stor betydelse, särskilt för får- och lammproducenter, är problemen med stora rovdjursstammar. För att möta dessa problem har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att utreda och lämna förslag på förvaltningsåtgärder för vargen vid ett lägre referensvärde. Regeringen har även gett Naturvårdsverket i uppdrag att initiera miniminivåprocessen. För att licensjakten 2026 ska kunna baseras på det nya referensvärdet behöver Naturvårdsverket se över miniminivåerna för vargstammen. Regeringen gav därför myndigheten i uppdrag att genomföra en översyn av fördelningen av dessa nivåer, så att de kan utgöra grund för beslut om licensjakt för jaktåret 2025/226.

3.3.1.1 En modern livsmedelsberedskap

I betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) föreslås en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Förslagen utgör en viktig del av underlaget för regeringens arbete med uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen. Regeringens proposition Totalförsvaret 2025–2030 (prop. 2024/25:34) är vägledande för det fortsatta arbetet.

En robust livsmedelsförsörjning behöver byggas upp brett. Regeringen ser att beredskapslagring kommer vara en viktig beståndsdel när ett system för att klara livsmedelsförsörjning i en fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig åter byggs upp. Men att enbart beredskapslagra skapar ingen uthållighet i livsmedelskedjan som måste kunna klara av att anpassa sig och ställa om för att producera, förädla och distribuera livsmedel även under stora påfrestningar.

Viktiga förutsättningar för att livsmedelskedjan ska fungera även under kris, höjd beredskap och ytterst krig är att handelsflöden i möjligaste mån kan upprätthållas och att kritiska beroenden till exempelvis energi, transportresurser och transportinfrastruktur kan tillgodoses. Ytterligare en viktig förutsättning är att jordbruksmarken som produktionsresurs kan säkras. Regeringen har därför gett Jordbruksverket i uppdrag att analysera behovet av och möjligheterna att stärka skyddet av jordbruksmark och att analysera om livsmedelsproduktion och biologisk mångfald bör främjas ytterligare i samband med att mark används för solcellsparker. Aktivt brukande av jordbruksmark är en förutsättning för upprätthållande av biologisk mångfald i odlingslandskapet. Denna tydliga koppling mellan brukande och biologisk mångfald är också formulerad i miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. Jordbruksverket har i den rapport som myndigheten tagit fram med anledning av regeringsuppdraget uttryckt att skyddet av jordbruksmark måste stärkas och att åtgärder behöver vidtas. Jordbruksverket föreslår bland annat en ändring av 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken som skulle innebära att de handläggande myndigheterna behöver tillämpa bestämmelsen om skydd för jordbruksmark på ett mer restriktivt sätt.

En robust inhemsk livsmedelsproduktion behöver kunna upprätthålla livsmedelsförsörjningen även under handelsstörningar som kan uppstå vid krigsfara eller krig. Det förutsätter i sin tur en inhemsk produktion för framställning av insatsvaror eller lagerhållning av sådana varor. Regeringen avser se över möjligheterna att främja inhemsk produktion av insatsvaror och har därför bland annat gett Jordbruksverket i uppdrag att lämna en redogörelse för och analys av den fortsatta utvecklingen av ny inhemsk produktion av gödningsmedel till jordbruket med utgångspunkt i slutsatserna i myndighetens tidigare rapport om gödselmedelsproduktion i Sverige.

Att bygga upp beredskapslager är ett omfattande arbete och innebär dessutom stora kostnader. Det är därför av största vikt att noga överväga

vad som ska lagras, hur mycket som ska lagras och på vilket sätt lagringen ska genomföras och regleras. Det kommer ta tid att bygga upp beredskapslager och det behöver ske successivt. Som en följd av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 inleds en större satsning där regeringen intensifierar arbetet för att under 2026 kunna inleda faktisk lagerhållning av viktiga varor inom jordbruks- och livsmedelssektorn.

Det pågår ett omfattande arbete för att bygga upp livsmedelsberedskapen i Sverige. Under ett par års tid har Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) arbetat med grundläggande kartläggningar och analyser för att regeringen ska ha så bra beslutsunderlag som möjligt när viktiga vägval behöver göras och fler konkreta åtgärder vidtas. Regeringen har vidare i regleringsbrevet för budgetåret 2024 gett SLU i uppdrag att redovisa hur den forskning som bedrivs bidrar till att stärka livsmedelsberedskapen och jordbrukets produktionsförmåga vid en fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig, som till exempel kan innebära stora störningar i handelsflödet.

Sedan en ny struktur infördes för samhällets krisberedskap och civilt försvar 2022 samordnas arbetet inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Livsmedelsverket är sektorsansvarig myndighet och samordnar arbetet med de övriga sektorsmyndigheterna Jordbruksverket, SVA, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Centralt för en fungerande livsmedelsförsörjning även i kris och i händelse av höjd beredskap och ytterst krig är att myndigheterna inom beredskapssektorn har de förutsättningar som krävs för att kunna utföra sina uppdrag också under ansträngda förhållanden. Myndigheternas egen förmåga att verka under ansträngda förhållanden behöver stärkas och erfarenheter från tidigare kriser omhändertas i arbetet.

Regeringen vill se en modern livsmedelsberedskap som är anpassad efter hur livsmedelskedjan ser ut i dag. Den inhemska jordbruks- och livsmedelsproduktionen ska ligga till grund för livsmedelsberedskapen och flödet i livsmedelskedjan ska i möjligaste mån kunna fortsätta utan avbrott, men även vid behov kunna ställa om. Detta kräver motståndskraftiga företag, både små och stora, i hela livsmedelskedjan från primärproduktionen och förädlingsledet vidare till restauranger och dagligvaruhandel i alla delar av landet. För alla led i livsmedelskedjan är det av avgörande vikt att handeln fungerar även i kris, höjd beredskap och ytterst krig.

Regeringen gav i juli 2023 Jordbruksverket i uppdrag att ta fram en handlingsplan med förslag på en långsiktig vision för den blå värdekedjan i Sverige, från fartyg till konsument. Handlingsplanen ska beakta den svenska beredskapen och föreslå hur förutsättningarna för att kunna landa, odla och bereda fisk till livsmedel i Sverige kan förbättras. Den 30 september 2024 redovisade Jordbruksverket ett förslag till handlingsplan och vision för den blå värdekedjan, med flera förslag på åtgärder för att stärka beredskapen inom fisket och fiskberedningsindustrin. Handlingsplanen utgör ett viktigt underlag för regeringens arbete med uppbyggnaden av livsmedels-beredskapen.

Matsvinnet och livsmedelsförluster tidigt i livsmedelskedjan är fortsatt för stora vilket innebär att livsmedelskedjans resurser inte utnyttjas optimalt. Arbetet med att minska matsvinn och livsmedelsförluster behöver fortsätta genom förebyggande och effektiva åtgärder. I de fall matsvinn ändå uppstår kan livsmedelsdonation bidra till ett minskat svinn. I sin dialog med livsmedelsbranschen bör Livsmedelsverket verka för ett ändamålsenligt tillvägagångssätt vid livsmedelsdonation.

För att minska sårbarheten är det även viktigt att goda förutsättningar skapas för små jordbruks- och livsmedelsföretag, som ofta brottas med bristande lönsamhet samtidigt som de kan ha många regelverk att förhålla sig till. I detta sammanhang kan även produktionsgrenar som är av en begränsad om-fattning i ett nationellt perspektiv, till exempel rennäringen, spela stor roll för livsmedelsberedskapen på lokal nivå. Det är också viktigt att regelverken möjliggör för företagen att ändra och utveckla sin produktion och tillämpa innovativa metoder. Det möjliggör för att såväl kunna dra nytta av marknadens efterfrågan som för att öka resurseffektiviteten i produktionen och minska sin sårbarhet. Kunskaperna om nya odlingsmetoder har ökat, inte minst kopplat till större precision i odlingen, minskad jordbearbetning och förbättrad jordhälsa. Utveckling och tillämpning av nya odlingsmetoder kan bidra till att stärka jordbrukets konkurrenskraft, exempelvis genom ett effektivare utnyttjande av stallgödsel och andra cirkulära växtnäringsflöden och därmed minskad risk för läckage av växtnäringsämnen. Sådana insatser bidrar också till att förbättra förutsättningarna för en ökad produktion av sjömat i framtiden genom att ett minskat läckage av växtnäringsämnen till havet på sikt stärker fiskbestånden.

Regeringens ambition är att företagens uthållighet och anpassningsförmåga ska öka och en viktig del i detta är investeringsprogram för förmågehöjning som tas fram av myndigheterna inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Regeringen prioriterar inledningsvis satsningar på rådgivning och investeringsstöd för en ökad robusthet inom primärproduktionen av livsmedel, både inom lantbruks- och fiskenäringarna samt investeringar i ökad robusthet för livsmedelsbutiker. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 görs en större satsning på dessa områden som är exempel på åtgärder inom ramen för ovan nämnda investeringsprogram. Programmet kommer på sikt att omfatta hela beredskapssektorn, och allt eftersom kommer fler åtgärder att ta form.

3.3.1.2 Stärkt smittskydd

Stärkt försörjningsförmåga handlar också om förmåga att upptäcka, förebygga och att snabbt kunna hantera utbrott av smittsamma djursjukdomar. I takt med att produktionsanläggningarna blir färre och större riskerar konsekvenser för livsmedelsproduktionen i Sverige att bli svårare om allvarliga smittor påverkar vissa tamdjursbesättningar. Klimatförändringarna kan också medföra ökad risk för sjukdomar hos djur genom att ett varmare klimat ger förutsättning för spridning av sjukdomar som inte finns i Sverige i dag. Utbrotten kostar dessutom samhället stora belopp i form av livsmedelsförluster, förluster för djurhållare samt ersättningar som utbetalas genom de statliga ersättningssystemen, och som syftar till att i efterhand kompensera företagen för kostnader kopplade till sjukdomsutbrottet. Kostnaderna för staten i samband med utbrott av allvarliga djursjukdomar har ökat kraftigt under de senaste åren.

Regeringen anser bland annat mot den bakgrund som beskrivs ovan att det finns goda skäl att fortsätta arbeta förebyggande med åtgärder på gårdsnivå för att förhindra att sjukdomsutbrott drabbar tamdjursbesättningar. Förebyggande åtgärder för att hålla smitta utanför tamdjursbesättningarna kan ha förutsättningar att vara mer kostnadseffektiva än att ge ersättningar när skador och utbrott har inträffat. Sådana insatser skulle kunna bidra till målen för livsmedelsstrategin genom att minska riskerna för störningar i livsmedelsproduktion samt exempelvis underlätta bibehållen handel vid ett utbrott av en allvarlig djursjukdom.

I betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56) görs bedömningen att smittskyddsfrågor kommer att

få ökad betydelse i animalieproduktionen och att en ökande risk för sjukdomsutbrott kan minska investeringsviljan hos företagare och påverka livsmedelsberedskapen negativt. Smittskyddsfrågor är således ett betydande samhällsintresse och regeringen anser att det är viktigt att Sveriges unikt goda djurhälsostatus värnas. Förslag i det nämnda betänkandet kommer utgöra ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet.

3.3.1.3 Stärkt växtskydd och växthälsa

Sveriges nordliga läge innebär att det finns behov av robusta växtsorter för mer extrema väderförhållanden och som är anpassade till ett förändrat klimat. Växtförädling har länge varit en minskande aktivitet i Sverige men har vitaliserats genom satsningar på det nordiska samarbetet mellan privata och offentliga aktörer inom växtförädling samt genom kompetenscentrumet Grogrund vid SLU. Marknaden för växtsorter som är specifikt anpassade för Sverige är liten och därför en nationell angelägenhet. För att kunna bygga upp en stärkt försörjningsförmåga är det av vikt att ha tillgång till växtförökningsmaterial som är sunt, av tillräckligt hög kvalitet och anpassat för svenskt klimat. Sverige har i EU-arbetet välkomnat kommissionens förordningsförslag om nya genomiska tekniker för växter och kommer att fortsätta verka för att det antas och kan resultera i nya sorter på marknaden. EU-kommissionens förslag bedöms kunna bidra till en mer hållbar och konkurrenskraftig odling och förädling av växtprodukter. Nya genomiska tekniker kan exempelvis bidra till att förkorta förädlingstiden.

Ökad global handel med växter och växtprodukter samt klimatförändringar leder till ökad förekomst av växtskadegörare inom lantbruk och trädgårdsnäring. Behovet av att effektivt kunna inventera och förebygga dessa har därför ökat. Sverige saknar i dag inhemsk diagnoskapacitet för att snabbt och säkert kunna identifiera skadegörare för att minimera spridning och skördeförluster. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har det därför tillskjutits medel för att bygga upp ett nationellt diagnoslaboratorium.

Sverige har en betydligt lägre användning av växtskyddsmedel per hektar jämfört med de flesta länderna i Europa. Regeringen anser att det är angeläget att det finns tillgång till växtskyddsmedel som kan möta behovet av insatser för att upprätthålla och utveckla en robust produktion även i ett förändrat klimat, liksom ett sortval som är behovsanpassat, med sorter som är motståndskraftiga eller resistenta mot skadegörare. Samtidigt spelar integrerat växtskydd en nyckelroll för att främja hållbara odlingssystem,

speciellt vad gäller minskat beroende av växtskyddsmedel och minskade risker vid användning av växtskyddsmedel.

Trots insatser minskar antalet pollinerande insekter. Värdet av honungsbinas pollinering uppskattas av Jordbruksverket till cirka 315–641 miljoner kronor per år i kommersiell odling[25]. Det är därför viktigt att spåra och minska riskerna med växtskyddsmedelsanvändning för pollinerande insekter i jordbrukslandskapet.

3.3.1.4 Kraftsamling för jordbrukets vattenhushållning

Klimatförändringarna påverkar förutsättningarna för de livsmedelsproducerande näringarna i Sverige. Det behövs därför anpassningar till ett förändrat klimat och mer extrema väderförhållanden[26].

Säkra skördar är av avgörande betydelse för hela livsmedelskedjan och skapar, förutom ekonomisk stabilitet, förutsättningar för en ändamålsenlig dimensionering av anläggningar, leveranskedjor, insatsvaror och foderförsörjning. I ljuset av klimatförändringarnas allt större inverkan på produktionsförutsättningarna behöver arbetet med att säkra skördarna växlas upp. En jämn och säker skörd är även viktigt för att minska jordbrukets växtnäringsförluster. Jordbrukets vattenhushållning är en prioriterad fråga för att öka säkerheten i livsmedelsproduktionen och regeringen vill se insatser för markavvattning och bevattning samt säkerställa en hållbar vattenförsörjning för lantbruksdjur inom animalieproduktionen. Behoven i fråga om jordbrukets vattenhushållning är stora och kräver bland annat omfattande investeringar, mer kunskap, fler entreprenörer och kompetenta rådgivare, samverkan samt regelförändringar. I områden med stor andel arrenderad mark med underhålls- eller renoveringsbehov finns särskilda utmaningar. För att hantera utmaningarna i dessa områden har parterna i arrendeavtalen ett stort ansvar att modernisera avtalen så att investeringar kan komma till stånd.

För att få en robust vattenhushållning krävs ett nära samarbete mellan det offentliga, näringen och akademin. Regeringen tar nu nästa steg i en kraftsamling för jordbrukets vattenfrågor för att öka robustheten i livsmedels-

[25] Jordbruksverket, Det ekonomiska värdet av honungsbin i Sverige, 2020.

[26] Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning, skr. 2023/24:97, avsnitt 4.2.4.

kedjan. Regeringen anser att det i arbetet behövs en samordnande funktion med en bred förankring inom lantbrukssektorn.

En väl dränerad mark är en förutsättning för en långsiktigt hållbar livsmedels-produktion. De årliga investeringarna i täckdikning behöver bli två till tre gånger större än i dag för att åkermarken ska få en tillfredställande dränering. Därför har regeringen avsatt särskilda medel för täckdikning i den strategiska planen. Även underhållet av många markavvattnings-samfälligheter är eftersatt vilket till stor del beror på komplexiteten med att flera fastigheter berörs, att samfälligheten fallit i glömska i många områden och att det inte är tydligt vad som är tillåtet att göra. För att kraftsamlingen ska få en god effekt och tillgodose behoven inom de areella näringarna bedömer regeringen att regelverket för vattenverksamhet och mark-avvattning bör ses över. Syftet ska vara att göra det enklare att underhålla och renovera befintliga anläggningar för markavvattning inom jord- och skogsbruk, men även att tillskapa nya anläggningar där det är motiverat. Översynen ska också omfatta annan avvattning som påverkar jordbrukets markavvattningsanläggningar.

Regeringen ser också ett ökat behov av bevattning, särskilt i områden med försommartorka. I dag bevattnas ungefär 5 procent av åkermarken och för att öka kapaciteten krävs bland annat omfattande investeringar i bevattnings-dammar och bevattningsanläggningar. Regeringen har, inom den strategiska planen, avsatt 660 miljoner kronor för investeringar i bevattningsdammar, kalkfilterdiken och vattenvårdsåtgärder som ökar robustheten och håll-barheten i primärproduktionen. I juni 2024 gav regeringen Jordbruksverket i uppdrag att undersöka om dessa stöd bör förändras för att bättre möta målsättningarna för stöden.

3.3.1.5 Ökad produktion och förädling av växtprotein från Sverige

Växtodlingen i Sverige behöver utvecklas och diversifieras för att bättre svara mot miljö- och klimatutmaningar och konsumenternas efterfrågan. Ökad produktion av proteingrödor minskar beroendet av importerat protein och minskar sårbarheten i det svenska livsmedelssystemet. Det möjliggör även en ökad konsumtion av baljväxter vilket är positivt då baljväxter innehåller många viktiga näringsämnen, inklusive fibrer, som bidrar till en god hälsa.

Regeringen ser goda möjligheter att öka produktionen av proteingrödor i Sverige. För att främja en ökad produktion finns bland annat stöd för kompetensutveckling och rådgivning i den strategiska planen.

Jordbruksverket lyfter i rapporten Ökad odling av baljväxter till livsmedel och foder[27] att ökad produktion av baljväxter kan påverka den ekonomiska hållbarheten positivt för både producent och samhälle. I samma rapport konstaterar Jordbruksverket att det krävs investeringar i förädlingsanläggningar för att kunna öka produktionen. Sedan dess har Lantmännen gjort en storskalig investering i en produktionsanläggning för ärtprotein. Regeringen ser positivt på branschens satsningar som kan ge förutsättningar för ökad produktion, ökad marknadsandel och export av gröna proteiner.

3.3.2 Exportfrämjande

Översikt

Sverige ska även fortsättningsvis vara en stark röst för frihandel och undanröjande av handelshinder. Näringslivet har tagit fram en ny livsmedelsexportstrategi. Regeringen vill bidra med en förnyad satsning på exportfrämjande åtgärder som innehåller nya verktyg exempelvis genom att fler lantbruksråd ska tillsättas vid ambassader på strategiskt viktiga marknader för svensk livsmedelsindustri. Vidare ska en kommunikationsplattform som syftar till att framhäva svenska mervärden på exportmarknaden och samtidigt bidra till att öka attraktiviteten i livsmedelskedjan tas fram. Samtidigt ska marknadstillträdesarbetet med exportgodkännanden, då svenska företag blir godkända för export till tredje land, effektiviseras.

Sveriges välstånd grundas till stor del på handeln med omvärlden och det svenska näringslivets starka position internationellt. Värdet av den totala exporten motsvarar ungefär 50 procent av Sveriges bruttonationalprodukt (BNP) och av detta värde står utlandsägda bolag för hälften. Sverige ska även fortsättningsvis vara en stark röst för frihandel och undanröjande av handelshinder. En ökad svensk livsmedelsproduktion förutsätter starka företag som vill exportera. En fri, hållbar och regelbaserad världshandel är viktig då flera svenska exportsuccéer innehåller importerad råvara som sedan förädlas i Sverige. Det är viktigt att Sverige även fortsättningsvis aktivt arbetar för att främja internationell handel och investeringar samt värnar frihandeln.

[27] Jordbruksverket 2022, Rapport 2022:07.

3.3.2.1 En stark livsmedelsexport

Svensk livsmedelsexport har ökat årligen sedan EU-inträdet 1995. Livsmedelsexporten uppgick 2023 till nästan 79 miljarder kronor, vilket motsvarar en ökning med 7 procent jämfört med 2022. Ökningen är framför allt en följd av högre priser och i mindre omfattning av ökad volym.

Regeringen antog den 30 november 2023 *Strategin för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft* som syftar till att nå tre övergripande mål:

1. Sveriges konkurrenskraft ska stärkas och förutsättningar för handel, investeringar och innovation förbättras.
2. Svenska företag ska öka sin export och närvaro på internationella marknader.
3. Sveriges ställning som prioriterad partner för grön och digital omställning globalt ska stärkas.

En stark livsmedelsexport är en nyckel för en framgångsrik och mer robust svensk livsmedelssektor med ett brett utbud av produkter. Exporten bidrar till högre förädlingsvärde och mer lönsamma företag, men även till uppbyggnad av den inhemska produktionsförmågan. En generell ökning av livsmedelsproduktionen, även om den är tänkt för exportmarknaden, bidrar till en stärkt livsmedelsberedskap genom att volymerna som produceras i Sverige ökar. Det bidrar även till en mer robust svensk livsmedelsförsörjning då produktionsvolymerna kan användas för inhemsk konsumtion i händelse av krigsfara eller krig.

Genom en stark livsmedelsexport bidrar Sverige även till den globala livsmedelsförsörjningen med ett av världens mest hållbara jordbruk och livsmedelskedja. Jordens befolkning fortsätter att öka, och därmed även efterfrågan på livsmedel.

Sverige, liksom EU, har en lång tradition av att jobba med främjande av livsmedelsexport. De senaste 20 åren har det funnits ett branschinriktat exportprogram genom Sveriges Export- och Investeringsråd (Business Sweden) och exempelvis har priset Årets livsmedelsexportör delats ut sedan år 2000. Inom ramen för Business Swedens livsmedelsexportprogram Try

Swedish har man satt målet att exportandelen i svensk livsmedelsindustri ska vara 50 procent 2030. År 2022 var exportandelen 36 procent.

Regeringens ambition är att i samverkan med näringslivet, fokusera på tillväxtområden som bidrar till att ta tillvara svenska mervärden utifrån de svenska produktionsförutsättningarna. Vidare vill regeringen att fokus ska ligga på åtgärder som bidrar till att utveckla produkter som motsvarar den globala konsumentens efterfrågan. Regeringen vill också bidra till att framhäva fördelarna med svensk mat och dryck och tydliggöra svenska mervärden utomlands, vilket bland annat innefattar ett ökat deltagande på politisk nivå i handelsdelegationer där regeringen också förväntar sig en bred representation av näringslivets företrädare.

Det är svårt för Sverige att konkurrera med låga priser men möjligt att konkurrera med kvalitet[28]. Regeringen har en roll i att lyfta fram och marknadsföra svensk mat och dryck internationellt. Vidare är det angeläget att genomföra utrikeshandelsstrategins delmål att utlandsmyndigheternas användning av residensen i främjandesyfte ska innefatta synliggörande av svensk mat och dryck.

Näringslivet har, i dialog med offentliga aktörer, arbetat med att definiera en ny svensk livsmedelsexportstrategi. Regeringen kan konstatera att näringslivet har en ökad ambition att stärka sin export och att fler företag på sikt vill kunna exportera. Regeringen ser därför att det krävs ytterligare åtgärder för att stärka den svenska livsmedelsexporten jämfört med idag.

Det behövs en fortsatt riktad satsning på livsmedelsexportfrämjande åtgärder för små- och medelstora företag, samtidigt som stora företag behöver stöd med exempelvis det mellanstatliga arbetet med marknadstillträden för att öka sin export och därmed den svenska livsmedelsproduktionen. Regeringen kommer därför att tillsätta fler lantbruksråd vid ambassader på strategiska marknader som bistår svenska livsmedelsföretag i etablering och tillväxt.

Regeringen ser ett behov av att strategiskt positionera svenska mervärden för svensk livsmedelsproduktion för att på sikt kunna driva strukturerad och långsiktig internationell marknadsföring av svensk mat och dryck. Regeringen avser därför att ge en lämplig aktör i uppdrag att ta fram en kommunikationsplattform för att kommunicera hur Sverige producerar mat

[28] Agrifood economics centre, Fokus nummer 2023:11.

och dryck och hur landets mat och dryckesproduktion utmärker sig i förhållande till andra länder. Syftet är att marknadsföra Sverige som livsmedelsexportör och måltidsdestination och att stärka kännedomen om att arbeta i livsmedelskedjan.

Regeringens ambition är att bidra, i de fall det bedöms som lämpligt och möjligt, till att åtgärderna i en ny svensk livsmedelsexportstrategi genomförs. Regeringens anser också att Team Sweden Livsmedel fortsatt ska vara en viktig plattform för utbyte mellan det offentliga och näringslivet, liksom det inrättade livsmedelspolitiska rådet har en viktig funktion i att lyfta exportfrågor.

3.3.2.2 Marknadstillträde

Regeringen arbetar för att exportmöjligheterna för svenska företag ska öka i takt med att frihandelsavtal träder i kraft.

EU:s ingångna frihandelsavtal eliminerar eller sänker tullar för ett stort antal livsmedels- och jordbruksprodukter. Genom frihandelsavtalen har svenska livsmedelsproducenter fått bättre tillträde till ett stort antal marknader (ett drygt 70-tal länder). Samtidigt har villkoren för import av insatsvaror och råvaror också blivit mer fördelaktiga. EU förhandlar för tillfället frihandelsavtal med ett flertal länder.

För vissa livsmedel och jordbruksvaror krävs så kallade exportprotokoll eller exportgodkännanden, för att export över huvud taget ska kunna ske. Det gäller främst för animalieprodukter, men för vissa länder krävs det även för andra jordbruksvaror och livsmedel. Frihandelsavtal möjliggör ett bättre samarbetsklimat och dialog mellan EU:s medlemsstater och partnerlandet, vilket skapar gynnsammare förutsättningar för ansökningsprocesser och landsgodkännanden för livsmedels- och jordbruksprodukter.

Livsmedelsverket och Jordbruksverket är ansvariga myndigheter för att möjliggöra för svenska företag att bli godkända av tredjeland för export. Regeringens bedömning är att marknadstillträdesarbetet måste fortsätta att effektiviseras och prioriteras eftersom det är en viktig del i att öka andelen exporterade produkter med svensk råvara. Det kommer därför föras en nära dialog med näringslivet för att bidra till att få en bättre struktur i arbetet med marknadstillträden, tydliggöra vad som behövs för att svenska intressen ska prioriteras och öka transparensen i handläggningen.

Av de inspel som har inkommit under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 framgår ett behov av att landsbygdsministern är engagerad i de handelsdelegationer som genomförs inom ramen för exportprogrammet Try Swedish. Som ett uttryck för regeringens höjda ambition för livsmedelsexporten kommer landsbygdsministern att delta i minst två främjanderesor årligen för att stötta svenska livsmedelsexporterande företag.

3.3.3 Svensk kvalitet och gastronomi

Översikt

Regeringen har en tydlig vision: att göra Sverige till ett gastronomiskt land i världsklass. För att uppnå visionen kommer arbetet med att framhäva svenska mervärden att stärkas. Regeringen kommer att arbeta aktivt med att marknadsföra de unika fördelarna med svenska livsmedel. Från rena vatten, hållbar livsmedelsproduktion, låg antibiotikaanvändning, hög livsmedelssäkerhet till unika smakupplevelser. Regeringen vill bidra till ökad småskalig livsmedelsproduktion i hela landet och underlätta för restauranger, kockar och andra aktörer att utveckla måltidsturismen. Regeringen har därför föreslagit att möjliggöra gårdsförsäljning av alkoholdrycker, samtidigt som Systembolaget AB:s monopol värnas (Bättre förutsättningar för besöksnäringen i fråga om småskalig produktion av alkoholdrycker (prop. 2024/25:86). Regeringens förslag om gårdsförsäljning av alkoholdrycker antas ha gynnande effekter för besöksnäringen där upplevelser med mat och dryck kan spela en viktig roll, samtidigt som folkhälsan värnas. Regeringen är fast besluten att göra Sverige till ett land där mat och dryck inte bara är en källa till näring, utan i ännu större utsträckning än i dag också en njutning och upplevelse. Regeringen bedömer att näringens arbete med Från Sverige-märkningen är viktigt för att framhäva svenska mervärden och stimulera en ökad konsumtion av svensk mat.

Svensk kvalitet och gastronomi bidrar till synliga mervärden som unika smakupplevelser och råvaror som är svåra att ersätta med importerade substitut. Konsumtion och produktion av svenska livsmedel bidrar också till osynliga mervärden som en stärkt livsmedelsberedskap i Sverige eller ett lägre globalt klimatavtryck än konsumtionen av en likvärdig produkt som importerats. Helt avgörande för att öka svensk livsmedelsproduktion är att det finns konsumenter inom eller utanför Sveriges gränser som efterfrågar kvaliteten i svenska livsmedelsprodukter och som är beredda att betala för svenska mervärden. Svenska mervärden handlar i dag bland annat om hög

miljö- och klimatnytta i produktionsledet, ett starkt djurskydd och låg antibiotikaanvändning inom animalieproduktionen, säkra vegetabilier, säker växtskyddshantering, ett rikt odlingslandskap och andra miljömål.

Regeringen anser att kunskap om de svenska mervärdena är en förutsättning för att öka konsumenternas motivation att välja svensk mat där det finns möjlighet, samtidigt som det är angeläget att öka kunskapen om hur kvalitativ, ofta småskalig, mat och dryck produceras. Regeringen ser en potential i att stärka den gastronomiska identiteten på lokal och nationell nivå. Företagande baserat på högkvalitativa och unika råvaror med en stark geografisk anknytning, till exempel renkött, viltkött eller svenskt öl och vin samt unika produktionsmetoder, kan därigenom stärkas och främja även annat företagande på lokal nivå. Samarbetet kring gastronomi och särskilda värden i det nordiska köket inom ramen för samarbetet Ny nordisk mat har bidragit till en förändrad syn på detta område. Under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet har ett arbete inletts för att stärka samarbetet ytterligare mellan de nordiska länderna för att utveckla Ny nordisk mat 2.0. Regeringen ser att det finns ett behov av att fortsatt utveckla Ny nordisk mat och det nordiska samarbetet kring gastronomi. De svenska framgångarna vid Bocuse d´Or har bidragit till att marknadsföra svensk gastronomi internationellt. En viktig svensk aktör för att stärka småskalig livsmedelsförädling är Eldrimner, som är nationellt resurscentrum för mathantverk.

Regeringen har föreslagit att gårdsförsäljning av alkoholdrycker tillåts från 1 juni 2025 (prop. 2024/25:86). Regeringen bedömer att detta kommer att ha en stor betydelse för besöksnäringen och många småskaliga och hantverksmässiga alkoholproducenter som får möjlighet att sälja öl, cider, vin och sprit direkt till konsument. Från och med den 1 juli 2025 kommer dessutom alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier att sänkas med upp till 50 procent. Regeringens ambition är att stärka den lokala ekonomin och måltidsturismen och bidra till fler konkurrenskraftiga dryckesproducenter som kan diversifiera och utveckla sin verksamhet.

Regeringen anser att ett viktigt verktyg för att stärka ursprung och kvalitet är geografiskt skyddade beteckningar. Sverige har i dag 22 jordbruksprodukter och livsmedel som skyddas inom EU:s kvalitetssystem och det finns ett antal ärenden som handläggs hos Livsmedelsverket och kommissionen för tillfället.

Systemet med skyddade beteckningar är en kvalitetsstämpel som gynnar den lokala livsmedelsproduktionen och som har potential att även stärka besöksnäringen i en region. Genom skyddade beteckningar är det produkten och ursprunget som uppmärksammas och genom att öka intresset för ursprung och kvalitet kommer på sikt även intresset för svensk livsmedelsproduktion öka.

Skyddade beteckningar som marknadsförs inom och utanför Sveriges gränser har potential att öka livsmedelskedjans lönsamhet och stärka svensk livsmedelsproduktion. Regeringen anser därför att arbetet med skyddade beteckningar behöver stärkas och förenklas för företagen. Efter avisering i budgetpropositionen för 2025 har regeringen beslutat att avgiften för handläggning av ärenden för skyddade beteckningar ska tas bort.

Under de dialoger som genomförts som ett led i arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har företrädare för livsmedelskedjans företag vittnat om att svenskproducerade livsmedelsprodukter på kort tid tappat marknadsandelar till förmån för importerade alternativ i det lägre prissegmentet. Företrädare för näringslivet har lyft vikten av stärkt lönsamhet för att öka möjligheten för den svenska livsmedelsproduktionen att konkurrera med importerade livsmedel. En grundförutsättning är att svenska livsmedelsprodukter efterfrågas av konsumenterna. Offentliga måltidsverksamheter inom staten, regionerna och kommunerna kan få fler svenska livsmedelsproducenter att konkurrera om offentliga kontrakt, och därmed genom sina måltidsinköp stärka svensk livsmedelsproduktion.

Det har inom ramen för arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 kommit in ett betydande antal synpunkter om att en större andel lokalproducerad mat behöver kunna komma i fråga i de offentliga upphandlingarna. Regeringen kommer att fortsatt arbeta för att utveckla den offentliga måltiden och bidra till att den stärker svensk livsmedelsproduktion och försörjningsberedskap.

Regeringen anser att det är viktigt att konsumenterna kan göra medvetna val och att det ska vara lika enkelt att få veta var köttet kommer ifrån på en restaurang eller i ett storhushåll som i en butik. Livsmedelsverket har därför på regeringens uppdrag tagit fram föreskrifter om att restauranger och storhushåll ska informera konsumenter om ursprungsland för färskt, kylt, fryst och malet kött som används som ingrediens i måltider som serveras. En utgångspunkt är att den administrativa bördan för företagen, kommunerna

och regionerna ska vara så liten som möjligt samt att det ska finnas flexibilitet i hur informationen om ursprungsland tillhandahålls, till exempel genom att informationen kan lämnas muntligt när den efterfrågas av konsumenten. Föreskrifterna beslutades under hösten 2024 och trädde i kraft den 1 mars 2025.

Den sviktande trenden vad gäller efterfrågan på ekologiska produkter i samband med sänkt köpkraft hos konsumenterna de senaste åren har börjat vända. Regeringen anser att det ska finnas förutsättningar för att en ökad efterfrågan ska kunna mötas av svenska producenter, snarare än att det resulterar i en ökad import av ekologiska livsmedel.

Ekologisk produktion kan driva utvecklingen av både maskiner och odlingsmetoder för minskad resursanvändning och ökad avkastning vilket också kommer den konventionella odlingen till del.

Märkningen ”Från Sverige” på livsmedelsprodukter har tagits fram på eget initiativ från branschen och syftar till att synliggöra livsmedelsprodukter som producerats i Sverige med en hög andel svensk råvara. Produkter som har Från Sverige-märket är odlade, födda, uppfödda, förädlade, förpackade och kontrollerade i Sverige.

4. Finansiering och genomförande

För att på ett effektivt sätt nå livsmedelsstrategins mål krävs synergier mellan insatser inom flera olika utgiftsområden. I budgetpropositionen för 2025 berörs livsmedelskedjan av ett flertal omfattande satsningar. Budgetsatsningar inom såväl forskning, innovation och klimat som ökad robusthet inom livsmedelskedjan kompletterar de övriga budgetmedel som efter regeringens förslag har tillförts utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Budgetsatsningarna inom utgiftsområdet möjliggör bland annat en omfattande budgetförstärkning av den strategiska planen och en permanent årlig förstärkning från och med 2025 av anslaget för en konkurrenskraftig livsmedelssektor.

Myndigheternas kunskap om, och förståelse för, företagande och livsmedelsproduktion ska förbättras. Regeringen kommer i dialog med näringen ta en aktiv roll för att Livsmedelsstrategin 2.0 förverkligas. I detta syfte har regeringen inrättat det Livsmedelspolitiska rådet under ledning av landsbygdsministern. Dessutom kommer en strategisk grupp för

Livsmedelsstrategin 2.0 som leds av landsbygdsministerns statssekreterare att inrättas. Samtidigt kommer Tillväxtverkets samordningsroll förlängas. Det regionala livsmedelsstrategiarbetet ska i högre grad bidra till strategins övergripande mål genom regional och tematisk kraftsamling. Strategins genomförande kommer att ske i en nära samverkan mellan det offentliga och näringslivet.

4.1 Kostnad och finansiering

Översikt

Efter regeringen förslag i budgetpropositionen för 2025 har riksdagen beslutat om ett flertal satsningar som syftar till att stärka konkurrenskraften och robustheten i livsmedelskedjan. Nedan sammanfattas beslutade och aviserade förstärkningar:

- Förstärkt budget för den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken: 746 miljoner kronor för kvarvarande år av programperioden. Samtidigt förstärks Jordbruksverkets förvaltningsanslag med 50 miljoner kronor 2025, 52 miljoner kronor 2026 och 48 miljoner kronor 2027 i syfte att bland annat skapa förutsättningar att uppfylla EU:s krav för genomförandet.
- Nytt investeringsstöd, det så kallade Kväveklivet: 100 miljoner kronor årligen under perioden 2025–2027.
- Förstärkt permanent finansiering av anslaget för en konkurrenskraftig livsmedelssektor: 80 miljoner kronor årligen från och med 2025.
- Tillfälligt utökad nedsättning av skatt på så kallad jordbruksdiesel även under 2025: minskade skatteintäkter med cirka 610 miljoner kronor.
- Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier): minskade skatteintäkter med cirka 120 miljoner kronor årligen (helårseffekt).
- Biogasstödet som bland annat används för tillverkning av biogas av gödsel förstärks med 650 miljoner kronor fram till och med 2027.
- Även de resurser och förmågor som byggs upp inom det civila försvaret kommer bidra till en ökad robusthet i jordbruket och livsmedelsförsörjningen. Totala satsningar på uppbyggnaden av livsmedelsförsörjningen inklusive satsningar i budgetpropositionen för 2025 är 346 miljoner kronor för 2025, 496 miljoner kronor för 2026 och 802 miljoner kronor för 2027. Av dessa satsas betydande medel på ökad robusthet inom primärproduktion, robusta livsmedelsbutiker samt beredskaps- och omsättningslager.

- Nationella forskningsprogrammet för livsmedel föreslås förlängas till 2028 och förstärkas med 25 miljoner kronor 2025. Förstärkningen beräknas uppgå till 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 och 110 miljoner kronor 2028.
- För 2025 tillförs SVA 3 miljoner kronor för att påbörja inrättandet av ett nationellt referenslaboratorium för diagnos av växtskadegörare. För 2026 och 2027 beräknas att 10 respektive 16 miljoner kronor avsätts för samma ändamål.
- För att säkerställa tillgången till veterinärer dygnet runt i hela landet tillförs Jordbruksverket 30 miljoner kronor årligen 2025 till 2027.
- Budgeten för driften av Universitetsdjursjukhuset vid SLU förstärks också med 30 miljoner kronor årligen från och med 2025.

Regeringen kommer återkommande pröva behovet av resurser i samband med kommande budgetpropositioner.

Efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2025 har finansieringen till den strategiska planen ökats med 746 miljoner kronor och till stödåtgärder för fiske och vattenbruk med 29 miljoner kronor för resterande del av programperioden. Den permanenta finansieringen för arbetet med livsmedelsstrategin har ökats med 80 miljoner kronor per år.

Förstärkningen av den strategiska planen samt av stödåtgärder för fiske och vattenbruk är möjlig eftersom regeringen har justerat den förordningsstyrda valutakursen som används i planen och programmen och därigenom får Sverige ett högre nyttjande av EU-medlen. Medlen till den strategiska planen är fastställda i euro. Den valutakurs som ska användas för beräkning av de finansiella ramarna i kronor anges i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten. Kursen är sedan tidigare fastställd i förordningen till 9,30 kronor per euro. För att minska skillnaden mot den faktiska kursen har regeringen beslutat att ändra kursen till 10,50 kronor per euro. Genom en ändrad valutakurs, som är närmare den faktiska kursen, kommer EU:s bidrag till planen att kunna nyttjas i en högre grad, samtidigt som den totala budgetomfattningen kan utökas. Totalt ökar budgeten för den strategiska planen med 646 miljoner kronor till följd av ändringen av förordningen om valutakurs vid stöd från EU-budgeten. Utöver för-ändringen görs efter regeringens förslag i budgetpropositionen även en särskild satsning på investeringsstödet för konkurrenskraft, som förstärks med 100 miljoner kronor under 2025. Totalt förstärks alltså budgeten för den strategiska planen med 746 miljoner kronor under de kvarvarande åren.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har Jordbruksverkets förvaltningsanslag förstärkts med 50 miljoner kronor 2025. I budgetpropositionen beräknar regeringen att 52 miljoner kronor respektive 48 miljoner kronor avsätts 2026 och 2027 för samma ändamål. Syftet med förstärkningen är bland annat att skapa förutsättningar att uppfylla EU:s krav för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken. Ett större förenklingsarbete inom den gemensamma jordbrukspolitiken inleddes under 2024, som innebär oförutsedda och utökade krav på Jordbruksverket att anpassa stödsystemet. Genom att förstärka myndighetens förvaltningsanslag kan myndighetens arbete med bland annat ändrade grundvillkor, införande av en ny ersättning, intensifierat arbete med markklassning och digital markuppföljning klaras av utan att stödmottagarna behöver påverkas negativt.

Sammanlagt satsas 100 miljoner kronor per år till och med 2027 på ett nytt investeringsstöd för att stödja jordbrukets insatser med att minska avgången av ammoniak och växthusgaser från jordbruket, det så kallade Kväveklivet. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 ökas även anslaget för stöd till produktion av biogas med 100 miljoner kronor under 2025, totalt avsätts 650 miljoner kronor under 2025–2027.

Även de resurser och förmågor som byggs upp inom det civila försvaret kommer att bidra till en ökad robusthet i jordbruket och livsmedelsförsörjningen. Till investeringar och rådgivning för ökad robusthet inom primärproduktionen av livsmedel avsätts efter regeringens förslag i budgetpropositionen 150 miljoner kronor 2025. För 2026 beräknas ytterligare 150 miljoner kronor och för 2027 ytterligare 250 miljoner kronor avsättas. Vidare inleds arbetet med att stärka robustheten för livsmedelsbutiker där det efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 satsas 50 miljoner kronor under 2025. Regeringen beräknar i budgetpropositionen att ytterligare 50 miljoner kronor 2026 och 200 miljoner kronor 2027 avsätts för detta. Regeringen avser också att intensifiera arbetet med att etablera beredskaps- och omsättningslager av viktiga varor för livsmedelssektorn, säkra upp dricksvattenförsörjningen och stimulera kommunernas och regionernas måltidsverksamhet ur ett beredskapsperspektiv och efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har 156 miljoner kronor avsatts för 2025. Regeringen beräknar i budgetpropositionen att ytterligare 296 miljoner kronor avsätts för 2026 och 352 miljoner kronor för 2027.

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60), forsknings- och innovationspropositionen, föreslår regeringen att det Nationella forskningsprogrammet för livsmedel förlängs till 2028 och förstärks med 25 miljoner kronor 2025. Förstärkningen beräknas uppgå till 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 och 110 miljoner kronor 2028. Sammantaget beräknas därmed 220 miljoner kronor per år 2028 för livsmedelsforskningsprogrammet.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har 3 miljoner kronor avsatts under 2025 för en satsning på SVA för att påbörja inrättandet av ett nationellt referenslaboratorium för diagnos av växtskadegörare. Regeringen beräknar i budgetpropositionen att 10 respektive 16 miljoner kronor avsätts under 2026 och 2027 för samma ändamål. Med anledning av minskande medfinansiering från EU liksom krav från EU på utökade inventeringar av karantänskadegörare tillförs Jordbruksverket medel för att bekämpa växtskadegörare.

För att det statliga åtagagandet vad avser rikstäckande djurhälso- och sjukvård, djursjukvård under jourtid samt veterinär beredskap ska kunna säkerställas har Jordbruksverket efter regeringens förslag i budget-propositionen för 2025 tillförts 30 miljoner kronor under 2025. För 2026 och 2027 beräknar regeringen i budgetpropositionen att 30 miljoner kronor årligen tillförs Jordbruksverket för samma ändamål. Budgeten för driften av Universitetsdjursjukhuset vid SLU förstärks också med 30 miljoner kronor under 2025 och beräknas därefter förstärkas årligen med samma summa.

I enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den tillfälligt utökade skattenedsättningen för så kallad jordbruksdiesel förlängts även under 2025. Förslaget syftar till att stärka svensk livsmedelsproduktion och därmed främja trygg livsmedelsförsörjning vilket bidrar till att uppfylla livsmedelsstrategins mål. Förslaget beräknas minska skatteintäkterna med 610 miljoner kronor under 2025.

Efter regeringens förslag kommer alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier att sänkas vilket minskar skatteintäkterna med omkring 60 miljoner kronor netto 2025 (delårseffekt eftersom förslaget föreslås träda i kraft 1 juli 2025). Helårseffekten uppgår därefter till omkring 120 miljoner kronor.

Besluten med anledning av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 möjliggör en god planeringshorisont i långsiktiga och strategiska satsningar, till exempel uppbyggnaden av det civila försvaret och forskning och innovation. Samtidigt ser regeringen behov av att öka flexibiliteten inom andra områden.

De senaste årens erfarenheter visar att omvärldsförändringar som påverkar livsmedelskedjans företag, och därmed förutsättningarna att nå livsmedelsstrategins mål, kan komma snabbt och få stora konsekvenser. För att möta sådana förändringar krävs en noggrann uppföljning av utvecklingen inom livsmedelskedjan och av de insatser som görs, samt en flexibilitet och beredskap att vid behov justera befintliga, eller vidta ytterligare, åtgärder. Regeringen kommer återkommande pröva behovet av resurser i samband med kommande budgetpropositioner.

4.2 Genomförande och ägarskap

4.2.1 Samordning och förankring

Översikt
Tillväxtverkets samordningsansvar för livsmedelsstrategin kommer att förlängas. Ett livsmedelspolitiskt råd har tillsatts och samordningen på både strategisk och operativ nivå kommer stärkas i syfte att säkerställa genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0.

4.2.1.1 Samordning

Genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 kommer att vila på två principiella utgångspunkter. Den ena är behovet av riktade insatser för att möta specifika utmaningar som regeringen efter dialog med livsmedelskedjans aktörer bedömer viktiga för möjligheten att nå målet om en ökad svensk livsmedelsproduktion. Den andra utgångspunkten är vikten av att Livsmedelsstrategin 2.0 får ett brett genomslag i politikutvecklingen generellt. För att säkerställa att det fortsatta arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 kan genomföras med både bredd och spets bedömer regeringen att det krävs en stärkt samordning både på strategisk och operativ nivå.

Sedan 2019 har Tillväxtverket haft regeringens uppdrag att stärka genomförandet av livsmedelsstrategin och verka för att livsmedelsstrategins mål uppnås. I uppdraget ingår att Tillväxtverket ska samordna och främja samverkan mellan alla aktörer i livsmedelskedjan, både inom näringsliv och

myndigheter, på nationell och regional nivå. I uppdraget ingår även att kommunicera livsmedelsstrategins mål och resultat samt föreslå eventuella justeringar. Uppdraget löper till och med 2025. Ett antal andra myndigheter har sedan 2017 haft i uppdrag att tillsammans med Tillväxtverket verka för att livsmedelsstrategins mål ska uppnås, däribland Jordbruksverket, Livsmedelsverket och SLU.

Livsmedelskedjans företag berörs och påverkas av många olika regelverk. Av detta följer också en bred kontaktyta mot många olika myndigheter. Detta leder i sig till en stor administrativ börda. Om olika myndigheter dessutom har olika kunskap om, och förhållningssätt till, livsmedelsstrategins mål och hur det skall uppnås riskerar detta att leda till ännu mer komplexa, och i värsta fall motstående, krav på företagen. Regeringen gav därför i regleringsbreven för budgetåret 2024 ett stort antal myndigheter i uppdrag att stärka och påskynda arbetet med att förenkla för företag. Flera av dessa myndigheter, till exempel Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket, instruerades att särskilt belysa förenklingsarbetet relaterat till livsmedelsstrategin.

En kraftfull och tydlig samordning av livsmedelsstrategins genomförande är fortsatt av stor vikt för att livsmedelsstrategins mål ska kunna nås. Detta förutsätter att ansvarsfördelningen mellan myndigheterna under regeringen och förväntningarna på dem är tydliga avseende deras roll i genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0. Tillväxtverkets samordningsansvar för livsmedelsstrategin kommer förlängas. I uppdraget ligger bland annat att ha en fortsatt nära dialog med centrala aktörer inom livsmedelskedjan.

Regeringen avser att säkerställa styrningen och genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 genom att stärka samordningen både på strategisk och operativ nivå.

4.2.1.2 Förankring och partnerskap

Arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har bedrivits i nära samverkan med livsmedelskedjans aktörer. Gensvaret från dessa har varit mycket stort. Livsmedelsstrategin 2.0 är ett steg i det långsiktiga arbetet för att stärka lönsamhet och konkurrenskraft i livsmedelskedjan. Regeringen ser fortsatt behov av ett nära samarbete med företag, organisationer och myndigheter i detta arbete. Därför har ett råd – det livsmedelspolitiska rådet – inrättats i

syfte att ytterligare stärka dialogen om svensk livsmedelsproduktion och hur målet om en ökad produktion kan uppnås till 2030.

I det livsmedelspolitiska rådet ingår företrädare för livsmedelsföretagen som står för merparten av den svenska livsmedelsproduktionen. I rådet ingår också företrädare för Lantbrukarnas Riksförbund, Livsmedelsföretagen och Fiskbranschens Riksförbund. Det livsmedelspolitiska rådet kommer under ledning av landsbygdsministern att mötas två gånger per år, för att diskutera frågor som kan bidra till arbetet med att uppnå livsmedelsstrategins mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där livsmedelsproduktionen ökar. Rådet ska vara ett rådgivande organ för löpande utbyte av erfarenheter och synpunkter mellan regeringen och näringslivet för genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0.

Landsbygdsministern kommer också att inrätta en strategisk grupp för Livsmedelsstrategin 2.0. Gruppen kommer ledas av landsbygdsministerns statssekreterare och utgöras av verkställande direktörer och generaldirektörer för ett antal organisationer och myndigheter, vars arbete har stor bäring på förutsättningarna att uppnå livsmedelsstrategins mål.

Regeringen har goda erfarenheter av de så kallade rundabordssamtal som har hållits under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0. Det har varit ett bra sätt att föra konkreta samtal kring viktiga frågor i en krets av aktörer med stor kompetens och stort engagemang. Regeringen har redan nu identifierat ytterligare frågor där sådana samtal skulle kunna bidra med värdefull kunskap och viktiga perspektiv, till exempel frågor om jordbruket i norra Sverige, den småskaliga jordbruks- och livsmedelsproduktionens förutsättningar liksom odling av proteingrödor. För att snabbt kunna fånga upp frågor av stor betydelse för genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 avser regeringen använda rundabordssamtal med relevanta aktörer som en metod för att fortsätta den nära dialogen med näringsliv och intresseorganisationer.

Vidare kommer livsmedelskedjans aktörer att bjudas in till en årlig konferens för att följa upp genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0, föra dialog och ta del av erfarenheter från företag, branschorganisationer och andra aktörer. Till denna konferens kommer också samtliga myndigheter som på ett eller annat sätt berörs av livsmedelsstrategin att bjudas in för att ta del av aktörernas erfarenheter.

4.2.2 Regional och tematisk kraftsamling

Översikt
Ett brett arbete på regional nivå är av stor vikt för genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0. Det regionala genomförandet kommer att stärkas genom finansiella tillskott som kan möjliggöra ett utvecklat arbete från Tillväxtverket, regioner och länsstyrelser.

I det arbete som följde beslutet om livsmedelsstrategin 2017 fick länsstyrelserna i uppdrag att genomföra insatser i respektive län för livsmedelsstrategins genomförande. Regionerna, som har ansvaret för regional utveckling, fick ett motsvarande erbjudande. De har i uppgift att utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin. Den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 är vägledande för det regionala utvecklingsarbetet. Flertalet av regionerna har på eget initiativ, och utifrån Tillväxtverkets uppdrag att stödja deras arbete med smart specialisering, tagit fram regionala strategier för detta ändamål. Det regionala innovationsarbetet utgår ifrån regionernas innovationsstrategier, strategier för smart specialisering eller motsvarande strategier. Livsmedel återfinns till exempel som specialiseringsområde i ett flertal strategier.

Ett resultat av det arbete som länsstyrelser och regioner har bedrivit på regional nivå är att det i dag finns ett heltäckande nät av regionala livsmedelsstrategier eller handlingsplaner. Mycket gott har kommit ut av detta arbete, inte minst en stärkt samverkan mellan länsstyrelser, regioner och näringsliv.

Samtidigt bedömer regeringen att det finns ytterligare utvecklingspotential i arbetet på regional nivå. I de dialoger som har förts med livsmedelskedjans aktörer inom ramen för arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har det bland annat framförts oro för att de regionala livsmedelsstrategierna i vissa fall riskerar att försvåra länsöverskridande samarbeten. Det har också ifrågasatts om möjliga synergier tagits tillvara fullt ut i det regionala arbetet.

Olika delar av landet har olika förutsättningar, med olika utmaningar och möjligheter för såväl primärproduktion som förädling inom livsmedelsområdet. Med detta följer även att styrkor och svagheter hos offentliga aktörer och företag varierar regionalt. För att på bästa sätt ta tillvara erfarenhet, kompetens och utvecklingskraft i hela landet avser regeringen att initiera

ett arbete med en regional och tematisk kraftsamling, där regionala aktörer, utifrån sina styrkor och sin kompetens, inbjuds att gå före och leda olika tematiska satsningar för att kunna bedriva ett målinriktat och fokuserat arbete som sedan kan komma andra till del.

4.2.2.1 Kommunerna är viktiga för livsmedelskedjans företag

En förutsättning för att målet om en ökad livsmedelsproduktion ska kunna uppnås är att det är lönsamt, enkelt och attraktivt att starta, driva och vidareutveckla företag. Mycket av ansvaret för tillståndsgivning, kontroll och tillsyn gentemot företagen vilar på kommunerna. Kommunerna och regionerna är samtidigt stora konsumenter av livsmedel genom de offentliga köken inom vård, skola och omsorg. Dessa måltider har också ett viktigt signalvärde, inte minst inom förskola och skola, och har potential att utvecklas ytterligare. Kommunerna har därför en stor påverkan på förutsättningarna för livsmedelsproduktionens utveckling.

Inom Livsmedelsverket finns ett nationellt kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg, som bland annat arbetar med att utveckla nationella riktlinjer och annat stöd samt samverka med andra nationella myndigheter och organisationer på måltidsområdet. Det finns flera konkreta och goda exempel på initiativ för att dela och sprida kunskap och erfarenheter kring de offentliga måltiderna. Ett sådant exempel är projektet Ett nytt recept för skolmåltider, som har koordinerats av Livsmedelsverket. Ett annat exempel är Skolmatsakademien som finansieras av Västra Götalandsregionen tillsammans med ett antal kommuner, och som utgör en samlande kraft för skolmatsfrågor i Västra Götalands län. Regeringen ser positivt på sådan samverkan mellan den regionala och kommunala nivån i frågor där deltagande aktörer kan lära av varandra och ta del av goda exempel, och ser att en sådan arbetsmetod med fördel kan spridas även till andra områden. Offentliga måltider är ett område där en regional och tematisk kraftsamling som beskrivs ovan med fördel skulle kunna fungera som en hävstång för att samla in och förmedla kunskap till berörda aktörer.

I Sverige är ansvaret för att utföra offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet fördelat på flera olika statliga myndigheter och på kommunala myndigheter. På livsmedelsområdet står de flesta livsmedelsanläggningar under kommunal kontroll, medan länsstyrelserna ansvarar för kontroll av anläggningar i primärproduktionen. Kontrollorganisationen för livsmedelskedjan omfattar totalt ca 270 kontrollmyndigheter. Med ett så stort antal

kontrollmyndigheter, av varierande storlek, är det ofrånkomligt att det finns skillnader vad gäller effektivitet, planering, utförande och uppföljning av offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att se över hur offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan organiseras och finansieras inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter (dir. 2023:170). Utredaren ska också se över den djurskydds-kontroll som utförs i nära anslutning till, eller i samband med, kontrollerna inom dessa områden. Syftet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan och skapa en mer effektiv kontrollstruktur som säker-ställer likvärdiga konkurrensvillkor och förenklar för de företag som är verksamma inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter.

4.2.2.2 Utvärdering och uppföljning av Livsmedelsstrategin 2.0

Jordbruksverket har genom två regeringsbeslut fått uppdraget att löpande följa och utvärdera livsmedelsstrategin och dessutom följa upp och utvärdera livsmedelskedjans utveckling över tid till och med 2025. Uppdraget har rapporterats löpande i årliga rapporter samt genom fördjupad rapportering vart fjärde år. Dessa rapporter har utgjort viktiga underlag för såväl genom-förandet av livsmedelsstrategin som för arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0.

Att löpande följa både genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 och livsmedelskedjans utveckling kommer enligt regeringens bedömning vara avgörande för att strategins mål ska kunna nås på ett effektivt sätt. Regeringen avser därför att ge Jordbruksverket fortsatt uppdrag att följa upp och utvärdera livsmedelskedjans utveckling över tid, men också Livsmedels-strategin 2.0.

Regeringen

Bilaga 2 till protokoll I:12 vid regeringssammanträdet den 20 mars 2025, LI2025/00646 m.fl.

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Utdrag till

Statsrådsberedningen/EU och FCK
Utrikesdepartementet/HI och FH
Försvarsdepartementet/ETU
Socialdepartementet/HC
Finansdepartementet/BA, K, KO, SFÖ, OU, DOF, SI, S1, S2, FPM och B
Utbildningsdepartementet/UH, F och GV
Klimat- och näringslivsdepartementet/CKS, Nm, NIM, E och KL
Kulturdepartementet/KKM
Arbetsmarknadsdepartementet/JÄM
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/DL, FJR, RUL, SMF och SPN
Riksdagen, miljö- och jordbruksutskottet
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
Kammarkollegiet
Kungl. Skogs- och lantbruksakademien
Kungl. Tekniska högskolan
Linköpings universitet
Livsmedelsverket
länsstyrelserna
Sametinget
Statens jordbruksverk
Statens veterinärmedicinska anstalt
Sveriges lantbruksuniversitet
Tillväxtverket
Upphandlingsmyndigheten
Uppsala universitet
Verket för innovationssystem
Örebro universitet

Gotlands kommun
Mjölby kommun
Mörbylånga kommun
Sotenäs kommun
regionerna
Agtech 2030
Albaeco
Arla Foods AB
Axfood AB
Axfoundation
BalticWaters
Blå mat – centrum för framtidens sjömat
Cancerfonden
De Recirkulerande Vattenbrukarna Sverige
Dietisternas Riksförbund
Djurens rätt
Eldrimner
Ekologiska Lantbrukarna
Ekologiska Lantbrukarna Sörmland
Fiskbranschens Riksförbund
Fiskekommunerna
Förbundet Sveriges Småbrukare
Gröna arbetsgivare
Gård & Djurhälsan Sverige AB
Havs- och Kustfiskarnas Producentorganisation
Helios Nordic Energy AB
Hjärt-Lungfonden
Hushållningssällskapens Förbund
Hållbarhetsinitiativet
ICA Gruppen AB
Innovatum Science Park
Invest in Norrbotten
Industriella UtvecklingsCentra
IVL Svenska Miljöinstitutet AB
Kooperativa Förbundet
Kost och näring
KRAV
Kött- och Charkföretagen
Lantbrukarnas Riksförbund

Lantmännen
Livsmedelsakademin
Livsmedelsarbetareförbundet
Livsmedelsföretagen
Lokal Utveckling Sverige
LRF Södermanland
Macklean
Matfiskodlarna i Sverige AB
MatVärden
Nationella kommittén för livsmedelsforskning
Naturskyddsföreningen
NOrdBruk
Odling i balans
Orkla Foods Sverige AB
Pugerups Gård
Ragn-Sells Recycling AB
Ramnered Lantbruk
Re:Meat Foods
RISE Research Institutes of Sweden AB
Rudenstams Bär & Frukt AB
Rösängs Lantbruk AB
SLU Grogrund
Stiftelsen ett högre medvetet medvetande
Stiftelsen Lantbruksforskning
Sunnansjö Gård AB
Svensk Dagligvaruhandel
Svensk fiskodling AB
Svensk Fågel
Svensk Mjölk AB
Svensk Torv
Svenska Fåravelsförbundet
Svenskt Vatten
Svenskt vattenbruk och sjömat
Svenskt Växtskydd
Sveriges export- och investeringsråd
Sveriges Fiskares Producentorganisation
Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare
Sveriges Gårdsmejerister
Sveriges Jordägareförbund

Sveriges Kaninproducenter
Sveriges Konsumenter
Sveriges Utsädesförening
Svinesundskommittén
Sweden Food Arena
Sweden Foodtech
Swedish Pelagic Federation
Torfolk Gård AB
Visita
V.S. Visit Sweden AB
Vreta Kluster AB
Världsnaturfonden
Växtbaserat Sverige
World Animal Protection Sverige
Yara AB

Nationella riktlinjer för måltider i skolan

Förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och fritidshem

Livsmedelsverket

© Livsmedelsverket, Uppsala 2026

ISBN: 978-91-7714-286-7

Foto omslag: Jeanette Hägglund
Foto inlaga: Jeanette Hägglund, Katarina Petersson, Staffan Claesson, IMA, Johnér, Livsmedelsverket.

Layout: Södra tornet

Tryck: Stibo Complete

Förord

En bra skollunch ger elever förutsättningar att orka fokusera och prestera i skolan. Men en bra måltid är inte bara maten på tallriken. En trygg och lugn måltidsmiljö med vuxna förebilder behövs också för att eleverna ska få en positiv attityd till maten.

De svenska skolmåltiderna är en viktig del i arbetet för jämlik hälsa. Genom skolmåltiderna har alla elever, oavsett bakgrund, samma möjlighet att äta hälsosamt och få kunskap om bra matvanor. Sverige har lång tradition av skolmåltider och genom åren har synen på måltiderna förändrats – från att enbart handla om att mätta elever till att se skolmåltiderna som ett verktyg för omställningen till en mer hälsosam och hållbar livsmedelskonsumtion.

Livsmedelsverkets riktlinjer är avsedda som övergripande stöd för styrning och ledning av arbetet med bra skolmåltider. Skolmåltiderna är en del av utbildningen, därför behöver skolverksamheten och måltidsverksamheten ta gemensamt ansvar för och samarbeta kring måltiderna.

Riktlinjerna innehåller även stöd för hur kommuner kan stärka beredskapen för måltider vid störningar och stöd för hur man kan upphandla lokala råvaror i linje med livsmedels-strategins mål.

Livsmedelsverkets riktlinjer bygger på aktuell forskning och beprövad erfarenhet. De är framtagna i samverkan med Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten. Relevanta yrkesgrupper har också bidragit med kunskap och erfarenhet från verksamheterna. Riktlinjerna har förankrats genom dialogmöten samt en bred remiss som besvarats av myndigheter, kommuner, näringsliv, yrkesgrupper samt akademi.

Tack vare den breda förankringen har dessa riktlinjer ett bredare perspektiv på skolmåltiderna med elevens bästa i fokus – nu och i framtiden.

Christina Nordin
Generaldirektör, Livsmedelsverket

INNEHÅLL

INLEDNING **06**
Om riktlinjerna 06
Skolmåltiden lägger grunden för elevers hälsa och lärande 07
Använd de resurser som redan finns 07
Måltidsmodellen – ett helhetsperspektiv på hållbara måltider 07

INTEGRERADE MÅLTIDER **11**
Skolmåltiderna – en viktig del av skolans arbete 12
Pedagogiska måltider och vuxnas betydelse för en bra måltidssituation 12
Mat- och måltidsutbildning 14
Inflytande och delaktighet 14
Elevhälsoarbete 17

TRIVSAMMA MÅLTIDER **19**
Den sociala och fysiska måltidsmiljön 20
Schemaläggning 21
En tillgänglig måltidsmiljö är bra för alla 21

GODA MÅLTIDER **25**
Matvanor formas av traditioner, kultur och social miljö 26
Inspirera och utmana 26
Godare mat med rätt kompetens 29

NÄRINGSRIKTIGA MÅLTIDER **31**
Matens betydelse för hälsan – nu och i framtiden 32
Planering av näringsriktiga måltider 33
Uppföljning, dokumentation och näringsberäkning 49
Skapa förutsättningar så att eleverna äter maten 50
Individuella anpassningar av maten 52
Elever med svårigheter i måltidssituationen eller selektivt ätande 53
Frukost, mellanmål och övrigt måltidsutbud i skolan 55
Ohälsosam matmiljö utanför skolan konkurrerar med skollunchen 57

SÄKRA MÅLTIDER **59**
Livsmedelslagstiftningen 60
Grundläggande rutiner för livsmedelshygien 60
Skolan är skyldig att servera specialkost 61
Specialkost till elever med allergi och annan överkänslighet 61
Rapportering av incidenter till kommunens livsmedelskontroll 66
Skadliga ämnen i maten 66

MILJÖSMARTA MÅLTIDER **69**
Miljösmarta matval 70
Matsvinn 74

BEREDSKAP FÖR DE OFFENTLIGA MÅLTIDERNA **77**
Beredskap för måltidsverksamheten 78
Beredskap och hållbarhet är förenligt 79

UPPHANDLING – ETT VIKTIGT VERKTYG **82**
Inköp av närproducerade livsmedel 83

DOKUMENT SOM STYR MÅLTIDSVERKSAMHETEN **86**
Lagstiftning, ansvarsfördelning och uppföljning 86

FÖRDJUPNING **93**
VÄGLEDNINGAR, HANDBÖCKER OCH PRAKTISKA VERKTYG **94**

INLEDNING

Måltiderna i skolan har stor betydelse för elevers hälsa, sociala gemenskap, trivsel och inte minst lärande. En skollunch som äts upp ger eleverna förutsättningar att orka fokusera på skolarbetet. Mätta och nöjda elever bidrar även till en lugnare stämning på och mellan lektionerna. Skolmåltider kan också bidra till att grundlägga hälsosamma och hållbara matvanor. Att investera i måltiderna i skolan är därför att investera i både elevernas lärande och hälsa.

Om riktlinjerna

Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i skolan ger kommuner och privata aktörer - som enskilda skolhuvudmän eller privata måltidsleverantörer - övergripande vägledning, stöd och förslag till hur man kan utveckla arbetet med skolmåltiderna för att främja hälsosamma matvanor och skapa matglädje. Även frukost, mellanmål och utbud i skolkafeteria omfattas av riktlinjerna. Riktlinjerna vänder sig till alla som påverkar skolmåltidernas kvalitet – från styrande politiker till kockar och måltidspersonal. Men i första hand riktar sig riktlinjerna till måltids- eller kostchefer, rektorer eller andra med direkt ansvar för olika delar av måltiden.

Riktlinjerna är framtagna i samverkan med Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten. De grundas på aktuell kunskap om hur en näringsriktig skolmåltid bör utformas för att främja hälsa hos barn som växer och utvecklas, liksom forskning om sociala, pedagogiska och fysiska aspekter av skolmåltiden. Kunskap och erfarenheter har hämtats in i dialog med framför allt måltidschefer och rektorer, för att förstå deras behov av stöd och göra riktlinjerna användbara i praktiken. En komplex omvärld ställer ökade krav på verksamheterna, med fler aspekter som behöver beaktas. Därför har Livsmedelsverket tagit hänsyn till önskemål om att riktlinjerna ska innehålla mer konkreta rekommendationer om exempelvis livsmedelsval och måltidsmiljö. Riktlinjerna innehåller också stöd kring beredskap och upphandling.

Riktlinjerna ger stöd för hur man kan utveckla måltiderna ur ett helhetsperspektiv. Utifrån Måltidsmodellen, som beskrivs nedan, ges en fördjupning i varje avsnitt om olika aspekter av måltiden. Eftersom riktlinjerna ger vägledning inom många olika områden inleds varje avsnitt med en kort hänvisning om vilken yrkesgrupp eller verksamhet innehållet i första hand riktar sig till.

Skolmåltiderna är en del av det lokala utvecklings-, hållbarhets- och folkhälsoarbetet i kommunerna. Genom att belysa olika kvalitetsområden kan riktlinjerna vara ett stöd vid kommuners och enskilda huvudmäns policyarbete. Det är framför allt näringsriktighet och livsmedelssäkerhet som är reglerat i lagstiftning, men alla kvalitetsområden i Måltidsmodellen är viktiga för att uppnå hälsosamma och hållbara skolmåltider.

Skolmåltiden lägger grunden för elevers hälsa och lärande

Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till bästa möjliga hälsa och skolmåltiderna har en viktig roll i det. För alla obligatoriska skolformer gäller sedan 2011, enligt skollagen (2010:800), att skolmåltiderna ska vara näringsriktiga. Elever har olika möjligheter att äta hälsosamt hemma beroende på olika förutsättningar och livsvillkor. Skolmåltiderna kan utjämna dessa skillnader och är därför en del av skolans kompensatoriska uppdrag. Genom att alla elever erbjuds kostnadsfria och näringsriktiga måltider skapas mer jämlika förutsättningar för lärande och god hälsa.

Skolmåltiderna är också en viktig del av skolans hållbarhetsarbete. Genom att använda skolmåltiderna i utbildningen kan kopplingen mellan mat, hälsa och hållbarhet bli tydligare för eleverna. Läroplanen innehåller tydliga mål om lärande för hållbar utveckling. Här kan skolmåltiden användas som ett pedagogiskt verktyg som kompletterar undervisningen med praktiska exempel på hur det vi äter påverkar kroppen, miljön och samhället. Forskning[1] visar på en rad goda effekter när skolor arbetar aktivt med mat- och måltidsutbildning. Förutom att elever får bättre kunskaper om mat och måltider, både praktiska och teoretiska, kan mat- och måltidsutbildning i skolan bidra till att elever äter mer frukt och grönsaker och mindre sötsaker, både i och utanför skolan. En sådan utbildning kan också leda till att elever äter frukost oftare och vågar prova fler nya maträtter. På så sätt kan skolan rusta elever med handlingskraft och kunskap som kan forma dem till att bli en del av lösningen för ett framtida hållbart samhälle.

Använd de resurser som redan finns

Att involvera eleverna i frågor och beslut som rör dem själva är både en lagstadgad rättighet och ett arbetssätt som förbättrar kvaliteten på besluten. Ett ökat elevinflytande kan ge goda resultat i form av ökat välbefinnande, ökat intresse för mat och måltider samt att eleverna äter mer hälsosamt och varierat vid skollunchen.[2]

Att använda och arbeta med skolmåltiderna som en resurs för lärande handlar inte om att lägga mer pengar utan om att använda skolmåltiderna på ett mer effektivt sätt. Skollunchen är en redan betald resurs som har mervärden, men som inte nyttjas fullt ut idag. Livsmedelsverkets riktlinjer ger stöd i hur skolan och måltidsverksamheten tillsammans kan utveckla sitt arbete med skolmåltiderna.

Måltidsmodellen – ett helhetsperspektiv på hållbara måltider

En måltid är mer än maten på tallriken. Måltiden omfattar även bland annat rummet, sällskapet och stämningen. Som stöd i arbetet med att följa upp måltidernas kvalitet och arbeta utifrån ett helhetsperspektiv på måltiden, finns Livsmedelsverkets Måltidsmodell. Den beskriver sex områden som alla är viktiga för att eleverna ska må bra av maten och känna matglädje. Att måltiden är *god* och *trivsam* är viktigt för att maten ska ätas upp. En bra måltid är även *näringsriktig* och *säker* att äta. Dessa två områden omfattas av krav i lagstiftningen. Med *miljösmart* menas måltider som bidrar till en miljömässigt hållbar utveckling och de nationella miljömålen. Med *integrerad* menas att måltiden ses som en del av skolan och inkluderas i det systematiska kvalitetsarbetet.

1 FRÖDÉN, S., OLSSON, C. & WALING, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden*. Uppsala: Livsmedelsverket.

2 Ibid.

Måltidsmodellen kan användas som ett verktyg i arbetet med att utveckla måltiderna i skolan. För att helheten ska bli bra är det en fördel om styrande dokument, exempelvis måltidspolicy eller annat som formaliserar uppdraget kring skolmåltiderna, omfattar en beskrivning av konkreta mål på lokal nivå, ansvarsfördelning och rutiner inom varje pusselbit. Dessutom krävs kompetens, engagemang och samverkan mellan måltidsverksamhet, rektor, elever, elevhälsan, lärare och övrig personal.

Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i skolan utgår från Måltidsmodellen och varje avsnitt är en fördjupning inom respektive pusselbit.

De offentliga måltiderna och målen i Agenda 2030

Kommunerna har en central roll i genomförandet av de globala målen i Agenda 2030. Åtta av målen är särskilt kopplade till de offentliga måltiderna. Livsmedelsverket har därför kompletterat Måltidsmodellen för att visa kopplingen mellan hållbara måltider och de åtta målen. På Livsmedelsverkets webbplats finns mer information om hur den offentliga måltidsverksamheten kan bidra till måluppfyllelse för respektive mål i Agenda 2030.

Måltider i skolan blir hållbara genom att vara näringsriktiga, säkra, goda, trivsamma, integrerade och miljösmarta. Hållbara måltider bidrar till

- att tillgodose alla elevers behov av näring och energi, på ett jämlikt sätt
- att främja elevers hälsa och livskvalitet idag och i framtiden
- att lägga grunden för bra matvanor och stödja elevers kunskapsutveckling kopplat till hälsa och miljö
- att minimera måltidernas miljöbelastning
- en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling.

Förutsättningar för hållbara måltider i skolan – för dig som har övergripande ansvar för måltiderna i skolan

SÄTT UPP MÅL OCH FRÅGA EFTER RESULTATEN

Måltidsmodellen ger ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas i såväl planering som uppföljning av måltiderna i skolan. Sätt upp lokala mål utifrån Måltidsmodellen och anpassa dem till lokala förutsättningar. Följ kontinuerligt upp och utvärdera måltiderna, exempelvis genom att inkludera målen i det systematiska kvalitetsarbetet.

SATSA PÅ KOMPETENS OCH TYDLIGGÖR ANSVARET

Bra måltider kräver en organisation med tydligt mandat att driva utvecklingen framåt och som möjliggör dialog och samarbete mellan olika yrkesgrupper. Skapa en organisation som lockar till sig kompetent och engagerad personal, som får inflytande och mandat att utveckla verksamheten mot de uppsatta målen. Det genererar ofta ett ansvarstagande för helheten, med eleven i centrum. Prioritera kompetensutveckling för att säkerställa att personalens kunskap motsvarar uppdragets krav och bidrar till en måltidsverksamhet av hög kvalitet.

FOKUSERA PÅ MATGÄSTERNA OCH GÖR DEM DELAKTIGA I UTVECKLINGEN

Lyssna på och involvera eleverna i utformningen av måltiden. Utgå från deras erfarenheter, behov och åsikter, och ta tillvara deras tankar och idéer för att skapa en trygg och trevlig måltidsmiljö för alla. Låt verksamheten genomsyras av flexibilitet.

FOTO: Katarina Pettersson, Entré Hofors

Detta avsnitt riktar sig till rektor som ansvarar för att skolmåltiderna bidrar till elevernas hälsa, lärande och utveckling.

INTEGRERADE MÅLTIDER

Skolmåltiden är en viktig del av elevernas skoldag. När rektor, lärare, elevhälsan, kockar, måltidschef och elever samarbetar kring skolmåltiderna skapas goda förutsättningar för mätta elever som kan tillgodogöra sig undervisningen. Skolmåltiden kan även fungera som ett praktiskt verktyg i undervisningen och bidra i elevernas lärande om hälsosam och hållbar livsmedelskonsumtion.

RIKTLINJER I KORTHET

- Det finns lokalt uppsatta mål för skolmåltiden som följs upp regelbundet. Både skolans och måltidsverksamhetens personal känner till och bidrar till att uppnå dem.
- Skolmåltiden är inkluderad i skolans systematiska kvalitetsarbete och är även en del av elevhälsoarbetet.
- Skolrestaurangen är en trygg plats med utrymme för social samvaro. Det finns en samsyn på skolan om de vuxnas roll vid måltiden.
- Olika aspekter av måltiden tas upp i undervisningen när det är möjligt och bidrar till att elever lär sig om, av och genom mat. Måltidspersonalen bidrar med sin kompetens genom samarbete med lärare och övrig personal.
- Elever får möjlighet till inflytande och delaktighet i utvecklingen av skolmåltiderna genom en förtroendefull dialog mellan elever, lärare, rektor, elevhälsan, kockar och måltidschef.
- Det finns rutiner för hur elevernas synpunkter och idéer kring skolmåltiderna tas tillvara och återkopplas.

Skolmåltiderna – en viktig del av skolans arbete

Integrerade skolmåltider innebär att måltiderna är en del av skolans verksamhet och ingår i skolans strategiska och systematiska kvalitetsarbete och uppföljning. Skolmåltiden som sådan inkluderas inte i begreppet undervisning men ingår i det vidare begreppet utbildning.[3]

I läroplanerna för de obligatoriska skolformerna framgår att de demokratiska principerna om att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever.[4] Genom att elever ges möjlighet att få kunskap i relation till mat och måltider ökar också elevers förmåga att kunna påverka och vara delaktiga i frågor som rör mat och måltider i skolan.

Genom att formulera gemensamma mål och tydliggöra syftet med skolmåltiden, över verksamhetsgränserna, skapas förutsättningar för alla att verka åt samma håll. Det kan handla om att gemensamt identifiera nuläge och kartlägga utvecklingsbehov kring exempelvis elevers delaktighet, fysisk och social måltidsmiljö, schemaläggning eller roller och ansvar i skolrestaurangen. Det förutsätter samarbete mellan rektor, måltidschef, måltidspersonal, lärare, elevhälsan, övrig personal och eleverna.

All personal på skolan behöver känna till syfte och mål och förstå sitt ansvar för att bidra till bra skolmåltider och elevers lärande.

Exempel på ansvarsområden kopplade till skolmåltiden

- **Rektor:** Har övergripande ansvar för måltidsmiljön och att skolmåltiderna bidrar till elevernas hälsa, lärande och utveckling.
- **Lärare och övrig personal:** Äter med eleverna, är goda förebilder, bidrar med trivsel och trygghet för att främja gemenskap och välbefinnande.
- **Måltidschef:** Har övergripande ansvar för måltiderna, måltidspersonalen och planeringen av måltidsverksamheten.
- **Måltidspersonal:** Ansvarar för att tillaga och servera måltider utifrån Måltidsmodellen. Kan bidra med kunskap om livsmedel, tillagning, innehåll i maten, livsmedelshygien, allergi och specialkost.
- **Elever:** Är delaktiga i utvecklingsarbetet kring måltiderna och bidrar till en trivsam måltidsmiljö.

Skolmåltiderna utgör en viktig del av skolans kompensatoriska uppdrag, och jämnar ut skillnader i elevers förutsättningar. Genom att alla elever har tillgång till kostnadsfria och näringsriktiga skolmåltider finns förutsättningar för lika möjligheter till lärande och god hälsa. Skollunchen är ofta den måltid, av alla måltider, som bidrar med mest näring och är för en del elever den enda lagade måltiden under dagen. Därför är det av största vikt att elever får förutsättningar att tillgodogöra sig skolmåltiderna, exempelvis genom en trygg och trivsam måltidsmiljö, kunskap om mat och måltider samt möjlighet till delaktighet.

Pedagogiska måltider och vuxnas betydelse för en bra måltidssituation

Att måltiderna är en del av skolans verksamhet bekräftas i skolans styrdokument. Det finns däremot ingen nationell definition av pedagogiska måltider och begreppet finns heller inte i skollagen. Det råder ofta delade meningar om vilka arbetsuppgifter som är kopplade till måltiderna. Därför är det bra att, på lokal nivå, definiera syfte och mål med pedagogiska måltider, vilka arbetsuppgifter som ingår vid lunch och andra måltider – som frukost eller mellanmål och hur de ska organiseras. Rektor har ansvar för att säkerställa de praktiska förutsättningarna för pedagogiska måltider, exempelvis genom schemaläggning av personal och tydlig ansvarsfördelning vid lunchtid.

3 1 kap. 3 § skollagen.

4 Lgr22, Lgra22, Lsam22, Lspec22, s.15.

Forskning[5] visar att det finns tveksamheter om värdet av att öka det formella lärandet i skolrestaurangen i form av regelrätta lektioner. Även om själva måltidstillfället är en del av utbildningen och kan vara ett tillfälle för lärande är det framför allt viktigt att det finns tid för återhämtning och relationsbyggande.

Att äta tillsammans med eleverna kan ingå i en lärares eller övrig personals arbetsuppgifter. Lärare, rektor och övrig personal som äter tillsammans med eleverna har en viktig roll i måltidssituationen genom att agera förebild, förmedla en positiv attityd till måltiderna och en sund inställning till mat. Det kan det ha stor betydelse för hur eleverna uppfattar maten och måltiden.[6]

Ett viktigt syfte med måltiderna i skolan är att bygga goda relationer mellan eleverna och mellan elever och vuxna. Erfarenhet har visat att med närvarande vuxna kan måltidsmiljön bli tryggare och lugnare, både för yngre och äldre elever.

Under måltiden har läraren eller övrig personal ofta som arbetsuppgift att äta tillsammans med elever, elever som de samtidigt har tillsynsansvar för. Måltiden ryms i detta fall inom arbetstiden och ska inte förväxlas med rast. Det förutsätter därför att läraren eller övrig personal som äter måltider med eleverna har möjlighet till rast vid ett annat tillfälle.

Lärare och måltidspersonal har en viktig roll när det gäller att presentera skolmaten på ett intresseväckande och positivt sätt, genom att exempelvis förmedla kunskap om olika råvaror och maträtter samt visa eleverna var olika rätter och tillbehör finns.

Det är upp till skolan att utforma måltidsmiljön och skapa förutsättningar för en måltid. Samsyn behöver skapas lokalt om måltiden och man behöver gemensamt ta fram en arbetsbeskrivning för lärare och andra vuxna som äter med eleverna. Exempel på vad som kan ingå i arbetsbeskrivningen:

Stöd till elever före måltiden

- Information om vilken mat som serveras.
- Påminnelse om skolans trivselregler.

Stöd till elever under måltiden

- Arbeta för att måltidssituationen ska vara trygg och trivsam för alla och att alla känner sig delaktiga.
- Stöd att följa trivselregler och hygienrutiner.
- Stöd att lägga upp en varierad och näringsriktig portion utifrån Tallriksmodellen.
- Prata positivt om maten och själv lägga upp en varierad och näringsriktig portion.
- Ha rutiner för att uppmärksamma om en elev inte äter eller om elever har andra utmaningar i måltidssituationen samt åtgärder för detta.

Låt gärna menyn vara en ingång till att diskutera olika matrelaterade frågor som kopplas till skollunchen – i klassrummet, vid matbordet eller under elevrådsmötet.

5 FRÖDÉN, S., OLSSON, C. & WALING, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden*. Uppsala: Livsmedelsverket.

6 Ibid.

Måltidspersonalen har en viktig roll för elevernas upplevelse av måltiden. Goda relationer mellan måltidspersonal och elever skapar en tryggare miljö för eleverna och en bättre arbetsmiljö för måltidspersonalen. Men det förutsätter att måltidspersonalen får möjlighet att vara delaktiga i skolans verksamhet och att förväntningar är tydliga och kommunicerade. Det är också viktigt att det finns ett gott samarbete mellan skol- och måltidspersonal och att eleverna får chans att lära känna personalen i köket – oavsett hur måltidsverksamheten är organiserad. Måltidspersonalen besitter ofta kunskap om mat och måltider som inte lärare har och som de kan komplettera undervisningen med, exempelvis genom att planera menyn så att den har koppling till innehållet i undervisningen.

Mat- och måltidsutbildning

Mat och livsmedelssystemet kan vara en utgångspunkt för att ge eleverna kunskap om en hållbar och hälsosam livsstil. Forskning[7] visar att när skolor arbetar med att inkludera mat- och måltidsrelaterade teman i ämnesundervisningen, äter elever oftare frukost, mer frukt och grönsaker och mindre sötsaker. De vågar även prova fler nya maträtter. Mat- och måltidsutbildning kan göras på många olika sätt, det kan till exempel handla om att jämföra olika länders mattraditioner och vanor, låta eleverna arbeta med sensorisk träning eller göra studiebesök hos en livsmedelsproducent.

Läs mer om sensorisk träning och Sapere-metoden i avsnittet *Goda måltider*.

Det är centralt att barn redan från unga år får lära sig om matens betydelse både för den egna hälsan och för miljön, för att sedan själva kunna göra kloka livsmedelsval och på så sätt lägga grunden för hälsosamma och hållbara matvanor och ett friskare liv. Ur ett samhällsperspektiv är det viktigt eftersom eleverna är framtida konsumenter och beslutsfattare. I den svenska läroplanen för grundskolan finns inga specifika skrivningar om skolmåltiden. Däremot finns det mål och innehåll i olika ämnen som innefattar hälso- och hållbarhetsaspekter som gör att ämnesundervisningen lätt kan kopplas till skolmåltiden på olika sätt eller där skolmaten kan användas som ett konkret exempel. För att kunna få till en så kallad mat- och måltidsutbildning pekar forskningen på att det krävs att skolledningen prioriterar det.

Inflytande och delaktighet

Enligt barnkonventionen ska barns bästa beaktas i frågor och vid beslut som rör dem. Skolmåltiderna berör barn på många olika sätt. Skolan ska aktivt arbeta med barnkonventionen och utbildningen ska utgå från barns bästa. Elever har rätt att uttrycka sin åsikt och vuxna ska lyssna och beakta deras åsikter med hänsyn till ålder och mognad. För att kunna ta del av elevers perspektiv och ge dem möjlighet till inflytande krävs rätt förutsättningar för det. Det handlar dels om att använda anpassade metoder och arbetssätt, dels om att skapa en trygg miljö där elever vågar uttrycka sig. En annan viktig förutsättning är att elever får anpassad information och kunskap om de frågor som de ges möjlighet att bli delaktiga i.

Genom att utgå från elevernas upplevelser och verkliga behov, kan nya lösningar och arbetssätt utvecklas som både elever och vuxna känner sig mer nöjda med..

7 FRÖDÉN, S., OLSSON, C. & WALING, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden*. Uppsala: Livsmedelsverket.

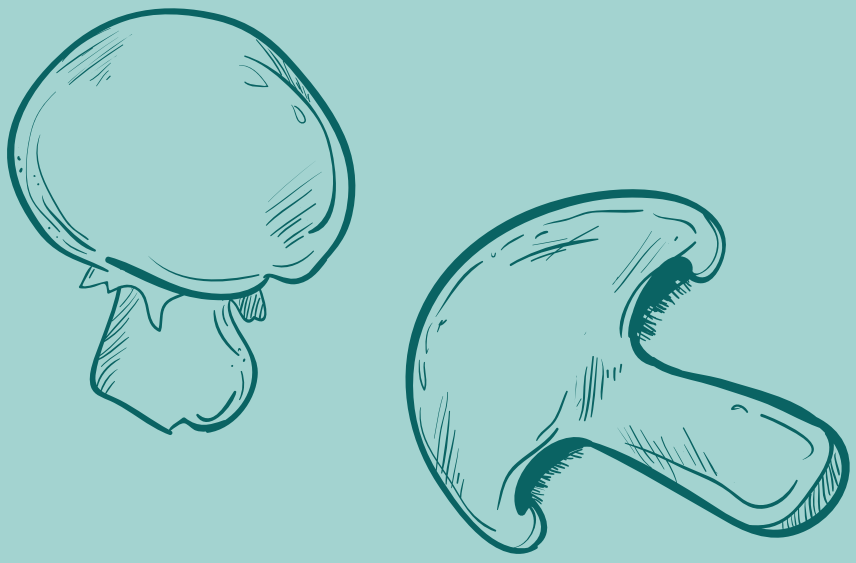
Så kan skolmåltiden integreras i undervisningen

ATT LÄRA OM, AV OCH GENOM MAT

Hem- och konsumentkunskapen är ett givet tillfälle där skolmåltiden kan integreras och bidra till kunskap om hälsa och miljömässig hållbarhet, men även andra ämnen kan vara en värdefull brygga till samarbete mellan skola och måltidsverksamhet.

I en svensk studie som undersökt hur skolmåltiden kan integreras i grundskolans ämnesundervisning presenteras konkreta exempel på hur skolmåltiden kan bli en del av undervisningen.[8] Näringslära, mattraditioner, matvanor och livsmedelsproduktion var några av de matrelaterade områden som lärarna mestadels lyfte.

Lärarna som undervisade i språk och matematik använde skolmaten som ett sätt att lära sig *genom* mat, snarare än *om* mat. Med andra ord konkretiserades ett språkligt eller matematiskt innehållsområde med exempel som var hämtade från skolmåltiden, men där syftet inte nödvändigtvis var att eleverna skulle få mer kunskap om mat. I ämnet svenska fick de däremot både lära sig om mat samtidigt som de stärkte sina kunskaper i svenska genom att exempelvis läsa och utforma recept som utgick från elevernas erfarenheter av att äta och medverka i skolrestaurangens kök.

8 FRÖDÉN, S., OLSSON, C. & WALING, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden*. Uppsala: Livsmedelsverket

Delaktighet är både reglerat i lag[9] och ett arbetssätt som förbättrar kvaliteten på besluten. Ett ökat elevinflytande i skolmåltidsfrågor ger goda resultat i form av ökat välbefinnande, ökat intresse för mat samt ett högre och mer varierat intag av skolmat, inte minst av frukt och grönsaker.[10] Delaktighet omfattar mer än inflytande. Delaktighet är en känsla hos individen av att det finns förutsättningar att höra till och vara en del av ett sammanhang och en gemenskap. För att alla elever ska kunna uppleva delaktighet behöver skolan tillsammans med måltidsorganisationen skapa fysiska och sociala förutsättningar för delaktighet för alla elever. Andra fördelar med delaktighet och elevinflytande är bättre sammanhållning mellan elever och bättre relationer mellan måltidspersonal och elever.

Elevernas medverkan kan ske både före, under och efter skollunchen. Det finns skolor som ökat elevinflytandet markant genom att inte enbart låta elever vara delaktiga i att tillaga skolmaten utan också planera själva menyn tillsammans med måltidspersonal, lärare och övrig personal. Genom att involvera eleverna i utformningen av måltiderna och måltidsmiljön skapar man också möjlighet för engagemang och medansvar. Under måltiden kan elever bidra genom att inspirera sina kompisar att testa nya rätter eller råvaror, uppmuntra dem att följa trivselregler och hjälpa till att hålla rent genom att exempelvis torka av borden och annan lättare städning. De kan också vara med och plocka fram mat, ställa i ordning och dekorera skolrestaurangen samt hjälpa till i disken efteråt. För att eleverna ska uppleva ett reellt inflytande och att det är värdeskapande att bidra med synpunkter och engagera sig är det viktigt att de får återkoppling på hur deras synpunkter tagits omhand.

Måltidsråd

Det finns många sätt att involvera elever i måltidsverksamheten. Att ha ett måltidsråd kan vara ett sätt att öppna för samtal mellan lärare och övrig personal, rektor, elever och måltidspersonal. Genom att kalla matråd för måltidsråd är det lättare att synliggöra alla aspekter kring måltiderna – inte bara det som ligger på tallriken.

Måltidsråd kan vara en del av skolans demokratiarbete och ett konkret sätt att arbeta med elevinflytande och utveckling av måltiderna. Måltidsråd kan också användas som plattform för att öka medvetenheten om mat, hälsa och miljö. Måltidsråd bör dock inte vara den enda formen för eleverna att påverka utvecklingen av måltiderna.

Genom måltidsrådet kan alla i skolan få möjlighet att diskutera hur man kan skapa lugn och trivsel vid måltiderna, hur måltiderna ska utformas och hur de kan bli tillfällen för lärande. För att skapa en realistisk förväntan på hur mycket det går att påverka måltiderna är det viktigt att eleverna får information och kunskap om vad som styr måltiderna, exempelvis budget, mål och andra styrande dokument, och på vilket sätt eleverna kan involveras i utformningen av menyn. För att få information om hur måltiderna upplevs kan måltidsrådet genomföra elevundersökningar.

För att ett måltidsråd ska vara värdeskapande behöver syfte och mål med rådet vara tydligt definierat. Dessutom behöver det finnas rutiner och strukturer för förberedelser, genomförande och uppföljning av möten samt en plan för hur alla skolans elever får återkoppling om måltidsrådets arbete och utveckling. Om elever inte får återkoppling eller inte känner sig lyssnade på är risken stor att måltidsrådet får motsatt effekt.[11]

9 1 kap. 10 § skollagen (2010:800) samt barnkonventionen.

10 FRÖDÉN, S., OLSSON, C. & WALING, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden*. Uppsala: Livsmedelsverket.

11 Ibid.

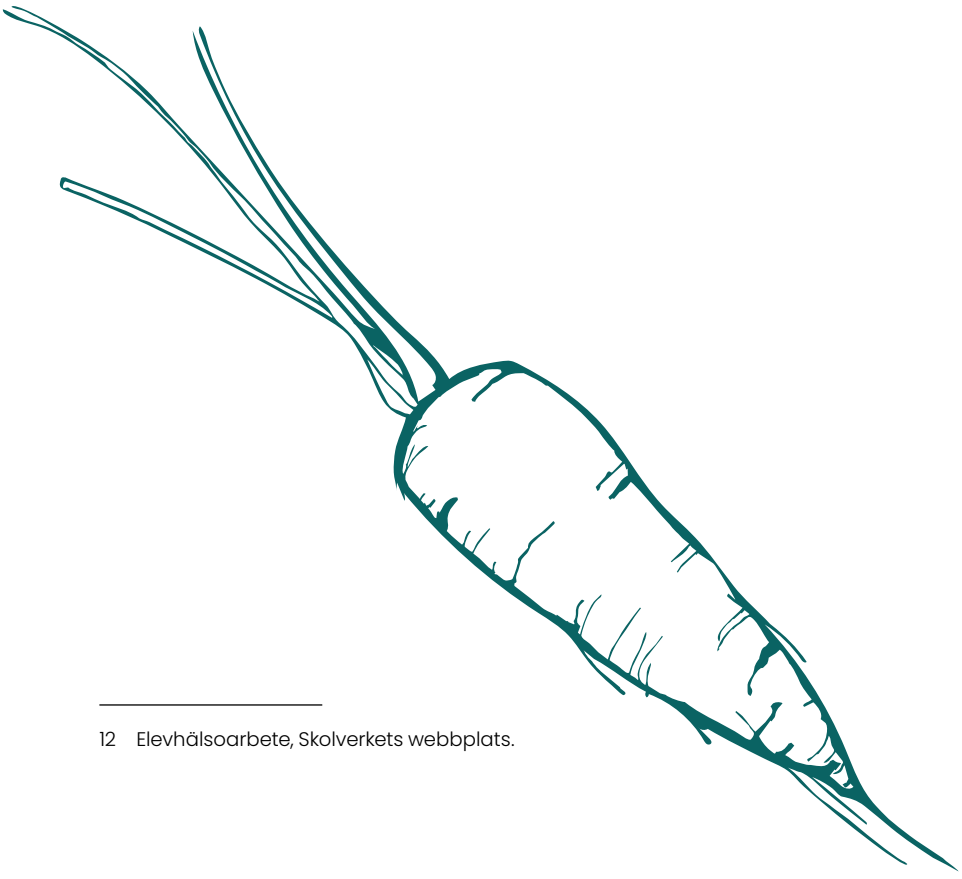
Elevhälsoarbete

Elevhälsoarbete är skolans gemensamma och systematiska arbete med elevers lärande, utveckling och hälsa och har sin grund i skollagen och läroplanerna. Elevhälsan omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Detta innebär förenklat att elevhälsan ingår i elevhälsoarbetet tillsammans med andra professioner på skolan.

Elevhälsoarbetet ska stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Sambandet mellan barns och ungas hälsa och lärande i förskola och skola är väldokumenterat i forskning och beskrivs som dubbelriktat. Det innebär att all verksamhet i förskola och skola utgör den miljö som påverkar barns och ungas möjligheter att nå utbildningens mål.[12]

Det är viktigt att alla barn har en trygg och tillgänglig måltidsmiljö. I skolans arbete med att kartlägga och analysera det egna arbetet med trygghet och studiero, i det systematiska kvalitetsarbetet, är det därför värdefullt att inkludera skolmåltiden. Det är viktigt att skolan fastställer både långsiktiga och kortsiktiga mål för måltiderna. Elevhälsopersonal kan hjälpa till att identifiera utmaningar i måltidssituationen och vid behov remittera elever vidare för att utreda eventuell diagnos eller ätsvårigheter i syfte att ge eleven rätt stöd och behandling.

På Livsmedelsverkets webbplats finns exempel och hänvisningar till stöd kring elevhälsans roll i arbetet med skolmåltider och hälsosamma levnadsvanor.

12 Elevhälsoarbete, Skolverkets webbplats.

UTRYMNINGSPLAN

Detta avsnitt riktar sig främst till rektor som är ansvarig för den fysiska och sociala måltidsmiljön.

TRIVSAMMA MÅLTIDER

För att eleverna ska vilja gå till skolrestaurangen och äta lunch behöver den vara en lugn och trygg plats, där eleverna känner att de har tid att äta och umgås med sina kompisar. Viktiga förutsättningar för det är vuxna förebilder och att alla har ett trevligt bemötande. Genom att elever och vuxna arbetar tillsammans för att skapa en trivsam miljö blir skolrestaurangen attraktiv – ett ställe där elever vill vara.

RIKTLINJER I KORTHET

- Skolans arbete med trygghet och studiero omfattar skolrestaurangen, vilket gör att eleverna känner sig välkomna, trygga och respektfullt bemötta där.
- Måltidsmiljön är tillgänglig så att alla, oavsett behov, får möjlighet till en trivsam måltid.
- Skolrestaurangen är trevligt inredd, har en behaglig ljudnivå och genomtänkt logistik.
- Skolmåltiden schemaläggs så att alla elever har minst 25 minuter för att äta och umgås i lugn och ro, utöver tid.
- Det finns struktur och tydlighet, både vad gäller trivselregler, bordsplacering samt information om maten som serveras.

Den sociala och fysiska måltidsmiljön

För elever är skolmåltiden en viktig paus från skolarbetet, ett tillfälle för att få återhämtning och energi.[13] När elever själva beskriver vad som är viktigt för att måltiden ska upplevas som trivsam, är måltidens sociala betydelse överordnad hur maten smakar. En viktig trivselfaktor är att få sitta och äta tillsammans med någon man känner sig trygg och glad med.

Brister i den fysiska och sociala miljön försämrar elevernas möjligheter att tillgodogöra sig skolmåltiden. Det kan finnas olika skäl till att elever väljer bort att äta i skolrestaurangen. Det kan handla om att skolrestaurangen inte känns trygg eller inbjudande. Det kan också handla om direkta brister i arbetsmiljön som stress och hög ljudnivå, diskriminering, utanförskap, bråk och mobbning. Det är problem som huvudmannen är ytterst ansvarig för och ska förebygga och åtgärda.

Måltidsmiljön, den fysiska och sociala, bör utformas så att både elever och vuxna tycker att det är trevligt att äta där. Lokaler som har utformats med utgångspunkt i matgästens upplevelse och som är rena och fräscha bidrar till matlust och trivsel. Med färg, växter, genomtänkta avskärmningar och trivsam belysning kan skolrestaurangen med relativt enkla medel göras mer inbjudande.

Även ljudmiljön påverkar måltidsupplevelsen. Det finns idag ett stort utbud av ljuddämpande tyger och skärmar som kan dela in skolrestaurangen i mindre sektioner och andra bullerdämpande material som kan sättas i tak, på väggar, golv, under eller på bord, under stolsben eller på andra ställen. Vuxna som närvarar under lunchen och äter tillsammans med eleverna kan bidra till att sänka ljudnivån. En annan insats kan vara att diskutera med eleverna hur de kan bidra till att skapa en tystare miljö i skolrestaurangen. Onödigt slammer kan undvikas genom att diskinlämningen placeras avskilt.

Det är bra om det finns trivselregler för hur man ska vara mot varandra i skolrestaurangen och att det finns rutiner för att se till att de efterlevs, exempelvis som en del av ansvaret vid den pedagogiska måltiden.

Eleverna upplever att det är viktigt att få inflytande över skolmåltiden, exempelvis genom att få möjlighet att påverka utformningen av måltidsmiljön och hur regler för trivsel och umgänge kopplat till måltiden utformas. Enligt barnkonventionen har elever också rätt att få inflytande och bli delaktiga i utbildningen, vilken skolmåltiden är en del av.

Läs mer om delaktighet och elevinflytande i avsnittet *Integrerade måltider*.

13 FRÖDÉN, S., OLSSON, C. & WALING, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden*. Uppsala: Livsmedelsverket.

Schemaläggning

Schemat bör läggas så att varje elev får fasta och regelbundna lunchtider någon gång mellan klockan 11 och 13. För att eleverna ska få tillräckligt med tid för att äta och ta om, men också tid att prata och umgås, bör varje elev ha möjlighet att sitta vid bordet i minst 25 minuter. Utöver det tillkommer den tid det tar att gå till och från skolrestaurangen, stå i kö, ta mat och lämna in disk.

Tillräckligt med tid för lunch

Forskning[14] visar att om elever får 25 minuter eller mer på sig att äta, bidrar det till att

- mer av maten äts upp
- eleverna äter mer frukt, grönsaker och fullkorn
- eleverna får mer tid på sig att bygga relationer och umgås med vänner
- matsvinnet minskar.

För att förbättra måltidsmiljön kan observationer och trygghetsvandringar vara bra metoder för att upptäcka otrygga utrymmen, onödig köbildning och dåliga flöden vid servering och diskinlämning. För att alla ska få så goda förutsättningar som möjligt att äta i lugn och ro, tillsammans med kompisar man känner sig trygg med, är det viktigt att involvera elever, måltidspersonal, lärare och övrig personal.

Schemalagd lunch

För att minska stress och risken att eleverna äter för lite har vissa skolor gått över till att arbeta med så kallad schemalagd lunch. Då går klassen tillsammans med läraren till skolrestaurangen och äter på lektionstid. En lektion kan antingen börja eller sluta med lunch. Vid lite längre lektionspass kan lunchen läggas mitt i lektionen. När klassen ätit färdigt går den tillbaka till klassrummet och fortsätter lektionen. På så sätt äger lunchen rum under schemalagd tid och blandas inte ihop med rast. Rast för lekar och utevistelse läggs vid en annan tidpunkt på dagen. Detta innebär inte att lagstadgad, garanterad undervisningstid minskar utan lunchen schemaläggs tillsammans med eller integrerat med lektionen.

Schemalagd lunch kan skapa en norm att elever och lärare går tillsammans och äter lunch, samtidigt som risken att elever hoppar över lunchen eller lämnar skolområdet för att köpa ohälsosam mat minskar. Ingen elev är att tvingad att äta av maten vid den schemalagda lunchen men chansen är större att de gör det – och skolmåltiden får då möjlighet att göra verklig nytta.

En tillgänglig måltids-miljö är bra för alla

En skolrestaurang är inte bara en fysisk plats utan också en viktig del av lärmiljön som bidrar till elevernas utveckling. En tillgänglig måltidsmiljö innebär att alla elever ska ges tillgång till och möjlighet att delta i måltids-situationen utan att uppleva hinder som begränsar deras delaktighet. För att nå dit krävs det att skolan identifierar och åtgärdar eventuella tillgänglighetsproblem. Elever med rörelse-, hörsel-, eller synnedsättning kan uppleva svårigheter i måltidssituationen, precis som elever med neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsnedsättning.

Främjande insatser för fungerande måltider

En del i det förebyggande arbetet är att skapa rutiner och strukturer kring måltiderna. Genom att göra måltidsmiljön tillgänglig för alla kan behov av individuella anpassningar minska. Att låta eleverna vara en del i denna process ger dem möjlighet att göra sin röst hörd och vara delaktiga i tillgänglighetsar-betet. Förutom att involvera eleverna krävs ett samarbete mellan rektor, lärare och övrig personal, elevhälsan, måltidspersonal och i vissa fall även vårdnadshavare. Även andra aktörer kan behöva involveras, exempelvis fastighetsförvaltaren som ofta ansvarar för underhåll och skötsel av lokaler.

14 EDWALL LÖFVENBORG J & SELLBERG F 2024. *Tid för skollunch – hur lång tid behöver eleverna vid matbordet*. Uppsala: Livsmedelsverket.

Många elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), som ADHD och autism, kan ha en annorlunda perception. Det kan påverka hur de upplever måltidsmiljön och maten. För elever med NPF kan en högljudd miljö med många intryck vara särskilt ansträngande och medföra att resten av skoldagen påverkas negativt. Anpassningar för elever med NPF är oftast bra för alla, men särskilt viktiga för dessa elever. Den struktur, stöd och de anpassningar som görs i klassrummen behöver följa med till skolrestaurangen och måltidsmiljön.

Det finns en rad exempel utifrån beprövad erfarenhet på hur måltiden kan bli tillgänglig:

Före måltiden, menyn och maten

- Att på förhand informera om vilken mat som serveras och hur den kommer att se ut kan bidra till en känsla av trygghet och förutsägbarhet. Det är bra att komplettera en skriven meny med bildstöd. Om det finns flera alternativ bör detta framgå tydligt.
- Hur maten presenteras, det vill säga hur den beskrivs men också hur den ser ut och luktar, kan spela stor roll för elevernas måltidsupplevelse.
- Att måltidspersonal hälsar välkommen, kan berätta om maten och svara på elevernas frågor innan eleverna börjar ta mat är viktigt.
- När det erbjuds blandad mat, som grytor, kan det vara bra om det finns alternativ där maten inte är blandad. Blandad mat och mat med bitar, med många olika färger och former, kan upplevas utmanande, särskilt för elever med NPF. När mat serveras oblandad kan måltiden kombineras med de livsmedel som eleven känner sig trygg att äta, i stället för att hela rätten ratas. För att göra såser och grytor mer hanterbara kan man prova andra matlagningstekniker. Exempelvis kan maträtter med små bitar av grönsaker, linser eller bönor göras mer sensoriskt tillgängliga genom att dessa kokas in och mixas släta eller krämiga.

Den sociala miljön

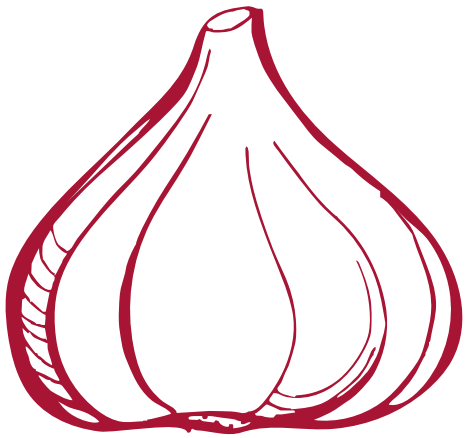
- I skolrestaurangen bör eleverna ha sina egna fasta platser eller bord så att de alltid vet var de ska sitta. Det kan vara bra att involvera eleverna i bordsplaceringen så att alla elever får sitta med någon som de känner sig trygg med.
- Undvik tvång och regler som att ”alla måste smaka på allt” och att ”man måste äta upp det man har på sin tallrik”.
- Se till att vuxna finns med vid borden under måltiden för att skapa lugn och trygghet.
- Arbeta med att skapa en inkluderande måltidssituation och förståelse för att elever fungerar olika och därför har olika behov och därmed behov av olika anpassningar. Det kan handla om att medvetandegöra, utbilda och ha ett öppet och positivt samtalsklimat om olikheter bland elever, måltidspersonal, lärare och övrig personal.
- För att skapa förståelse för behovet av anpassade måltider kan utbildning om ätsvårigheter vid NPF vara betydelsefullt för måltidspersonal.
- Oförutsedda förändringar omkring måltidssituationen kan skapa osäkerhet, förbered därför eleverna inför att något i måltidssituationen ska ändras.

Boverket och Arbetsmiljöverket ger stöd om tillgänglighet i skolan och god inomhusmiljö, exempelvis ljus, ljud och lokalernas utformning.

Den fysiska miljön

- Säkerställ att eleverna enkelt kan ta sig till och från skolrestaurangen utan att stöta på hinder, exempelvis trängsel vid dörrar, i korridorer eller vid upphängning av ytterkläder eftersom köbildning eller folksamlingar utanför skolrestaurangen kan skapa obehag.
- Ge möjlighet att sitta och äta i ett mindre, avgränsat rum.
- Vid behov kan det vara bra att dela av en stor skolrestaurang i mindre delar, genom att använda skärmar och andra typer av rumsavdelare.
- Använd text- och bildskyltar för att tydliggöra olika delar av måltidsmiljön, som var man ställer glas och porslin när man ätit klart.
- Minska mängden ljudintryck i måltidsmiljön genom att använda ljudabsorberande material.
- Minska mängden synintryck genom enhetlig möblering och färgsättning. Se över dekorering och pynt och minimera vid behov.
- Se över så att belysningen är tillräcklig, men inte bländande.

Specialpedagogiska skolmyndigheten har flera olika stödmaterial och utbildningar för tillgängliga lärmiljöer och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. De har även material som kan användas för att guida personalen att systematiskt kartlägga och förbättra den fysiska, pedagogiska och sociala miljön under måltiden.

Detta avsnitt riktar sig främst till måltidsansvarig som ansvarar för att måltidspersonalen har kompetens och förutsättningar att tillaga goda skolmåltider.

Avsnittet riktar sig också till rektor som genom personalgruppen kan arbeta för en positiv inställning till skolmaten bland eleverna.

GODA MÅLTIDER

Elever är präglade av den matkultur de växer upp med och är vana vid. Bra mat i skolan är därför mat som eleverna känner sig lockade av, men som också breddar deras smak. Skolmåltiderna kan lära eleverna om mat och bra matvanor, men också skapa intresse för nya livsmedel och maträtter.

RIKTLINJER I KORTHET

- Måltiderna tar hänsyn till matgästernas behov och presenteras på ett tilltalande och inkluderande sätt som lockar eleverna till att våga prova nytt.
- Elevernas nyfikenhet och sinnen lockas med färg, form, doft, smak och en positiv pedagogisk miljö.
- Skolrestaurangen har kompetent och engagerad personal med utrymme för kreativitet och flexibilitet.
- Måltidssituationen präglas av gott bemötande bland elever och vuxna, vilket bidrar till en positiv inställning både till varandra och till den mat som serveras.

Matvanor formas av traditioner, kultur och social miljö

Matvanor påverkas av många faktorer, och en viktig del är matkultur. Matkultur handlar exempelvis om vilka livsmedel eller kryddor som är vanliga i olika kulturer i samhället, vilka traditioner som finns runt mat, vilken betydelse och vilka värderingar som förknippas med att äta. Detta påverkar också elever och deras matvanor. Skolmåltider har en roll som kulturbärare, en viktig aspekt vid menyplanering.

Redan tidigt i livet formar vi uppfattningar om vad vi tycker är god mat och vad vi inte tycker om. Många blir vana vid den mat som serveras i hemmet, vilket kan leda till att eleverna föredrar en viss typ av mat även i skolan. Under tonåren minskar vårdnadshavarnas inflytande och eleverna påverkas mer av vad deras vänner och klasskamrater äter. En negativ inställning till skolmaten kan till exempel spridas och göra att elever inte äter – även om de egentligen tycker att maten är god. I tonåren kopplas mat och identitet alltmer samman och mat och ätande kan bli ett sätt att uttrycka sin identitet.

Genom maten får eleverna inte bara i sig näring, utan får också en koppling till sina traditioner, sin familj och sin identitet. Men matvanor är inte statiska utan förändras ständigt.

Inspirera och utmana

Många tycker oftast bäst om den mat som de känner till sedan tidigare. Bra skolmat är därför den som eleverna tycker om men som ändå utmanar deras smaker och preferenser en aning. Preferenser kan ändras fram och tillbaka under uppväxttiden och de flesta barn har en naturlig skepsis mot nya maträtter, livsmedel och smaker. Men det är också under barndomen vi har goda möjligheter att bredda och utveckla våra smakpreferenser. Forskning[15] tyder på att barn kan lära sig att tycka om all mat om de är i rätt omgivning och om den presenteras på ett tilltalande sätt vid många tillfällen.

Chansen att eleverna ska tycka om maten ökar om de har trevligt tillsammans i en lugn miljö. Det är viktigt att få prova på utan tvång och på ett sätt som väcker nyfikenhet. Om eleven exempelvis ser baljväxter på ett salladsbord under lång tid, och vuxna och kompisar som tar av dem, kanske hen så småningom själv vågar prova. De vuxna har här en viktig roll som goda förebilder.

Uppmuntran och stöd från vuxna

Att vuxna som äter tillsammans med eleverna uppmuntrar dem att prova på eller smaka ökar sannolikheten för att elever äter grönsaker och frukt. Det kan också vara uppmuntran i skrift eller bild, exempelvis fina affischer eller bilder som främjar hälsosamma val i skolrestaurangen. Men det är viktigt att måltiden får vara fri från tvång, pekpinnar och skuldbeläggande. Forskning[16] visar att informella regler kring att elever ska ta av eller smaka på all skolmat som serveras oundvikligen genererar motstånd hos elever. Elever som känner sig tvingade att äta mat kommer att hitta strategier för att undvika det.

15 SEPP, H., HÖIJER, K. & WENDIN, K. 2016. *Barns matvanor ur ett sensoriskt och pedagogiskt perspektiv – en litteraturgenomgång*. Uppsala: Livsmedelsverket.

16 ANDERSEN, S. S., BAARTS, C. & HOLM, L. 2017. *Contrasting Approaches to Food Education and School Meals*. Food, Culture & Society, 20, 609–629.

Att övervinna rädsla för ny mat

Att lära sig äta handlar mycket om att se och imitera andra. Barn följer sina föräldrar och andra vuxna – och kompisar – på sin resa från att iaktta ny och potentiellt ”farlig” mat till att själva våga prova. Efter tillräckligt många provsmakningar tolkar hjärnan maten som välbekant och ”ofarlig”. Det är naturligt att känna en intuitiv misstänksamhet och tveksamhet till mat vi inte smakat tidigare. Neofobi betyder rädsla för det nya och är som tydligast hos barn mellan två och sex år. Hos de flesta försvinner neofobin med tiden, medan den för andra kan hänga kvar upp i skolåldern.

Sensorisk träning

För att barn ska få så bra förutsättningar som möjligt att äta varierat kan det behövas lite hjälp för att bredda paletten av mat som de tycker om. Det finns många exempel på hur barn under trygga former både kan vilja och våga prova ny mat. Att skapa en förutsägbar och trygg måltidssituation är grunden för att måltiden ska bli en positiv upplevelse.

Utvärderingar bland barn i både förskola och skola visar att den så kallade Sapere-metoden ökar intresset för mat och minskar skepsis mot nya livsmedel. Sapere-metoden är framtagen för att utveckla barns sinnen kopplad specifikt till mat. Här är tre sätt att bli vän med neofobin enligt Sapere-metoden:

- **Exponering:** Låt barnet se och bekanta sig med livsmedlet många gånger utan tvång att smaka, det kan räcka med att lukta och peta till en början. Det kan behövas fler än tio exponeringar innan barnet accepterar maträtten. Att lägga fram små smakskedar ger möjlighet till smakprov för att testa nya smaker. Att laga mindre mängder av nya rätter för att använda som smakprov kan öka exponeringen och bidra till acceptans.
- **Positiv information:** Presentera okända maträtter på ett positivt och spännande sätt, ge information om var råvarorna kommer ifrån och hur de har tillagats.
- **Smakbryggor:** Koppla ihop eller servera ett nytt livsmedel tillsammans med en mer välkänd och accepterad maträtt. Genom att associera maten till en välkänd maträtt förknippas de positiva känslorna för den rätten med den nya och det finns större chans för acceptans.

Mat för alla sinnen är Livsmedelsverkets handledning i Sapere-metoden. Den syftar till att på ett lustfyllt sätt bredda elevernas smakrepertoar och kritiska tänkande kring mat och smak. *Mat för alla sinnen* kan beställas eller laddas ner från Livsmedelsverkets webbplats.

Flera faktorer påverkar hur skolmåltiden upplevs

God mat handlar inte bara om vad som serveras och vilken kvalitet det är på maten. Att maten uppfattas som god påverkas även av möjligheten att få välja mat, hur maten presenteras och serveras, att man kan äta utan stress, att den sociala och fysiska miljön upplevs som trivsam och trygg. Att vänner, lärare, övrig personal och familj pratar positivt om maten har också betydelse.

Att låta eleverna ta del av menyn via skolans webbplats, sociala medier eller liknande är vanligt och något som kan bidra till att förstärka en positiv bild av skolmåltiderna. Det kan också vara trevligt och välkomnande att i skolrestaurangen mötas av en ”Dagens lunch”-skylt och att rätterna presenteras med skyltar som visar rättens namn och specificerar ingredienser. Vårdnadshavare kan involveras, exempelvis genom att de i samband med ett föräldramöte får smaka på skolmaten och ta del av information om måltidsverksamheten.

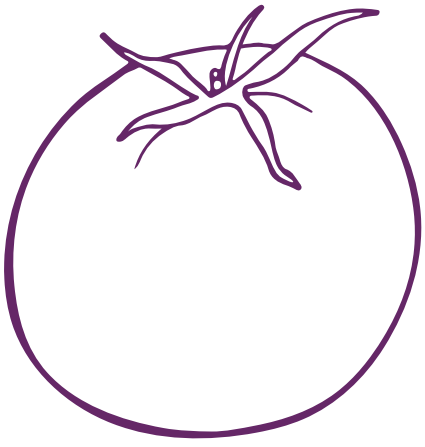
Locka alla sinnen

Vi upplever maten och måltiden med alla våra sinnen. Att servera maten vackert och bjuda på smaker och dofter som tilltalar och lockar kan väcka aptiten. Matlagning och brödbak kan sprida doft och väcka nyfikenhet utanför skolrestaurangen. Många måltidsorganisationer bygger öppna kök och hittar serveringslösningar som inte bara ger möjlighet att känna dofter utan som också ger möjlighet till möten mellan de som lagar maten och matgästerna. Det kan bidra till att eleverna får ett ansikte på kockar och måltidspersonal och en personlig relation till både maten och den som lagat den.

Godare mat med rätt kompetens

Att laga god och hälsosam mat som eleverna tycker om kräver bra råvaror, kunskap och engagemang. Livsmedelslagstiftningen kräver att måltidspersonalen har den kunskap och kompetens som krävs för att utföra arbetet på ett säkert sätt men anger inga specifika utbildningskrav. Läs mer i avsnittet *Dokument som styr måltidsverksamheten*. Det är dock ofta nödvändigt att personalen i köket har restaurang- eller storköksutbildning på lägst gymnasienivå eller motsvarande bevis på kunskaper. Därtill behövs fördjupad kunskap i vad som utmärker bra matvanor och grundläggande näringslära för olika målgrupper, kunskap om specialkost vid allergi och överkänslighet samt kunskap om elevers behov av anpassningar.

En arbetsplats som ger möjlighet till utveckling i professionen har bättre möjlighet att locka till sig – och behålla – kompetent, engagerad och yrkesstolt personal. Det är viktigt att kockar och måltidsbiträden uppmuntras till utveckling i sin yrkesroll, kontinuerligt erbjuds fortbildning och får mandat som motsvarar deras kompetens. Erfarenhetsutbyte med andra skolrestauranger är ett sätt att få nya idéer och utvecklas i sitt yrke. Idag finns inspiration i form av recept, bilder och forum lätt att tillgå, bland annat på webben och i sociala medier. Det finns även kokböcker riktade särskilt till skolkockar. Oavsett om menyn planeras centralt i kommunen eller lokalt på skolan är det viktigt med en bra dialog mellan alla berörda parter. De som lagar maten bör ha en central roll i meny- och receptplaneringen. Måltidspersonalens kunskap och kompetens kan med fördel även tas tillvara i det pedagogiska arbetet.

Detta avsnitt riktar sig främst till måltidsansvarig, som ansvarar för att skolmåltiderna tillgodoser elevers behov av näring och energi.

Avsnittet riktar sig även till rektor som ansvarar för skolans systematiska kvalitetsarbete, där skolmåltiderna ingår, samt elevhälsan.

NÄRINGSRIKTIGA MÅLTIDER

Alla barn har rätt till bästa möjliga hälsa, och näringsriktiga skolmåltider är ett viktigt bidrag till det. Måltiderna i skolan ska ge den energi och näring som eleverna behöver för att växa, utvecklas och orka med skoldagen. Skolan har även en pedagogisk möjlighet att visa eleverna vad som är hälsosam mat, och på så sätt ge alla elever, oavsett bakgrund, en grund för bra matvanor i framtiden.

RIKTLINJER I KORTHET

- Skollunchen planeras med fokus på barns hälsa, utifrån de nordiska näringsrekommendationerna, och ger cirka 30 procent av elevernas behov av energi och näring.
- Skolrestaurangen säkerställer ett näringsriktigt utbud genom att varje dag erbjuda en eller flera lagade rätter, salladsbord och bröd.
- Skolan mäter konsumtionen, det vill säga följer upp hur mycket av den serverade maten som äts upp.
- Skolmåltiderna presenteras och serveras på ett sätt som lockar eleverna att ta av och äta upp maten.
- Måltiderna är anpassade för elever med medicinska behov, funktionsnedsättning eller önskemål av religiösa skäl.
- Utbudet i skolkafeteria eller varuautomat är både hälsosamt och attraktivt för eleverna.

Matens betydelse för hälsan – nu och i framtiden

Det vi äter har stor betydelse för hälsan på både kort och lång sikt. Hälsosamma matvanor grundläggs tidigt och skolan har stora möjligheter att ge alla elever, oavsett bakgrund, chansen till bra matvanor genom hälsosamma skolmåltider.

Forskning visar att en näringsriktig skollunch också bidrar till elevernas skolprestation, bland annat genom bättre koncentration och uppmärksamhet. Livskvaliteten är högre hos elever som ofta äter skollunchen jämfört med om den hoppas över, särskilt när det gäller psykiskt välbefinnande och sömn. Det är mindre vanligt med fysiska hälsobesvär som huvudvärk och ryggvärk hos elever som äter skollunch jämfört med om den hoppas över.[17] Vad som är orsak och verkan när det gäller elevernas livskvalitet har dock forskningen inte kunnat peka ut.

De nordiska näringsrekommendationerna (NNR 2023) är den vetenskapliga grunden för Livsmedelsverkets rekommendationer om näringsriktiga måltider och används som utgångspunkt vid planering av måltiderna i förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och fritidshem.

NNR tas fram på uppdrag av Nordiska ministerrådet och baseras på en samlad bedömning av aktuell forskning om matens betydelse för hälsan. NNR beskriver de matvanor som är bra för hälsan på kort och lång sikt, och hur mycket av olika näringsämnen kroppen behöver. Referensvärdena för energi och näringsämnen i NNR 2023 är antagna som svenska näringsrekommendationer.

Hälsosamma matvanor kännetecknas av mycket mat från växtriket och lagom med mat från djurriket. Jämfört med hur barn generellt äter idag innebär det mer frukt och grönsaker, baljväxter, fullkorn, magra meje-riprodukter och fisk, och mindre av rött kött och chark. Sötsaker, läsk och snacks behöver minska betydligt.

Med hälsosamma matvanor minskar risken för de stora folksjukdomarna: hjärt- och kärlsjukdom, flera former av cancer, obesitas och typ 2-diabetes. Eftersom det är sjukdomar som utvecklas under lång tid är det viktigt att redan som barn lära sig att tycka om mat som är bra för hälsan. Det ökar chansen för att de ska fortsätta med de vanorna även senare i livet. En hälsosam, varierad kost ger också barn tillräckligt med den näring de behöver för att växa och utvecklas.

Barns matvanor

Livsmedelsverkets undersökning av barn och ungdomars matvanor, *Riksmaten ungdom 2016–17*, visar att det är stor skillnad mellan vad som är bra att äta och vad barn och ungdomar faktiskt äter.

- Färre än en av tio äter tillräckligt med frukt och grönsaker. I genomsnitt äter de ungefär hälften av den mängd som är bra för hälsan.
- En av tio äter tillräckligt med fullkorn, de flesta skulle behöva äta dubbelt så mycket.
- En av tio äter den mängd rött kött och chark som är bra för hälsan. I genomsnitt äter killar mer än dubbelt så mycket rött kött och chark jämfört med rekommenderad mängd, och tjejer ungefär 1,5 gånger mer än rekommenderat.
- Nästan en femtedel av den totala mängden kalorier de äter kommer från godis, läsk, glass, snacks och fikabröd.

Enligt Folkhälsomyndighetens enkät *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022*, har andelen 11–15-åringar som äter grönsaker varje dag ökat under 2000-talet, medan andelen som äter frukt varje dag är oförändrad. Läskkonsumtionen har minskat, medan godiskonsumtionen är oförändrad.

17 MORRIS, Z. & SCHÄFER ELINDER, L. 2024. *Betydelsen av skollunchens bidrag av näring och energi för elevers livsmedelskonsumtion, skolprestation och livskvalitet*. Uppsala: Livsmedelsverket.

Redan bland barn och ungdomar finns könsskillnader i matvanorna. Generellt äter tjejer mer frukt och grönsaker och mindre kött än killarna. Det finns även skillnader kopplat till barns livsvillkor. Barn till föräldrar med kortare utbildning äter mindre grönsaker och fisk, men dricker mer läsk än ungdomar vars föräldrar har längre utbildning. Data från Folkhälsomyndigheten visar att ungefär vart fjärde barn i lågstadieåldern har övervikt eller obesitas och att förekomsten ökar med åldern.[18]

En näringsriktig skollunch är ett viktigt bidrag till barns och ungas näringsbehov och ger möjlighet att grundlägga goda matvanor som skapar förutsättningar för en bra hälsa även i vuxen ålder och utjämnar skillnader i ohälsa. Skolan och måltidsverksamheten behöver jobba aktivt med att skapa förutsättningar för att barn ska vilja äta skolmåltiderna.

Planering av näringsriktiga måltider

Skollagen ställer krav på att alla elever i grundskolan ska erbjudas näringsriktiga måltider. För att vara näringsriktiga ska måltiderna vara i linje med dessa riktlinjer. Att skollunchen är näringsriktig innebär att den ska stå för ungefär 30 procent av barns dagliga behov av energi och näringsämnen, över en fyraveckorsperiod.

Skollunchens bidrag till barns dagliga näringsbehov

Skollunchen har en viktig roll för intaget av flera viktiga ämnen som barn och unga generellt har svårt att få tillräckligt av. Det gäller exempelvis omega-3-fett, fibrer, fullkorn, D-vitamin, järn och folat. Eftersom olika slags mat bidrar med olika mängd näringsämnen och energi, varierar bidraget från skollunchen. Därför behöver inte varje enskild måltid bidra med alla näringsämnen. Det viktiga är vad som serveras – och vad eleverna äter upp – över tid (veckor och månader).

Referensvärden för näringsämnen

I tabell 1 på nästa sida anges åldersanpassade referensvärden för energi- och näringsinnehåll i en genomsnittlig skollunch, som motsvarar 30 procent av rekommenderat dagligt intag (RI) enligt de nordiska näringsrekommendationerna. Referensvärdena är framtagna på gruppnivå och ska bara användas som grund för planering. Det verkliga energibehovet skiljer sig mellan individer och mängderna av olika maträtter behöver därför anpassas efter hur mycket eleverna äter. Det är viktigt att näringsberäkningar används för att underlätta planeringen för verksamheter och inte begränsar för elever som vill ta mer.

Baserat på energiinnehållet i en lunchportion för 10–12 åringar kan energiinnehållet räknas om och anpassas efter andra åldersgrupper genom följande omräkningsfaktorer, baserat på barns olika energibehov: 0,8 för 6–9-åringar, 1,2 för 13–15-åringar och 1,3 för 16–18-åringar. Eftersom omräkningsfaktorerna enbart är baserade på energibehov, inte näringsämnen eller mängd mat, bör de bara användas för att räkna om energiinnehåll på gruppnivå och inte för att beräkna mängder på individnivå.

18 Statistik om övervikt och obesitas, Folkhälsomyndighetens webbplats.

Tabell 1. Åldersanpassade referensvärden för energi- och näringsinnehåll i en genomsnittlig skollunch (30 procent av rekommenderat dagligt intag)

ÅLDER (ÅR)		6–9	10–12	13–15	16–18
Energi per portion (MJ)	30 % av RI (25 – 35 %)	2,1 (1,8–2,5)	2,6 (2,2–3,0)	3,1 (2,6–3,6)	3,5 (2,9–4,1)
Fett (25–40 E%) (g)		14–23	18–28	21–34	24–38
Mättat fett (max 10 E%)	högst (g)[2]	5,8	7,1	8,4	9,5
Fleromättat fett (5–10 E%) (g)		2,9–5,8	3,5–7,1	4,2–8,4	4,7–9,5
Kolhydrater (45–60 E%) (g)		56–75	69–92	83–110	93–124
Protein (10–20 E%) (g)		13–25	15–31	18–37	21–41
Fibrer (g)		6,4	7,8	9,4	10,5
Vitamin C (mg)		17	24	30	33
Vitamin D (µg)		3,0	3,0	3,0	3,0
Folat (µg)		60	81	93	99
Järn (mg)		3,0	3,9	4,5	4,5
Salt (g)	högst[4]	1,1	1,3	1,5	1,7

[1] För att räkna om till kcal från MJ används omvandlingen 1 MJ = 239 kcal.

[2] Transfett ska vara så lågt som möjligt.

[3] Baseras på rekommenderat intag (RI) för den grupp som har högst RI. De rekommenderade intagen varierar beroende på ålder och kön enligt följande (omräknat till 30% av RI):

Vitamin C: 6–9 år: 12–17 mg (både flickor och pojkar), 10–12 år: 18–24 mg (flickor) och 18–21 mg (pojkar), 13–15 år: 27–30 mg (flickor) och 23–29 mg (pojkar), 16–18 år: 29–31 mg (flickor) och 30–33 mg (pojkar).

Folat: 6–9 år: 45–60 µg (både flickor och pojkar), 10–12 år: 66–81 µg (flickor) och 66–72 µg (pojkar), 13–15 år: 87–93 µg (flickor) och 78–90 µg (pojkar), 16–18 år: 93–99 µg (flickor) och 96–99 µg (pojkar).

Järn: 6–9 år: 2,1–3,0 mg (både flickor och pojkar), 10–12 år: 3,3–3,9 mg (flickor) och 2,7–3,3 mg (pojkar), 13–15 år: 3,6–4,5 mg (flickor) och 3,6–3,9 mg (pojkar), 16–18 år: 4,2–4,5 mg (flickor) och 2,7–3,3 mg (pojkar).

Vitamin D: samma RI för samtliga grupper.

[4] Bör användas som ett riktvärde och långsiktigt mål eftersom det i dag kan vara svårt att uppnå i praktiken. För att räkna om salt till natrium divideras saltmängden med 2,5.

Näringsämnen som kan vara svårt att få tillräckligt av

De flesta barn i Sverige får i sig tillräckligt med näring. De näringsämnen som kan vara svårt att få tillräckligt av är järn, D-vitamin, folat och fleromättade fetter. Däremot är till exempel protein och kalcium sällan ett problem i Sverige.

D-VITAMIN

D-vitamin behövs för att ta upp kalcium, bilda skelett och tänder och för ett fungerande immunförsvar. D-vitamin får vi från maten och genom att D-vitamin bildas i huden när vi är ute i solen. För att täcka behovet behövs tillräckligt med mat som är naturligt rik på D-vitamin, exempelvis fet fisk, och mat som är berikad med D-vitamin. I Sverige berikas de flesta mejeriprodukter, växtbaserade drycker, smörgåsfetter och matfettsblandningar med D-vitamin. Ägg och kött innehåller också en del D-vitamin. Vitaminet lagras i kroppen och det som har bildats i solen under sommaren kan täcka en del av behovet under vinterhalvåret. En del barn rekommenderas tillskott med D-vitamin, se Livsmedelsverkets webbplats.

FLEROMÄTTADE FETTER

Fett bidrar med energi, bygger celler, bildar hormoner och hjälper till att ta upp fettlösliga vitaminer som A, D, E och K. Vilken typ av fett man får i sig är viktigare för hälsan än den totala mängden fett i maten. Fett delas in i tre huvudgrupper: mättat, enkelomättat och fleromättat fett. De allra flesta barn får för lite av fleromättat fett, samtidigt som de flesta äter för mycket mättat fett. Kroppen kan inte tillverka fleromättade fetter själv, utan vi måste få i oss dem via maten. Dessa så kallade essentiella fetter, omega-6 och omega-3, behövs bland annat för hjärnans och nervsystemets funktion. Det är oftast svårare att få i sig tillräckligt av omega-3 än omega-6. Källor till omega-3-fett är bland annat rapsolja, fet fisk och och frön.

FOLAT

Folat (eller folsyra) behövs för ämnesomsättningen och för bildningen av röda blodkroppar. Brist ger anemi (blodbrist). De bästa källorna till folat är mörkgröna bladgrönsaker, kål, bönor, kikärter och linser. Även fullkornsprodukter, fil och yoghurt bidrar med folat. Folat tål inte varmhållning särskilt bra. Om skollunchen inkluderar minst 100 gram grönsaker och även fullkornsprodukter och mjölkprodukter ibland ger den oftast tillräckligt med folat.

JÄRN

Järn behövs för att transportera syre i blodet, lagra syre i musklerna och ingår i en del enzymer. Barn och unga växer fort och har därför stort behov av järn. Bland tonårstjejer är det inte ovanligt med järnbrist på grund av tillväxt och blodförluster i samband med menstruationen. Även kosten har betydelse. Personer med låga järndepåer i kroppen tar upp mer järn från maten än personer med fyllda depåer. Järn finns i många livsmedel, högst innehåll har inälvs- och blodmat, som leverpastej och blodpudding. Det finns även i kött och fisk, baljväxter, fullkornsprodukter och frön.

Rött kött bidrar med mycket järn, men en hög konsumtion innebär ökad risk för tjock- och ändtarmscancer och hjärt- och kärlsjukdom. Det är därför inte motiverat att rekommendera en högre mängd rött kött och chark för att förhindra järnbrist. För tjejer med stort järnbehov är det särskilt viktigt att äta tillräckligt av varierad, hälsosam mat i skolan och under resten av dagen, och mindre näringsfattig mat. För en del tjejer räcker dock inte en varierad kost för att få tillräckligt med järn, då behövs råd från vården om eventuellt järntillskott.

Det finns två typer av järn, hemjärn och icke-hemjärn. Hemjärn är lättast för kroppen att tillgodogöra sig och utgör ungefär hälften av järninnehållet i kött och blodmat. Vegetabilier innehåller endast icke-hemjärn, som inte tas upp lika effektivt.

Tabell 2 visar hur olika faktorer kan påverka upptaget av järn. Det är effekter som visats när enskilda måltider studerats. I studier som undersökt kosten över en längre tid är effekten av hämmande och främjande faktorer inte lika tydlig. Det tyder på att kroppen till viss del kan anpassa sig. För personer med låga järnlager är de här faktorerna troligtvis viktiga för att optimera upptaget av järn. Genom att komponera måltiden med hänsyn till dessa faktorer kan järnupptaget förbättras.

Tabell 2. Faktorer i maten som påverkar upptaget av järn[1]

EFFEKT/KOSTFAKTOR	HUVUDSAKLIG KÄLLA	FUNKTION/KOMMENTAR
HÄMMAR JÄRNUPPTAGET		
Fytat	Spannmål, nötter, frön, baljväxter och vissa grönsaker	• Binder järnet i mag-tarmkanalen och hindrar upptaget. • Enzymet fytas, som bryter ner fytat, saknas i människans matsmältningssystem, men finns i de livsmedel som innehåller fytat.
Kalcium	Mjölkprodukter	• Ett glas mjölk med en måltid kan minska upptaget med 50 %. • Påverkar även upptaget av hemjärn negativt.
Polyfenoler	Te, kaffe	• En kopp te eller kaffe i samband med en måltid minskar upptaget med 60–80 %. • Om måltiden innehåller kött minskas den negativa effekten med 50 %.
FRÄMJAR JÄRNUPPTAGET		
C-vitamin	Frukt och grönsaker	• Omvandlar järn till en form som lättare kan tas upp av kroppen. • Motverkar hämmande komponenter, som fytat och polyfenoler. • Måste ätas tillsammans med järnet, i samma måltid. • Ju mer C-vitamin, desto bättre upptag. Effekten minskar dock efter intag över cirka 100 mg (motsvarar cirka 0,5–1 paprika)
Fermentering	Fermenterade/ syrade produkter	• Sänker pH i livsmedlet vilket gör enzymet fytas mer aktiv så att mer av fytatet i livsmedlet bryts ner.
”Köttfaktorn”	Protein från kött, fågel och fisk	• Köttfaktorn är ett eller flera ämnen i animaliskt protein som ökar upptaget av järn med 100–200%

[1]Modifierad från Tabell 4 i Livsmedelsverket. Moraeus L & Patterson E. Vegetabiliska ersättningsprodukter för kött – järninnehåll och biotillgänglighet, 2024. I rapporten finns mer information om vad som påverkar järnupptaget.

Vanlig varierad mat enligt riktlinjerna ger oftast näringsämnen i rätt mängd och i en bra blandning. Barn har i stort sett samma näringsbehov som vuxna, men portionerna är ofta mindre. Därför behöver alla måltider vara näringstäta och bidra med vitaminer och mineraler samt energi från kolhydrater, protein och fett.

I tabell 3 på sida 40–45 ges rekommendationer om olika livsmedelsgrupper och hur måltiderna kan planeras i linje med dem. Rekommendationerna ska ses som ett riktmärke vid planering och något att sträva efter att uppnå på sikt. En hälsosam kost innebär mycket mat från växtriket och lagom med animalier. I en övergång till mer baljväxter och grönsaker i kosten kan skolmåltiderna visa vägen, även om det kan behöva ta tid. Om barn tidigt lär sig tycka om växtrik mat ökar chansen för att de ska fortsätta med de vanorna senare i livet.

En förändrad meny behöver kombineras med åtgärder som skapar nyfikenhet och engagemang kring maten, så att eleverna inte väljer bort den. Det handlar exempelvis om att involvera elever och lärare i arbetet med att utveckla måltiderna och att öka förståelsen för vad som styr menyplaneringen.

Läs mer om delaktighet och elevinflytande, mat- och måltidsutbildning och måltidsmiljö i avsnitten *Integrerade måltider* respektive *Trivsamma måltider*.

Tabell 3. Förslag på bra livsmedelsval baserade på hälsoskäl för planering av näringsriktiga skolmenyer över en fyraveckorsperiod.
För miljösmarta livsmedelsval, se *Miljösmarta måltider*.

LIVSMEDELSGRUPP	VIKTIG KÄLLA TILL	PÅVERKAN PÅ HÄLSA	REKOMMENDATIONER[1]	PRAKTISKA TIPS
Grönsaker, rotfrukter och frukt inklusive baljväxter i skida, som sockerärter. Bönor, ärtor och linser, potatis och juice ingår ej.	Fibrer, vitaminer som folat och C-vitamin, mineraler och antioxidanter. Innehållet varierar mycket mellan olika grönsaker, rotfrukter och frukter.	Minskar risken för flera former av cancer, hjärt- och kärlsjukdom och typ 2-diabetes.	Servera till varje måltid. Erbjud ett varierat utbud av grönsaker, gärna minst fem sorter. Merparten bör vara fiberrika, som rotfrukter, kål och broccoli.	Alla grönsaker räknas – de som ingår som ingredienser i maten och de som serveras i salladsbuffén. Bra källor till C-vitamin är bland annat vitkål, blomkål, broccoli, grönkål, kålrot, paprika, citrusfrukter och bär. Erbjud gärna några "oblandade" grönsaker som de flesta elever äter.
Spannmålsprodukter som pasta, havreris, bröd, ris eller andra cerealier.	Kolhydrater, fibrer, protein, järn, magnesium, zink och selen, när fullkornsprodukter används. Raffinerade produkter, som vitt bröd, innehåller mindre näringsämnen än fullkornsprodukter. Ris, särskilt fullkornsris, innehåller arsenik.	Minskar risken för kranskärlssjukdom, tjock- och ändtarmscancer och typ 2-diabetes.	Servera i första hand fullkornsvarianter av spannmålsprodukter som bröd, pasta och gryn. Bröd som serveras vid lunchen och andra måltider bör uppfylla kriterierna för Nyckelhålsmärkning. Fullkornsknäckebröd bör alltid finns som alternativ. Ris, särskilt fullkornsris, serveras mindre ofta. Kan ersättas med havreris, kornris eller andra gryner.	Hembakat mjukt bröd: använd minst 30 % fullkornsmjöl av torrvikten, det motsvarar fullkornskriteriet i Nyckelhålet. Tips för att minska fytinsyra och underlätta upptaget av järn: Långjäs bröd, gärna med surdeg. Vid kortare jäsning kan en mindre mängd citron eller citronsyra tillsättas. Att blötlägga, koka, grodda eller använda hydrotermiskt behandlade gryner förbättrar näringsupptaget.
Potatis	Kolhydrater, fibrer (främst i skalet), C-vitamin, B6, niacin, folat, kalcium, fosfor, magnesium och kalium.	De få studier som undersökt hälsoeffekten av att äta potatis visar ingen koppling till hjärt- och kärlsjukdom.	Potatis kan ingå som en betydande del av en varierad meny. Servera friterad potatis i undantagsfall.	Potatis kan serveras på många sätt, exempelvis kokt, som potatismos eller ugnsrostad, och även som ingrediens i olika rätter (som grytor eller sallader).
Fisk och skaldjur	Protein, fleromättat omega-3 fett, D-vitamin, järn, vitamin B12, jod och selen.	Minskar risken för hjärt- och kärlsjukdom, stroke och metabolt syndrom. Vissa fiskarter innehåller förhöjda halter miljöföroreningar, som dioxiner, PCB, PFAS och kvicksilver.	Servera fisk eller skaldjur minst 1 gång i veckan. Servera fet fisk minst 2 gånger per 4 veckor. Vissa fisksorter bör inte serveras i skolan på grund av miljöföroreningar, läs mer i *Säkra måltider*.	Exempel på fet fisk: makrill, sill, lax, öring, sik och skarpsill. Utöver fet fisk i menyn kan fet fisk gärna serveras som tillbehör, till exempel inlagd sill, rökt eller konserverad makrill, sardiner eller liknande. Fet fisk och vit fisk kan blandas för en mildare smak. Att använda smakbryggor med mat som barn är bekanta med och tycker om kan underlätta acceptansen av fisk.
Vitt kött inklusive charkprodukter av vitt kött Denna grupp omfattar kött från fågel, exempelvis kyckling och kalkon. Charkprodukter är processat kött som har rökts, behandlats med nitrit eller konserverats på annat sätt, exempelvis kycklingkorv och rökt pålägg av kalkon.	Protein, selen, tiamin, riboflavin, niacin, B6, B12. Bidrar även med biotillgängligt järn men i mindre mängd än rött kött. Vitt kött innehåller lägre andel mättat fett och högre andel omättat fett än rött kött.	Fågelkött bedöms varken ha positiv eller negativ påverkan på risken för kostrelaterad ohälsa. Däremot bedöms charkprodukter från fågelkött kunna öka risken för tjock- och ändtarmscancer. Chark innehåller även ofta salt och mättat fett som ökar risken för hjärt- och kärlsjukdom.	Fågel kan ingå i en varierad meny. Begränsa mängden charkprodukter av fågelkött.	Servera gärna "hybridrätter", det vill säga blanda fågelkött med exempelvis baljväxter eller baljväxtfärs i rätter som tacos, grytor eller lasagne. Om hel- eller halvfabrikat används, välj i första hand alternativ som uppfyller kriterierna för Nyckelhålsmärkning.

LIVSMEDELSGRUPP	VIKTIG KÄLLA TILL	PÅVERKAN PÅ HÄLSA	REKOMMENDATIONER[1]	PRAKTISKA TIPS
Rött kött inklusive charkprodukter av rött kött Denna grupp omfattar kött från nöt, gris, lamm, ren och klövvilt. Charkprodukter är processat kött som har rökts, behandlats med nitrit eller konserverats på annat sätt. Korv, bacon, kassler, rökt skinka och salami är exempel på charkprodukter.	Protein, biotillgängligt järn och zink, vitamin B12 och flera andra mineraler och vitaminer samt mättat fett och transfett i varierande grad.	En hög konsumtion av rött kött, särskilt av chark, bidrar till ökad risk för tjock- och ändtarmscancer. Chark innehåller även ofta salt och mättat fett som ökar risken för hjärt- och kärlsjukdom. Barn bör inte äta rätter som helt består av lever eller njure på grund av höga halter kadmium.	Servera upp till 125 gram rött kött (tillagad vikt) per vecka eller 500 gram per fyra veckor. Endast en liten del av mängden bör utgöras av chark. Chark som serveras till frukost och mellanmål ingår i denna mängd. Om charkprodukter serveras, välj i första hand järnrika alternativ som blodpudding och leverpastej. Rätter med en mindre andel lever är en bra källa till järn.	Servera gärna "hybridrätter", det vill säga där kött blandats med exempelvis baljväxter eller baljväxtfärs i rätter som tacos, grytor eller lasagne. Om hel- eller halvfabrikat används, välj i första hand alternativ som uppfyller kriterierna för Nyckelhålsmärkning. Välj färs med låg fetthalt, cirka 10–15 % fetthalt.
Baljväxter (linser, bönor, ärtor, sojaprodukter, tofu)	Protein, kolhydrater, fibrer och flertalet vitaminer och mineraler (bland annat järn).	Minskar risken för hjärt- och kärlsjukdom och flera sorters cancer. Felaktigt tillagade baljväxter kan innehålla lektiner.	Servera varje dag. Baljväxter bör ingå som en betydande ingrediens i vegetariska rätter. Tillaga baljväxter på rätt sätt, läs mer i *Säkra Måltider*.	Servera gärna C-vitaminrika livsmedel i anslutning till måltiden för att främja järnupptaget. För att öka järnupptaget från baljväxter kan de blötläggas, groddas eller kokas. Variera typ av baljväxt vid måltiderna, eftersom halten fytinsyra varierar.
Vegetabiliska ersättningsprodukter till kött, exempelvis svamp-, soja-, ärt- och havreprotein.	Protein och fibrer. Järninnehållet kan vara både högre och lägre än i kött, men järnet är i form av icke-hemjärn som har lägre biotillgänglighet än hemjärn.	Att ersätta en del animaliskt protein med vegetabiliskt protein kan minska risken för hjärt- och kärlsjukdom samt typ-2 diabetes.	Vegetabiliska ersättningsprodukter kan vara en del av en varierad meny. Variera typ av ersättningsprodukt eftersom olika vegetabiliska proteinkällor innehåller olika mängd järn och ämnen som hämmar järnupptaget.	För att öka järnupptaget kan vegetabiliska ersättningsprodukter serveras blandat med animaliska proteinkällor i hybridrecept. Servera gärna C-vitaminrika livsmedel i anslutning till måltiden för att främja järnupptaget. Berikade vegetabiliska ersättningsprodukter prioriteras över oberikade. Välj produkter som uppfyller kriterierna för Nyckelhålsmärkning. Undvik näringsfattiga och energirika produkter. I produkter där fermentering, groddning, jäsning eller hydrotermisk behandling har använts kan biotillgängligheten av järn vara större. Variera typ av ersättningsprodukt på grund av varierande innehåll av fytinsyra och järn.
Ägg	Protein, mineraler som jod, järn, kalcium, zink och selen, D-vitamin samt alla övriga vitaminer utom C-vitamin.	Ägg bidrar med näring och kan ingå i en varierad kost. Att ersätta en del rött kött och chark med ägg kan vara positivt ur hälsosynpunkt.	Ägg kan ingå i en varierad meny.	Ägg är ett mångsidigt livsmedel som kan öka näringsvärdet i en variation av rätter, både som huvudingrediens och i rätter som exempelvis pannkakor eller vegetariska biffar.
Mjölk, fil och yoghurt	Protein, kalcium, jod, A-vitamin, riboflavin, D-vitamin och B12. Magra mejeriprodukter innehåller mindre mängd mättat fett men samma innehåll av näringsämnen.	Mejeriprodukter med lågt fettinnehåll och/eller som är fermenterade (som yoghurt, fil och ost) minskar risken för hjärt- och kärlsjukdom, typ 2-diabetes samt tjock- och ändtarmscancer.	Lättmjölk kan serveras som måltidsdryck, som alternativ till vatten. Vegetabiliska alternativ till mjölk, berikade med vitamin B12, riboflavin, D-vitamin och kalcium kan anses näringsmässigt likvärdiga när det gäller de tillsatta näringsämnena. Notera att ekologiska växtbaserade alternativ inte är berikade.	Nyckelhålsmärkta eller magra osötade mejeriprodukter (0,5 % fetthalt), gärna fermenterade som fil och yoghurt eller berikade alternativ har en viktig roll vid främst frukost och mellanmål. Ett par skivor ost innehåller ungefär lika mycket kalcium som 1 deciliter mjölk.

LIVSMEDELSGRUPP	VIKTIG KÄLLA TILL	PÅVERKAN PÅ HÄLSA	REKOMMENDATIONER[1]	PRAKTISKA TIPS
Feta mejeriprodukter i matlagning (grädde, crème fraiche, ost och mjölk)	Se ovan. Feta mejeriprodukter innehåller mycket mättat fett.	Ett högt intag av mättat fett är kopplat till ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar.	Använd endast små mängder feta mejeriprodukter, välj gärna magra varianter eller växtbaserade alternativ istället.	Mindre mängder av feta mjölkprodukter/ växtbaserade alternativ kan användas som smakhöjare i måltiden. Fullfeta produkter kan spädas med vatten, mjölk eller växtbaserade alternativ.
Matfetter som oljor, matfettsblandningar, smör och margarin	De flesta vegetabiliska oljor är källa till omättade fetter. Särskilt rapsolja är en bra källa till omega-3-fett. Palm-, kokos-, sheafetter och smör innehåller mycket mättade fetter. Matfetter bidrar med vitamin A, D och E.	Vegetabiliska oljor och matfetter med hög andel omättat fett minskar risken för hjärt- och kärlsjukdom, typ 2-diabetes, cancer och obesitas.	Använd rapsolja eller andra matfetter som uppfyller kriterierna för Nyckelhålsmärkning istället för smör, i matlagning och till smörgås.	Använd olja, gärna rapsolja, till salladsdressing.
Nötter och frön	Enkel- och fleromättade fetter, protein, magnesium, zink, koppar, kalium, fosfor, järn, E-vitamin, tiamin, vitamin B6, folat och niacin.	Minskad risk för hjärt- och kärlsjukdom och lägre dödlighet i cancer. Evidensen för hälsofördelar finns för nötter medan fröer inte är lika välstuderade.	Fröer, som pumpa eller solros, kan serveras i skolan, både i maträtter och som tillbehör på salladsbuffén och i skolkafeterian. Använd inte nötter som mandel, hasselnöt, valnöt, cashewnöt, pekannöt, paranöt, pistaschmandel, macadamianöt samt jordnöt och sesamfrö i maten på grund av allergirisk. Kokosnöt är inte en nöt och kan användas. Färdigförpackade nötter och jordnötter kan säljas i skolkafeterian. Läs mer i *Säkra måltider.* För linfrön finns särskilda råd, se *Säkra måltider.*	Rostade och naturella frön, som solros och pumpafrön blir en näringsrik topping att ha som tillbehör. För att minska fytinsyra kan frön blötläggas. Frön kan groddas och serveras i salladsbuffén.
Salt	Natrium. Joderat salt är en viktig källa till jod.	Ett högt saltintag höjer blodtrycket, vilket ökar risken för hjärtinfarkt, hjärtsvikt, stroke och njurskador.	Använd sparsamt med salt och saltinnehållande kryddor som buljong, soja och örtsalt. Använd joderat salt.	Var uppmärksam på salt i hel- och halvfabrikat, samt bröd, ost och buljong. Välj produkter som uppfyller kriterierna för Nyckelhålsmärkning. Att minska saltet gradvis i maten gör att smaklökarna hinner anpassa sig och maten upplevs lika salt som tidigare.
Energitäta, näringsfattiga livsmedel som exempelvis saft, läsk, godis, glass, fikabröd samt snacks, som chips och ostbågar.	Energitäta, näringsfattiga livsmedel bidra ofta med energi och tillsatt socker men ingen eller lite näring. Snacks bidrar ofta med fett och salt.	Socker ökar risken för karies. Sockersötade drycker som läsk ökar risken för övervikt, typ 2-diabetes, förhöjt blodtryck och hjärt- och kärlsjukdom.	Energitäta näringsfattiga livsmedel, inklusive produkter sötade med sötningsmedel, ska inte serveras i skolan. Det gäller vid frukost, lunch, mellanmål samt i kafeterior och varuautomater. Undantag kan eventuellt göras i samband med högtider och terminsavslutningar.	Tillbehör som ketchup eller sylt går bra att servera och kan vara viktiga smakbryggor som bidrar till att maten äts upp.

[1]För måltider i skolan.

Information om hur mycket energi och näring olika livsmedel innehåller finns i innehållsdeklarationen på förpackningen. Livsmedelsverkets livsmedelsdatabas innehåller uppgifter om ett femtiotal näringsämnen i över 2 000 livsmedel. Se Livsmedelsverkets webbplats.

Hur kan en näringsriktig lunch komponeras?

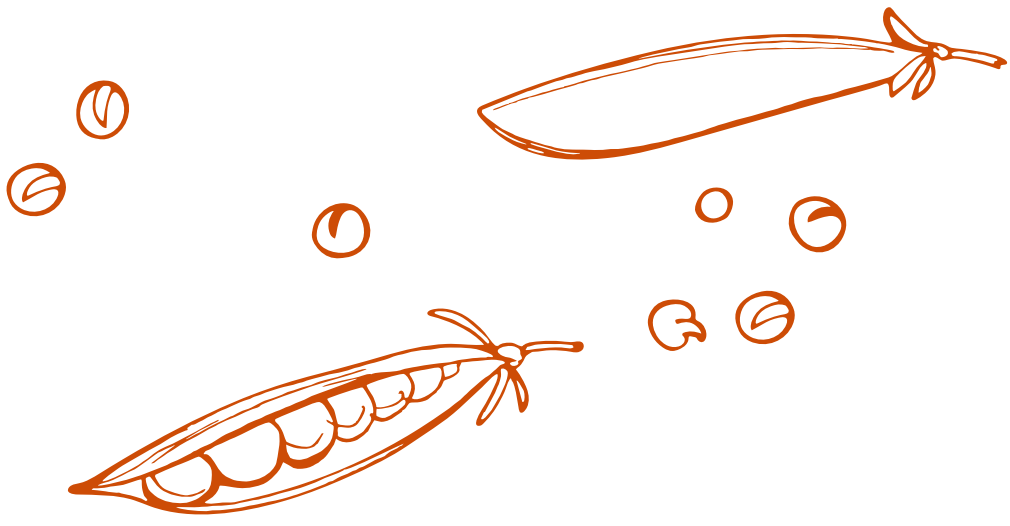
För att en måltid ska bli komplett kan den med fördel komponeras så här:

- En eller flera lagade rätter.
- Salladsbord med minst fem olika komponenter, inklusive något C-vitaminrikt livsmedel.
- Fullkornsknäckebröd och smörgåsfett.
- Vatten och lättmjölk (0,5 %) eller berikade vegetabiliska mejerialternativ.

En eller flera lagade varmrätter

Växtrika varmrätter baserade på en variation av grönsaker, rotfrukter, baljväxter och fullkornsprodukter och med tillägg av animalier som fisk, kyckling, nöt- eller grisskött. Chark i små mängder kan vara en smakhöjare och ett järnrikt tillskott. Baljväxter är en protein- och järnrik huvudingrediens i vegetariska och veganska rätter. Kombinera gärna baljväxter och vegetabiliska ersättningsprodukter med kött eller fisk. Tacos, lasagne eller köttfärssås är bra exempel på sådana ”hybridrätter”.

Salladsbuffén bör bestå av minst fem olika komponenter (grönsaker, rotfrukter, grönsaksblandningar, baljväxter, frukt eller bär) varje dag. Erbjud gärna några ”oblandade” grönsaker som de flesta elever äter. I tabellen ges exempel på hur salladsbuffén kan se ut.

Tabell 4. Salladsbuffén

KOMPONENT	HUR MÅNGA VARJE DAG?	EXEMPEL
Fiberrika grönsaker och rotfrukter	Minst två, tre olika sorter.	Morot, kålrot, palsternacka, rotselleri, rödbeta, vitkål, rödkål, grönkål, salladskål, blomkål, broccoli.
Baljväxter	Minst en sort.	Ärtor, bönor, linser, kikärtor, kikärtsröra, linsröra.
Salladsgrönsaker	Minst en sort.	Efter säsong och tillgång: Tomat, gurka, majs, paprika, salladsblad (som babyspenat, roman-, isberg-, ruccola- eller grönsallad).
Frukt, bär	Gärna regelbundet, som komplement eller som mellanmål.	Efter säsong och tillgång: Äpple, päron, plommon, citrusfrukter, vinbär, blåbär.
Tillbehör	Variera efter önskemål, vad som passar till menyn och egna förutsättningar.	Salladsdressing med vinäger/citron, oliv- eller rapsolja, rostade frön, fermenterade eller picklade grönsaker, sylt.

Bröd och smörgåsfett

Bröd som serveras bör vara Nyckelhålsmärkt eller uppfylla Nyckelhålskriterierna. För att stimulera eleverna att äta mer fullkorn bör fullkornsknäckebröd serveras till måltiden. Traditionellt rågknäckebröd är bakat med 100 procent fullkorn. Även smörgåsfett bör vara Nyckelhålsmärkt eller uppfylla Nyckelhålskriterierna.

Måltidsdryck

Vatten är den bästa törstsläckaren, det bör därför vara lätt för elever att kunna dricka vatten under skoldagen. Vatten är också en bra måltidsdryck. Lättmjölk (0,5% fetthalt) eller berikade vegetabiliska alternativ kan också vara ett bra alternativ vid skollunchen. Eftersom kalcium kan hämma upptaget av järn passar större mängder mejeriprodukter och berikade alternativ bäst till frukost eller mellanmål, där de inte konkurrerar med järnupptaget på samma sätt som vid lunchen. Elever som av olika anledningar äter för lite av den lagade maten kan dock få ett bra bidrag av energi och näring med mjölk eller berikat mejerialternativ vid lunchen.

Använd nyckelhålet

Nyckelhålet är Livsmedelsverkets symbol som gör det enklare att välja hälsosamt. För att företag ska få märka ett livsmedel med Nyckelhålet ska det uppfylla vissa regler: Maten ska innehålla mer fibrer och fullkorn, mindre socker och salt och nyttigare eller mindre fett än andra produkter inom samma livsmedelsgrupp. Eftersom olika livsmedelsgrupper innehåller olika sorters näring och i olika mängd skiljer sig kraven åt mellan olika livsmedelsgrupper.

Nyckelhålet är en frivillig märkning och det kan finnas livsmedel som uppfyller kriterierna utan att vara Nyckelhålsmärkta, därför skrivs det i riktlinjerna att produkter ska vara Nyckelhålsmärkta eller uppfylla kriterierna för Nyckelhålsmärkning. Läs mer om Nyckelhålet på Livsmedelsverkets webbplats.

Att tänka på när man planerar och lagar vegetariskt och veganskt

Vegetarisk mat delas traditionellt in i följande grupper:

- **Lakto-ovo-vegetarisk mat:** innehåller vegetabilier, mejeriprodukter och ägg.
- **Lakto-vegetarisk mat:** innehåller vegetabilier och mejeriprodukter.
- **Vegansk mat:** består helt av vegetabilier utan några animalier, alltså varken kött, fisk, skaldjur, mejeriprodukter, ägg eller honung.

Vegetarisk mat

Vegetarisk mat (lakto-vegetarisk och lakto-ovo-vegetarisk) har ett fullgott näringsinnehåll. Även om det vanligen inte är något problem att täcka behovet av näringsämnen och energi med vegetarisk mat, finns det några saker att tänka på:

- För att maten ska ha ett bra protein- och järninnehåll behöver måltiderna innehålla en variation av bönor, ärter, linser, tofu, ärt- eller bönprodukter. Detta kompletteras med andra vegetabiliska järnkällor, som fullkornsprodukter och mörkgröna bladgrönsaker. I tabell 2 finns tips för att öka upptaget av järn från dessa.
- Mjölk och ost är rika på protein, kalcium, andra mineraler och vitaminer, men har ett mycket lågt innehåll av järn. Därför ger baljväxtbaserade maträtter betydligt mer järn än maträtter med ost som huvudingrediens.
- Vegetabiliska alternativ till mjölk, exempelvis havredryck, bör vara berikade med vitamin B12, riboflavin, D-vitamin och kalcium.
- I en meny utan fisk är oljor med fleromättade fetter extra viktiga, särskilt de som är rika på omega-3-fett, som rapsolja.

Vegansk mat

Vegansk mat kräver god kunskap om mat och näringsämnen. En väl sammansatt vegansk kost innehåller alla näringsämnen förutom vitamin B12. Vegansk mat innehåller även ofta mindre energi, protein, järn, kalcium, riboflavin (B2), och D-vitamin, samt innebär ofta större portionsstorlekar än en meny med animalier. Därför behövs både närings-

och energitäta livsmedel, som baljväxter, fullkornsprodukter, gröna bladgrönser, matfetter med omättat fett, frön samt berikade livsmedel.

En väl sammansatt vegansk kost med berikade produkter ger oftast tillräckligt med energi och näring för barn och unga. Men för en del barn, exempelvis barn med födoämnesallergier och/eller som äter selektivt, kan energi- och näringsintaget bli för lågt.

Det är vårdnadshavaren, inte skolan, som ansvarar för att se till att maten kompletteras med kosttillskott vid behov.

Läs mer om vegetarisk och vegansk mat på Livsmedelsverkets webbplats.

Uppföljning, dokumentation och näringsberäkning

Skollagen ställer krav på att skolmåltiderna ska vara näringsriktiga. För att veta att måltiderna uppfyller lagkraven, behöver verksamheten följa upp måltidernas näringsmässiga kvalitet. Det kan göras på olika sätt:

- Utgå från rekommendationerna om livsmedelsval i tabell 3, på sidorna 40–45.
- Näringsberäkna menyer för att kvalitetssäkra och dokumentera näringsinnehållet. För kök som har näringsberäknade menyer är det viktigt att de beräknade recepten också följs. Ofta kan kryddning och andra mindre justeringar göras utan att näringsinnehållet påverkas men det är viktigt att stämma av ändringar och tillägg med den som gjort beräkningen.

Val av matfett, mejeriprodukter och saltmängd har betydelse för måltidernas näringsinnehåll. Därför är det viktigt med dialog mellan de som menyplanerar och de som lagar maten.

Att näringsberäkna en meny

De skolor och kommuner som gör kvalitetssäkringar med näringsberäkning behöver kompetens kring nutrition samt inom metodik och tolkning av beräkningarna. Viss vägledning till detta finns i *Referensvärden för energi och näringsämnen – En sammanfattning av de nordiska näringsrekommendationerna, NNR 2023*, på Livsmedelsverkets webbplats.

I en näringsberäkning ska allt som eleven erbjuds ingå: mat, såser och tillbehör, frukt, grönsaker, dressing, bröd, smörgåsfett och måltidsdryck. Det är önskvärt att måltiderna uppfyller näringsrekommendationerna både med och utan måltidsdryck eftersom många väljer att dricka vatten till maten. Näringsberäkningen bör göras på samtliga serverade rätter under minst fyra veckor.

För att näringsberäkningen ska ge tillförlitliga resultat är följande viktigt:

- Beräkningen omfattar minst fyra sammanhängande veckor och visar lunchernas genomsnittliga innehåll av energi och näring.
- Näringsinnehållet beräknas för åtminstone följande ämnen: energi/portion (MJ eller kcal), fett, mättat fett, fleromättat fett, kolhydrater, protein, fibrer, C-vitamin, D-vitamin, folat, järn och salt.
- Näringsvärden för råvaror hämtas i första hand från Livsmedelsverkets livsmedelsdatabas. Alla sammansatta ingredienser (hel- och halvfabrikat) bör ha produktspecifika angivelser av näringsinnehåll, åtminstone för de näringsämnen som nämns i punkten ovan.
- Specialkosten behöver näringsberäknas separat om proteinkällan, exempelvis fisk, ägg eller mejeriprodukt, utesluts eller ersätts av något som inte är näringsmässigt likvärdigt. Samma sak gäller då spannmålsprodukter utesluts.
- Beräkningsprogrammet bör ta hänsyn till näringsförändringar vid tillagning, alternativt ange ingredienser i tillagad form och mängd.
- Det ska finnas rutiner för att säkerställa att den beräknade menyn och recepten är de som faktiskt serveras i skolan.

Konsumtionsmätningar och andra kvalitetsaspekter

Oavsett hur näringsinnehållet bedöms och följs upp är det viktigt att även följa upp hur mycket mat som eleverna faktiskt äter. Det är först när maten äts upp som den gör nytta. Därför bör skolan regelbundet följa upp hur många som väljer att äta i skolrestaurangen och hur mycket mat som äts. Ett sätt att beräkna hur mycket som äts upp är att subtrahera mängden serveringssvinn och tallrikssvinn (vikt) från mängden serverad mat och därefter dividera med antal ätande matgäster. Livsmedelsverket ger vägledning kring detta i *Handbok för minskat matsvinn*.

Även andra aspekter av måltidskvalitet är viktigt att följa upp, som hur eleverna upplever måltidsmiljön och hur lång tid eleverna har för att äta. Det kan göras genom egna bedömningar, mätningar och elevenkäter.

Skapa förutsättningar så att eleverna äter maten

Många faktorer påverkar vad eleverna väljer att äta i skolan, både egna preferenser och vanor och måltidsmiljön där maten äts. Hur man kan arbeta för att främja en trivsam måltidsmiljö beskrivs närmare i avsnittet *Trivsamma måltider*.

Nudging kan på svenska översättas till ”en knuff i rätt riktning”. Det är ett beprövat sätt att få människor att välja det bättre alternativet. Genom att göra om miljön runt människan förenklar den beteendet man vill främja, utan att det krävs ett medvetet val. När det gäller nudging i skolrestaurangen finns olika åtgärder som har visat sig effektiva.

Placering

Genom att placera grönsakerna först i serveringslinjen eller skriva ut det vegetariska alternativet först på menyn ökar chansen att det hamnar på tallriken. Att bjuda på en grönsak under tiden eleverna väntar i kön är ett annat exempel på nudging. Röror av baljväxter tillsammans med fullkornsknäckebröd kan också placeras på ett sätt som ökar synligheten och ser tilltalande ut.

Tillgänglighet

Tillgänglighet innebär att de mer hälsosamma alternativen i exempelvis skolkafeterian är lättare att välja genom att det finns fler av dem, att de har bättre pris än de ohälsosamma och att de är mer lättåtkomliga.

Presentation

Hur något presenteras påverkar hur lätt eller svårt det är att ta för sig av det. Till exempel, när grönsaker och frukt serveras skurna i lagom stora bitar och placeras synligt och tilltalande, ökar sannolikheten att elever väljer dem.

Beskrivande

Att ge tilltalande men också beskrivande namn för exempelvis det vegetariska alternativet tydliggör vad det innehåller samtidigt som det presenteras på ett positivt sätt. Det är viktigt att namnen på rätterna beskriver vad de faktiskt är, exempelvis *tomatsoppa* snarare än *vegetarisk soppa*. För elever där ordet *vego* eller *vegetarisk* är negativt laddat kommer inte marknadsföring av det *vegetariska* alternativet ge önskat resultat. Snarare kan det få motsatt effekt. De flesta skulle inte komma på tanken att kalla pannkaka eller potatisbullar för vegetariskt alternativ – trots att de är just det.

Läs mer om vad som formar våra matvanor i avsnittet *Goda måltider*.

Använd Tallriksmodellen

Tallriksmodellen kan användas pedagogiskt för att lära elever hur man kan lägga upp maten på tallriken på ett sätt som ger bra balans på måltiden.

Tallriksmodellen har tre delar – två större och en lite mindre. Den ena av de större delarna fylls med grönsaker och rotfrukter och den andra med potatis, pasta, ris eller andra spannmålsprodukter. I den mindre delen läggs kött, fisk, ägg eller bönor och linser. I blandade måltider kan utgångspunkten vara andelar som i tallriksmodellen.

Genom att till exempel ha en affisch på Tallriksmodellen eller en monter med exempeltallrikar med dagens lunchrätter upplagda i linje med Tallriksmodellen kan eleverna se hur de kan lägga upp maten.

Vuxna förebilder

Vuxna som själva lägger upp mat enligt Tallriksmodellen, tar mycket grönsaker och pratar positivt om skolmaten, är viktiga förebilder. Ett sådant agerande kan i förlängningen få stor betydelse för hur eleverna uppfattar maten, måltiderna och det sociala sammanhanget i skolrestaurangen. Studier[19] visar att det har positiv påverkan på elevers attityder till mat, inte minst till grönsaker.

Individuella anpassningar av maten

Måltiderna i skolan behöver anpassas för elever med medicinska behov, funktionsnedsättning eller som av religiösa skäl inte äter all mat. Elevhälsan kan vid behov konsulteras vid individuella anpassningar, men det är rektor som ansvarar för att eleverna får de anpassningar de har behov av. Det är viktigt med en nära dialog mellan elev, vårdnadshavare, måltidspersonal, rektor och elevhälsan eller externa kontakter som hälso- och sjukvården.

Elever med behov av särskild mat på grund av tillstånd, sjukdomar eller funktionsnedsättning, till exempel neuropsykiatriska diagnoser, bör få individuellt anpassade råd från hälso- och sjukvården. Även vid anpassade måltider bör måltiderna så långt som möjligt serveras på ett inkluderande sätt, så att ingen elev känner sig utpekad. Till exempel kan bufféservering underlätta för elever med olika behov och preferenser att komponera en måltid.

Vad är skolan skyldig att tillhandahålla?

Individuella anpassningar av maten kan vara en utmaning för skolkök som inte är resurssmässigt anpassade för att kunna tillgodose många individuella önskemål.

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering som har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Utbildningsanordnaren ska inom ramen för verksamheten bedriva ett förebyggande och främjande arbete för att motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter. Mer information finns på Diskrimineringsombudsmannens webbplats.

Särskilda önskemål kopplade till politiska åskådningar, etiska eller filosofiska värderingar eller livsstilsdieter omfattas inte av diskrimineringslagen. Därför finns det ingen skyldighet att tillmötesgå sådana önskemål,

19 FRÖDÉN, S., OLSSON, C. & WALING, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden*. Uppsala: Livsmedelsverket.

utan det är i dessa fall upp till kommunen eller den enskilda huvudmannen att ta beslut om vilka önskemål man har resurser att tillgodose. Livsmedelsverket rekommenderar att varje kommun och/eller skola, utifrån verksamhetens förutsättningar, beslutar hur långt och på vilket sätt man har möjlighet att tillmötesgå enskilda önskemål - utöver vad som är reglerat i lagstiftning.

Ur näringssynpunkt bedömer Livsmedelsverket att en väl sammansatt vegetarisk måltid är en fullgod måltid, då näringsrekommendationerna kan uppfyllas även i en sådan. Dialog med elev och vårdnadshavare ger en bra grund för hur anpassningarna ska göras. Den anpassade maten ska förstås också vara god, näringsriktig och lagad med omsorg.

Vegansk mat, då animaliska livsmedel helt utesluts, kan mycket väl serveras i skolan förutsatt att det finns en noggrann planering och att berikade livsmedel används. Finns inte möjlighet att tillhandahålla varm lagad vegansk mat till de som enbart äter veganskt kan exempelvis en buffé utformas så att personer som önskar vegansk mat enkelt kan komponera en måltid utifrån sina preferenser.

Elever med svårigheter i måltidssituationen eller selektivt ätande

Skolan har en viktig roll i att ge elever möjlighet att prova olika slags mat. Förutom en trygg och trivsam måltidsmiljö behöver många elever stöttning och uppmuntran att närma sig ny mat på olika sätt och i sin egen takt. Sådana generella insatser kan minska behovet av ytterligare anpassningar för de elever som har särskilda behov. Grunden i arbetet bör utgå från en förtroendefull dialog mellan skola, måltidsverksamhet och elever.

Selektivt ätande

De flesta barn har en naturlig skepsis mot nya maträtter eller livsmedel men vissa barn äter mer selektivt än andra. Det finns flera orsaker till att barn äter selektivt eller har svårigheter i måltidssituationen. Det kan vara allt från otrygghet, svårigheter att tugga och svälja eller någon form av ätstörning. Det är viktigt att identifiera orsak så att rätt åtgärder kan sättas in. Selektivt ätande kan vara ett sätt att identifiera elever med sociala och pedagogiska stödbehov. Elevhälsan är en viktig resurs som når alla elever och kan stötta både elever och vårdnadshavare med råd kring mat och ätande i ett tidigt skede.

För elever med stora svårigheter vid måltiderna kan stöd och professionell hjälp av hälso- och sjukvården med särskilt fokus på barns ätande behövas. Logoped, dietist eller psykolog är exempel på yrkesgrupper som kan ge stöd.

Anpassningar av maten – i vissa fall

Förutom generella och i vissa fall individuella insatser i den sociala och fysiska måltidsmiljön kan det också behövas individuella anpassningar av menyn. För de elever som äter väldigt selektivt är det bra att fokusera på den mat som fungerar, utan att begränsa mer än nödvändigt.

Det är viktigt att involvera eleven i utformningen av anpassningarna så mycket som möjligt. Många kan äta från den ordinarie menyn, men kan ha lättare att äta mat som är ”oblandad”. Vissa elever kan behöva en enklare rullande meny med några utvalda rätter som de accepterar, med möjlighet att ta från den ordinarie buffén om och när det är möjligt. Beroende på hur selektivt en elev äter kan det vara svårt att garantera en näringsriktig måltid. En anpassad meny behöver därför inte ha ett garanterat näringsriktigt innehåll, om den ordinarie buffén finns tillgänglig att komplettera måltiden med.

För de som äter selektivt under en längre period riskerar kosten att bli ensidig, med för lite eller för mycket energi och brist på viktiga näringsämnen. Detta kan påverka elevens tillväxt, hälsa och utveckling negativt. En långsiktig plan, med målet att på sikt öka variationen av mat som eleven accepterar är viktigt. Likaså att anpassningarna följs upp, förändras eller tas bort om behoven inte kvarstår.

Måltidsupplevelsen kan påverkas vid neuropsykiatrisk funktionsnedsättning

För många elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), exempelvis ADHD och autism, kan mat och måltider vara en utmaning. Eftersom alla sinnen är involverade när vi äter blir måltidssituationen ofta särskilt krävande för personer som upplever sinnesintryck på ett annorlunda sätt. Sinnena reagerar ofta starkare eller annorlunda, vilket påverkar upplevelsen av matens smak, lukt och konsistens, eller andra faktorer i måltidssituationen. Många med NPF äter selektivt och har svårt att få i sig tillräckligt med mat, men långt ifrån alla. Bland barn med NPF finns både fler med undervikt och fler med övervikt och obesitas, än bland barn utan NPF.

Läs mer om hur elever kan stöttas i avsnittet *Goda måltider* och om anpassad måltidsmiljö i avsnittet *Trivsamma måltider*.

Frukost, mellanmål och övrigt måltidsutbud i skolan

En skollunch täcker knappt en tredjedel av elevernas behov av energi och näring. För att eleverna ska orka med skoldagen behöver de även frukost och mellanmål. I förskoleklass och de två lägsta årskurserna är skoldagens längd högst sex timmar, i de högre årskurserna åtta timmar. Det är dock vanligt att eleverna i förskoleklass och lågstadium har skoldagar som är kortare än sex timmar om dagen och merparten av eleverna går då på fritidshem på eftermiddagen. I fritidshemmet integreras pedagogik och omsorg. Av skollagens förarbeten framgår att det i fritidshemmets omsorgsbegrepp ingår att servera näringsriktiga måltider.[20] I praktiken innebär det att mellanmål brukar serveras i fritidshemmet under eftermiddagen. På vissa skolor erbjuds även frukost innan den obligatoriska skoldagens början.

Flera måltider kan behövas under skoldagen

Även om elever behöver äta flera gånger under skoldagen har skollagens krav om kostnadsfria och näringsriktiga måltider i förskoleklass och grundskola tolkats som att kraven endast innefattar lunchen.[21] Det finns elever som inte går på fritidshem och äldre elever som kan behöva mellanmål för att orka med skoldagen. Idag är det upp till huvudman samt rektor att avgöra om elever har rätt till fler måltider utöver lunch och måltider i fritidshemmet. Ur ett jämlikhetsperspektiv kan det finnas anledning att erbjuda fler kostnadsfria måltider på skolor med elever från mer resurssvaga familjer. Ett annat skäl att servera frukost och mellanmål på skolan är att det ohälsosamma utbud som finns i skolans närmiljö då blir mindre lockande för eleverna.

20 Prop. 2009/10:164 s. 404.

21 Se prop. 1997/97:9 s. 80. Här uttalas bland annat: Att få tillgång till varierad och näringsriktig mat och tillsammans med andra barn och vuxna äta lunch kan anses som en del av läroplanens intentioner.

Bra frukostar och mellanmål

För elever är frukost och mellanmål viktiga då de bidrar med en stor del av dagens totala närings- och energiintag. Elever har ofta flera lektioner före lunch och genom att äta frukost får elever bättre förutsättningar att orka vara aktiva och lära sig.[22] Att regelbundet äta frukost minskar även risken för övervikt och obesitas hos barn. Genom att erbjuda frukost i skolan till de elever som inte äter frukost hemma får alla elever samma förutsättningar för hälsa och skolprestation.

En bra frukost eller mellanmål kan gärna planeras med:

- Livsmedel som uppfyller kriterierna för Nyckelhålsmärkning.
- Fullkornsrika spannmålsprodukter: bröd, flingor, müsli eller gröt, som havregrynsgröt eller råggröt.
- Proteinrika livsmedel som pålägg, till exempel: kokt ägg, ost, leverpastej, hummus (kikärtsröra), makrill och vegetariska pastejer.
- Syrade mjölkprodukter som fil, yoghurt eller motsvarande berikad vegetabilisk produkt, och gärna med frön som flingor, till exempel solrosfrö och pumpafrö.
- Grönsaker och frukt, till exempel: skivade grönsaker som pålägg, skuren frukt och grönsaker att äta direkt, smoothies.
- Vatten, lättmjölk eller berikade växtbaserade mejerialternativ som dryck.

Servera inte söta och näringsfattiga livsmedel, som fruktkräm, nyponsoppa, saft, glass eller fikabröd till frukost eller mellanmål. De ger för mycket socker och för lite näring. Det gäller även när man bakar med barnen i fritidsverksamheten. Enstaka gånger per år kan det vara befogat att fira högtider med sötsaker, som en del av kulturella traditioner.

Mellanmål – ett tillfälle att lära om mat

Mellanmål och frukost är ofta enkla att laga och något som eleverna kan hjälpa till med. Det är ett bra tillfälle att lära sig om livsmedel, hygien och näringsämnen samtidigt som eleverna tränar samarbete och får ta ansvar. Mellanmålet är ofta den första måltid som eleverna själva tar ansvar för hemma och i skolan finns möjlighet att visa hur ett bra mellanmål ser ut och kan varieras. Frukostar och mellanmål är också enkla att använda som en del av den pedagogiska verksamheten.

Bra utbud i skolkafeteria och varuautomater

Många skolor erbjuder möjlighet att köpa mat eller fika i exempelvis kafeteria eller varuautomat. Det kan vara värdefullt för elever som inte har ätit frukost på morgonen eller som går sena dagar i skolan.

All måltidsverksamhet inom skolan bör omfattas av gemensamma riktlinjer eller policyer med utgångspunkt att främja elevers hälsa. Det gäller oavsett vem som ansvarar för utbudet. En kartläggning från Livsmedelsverket visar dock att det är vanligt med godis, läsk och kakor i skolkafeterior. Utrymmet för läsk och sötsaker är mycket litet om eleverna ska få den näring de behöver. Därför bör dessa inte erbjudas alls eller endast serveras vid speciella tillfällen.

För att utbudet i kafeterian ska vara både hälsosamt och attraktivt för eleverna är det en fördel om utbudet arbetas fram tillsammans av elever, måltidspersonal och lärare. Gör de hälsosamma alternativen mer tillgängliga och attraktiva genom att prissätta likvärdigt eller billigare än andra produkter samt genom att lyfta fram dem med erbjudanden och information.

22 MORRIS, Z. & SCHÄFER ELINDER, L. 2024. *Betydelsen av skollunchens bidrag av näring och energi för elevers livsmedelskonsumtion, skolprestation och livskvalitet*. Uppsala: Livsmedelsverket.

Så här kan ett hälsofrämjande kafeteriautbud se ut:

- Nyckelhålsmärkta eller likvärdiga produkter.
- Smörgåsar och wraps: bröd, pålägg av olika slag, knäckebröd med fyllning, grönsaker och varma mackor.
- Flingor/müsli med yoghurt eller fil, gröt med mjölk. Erbjud även berikade vegetabiliska mejerialternativ.
- Färsk eller fryst frukt i bitar eller fruktsallad. Grönsaker, till exempel snacksmorötter.
- Frö-bars och osaltade snacks, som förpackade nötter.
- Vatten, smaksatt vatten, örtte, mjölk/berikade växtbaserade alternativ, smoothies, milkshake och/eller drickyoghurt utan tillsatt socker. Undvik energidrycker.
- Begränsa utbudet av sötade drycker, godis, glass, fikabröd och salta snacks.

Skolkafeterians öppettider

För att så många elever som möjligt ska äta den lagade skollunchen är det olämpligt att skolkafeterian konkurrerar om matgästerna vid lunchtid. Bäst är om kafeterian har stängt under tiden lunchen serveras, men har öppet så att eleverna att köpa frukost och mellanmål under morgon och eftermiddag.

Ohälsosam matmiljö utanför skolan konkurrerar med skollunchen

Barn växer idag upp i en omgivning där ohälsosamma livsmedel är lättillgängliga och ofta marknadsförs intensivt. Det gäller även matutbudet i skolans närhet, där närliggande butiker och matställen ofta konkurrerar med skolrestaurangen. Så många som var tredje högstadieelev äter inte skollunch varje dag och äldre elever väljer oftare bort skollunchen än yngre. Vissa hoppar helt över lunchen, vilket är förknippat med en rad negativa konsekvenser. Andra lämnar skolområdet och köper något annat att äta, som snabbmat, sötsaker, läsk/energidryck och snacks.

En hälsosam matmiljö i skolan, där eleverna erbjuds näringsrika måltider och uppmuntras att stanna kvar och äta dem, kan lägga grunden för hälsosamma vanor livet ut. Förutom att skapa en trivsam måltidsmiljö finns andra sätt att undvika att eleverna går någon annanstans. Det finns till exempel skolor som har schemalagd lunch eller annan obligatorisk närvaro under skollunchen. Att skolkafeterian och andra serveringsställen som kommunen ansvarar för omfattas av kommunens kost- eller måltidspolicy eller andra styrande dokument är också viktigt för att skapa en gemensam inriktning och främja ett hälsosamt utbud i miljöer där barn och ungdomar vistas.

Detta avsnitt riktar sig främst till måltidsansvarig som ansvarar för att maten som serveras är säker att äta.

Avsnittet riktar sig också till rektor som har ansvar för arbetsmiljön och för att det finns rutiner för att hantera behov av specialkost.

SÄKRA MÅLTIDER

Maten som serveras i skolan ska vara säker att äta och alla elever ska kunna lita på att de inte blir sjuka av maten. Det gäller inte minst elever med allergi och överkänslighet. Därför behöver all personal, både de som lagar maten och de som deltar vid måltiden, ha kunskap om livsmedelssäkerhet och de rutiner som finns för att hantera, förebygga och åtgärda faror.

RIKTLINJER I KORTHET

- Alla som hanterar måltider i skolan har kunskap om livsmedelssäkerhet och rutiner för att hantera risker.
- Alla som vistas i köket, såväl vuxna som elever, är friska och följer hygienrutiner.
- Kall mat förvaras kallt, högst +4 °C, och varm mat förvaras varmt, minst +60 °C.
- Det finns rutiner för att säkerställa att elever med allergi och överkänslighet serveras rätt mat så att de inte blir sjuka av maten.
- Personalen kan informera om matens innehåll till elever med behov av specialkost.

Livsmedelslagstiftningen

Den som serverar mat åt andra ansvarar enligt lag för att maten är säker och att matgästen får korrekt information om maten. Ansvaret för att kraven i livsmedelslagstiftningen följs ligger hos livsmedelsföretagaren. Företaget kan vara privat eller offentligt. Livsmedelsföretagaren, i detta fall den som är måltidsansvarig, har ansvar för att maten är säker oavsett om den tillagas av den egna kökspersonalen eller levereras från en annan verksamhet.

I ansvaret ingår även att avsätta resurser så att all personal som tillagar eller serverar mat kan utveckla sin kompetens samt att säkerställa att verksamheten lever upp till de regler och rutiner som gäller för hygien, specialkost, märkning och information.

På Livsmedelsverkets webbplats och i Kontrollwiki finns fördjupad information, vägledning till lagstiftningen om livsmedel och livsmedelskontroll samt information om vilka regler som gäller och vad de innebär.

Grundläggande rutiner för livsmedelshygien

Livsmedelsföretagaren ska säkerställa att personalen har tillräckliga kunskaper i livsmedelshygien för att hantera livsmedel på ett säkert sätt. Följande grundläggande hygienrutiner är särskilt viktiga:

- Alla som arbetar eller hjälper till i köket eller serveringen, såväl måltidspersonal som lärare, fritidspersonal och elever, ska vara friska. Det betyder att dessa personer inte får ha en bekräftad smitta som kan smitta andra via maten, som exempelvis magsjuka.
- Alla som arbetar med livsmedel och servering ska ha kläder som är lämpliga för arbetsuppgiften.
- Alla som arbetar med livsmedel och servering ska ha rena händer, tvättade med tvål och vatten.
- Kall mat förvaras kallt (högst +4 °C) och den varma maten ska hållas varm (minst +60 °C). Kontrollera med termometer. De flesta bakterier växer till som bäst mellan +20 °C och +45 °C.
- Kyld mat som ska ätas varm hettas upp till minst +70 °C (kärntemperatur), då de flesta sjukdomsframkallande bakterier dör. Mat som har blivit nedkyld på ett kontrollerat sätt efter tillagning, och som ska ätas kall, måste inte upphettas för att vara säker.
- Ytor och redskap ska hållas rena och torra.
- I tillagningsköket är det särskilt viktigt att hålla isär råvaror och mat som är färdiglagad.
- Rutiner för handtvätt före måltiden bör finnas för elever och vuxna.
- Om eleverna äter i klassrummet är det viktigt att torka av bord och bänkar både före och efter måltiden med lämplig utrustning.
- Vid skolutflykt ska maten vara lika säker att äta som på skolan. Därför behöver egenkontroll även omfatta rutiner för utflykter och utomhusmatlagning. Personalen ska känna sig trygg genom att följa uppsatta rutiner för exempelvis säkerhet, spårbarhet, hygien och allergi.

Elever i köket

Det kan vara både lärorikt och roligt för eleverna att vara med i köket och det finns ingenting i lagstiftningen som hindrar att eleverna blir involverade i måltidsverksamheten eller deltar i matlagning på skolor. Men det är viktigt att det finns tydliga rutiner för detta, exempelvis gäller samma hygienkrav för elever som hjälper till i köket som för den ordinarie personalen. Mer information om matgäster i köket finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Skolan är skyldig att servera specialkost

Enligt Socialstyrelsens termbank är specialkost ”kost som är anpassad till ett visst sjukdomstillstånd”. Skolan är skyldig att tillhandahålla säker specialkost till elever med allergi, celiaki (glutenintolerans) och annan överkänslighet, samt vid andra medicinska diagnoser. Livsmedelverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan och förskolan omfattar endast mat vid allergi- eller överkänslighetsdiagnoser. Socialstyrelsen ansvarar för att ta fram kunskapsstöd och rekommendationer om nutritionsbehandling och vid specifika sjukdomstillstånd.

Regelverk som styr specialkost

Specialkost och anpassade måltider inom skola är ett komplext område som styrs av många olika lagstiftningar och myndigheter, exempelvis:

- Skollagen (210:800) ställer krav på kostnadsfri och näringsriktig mat till alla elever i de obligatoriska skolformerna. Huvudmannen ansvarar för att lagen följs. Skolinspektionen ansvarar för tillsyn.
- Diskrimineringslagen (2008:567) syftar till att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Huvudmannen ansvarar för att lagen följs. Diskrimineringsombudsmannen ansvarar för tillsyn.
- Livsmedelslagstiftningen reglerar att maten som serveras ska vara säker att äta och att ingen ska bli lurad. Av särskild vikt för detta område är bland annat regler om säkra livsmedel (EG nr 178/2002), om information/märkning (EU nr 1169/2011), om livsmedelshygien (EG nr 852/2004) samt om glutenfritt (EU nr 828/2014). Livsmedelsföretagaren ansvarar för att lagen följs. Kommunal kontrollmyndighet ansvarar för tillsyn.

Annat stöd kring specialkost

Eftersom det saknas myndighetsgemensamma riktlinjer för specialkost och anpassade måltider finns det utrymme för olika tolkningar av lagen på kommun- och verksamhetsnivå. Branschföreningen Kost & Närings nationella rekommendationer för specialkost och anpassade måltider i förskola och skola kan ge god vägledning.

Läs även om anpassade måltider i avsnitten *Näringsriktiga måltider* samt *Trivsamma måltider*.

Specialkost till elever med allergi och annan överkänslighet

Att vara allergisk eller intolerant mot mat innebär att man inte tål mat som de flesta andra kan äta. Det ämne som kroppen reagerar på benämns ofta *allergen*.

De livsmedel som har särskilda märkningskrav utifrån IgE-förmedlad matallergi och celiaki (EU nr 1169/2011) benämns *allergena livsmedel*. I specialkost till personer med matallergi eller celiaki utesluts det allergena livsmedlet. Det är viktigt att de uteslutna livsmedlen ersätts med livsmedel som ger måltiden ungefär samma motsvarande näringsinnehåll. Vid laktosintolerans begränsas innehållet av laktos (mjölksocker).

Mat som utger sig för att vara fri från ett allergen ska inte innehålla detta i en sådan halt att en allergisk eller överkänslig person reagerar på livsmedlet. För gluten- och laktosfria livsmedel finns särskilda gränsvärden, se Livsmedelsverkets webbplats. Mjölk, ägg, fisk, spannmål och andra allergena livsmedel kan ge allvarliga reaktioner även vid små mängder. Därför är det viktigt att skolan har noggranna rutiner för att elever med allergi och överkänslighet får rätt mat.

Medicinsk bedömning och läkarintyg

Det är inte reglerat i skolans styrdokument vilken typ av intyg som behövs för att kunna fatta beslut om särskild kost eller anpassning. Läkarintyg visar att en medicinsk bedömning har gjorts och intyget beskriver hur skolans miljö eller kosten behöver anpassas till barnets medicinska behov. I det vårdförlopp om IgE-förmedlad matallergi som Sveriges Kommuner och Regioner har tagit fram finns en mall för hur ett läkarintyg kan utformas. I vårdförloppet anges även att barn med diagnostiserad IgE-förmedlad matallergi bör följas upp årligen.

Barn med allergi har enligt hälso- och sjukvårdslagen rätt till en diagnos. Rätt diagnos och uppföljning är också viktigt för att försäkra sig om att eleven har fått rätt utredning och kostbehandling, men även för att friskförklara och inte begränsa maten eller måltidsmiljön i onödan.

Celiaki är exempel på en livslång sjukdom, medan allergi mot mjölk och ägg växer bort hos många barn innan skolåldern. Vid allergi mot ägg eller mjölk kan ett uppdaterat läkarintyg vara viktigt för att få information om allergin kvarstår eller vuxit bort. Kontakter med vårdgivare och utredningar tar ofta tid, därför är det viktigt att så långt som möjligt tillmötesgå elevers behov av specialkost eller måltidsanpassningar under tiden utredning pågår.

Flera personalgrupper behöver ha kunskap om allergi och överkänslighet

Det är viktigt att den som ansvarar för specialkosten har särskild kompetens på området och fortbildas regelbundet. En vanlig orsak till att elever reagerar på allergen i maten är att något går fel vid serveringen, till exempel att mat som innehåller mjölk eller ost serveras till elever med mjölkallergi. Därför är det viktigt att all personal har kunskap om matens innehåll och elevernas allergi och överkänslighet. Det gäller även lärare och personal på fritids som är med eleverna under måltiderna och ibland ansvarar för servering.

Specialkosten ska förstås också vara god, näringsriktig och lagad med omsorg. Tänk även på att involvera eleverna vid planeringen av specialkosten. Det är inte ovanligt att elever med allergi och överkänslighet känner sig oroliga eller utpekade vid måltiden. Elever med allergi och överkänslighet har samma rätt till positiva måltidsupplevelser som sina kompisar.

De vanligaste allergi- och överkänslighetsdiagnoserna

ALLERGI (IGE-FÖRMEDLAD MATALLERGI)

Orsakande ämnen och allergener
Särskilda proteiner i mat, exempelvis: mjölk, ägg, fisk, skaldjur, jordnötter, soja, olika nötter, sesamfrö och vete.

Symtom
De vanligaste symtomen är magont, kräkningar, diarré, hudutslag och astma. Ett livshotande tillstånd kallat anafylaxi kan inträffa. Även tillväxthämning kan vara ett symtom. Allergi mot mjölk och ägg växer ofta bort före skolåldern.

CELIAKI (GLUTENINTOLERANS)

Orsakande ämnen
Gluten som finns i vete, råg, korn och dinkel (spelt). Vanlig havre är oftast förorenad med gluten, men specialframställd havre märkt glutenfri finns. Celiaki är en annan sjukdom än veteallergi (se ovan).

Symtom
Tunntarmen skadas och inflammeras av gluten. Kan ge symtom relaterade till näringsbrist, till exempel tillväxthämning och trötthet. Magont, kräkningar och diarré kan vara akuta besvär. Oavsiktligt intag av gluten vid celiaki leder inte alltid till akuta symtom men kan ge inflammation och skada på tunntarmsslemhinnan. Livslång sjukdom.

LAKTOSINTOLERANS

Orsakande ämnen
Laktos (mjölksocker)

Symtom
Magont, gaser, diarré. Utvecklas sällan före skolåldern.

SKILJ PÅ MJÖLKPROTEINALLERGI OCH LAKTOSINTOLERANS

Mjölkproteinallergi och laktosintolerans är två helt olika tillstånd. Vid mjölkproteinallergi tål man inte proteinerna i mjölken och måste utesluta all sorts mjölkprodukter. En person med mjölkproteinallergi ska aldrig serveras laktosfri mjölk, ost eller någon annan form av mjölk. Om en person med allergi får i sig det hen inte tål kan det ge mycket allvarliga och i värsta fall livshotande symtom. Även mycket små mängder, som en droppe mjölk, kan framkalla en reaktion hos en känslig person med mjölkproteinallergi.

Vid laktosintolerans får man besvär av mjölksocker och kan behöva begränsa intaget av mjölkprodukter. Hur mycket laktos man tål varierar. De flesta kan få i sig den mängd laktos som finns i en deciliter mjölk dagligen utan symtom, en del tål mer än så. Hårdost innehåller ingen laktos och kan ätas av dem med laktosintolerans.

Läs mer om olika sorters allergi, celiaki och laktosintolerans på Livsmedelsverkets webbplats.

Några viktiga hållpunkter i planeringen av specialkost

Ha kunskap om elevernas allergi och överkänslighet

- Uppdaterad information (exempelvis intyg)
- Kompetens och kontinuerlig utbildning

Ha kunskap om matens innehåll

- Recept
- Ingrediensförteckningar
- Inköp
- Spara förpackningar
- Märk uppackade livsmedel och den färdiga maten
- Använd inte nötter, jordnötter och sesamfrö i maten som serveras av skolan

Håll isär och håll rent

- Skyddad förvaring av råvaror
- Särskilda tillagningsytor och redskap, eller väl rengjorda ytor och redskap
- Kök och maskiner rengörs regelbundet
- Handtvätt

Servera rätt

- Tydlig information till eleverna vid servering
- Tillgänglig personal att fråga – det är personalens ansvar att se till att eleverna får rätt mat.
- Se till att elever med specialkost inkluderas och får en lika trygg och jämförbar måltidssituation som övriga elever. Lyssna på och involvera elever med allergi och celiaki i utformningen av måltiden.
- Undvik kontaminering

Läs mer om allergi och överkänslighet på Livsmedelsverkets webbplats.

Använd inte nötter i maten, men färdigpackade nötter går bra

Nötter och jordnötter utgör de vanligaste orsakerna till svåra allergiska reaktioner. Skolmaten serveras vanligtvis som buffé, och eftersom nötter, jordnötter och sesamfrön ofta förekommer som små bitar kan de lätt kontaminera andra livsmedel på buffén. Livsmedelsverket avråder därför från att använda nötter som mandel, hasselnöt, valnöt, cashewnöt, pekannöt, paranöt, pistaschmandel, macadamianöt samt jordnöt och sesamfrö som ingrediens i maten som serveras av skolan. Däremot går det bra att använda solrosfrö och pumpafrö. Dessa är exempel på näringsrika fröer som kan användas i skolmaten då det är ovanligt med allergi mot dessa.

Elever med allergi kan känna oro om nötter, jordnötter eller sesamfrön förekommer i skolan, men luftburna partiklar från nötter, jordnötter och sesamfrön orsakar inte allvarliga allergiska reaktioner. Livsmedelsverket bedömer därför att det går bra att nötter, jordnötter och sesamfrön förekommer i skolans lokaler. För att minimera risken för att elever med dessa allergier oavsiktligt får i sig dessa livsmedel, bör nötter, jordnötter och sesamfrön som säljs i exempelvis skolans kafeteria vara färdigförpackade.

Rätt information till matgästen

Oavsett om maten är avsedd för någon med allergi eller inte måste den som ansvarar för måltiden känna till och kunna informera om huruvida någon av de 14 vanligaste allergena ingredienser ingår i maten. Läs mer om allergimärkning och informationsförordningen på Livsmedelsverkets webbplats.

Rapportering av incidenter till kommunens livsmedelskontroll

Även om det finns bra rutiner för att förebygga att ingen blir sjuk av maten sker det ändå incidenter ibland. Om någon matgäst, eller måltidspersonalen, misstänker att mat som serverats i skolrestaurangen har orsakat matförgiftning, ska det anmälas till livsmedelskontrollen. Den som är måltidsansvarig (livsmedelsföretagaren) ansvarar för att göra det. Rapporteringen är till för att utreda orsaker, förbättra rutiner och undvika att det händer igen. Det behöver inte vara hanteringen i köket som har brustit utan det kan vara fel på någon av råvarorna.

Allergiincident

Specialkosten kan ge upphov till en allergisk reaktion. I vissa fall har livsmedelsföretagaren eller måltidsansvarig en skyldighet att underrätta sin kontrollmyndighet. Det är därför lämpligt att alltid informera sin kontrollmyndighet om specialkosten orsakat allergisk reaktion, eftersom det behöver bedömas från fall till fall om det är en avvikelse från lagstiftningen eller inte. Vid svåra allergiska reaktioner mot skolmaten, eller ett allvarligt tillbud, ska rapportering göras till Arbetsmiljöverket enligt Arbetsmiljölagen. Huvudmannen eller rektor ansvarar för anmälan.

Om källan till allergenet inte hittas i livsmedlens ingrediensförteckningar kan prov skickas till Livsmedelsverket för analys så att felmärkta livsmedel upptäcks.

Skadliga ämnen i maten

Mat kan innehålla ämnen som skadar vår hälsa. Det kan vara ämnen som finns naturligt i vissa växter, i marken där grödor växer eller miljöföroreningar som sprids i naturen och sedan hamnar i maten. Här är några råd som skolan behöver ta särskild hänsyn till.

Tillaga baljväxter på rätt sätt

Lektiner finns i alla torkade och färska baljväxter, som bönor, linser, ärtor, haricots verts och vaxbönor. Lektiner kan orsaka illamående, kräkningar, diarré och magsmärtor om baljväxterna inte har tillagats på rätt sätt. Därför är det viktigt att följa instruktionen på förpackningen för hur de olika sorterna skall tillagas.

- Torkade bönor och ärtor behöver blötläggas och därefter kokas innan de kan ätas. Detta gäller även om man gör eget mjöl, pasta, biffar eller snacks av bönorna och ärtorna.
- Linser behöver inte blötläggas utan det räcker att koka dem enligt instruktion.
- Färska bönor och ärtor behöver ett snabbt uppkok innan de kan ätas.
- Blötläggningsspadet och kokvattnet ska inte användas i matlagning. Ett undantag är spadet från konserverade kokta kikärtor som kan användas i stället för äggvita i matlagning och bakning.

Vissa fiskar bör inte serveras

Fisk från vissa områden kan innehålla förhöjda halter av miljöföroreningarna dioxin och PCB. Livsmedelsverkets råd är att barn och ungdomar inte bör äta de fiskarna oftare än 2–3 gånger per år. Av den anledningen bör följande fiskar inte serveras alls i skolan:

- Vildfångad lax och öring från Östersjön, Bottniska viken, Vänern och Vättern. Även lax som är fångad i älvarna omfattas.
- Strömming/sill från Östersjön och Bottniska viken. (Strömming och sill är samma fiskart. Sill kallas den söder om Kalmar, norr om Kalmar kallas den strömming).
- Vildfångad sik från Vänern och Vättern.
- Vildfångad röding från Vättern.

Fisk från vissa sjöar kan innehålla förhöjda halter PFAS och kvicksilver. För att minska risken att barn får i sig för mycket av fisk med förhöjda halter bör skolan inte regelbundet servera fisk från lokala sjöar och vattendrag.

Undvik vissa risprodukter på grund av arsenik

Riskakor och vegetabiliska drycker gjorda på ris innehåller ibland höga halter arsenik. Halterna är inte så höga att de innebär akuta risker, men arsenik är ett ämne man ska försöka få i sig så lite som möjligt av. Barn som regelbundet äter riskakor eller dricker risdrycker riskerar att få i sig höga halter. Små barn är känsligare än äldre barn och vuxna, därför rekommenderar Livsmedelsverket att barn under sex år undviker riskakor och risdrycker. Skolan kan servera risdrycker till barn över sex år, men variera gärna med andra berikade vegetabiliska drycker. Skolan bör däremot inte servera riskakor alls.

Vanligt ris kan också innehålla arsenik, men intaget blir oftast lägre jämfört med det från risbaserade drycker och riskakor. Det finns ingen anledning att sluta servera ris i skolan, men variera med potatis, pasta, havreris, kornris och andra typer av gryn. Om riset kokas på samma sätt som pasta, det vill säga med stort överskott av vatten som sedan hälls bort, minskar arsenikinnehållet i riset med mer än hälften.

Material i kontakt med mat

Material som kommer i kontakt med livsmedel finns reglerade i lagstiftningen. Lagstiftningen ska förhindra att ämnen med ohälsosamma egenskaper släpps ut i livsmedlen i halter som kan innebära en risk. Om en produkt är märkt med en glas/gaffel-symbol och det inte finns någon ytterligare information om användning ska produkten kunna användas under alla normala förhållanden för kontakt med livsmedel. Det gäller även produkter som uppenbart är avsedda för mat, exempelvis en gaffel, även om märkningen saknas.

För alla kärl och köksprodukter är det ändå viktigt att tänka på att materialet ska användas till det som det är tänkt för och att eventuella användningsanvisningar följs. Exempelvis glassbyttor eller sylthinkar är ofta tillverkade och testade för just glass och sylt, och det kan i vissa fall vara så att dessa inte är avsedda för upprepad användning eller för att tåla uppvärmning.

På Livsmedelsverkets webbplats finns mer information om säker användning av olika material i kök och servering samt reglerna för material i kontakt med livsmedel.

Detta avsnitt riktar sig främst till måltidsansvarig, som ansvarar för planering och upphandling.

Avsnittet riktar sig också till rektor som ansvarar för att elever får rätt förutsättningar att äta upp maten och därigenom minska matsvinnet.

MILJÖSMARTA MÅLTIDER

Maten vi äter påverkar miljön, både positivt och negativt. Mer mat från växtriket och mindre från djurriket är centralt i en hållbar livsmedelskonsumtion. Genom medvetna, miljösmarta val och minskat matsvinn kan måltiderna i skolan bidra till att minska matens negativa miljöpåverkan och bidra till en positiv påverkan på biologisk mångfald och ekosystem.

RIKTLINJER I KORTHET

- De livsmedel som köps in har så låg negativ miljöpåverkan som möjligt eller har positiv inverkan på den biologiska mångfalden. Till exempel genom ökad andel produkter från betande djur, miljömärkta livsmedel eller svenska livsmedel.
- Fisk som köps in kommer från hållbara bestånd och har fiskats eller odlats med omsorg om miljön.
- Kött som köps in väljs med omsorg om miljö och djurskydd.
- Grova, lagringsdugliga grönsaker och frukter väljs i första hand och varieras efter säsong.
- Matsvinnet är minimerat, både i serveringen och från tallrikarna.

Miljösmarta matval

Livsmedelskonsumtionen påverkar miljön på olika sätt, både negativt och positivt. För att bli mer miljömässigt hållbara behöver måltiderna generellt innehålla mycket vegetabilier och en mindre del animalier. Genom att göra miljösmarta val vid menyplanering och livsmedelsinköp kan matens positiva miljöpåverkan öka och den negativa påverkan minska.

De största miljöutmaningarna för livsmedelskonsumtionen, både i Sverige och i världen, är kopplade till livsmedelsproduktionens påverkan på klimatet och den biologiska mångfalden. Livsmedelsproduktion kan också medföra exempelvis övergödning, spridning av kemikalier och utfiskning.

Men livsmedelsproduktionen kan även ha positiv effekt på miljön, och det svenska jordbruket har stor betydelse för uppfyllelsen av de nationella miljömålen. Exempelvis är de artrika naturbetesmarkerna i Sverige beroende av betande djur för att inte växa igen. Det behövs fler betande djur i det svenska landskapet för att restaurera igenväxta betesmarker och för att nå miljömålet *Ett rikt odlingslandskap*.

Svensk livsmedelproduktion står sig väl i jämförelse med andra länder och bidrar med både miljömässiga mervärden och andra mervärden, exempelvis när det gäller djurskydd och minskad användning av antibiotika. Användningen av växtskyddsmedel i Sverige är bland de lägsta i Europa.

Klimatpåverkan vid odling i svenska växthus ligger bra till i ett internationellt perspektiv på grund av energieffektivisering och användning av förnybara bränslen.

Tabell 5 på sidan 72 visar kortfattat miljösmarta val inom olika livsmedelsgrupper. Miljösmarta livsmedelsval handlar om att öka måltidens positiva miljöpåverkan och minska den negativa.

På Upphandlingsmyndighetens webbplats finns omfattande stöd för upphandling och inköp, exempelvis i form av hållbarhetskriterier. De är avstämda mot upphandlingslagarna, rådande praxis på upphandlingsområdet och de praktiska förutsättningar som gäller för offentlig upphandling. Kriterierna kan användas för att ta hänsyn till miljö, djurskydd och sociala villkor. Det saknas hållbarhetskriterier kopplade till klimatbelastning vid livsmedelsupphandling. Upphandlande kommuner kan i stället använda tillförlitliga källor för koldioxidekvivalenter per kilo exempelvis RISE klimatdatabas för livsmedel, för att möjliggöra relevanta jämförelser mellan produkter.

Andra viktiga insatser för att minska miljöbelastningen är till exempel: minskad energianvändning i köket, samordning av transporter och efterfrågan på fossilfria transportmedel, minskad användning av engångsartiklar som inte går att återvinna samt minskat matsvinn och källsorterat avfall. Personalens kompetens och kompetensutveckling i ämnet är också en viktig faktor.

MILJÖSMARTA MÅLTIDER

Tabell 5. Miljösmarta val inom olika livsmedelsgrupper[23]

LIVSMEDELSGRUPP	MILJÖSMARTA MATVAL
Grönsaker och frukt Här ingår frukt och bär, grönsaker, rotfrukter och baljväxter som ligger i sin skida (som gröna bönor och sockerärtor).	Tåliga grönsaker som rotfrukter, kål och lök samt tålig frukt, som äpplen, kan lagras länge. Sådana val bidrar till minskat matsvinn och mindre negativ miljöpåverkan. En ökad andel svenska livsmedel samt minskad andel tropiska frukter är bra ur miljösynpunkt. Ökad andel ekologiska, eller andra miljöcertifierade produkter, bidrar också.
Spannmålsprodukter Med spannmål avses här främst de fem sädesslagen vete, korn, havre, råg och rågvete.	Använd en hög andel spannmål, gärna fullkorn. Variera mellan olika spannmålssorter. En ökad andel svenska spannmålsprodukter, samt ekologiska eller andra miljöcertifierade produkter, är bra ur miljösynpunkt. Vattendränkta risodlingar påverkar klimatet mer än spannmålsodlingar. Av klimatskäl är det därför bra att byta ut en del av riset mot spannmål som exempelvis havreris eller kornris.
Baljväxter Här ingår ärtor, bönor och linser, men inte de som ligger i sin skida (som sockerärtor och gröna bönor).	En ökad andel svenska baljväxter, samt ökad andel ekologiska eller andra miljöcertifierade produkter, är bra ur miljösynpunkt.
Potatis	En ökad andel svensk potatis, samt ekologiska eller andra miljöcertifierade produkter, är bra ur miljösynpunkt.
Matfetter	En ökad andel rapsolja, särskilt svenskproducerad, samt minskad andel palmolja och kokosprodukter bidrar till miljömässig hållbarhet. Att öka andelen ekologiska eller andra miljöcertifierade matfetter är bra ur miljösynpunkt. Om palmolja används är det viktigt att välja certifierad palmolja och att sträva efter att välja produkter som har certifikat som medför ökad spårbarhet[24].
Fisk och skaldjur	Servera fisk och skaldjur som har fiskats på ett skonsamt sätt och som kommer från hållbara bestånd eller har odlats på ett hållbart sätt. Miljöcertifierade produkter är bra ur miljösynpunkt.
Mejeriprodukter	Av klimatskäl bör mejeriprodukter inte användas mer än idag. En ökad andel svenska mejeriprodukter samt ökad andel ekologiska eller andra miljöcertifierade produkter är bra ur miljösynpunkt.
Rött kött inklusive charkprodukter Här ingår kött från nöt, gris, lamm, ren och klövvilt. Charkprodukter är processat kött som har rökts, behandlats med nitrit eller konserverats på annat sätt. Korv, bacon, kassler, rökt skinka och salami är exempel på charkprodukter.	Servera gärna kött, men inte för mycket, för att minska matens klimatpåverkan. Av det kött som serveras är en ökad andel svenskt kött, kött från djur som betat naturbetesmarker i Sverige och kött från mjölkproducerande djur bra ur miljösynpunkt. Även en ökad andel viltkött och ren är bra, liksom ökad andel ekologiskt eller annat miljöcertifierat kött. Charkprodukter och produkter där fler delar av djuret tas tillvara, är bra ur miljösynpunkt.
Vitt kött inklusive charkprodukter Här ingår kött från fågel, exempelvis kyckling och kalkon. Charkprodukter är processat kött som har rökts, behandlats med nitrit eller konserverats på annat sätt, exempelvis kycklingkorv och rökt pålägg av kalkon.	Av det vita kött som serveras är en ökad andel svensk fågel, ekologiska eller andra miljöcertifierade produkter bra ur miljösynpunkt. Att använda värphöns och tuppar samt ta tillvara fler delar av djuren.
Ägg	En hög andel svenska ägg samt en ökad andel ekologiska eller andra miljöcertifierade ägg och äggprodukter är bra ur miljösynpunkt.
Köttersättningsprodukter inklusive hybrider av animalier och vegetabilier Här ingår exempelvis färs, korvar, bollar och biffar baserade på vegetabiliska proteinkällor.	Att servera produkter med hög andel vegetabilier minskar oftast måltidens klimatpåverkan. En ökad andel ekologiska eller andra miljöcertifierade produkter är bra ur miljösynpunkt.

23 I rapporten L-2025 nr 04. *Livsmedelsverkets generella kosträd för den vuxna befolkningen. Hanteringsrapport* finns mer information om miljö- inklusive klimatpåverkan från de olika livsmedelsgrupperna samt om svenskproducerat, ekologiskt och miljömärkt.

24 Certifikaten för Segregerad palmolja (eng. "Segregated") och Bevarad identitet (eng. "Identity Preserved") ger störst spårbarhet.

Matsvinn

Både det svenska och det globala matsvinnet är omfattande. I skolan slängs ungefär var sjätte portion, enligt Livsmedelsverkets undersökningar. Förutom att maten var tillagad för att ätas upp och ge eleverna ork att prestera och må bra, orsakar matsvinnet stor klimat- och miljöpåverkan och kostar mycket pengar.

Ett av målen i Agenda 2030, delmål 12.3, handlar om att halvera matsvinnet till 2030. För att följa utvecklingen kartlägger Livsmedelsverket regelbundet matsvinnet i offentlig måltidsverksamhet.

Lokala mål och uppföljning nyckelar till minskat matsvinn

Matsvinn uppstår längs hela livsmedelskedjan och alla aktörer i livsmedelssystemet behöver bidra. Måltidsverksamheterna kan göra stor skillnad för att minska matsvinnet. Att sätta mål som sedan följs upp genom regelbundna mätningar är en bra utgångspunkt. Genom att mäta matsvinnet ökar kunskapen om var svinnet uppstår och vad som kan göras för att förebygga eller minska det. För att alla ska mäta på samma sätt har Livsmedelsverket tagit fram en nationell mätmetod.

Måltidsmiljön påverkar matsvinnet

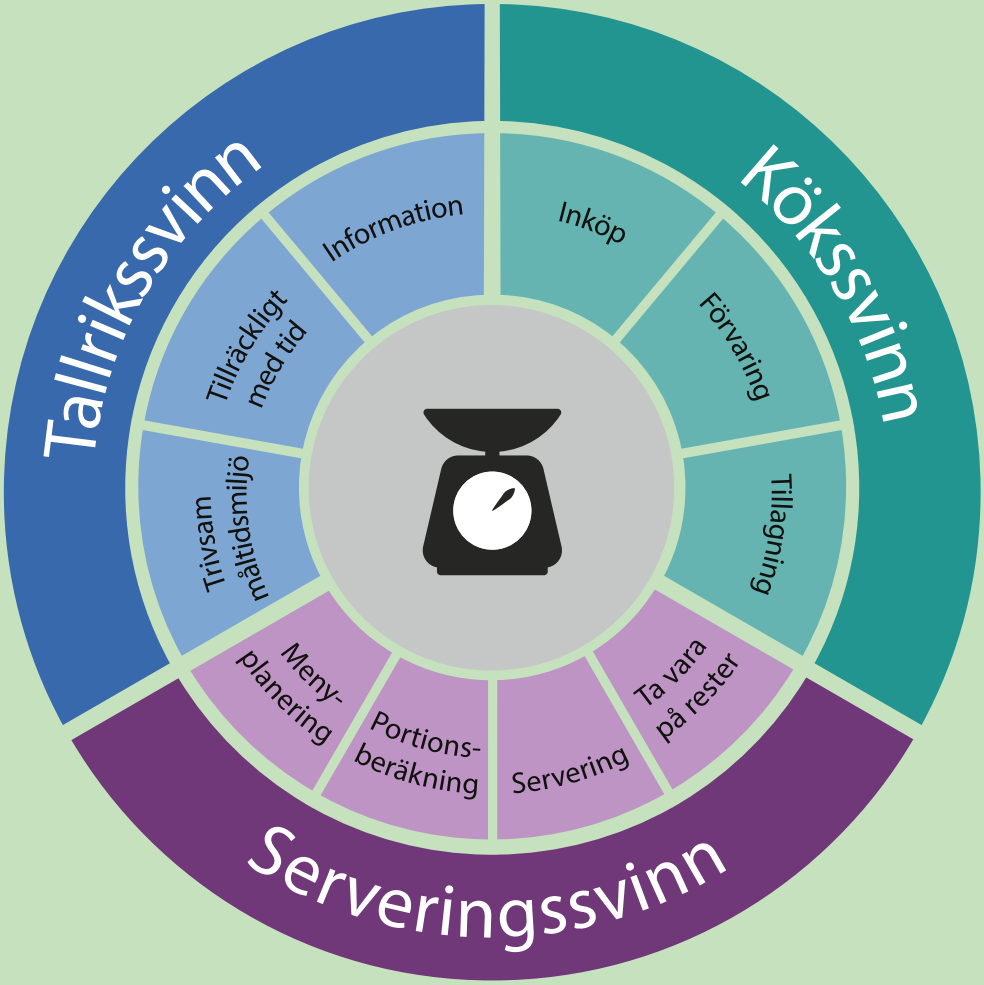
Att matsvinn uppstår i skolrestaurangen handlar oftast inte om att det lagas för mycket mat, utan om att eleverna äter för lite av maten som serveras. Det är viktigt att matsvinnsarbetet inte orsakar rädsla för att prova nya rätter eller att eleverna tar för lite mat för att vara säkra på att slippa slänga den. Det behöver finnas utrymme för att prova nya smaker och rätter. Att måltidsmiljön upplevs trevlig och lugn och att det finns tillräckligt med tid att äta bidrar till att mer mat äts upp och mindre slängs. Det övergripande ansvaret för måltidsmiljön vilar oftast på rektorn, som därmed har möjlighet att förbättra både miljön runt skolmåltiden och organiseringen av den. Ett nära samarbete mellan måltidsverksamhet och skola är därför en förutsättning för ett framgångsrikt matsvinnsarbete.

Läs mer om måltidsmiljö i avsnittet *Trivsamma måltider*.

Handbok för minskat matsvinn

Många offentliga måltidsverksamheter arbetar redan aktivt med att minska matsvinnet. För att stödja de som inte kommit lika långt finns Livsmedelsverkets *Handbok för minskat matsvinn*.

I handboken presenteras förslag på åtgärder i köken, i serveringen och för den mat som slängs från tallrikarna. Åtgärderna bygger på erfarenheter från verksamheter som har varit framgångsrika i arbetet för att minska sitt matsvinn. Nyckeln är samarbete: mellan de som lagar och ansvarar för maten, och de som är med då maten serveras och äts i skolan. Det handlar ofta om att kommunicera och involvera alla som är berörda. Måltidspersonalen kan framför allt påverka köks- och serveringssvinnet medan lärare och rektor kan påverka svinnet vid serveringen och från tallriken. Alla kan bidra till att förbättra förutsättningarna för en trivsam måltid som äts upp.

EN ÖVERGRIPANDE PROCESS FÖR MATSVINNSARBETET KAN SE UT SÅ HÄR:

1. Samla och utbilda berörd personal om varför och hur man bör arbeta för minskat matsvinn.
2. Mät matsvinnet.
3. Presentera mätresultaten.
4. Diskutera vilka åtgärder som ska genomföras. Skapa en åtgärdslista.
5. Bestäm vem i er verksamhet som ska ansvara för respektive åtgärd.
6. Skapa rutiner, bestäm vem som ansvarar för vad och informera alla berörda.
7. Följ upp och fortsätt utvecklingsarbetet.

Matsvinnshandboken finns på Livsmedelsverkets webbplats. Där finns även information om den nationella metoden för mätning av matsvinn och ett mätprotokoll för att registrera matsvinnsmätningar.

LED HEADLIGHT
Måltidsservic

BEREDSKAP FÖR DE OFFENTLIGA MÅLTIDERNA

Vår omvärld har förändrats och det gör att beredskapsfrågor har hamnat högt upp i samhällets och organisationers prioriteringar. Målet med den svenska livsmedelsberedskapen är att hela befolkningen ska ha tillgång till säker mat och säkert dricksvatten vid kris, höjd beredskap och ytterst krig. Offentlig måltidsverksamhet är utpekad som en samhällsviktig verksamhet som behöver fungera även vid svåra samhällsstörningar. Det är avgörande för hur väl samhället kan hantera olika typer av störningar.

De offentliga måltiderna spelar en viktig roll för att en stor del av Sveriges befolkning ska få den mat och det vatten de behöver. De offentliga måltiderna är också en viktig del av Sveriges beredskap genom att de gör så att den som har vårdnaden om ett barn kan fortsätta gå till sitt arbete. I kris och ytterst krig måste samhällets viktigaste funktioner fungera. Därför är det nödvändigt att i förväg planera och arbeta för ett livsmedelssystem som är motståndskraftigt mot störningar.

Sverige har ett totalförsvar som består av militärt försvar och civilt försvar. En måltidsverksamhet med en beredskap som klarar olika typer av störningar är en viktig del av det civila försvaret. För måltidsverksamheter handlar det bland annat om att säkra tillgången på livsmedel, dricksvatten, tillagningsmöjligheter och transporter.

Den civila beredskapen bygger på följande principer:

- Ansvarsprincipen – den som har ansvar för en verksamhet i normala situationer har också motsvarande ansvar vid störningar i samhället. Aktörer har ett ansvar att agera även i osäkra lägen. Den utökade ansvarsprincipen innebär att aktörerna ska stödja och samverka med varandra.
- Närhetsprincipen – samhällsstörningar ska hanteras där de inträffar och av de som är närmast berörda och ansvariga.
- Likhetsprincipen – aktörer ska inte göra större förändringar i organisationen än vad situationen kräver. Verksamheten ska under samhällsstörningar fungera som vid normala förhållanden, så långt det är möjligt.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarsmakten har tagit fram utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030. Dessa ger nya perspektiv som kommuner behöver känna till och beakta i sin beredskapsplanering.

Mer information om det svenska civila beredskapssystemet finns på Myndigheten för civilt försvars webbplats.

Beredskap för måltidsverksamheten

För att en kommun ska kunna skapa bra förutsättningar för att stärka måltidsverksamhetens beredskap behöver det perspektivet finnas med i flera delar av kommunens verksamhet. Det är viktigt att också verksamhet i fristående förskolor och skolor kan fortgå så långt det är möjligt vid höjd beredskap och ytterst krig, även om det inte finns något reglerat ansvar för enskilda huvudmän att fortsätta bedriva sin verksamhet i sådana situationer. Det innebär att om en fristående huvudman inte kan fortsätta bedriva sin verksamhet så faller ansvaret tillbaka på hemkommunen. Därför är det angeläget att kommunerna planerar för att kunna tillhandahålla utbildning och skolmåltider för kommunens samtliga skolbarn, oavsett om de är inskriva på en fristående skola eller inte.

Ett effektivt beredskapsarbete kräver ofta både finansiering, tid och kunskapsuppbyggande. Men även mindre åtgärder gör skillnad och behöver inte vara dyra eller ta lång tid att genomföra. Verksamheter kan exempelvis förbereda sig genom att kartlägga samarbetsaktörer, skapa nätverk, identifiera sårbarheter och återkommande diskutera möjliga scenarier och hur man kan hantera dessa.

Beredskap för måltidsverksamhet berör flera verksamhetsområden

Måltidsverksamhet är komplex, sårbar och beroende av flera viktiga resurser som till exempel el, dricksvatten, personal, utrustning, ändamålsenliga lokaler, IT och tillgång till livsmedel. För att säkra de offentliga måltiderna även vid störningar behöver arbetet ske med hjälp av eller tillsammans med andra verksamhetsområden. Det kan inte vara något som enbart engagerar den egna förvaltningen och nämnden.

Förutom medarbetare i måltidsverksamheten behöver förvaltningar som har huvudansvar för individer, som socialförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen, också bli involverade. Även andra verksamheter som arbetar med samhällsplanering, till exempel säkerhet- och beredskapsorganisationen, miljöförvaltningen, dricksvattenproducenter, kommunikationsavdelningen och krisledningsfunktionen, behöver tas med i arbetet. Det kan även vara relevant att tänka utanför den egna organisationen och prata med närliggande kommuner, regioner eller företag om hur man kan samarbeta. Ta hjälp av beredskapssamordnare för att identifiera andra relevanta verksamheter och intressenter som behöver involveras i beredskapsarbetet.

Kontinuitetshantering – att ha en plan B

Det kan vara utmanande att hålla i gång den ordinarie måltidsverksamheten under en störning. Därför är det viktigt att vara förberedd för olika typer av händelser. Beredskapsarbetet ska bidra till att kommunen kan fortsätta sina viktiga uppdrag även vid samhällskriser, höjd beredskap och i värsta fall krig. Ett förebyggande arbete med kontinuitetshantering för måltidsverksamheten fokuserar på att kunna upprätthålla verksamheten på en acceptabel nivå oavsett störning.

Kontinuitetsarbetet ökar medvetenheten om sårbarheter och risker och är en förutsättning för att kunna ta fram reservplaner för olika händelser och scenarier. Det kan kännas svårt att i förväg ta fram specifika rutiner för en krissituation. Men genom att planera för kris och ytterst krig kan startsträckan för en omställning bli kortare och konsekvenserna av en störning lindras. Att öva och testa sina framtagna planer är ett bra sätt för att se hur de skulle fungera i verkligheten, vad som behöver förbättras samt för att se till att alla i organisationen blir involverade i arbetet.

Ta steg mot en stärkt beredskap

Arbetet med att stärka beredskapen för måltidsverksamheten ser olika ut i olika kommuner. Det kan finnas centrala beslut om ett uppdrag, eller så saknas det sådana och det är upp till måltidsorganisationen att på egen hand sätta inriktningen och forma uppdraget. Oavsett om det finns ett beslutat uppdrag eller inte kan man alltid börja i det lilla – exempelvis genom att se över kontaktlistor, gå med i befintliga nätverk eller starta nytt, ta fram krismenyer och utbilda personal om krisberedskap och involvera dem i beredskapsarbetet. Att öva, utifrån scenarier eller genom att testa sina framtagna planer, är andra sätt att ta steg mot en stärkt beredskap.

Livsmedelsverket har tagit fram *Beredskapshandbok för offentliga måltider* för att stödja måltidsorganisationer i deras arbete med beredskap för måltiderna. Handboken vänder sig framför allt till chefer för måltidsorganisationer och med hjälp av vägledning, andras erfarenheter, mallar och checklistor ger den stöd i arbetet med att ta fram egna beredskapsplaner för måltidsverksamheten. Livsmedelsverket har även tagit fram annat stödmaterial, kopplat till handboken, som kan underlätta i arbetet.

Beredskap och hållbarhet är förenligt

Beredskapsarbetet ska skapa förutsättningar för kommunerna att fortsätta att servera offentliga måltider, även i kris, höjd beredskap och ytterst krig. Det arbetet kan organiseras på ett sätt som skapar flera mervärden och även är bra för miljön och för det lokala näringslivet.

De offentliga måltiderna har en viktig roll i omställningen till ett mer hållbart livsmedelssystem. Måltiderna i skolan, som utgör den största delen av de offentliga måltiderna, kan stödja utvecklingen av ett livsmedelssystem som är motståndskraftigt mot störningar samtidigt som matens negativa påverkan på miljön kan minska. Därför är det viktigt att ha både ett hållbarhets- och ett beredskapsperspektiv i det strategiska arbetet med att utveckla måltiderna i skolan.

Livsmedelsberedskap och hållbarhetsomställning kan och bör integreras för att säkerställa att investeringar inom båda dessa områden förstärker varandra, snarare än motverkar varandra. Forskning[25] pekar på att samhället bör nyttja hållbarhetsomställningen till att bygga beredskap och samtidigt uppnå ett mer resilient, eller motståndskraftigt, livsmedelssystem som blir mindre sårbart och bättre rustat för framtida kriser och störningar.

Nedan är exempel på åtgärder som bidrar till ett mer motståndskraftigt livsmedelssystem:

25 Mistra Food Futures, *Policy brief – Improved preparedness with respect to food can be achieved through sustainable and resilient food systems – examples from Sweden*, 2024.

- Att övergå till att använda vegetabilier som kan produceras i Sverige på ett hållbart sätt och som går att lagra länge. Det är exempelvis spannmålsprodukter, baljväxter, grova grönsaker och rapsolja. Samtidigt kan den typen av livsmedel gynna både hälsa och miljö.
- Att öka andelen svenskt kött från djur med lägre behov av externa resurser, som foder och el. Det är bra ur ett miljöperspektiv och kan också vara bra ur beredskapsperspektiv. Exempel är kött från djur som betat naturbetesmarker i Sverige eller viltkött.

För att bygga upp mer motståndskraftiga leveranskedjor så att livsmedel är tillgängliga när de behövs kan en strategi vara att, utöver avtalen med större grossister, möjliggöra avtal med fler lokala, mindre företag. Genom att föra en aktiv dialog med lokala leverantörer och anpassa krav i upphandlingen utifrån kunskap om vad leverantörerna kan leverera kan kommunerna öka beredskapen i regionen, samtidigt som livsmedelsproducenterna får bättre förutsättningar för sina verksamheter.

Läs mer om miljösmarta måltider i avsnittet *Miljösmarta måltider.*

Läs mer om upphandling och hur man kan ha med ett beredskapsperspektiv i sitt upphandlingsarbete i avsnittet *Upphandling*.

BEREDSKAP FÖR DE OFFENTLIGA MÅLTIDERNA

UPPHANDLING – ETT VIKTIGT VERKTYG

Varje dag serveras drygt tre miljoner måltider inom offentlig sektor. Vad som köps in och serveras har därför stor betydelse för såväl matgästernas hälsa som miljön, djuren och producenterna. Genom att arbeta strategiskt med upphandling kan måltidsverksamheten bidra till kommunernas mål om ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

Målet med inköp av livsmedel och måltidstjänster i skolan är att servera goda, näringsriktiga och hållbara måltider. Upphandling kan vara ett effektivt verktyg för att uppnå de målen. För måltidsverksamheten handlar det om att göra inköp utifrån verksamhetens förutsättningar och behov, och samtidigt ta hänsyn till politiska mål och ambitioner. Att öka andelen livsmedel som ger positiv påverkan på miljön och minska andelen med negativ miljöpåverkan bidrar bland annat till att nå

- FN:s hållbarhetmål i Agenda 2030
- de nationella miljömålen
- målen i den nationella livsmedelsstrategin
- kommunernas egna miljömål.

Men det finns även andra aspekter som man kan ta hänsyn till i en upphandling, till exempel beredskap och hälsa. En upphandlande organisation har stor frihet att definiera och bestämma bland annat vad som ska upphandlas, vilka kriterier som ska vara uppfyllda och vilka mervärden som ska premieras, så länge det finns en koppling till föremålet för upphandlingen och att de grundläggande principerna för upphandling följs.

På Upphandlingsmyndighetens webbplats finns omfattande stöd för upphandling och inköp, exempelvis i form av hållbarhetskriterier. De är avstämda mot upphandlingslagarna, rådande praxis på upphandlingsområdet och de praktiska förutsättningar som gäller för offentlig upphandling. Kriterierna kan användas för att ta hänsyn till miljö, djurskydd och sociala villkor.

Krav om näringsriktighet kan formuleras med inspiration från kriterierna för Nyckelhålet. Eftersom *Nyckelhålsmärkt* inte preciserar vilka faktiska egenskaper som efterfrågas behöver dessa skrivas tydligt så att det blir enklare för leverantören att förstå vad som efterfrågas. Reglerna för Nyckelhålet handlar om salt, socker, fibrer, fullkorn och fett. Eftersom olika livsmedelsgrupper innehåller olika sorters näring och i olika mängd, skiljer sig kriterierna åt för varje grupp. På Livsmedelsverkets webbplats finns förenklad information om vad som gäller för de olika grupperna.

Det är viktigt att de krav som ställs är relevanta och proportionerliga i förhållande till syftet med upphandlingen. Alltför långtgående krav kan begränsa konkurrensen på marknaden och leda till onödigt höga kostnader. Det är också viktigt att endast ställa krav som verksamheten avser att följa upp.

Tillsammans med företag och grossister har branschföreningen Kost & Näring tagit fram en överenskommelse i syfte att etablera praxis på centrala områden inom den offentliga livsmedelsupphandlingen. Överenskommelsen innehåller bland annat principer om att inte ställa krav på längre hållbarhetstid än nödvändigt, eftersom dessa krav i många fall driver matsvinn. Läs mer om hållbarhetstider och branschöverenskommelsen på Kost & Närings webbplats.

Inköp av närproducerade livsmedel

Många kommuner har lokalt beslutade mål om att öka andelen lokal- eller närproducerade livsmedel i de offentliga köken. Enligt lagen om offentlig upphandling (LOU), är det inte tillåtet att ställa krav på ett specifikt ursprung. Det är inte heller tillåtet att gynna en enskild näringsidkare enligt kommunallagen. Det finns dock många andra möjligheter att skapa förutsättningar för lokala råvaror i offentliga kök.

För att fler lokala, mindre företag ska få möjlighet att konkurrera om den offentliga affären finns det några viktiga punkter att tänka på:

- **Fokus på behov**
  Fokusera på vilka behov upphandlingen ska lösa i stället för att fokusera på detaljkrav i upphandlingsdokumenten. Då kan nya lösningar växa fram, till exempel nya produkter eller samarbeten.
- **Kartlägg marknaden och för dialog**
  Kartlägg leverantörerna på marknaden och för dialog med både större och mindre leverantörer i närområdet. De har kunskap om utbud och förutsättningar, vad som kan levereras och på vilket sätt.
- **Dela upp**
  Bryt ut de livsmedelsgrupper där det finns lokala producenter av exempelvis ägg, potatis, färskt bröd och färsk fisk. Grossistupphandlingen kan sedan täcka de delar som blir kvar, exempelvis fryst kött och kyckling, kryddor, mjöl, pasta och konserver.
- **Anpassa kraven**
  Formulera krav på produkternas kvalitet och egenskaper, utifrån utbud och leverantörer. För att till exempel upphandla närfångad fisk kan egenskaper som hel, filead eller tärnad beskrivas, förutom exempelvis miljömärkning.
- **Våga utmana**
  Tänk nytt och våga utmana traditionella upphandlingsförfaranden, utvärderingsmodeller och avtalsvillkor. Dynamiska inköpssystem (DIS) är ett exempel på en helt elektronisk metod för upphandling, som kan öka möjligheterna att upphandla lokala leverantörer med säsongsvaror och begränsade volymer.

Det finns ingen officiell definition av hur nära konsumenten en livsmedelsprodukt ska vara producerad för att kallas lokal- eller närproducerad. Det är därför upp till den upphandlande organisationen att själv ta fram en sådan definition, exempelvis för att kunna följa upp ett mål om andel närproducerat. Vilken definition som kan bli aktuell varierar mycket beroende på var i landet upphandlingen sker och hur marknaden och förutsättningarna ser ut just där. Observera att LOU inte tillåter svenskproducerat som krav av konkurrensskäl. Däremot kan andra krav anges som möter verksamhetens behov.

Upphandling av livsmedel utifrån ett beredskapsperspektiv

Tillgång till livsmedel är en förutsättning för att måltidsverksamheten ska kunna servera måltider. Samtidigt finns det flera risker som kan hota tillgången till livsmedel vid en kris, exempelvis brist på varor, IT-störningar eller logistikproblem.

Vid upphandling av livsmedel bör därför beredskapsperspektivet integreras i hela inköpsprocessen – från förberedelse och kravställning, till genomförande och förvaltning av avtalet. Flera funktioner kan behöva bli involverade, exempelvis upphandlingsansvariga, verksamhetsansvariga och beredskapsfunktioner. På så sätt kan man få en helhetsbild över vilka sårbarheter som finns och identifiera hur beredskapen kan stärkas.

Det är viktigt att ha en dialog med leverantörer, både för förvaltningen av befintliga avtal och inför att en ny upphandling ska genomföras. Genom att löpande kartlägga sårbarheter kan krisberedskapen förbättras.

Mer information finns i *Beredskapshandbok för offentliga måltider* som finns på Livsmedelsverkets webbplats.

På Upphandlingsmyndighetens webbplats finns mer information om upphandling.

UPPHANDLING – ETT VIKTIGT VERKTYG

DOKUMENT SOM STYR MÅLTIDSVERKSAMHETEN

Lagstiftning, ansvarsfördelning och uppföljning

Det finns flera regelverk som reglerar måltiderna i skolan. Livsmedelslagstiftningen, skollagen och barnkonventionen är några av de regelverk den som är ansvarig behöver känna till.

Livsmedelslagstiftningen syftar till att maten som serveras ska vara säker och att ingen ska bli lurad av maten. Regelverket ställer krav på alla som hanterar livsmedel i hela kedjan från jord till bord.

Skollagen ställer krav på att skolmåltiderna i den obligatoriska skolan ska vara både kostnadsfria för eleverna och näringsriktiga.

De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i de två regelverken uppfylls benämns livsmedelsföretagare i livsmedelslagstiftningen och huvudman i skollagstiftningen. Kommunen eller den enskilda huvudmannen anpassar ansvarsfördelningen efter sin organisation. Det är viktigt att det finns en tydlig ansvars- och arbetsfördelning för måltiderna i skolan, oavsett om det handlar om en fristående eller kommunal skola.

Livsmedelsföretagaren/huvudmannen kan delegera uppgifter men har alltid ansvar för att följa upp att verksamheten bedrivs i enlighet med bestämmelserna. Den som har fått uppdraget delegerat till sig ska veta om det samt ha mandat, kunskaper och resurser att sköta uppdraget. Det är viktigt att resultat från uppföljningar av måltidsverksamheten återkopplas till ansvarig nämnd eller styrelse.

Livsmedelslagstiftningen – säkerhet, redlighet och spårbarhet i livsmedelshanteringen

De mest grundläggande förordningarna för verksamheter som berör måltider i skolan är Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien.

Dessa syftar till att säkerställa en hög skyddsnivå för människors hälsa och konsumenternas intressen när det gäller livsmedel. Säkerhet, redlighet (det vill säga att ingen ska bli lurad), samt spårbarhet är grundläggande begrepp i lagstiftningen. Det finns ytterligare EU-gemensam och nationell lagstiftning som reglerar andra områden närmare, till exempel om märkning och information och om dricksvatten.

I artikel 3 i förordning (EG) nr 178/2002 finns följande definitioner:

- Livsmedelsföretag: varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med alla stadier i produktions-, bearbetnings- och distributionskedjan av livsmedel.
- Livsmedelsföretagare: de fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i det livsmedelsföretag de driver.

DOKUMENT SOM STYR MÅLTIDSVERKSAMHETEN

I artikel 2.1 i förordning (EG) 852/2004 om livsmedelshygien finns följande definition:

- Anläggning: varje enhet i ett livsmedelsföretag.

För en kommunal verksamhet innebär detta att en kommun, genom ansvarig nämnd, är livsmedelsföretagare och därmed ansvarig för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls. Köket i en förskola, grundskola, gymnasieskola och fritidshem är exempel på en enhet i ett livsmedelsföretag, det vill säga en livsmedelsanläggning.

För den fristående skolan är det aktiebolaget, handelsbolaget eller den enskilde näringsidkaren som är livsmedelsföretagare. I de fall livsmedelsverksamheten upphandlats från en entreprenör är det ofta entreprenören som är livsmedelsföretagaren. Livsmedelsföretagaren ska göra en anmälan om registrering till kontrollmyndigheten (miljö- och hälsoskyddsnämnden eller motsvarande i kommunen).

Varje anläggning ska ha ett hanteringssystem för livsmedelssäkerhet baserat på faror och risker i verksamheten. Det ska vara anpassat till verksamhetens art och omfattning och beskriva vad som görs för att uppfylla lagstiftningens krav. Det kan vara rutiner och kontroller för att säkerställa god hygien, spårbarhet och HACCP-baserade förfaranden. I ansvaret ingår också att se till att personalen har de kunskaper och den kompetens som krävs för att utföra arbetet på ett säkert sätt. Vilken typ och nivå på kompetens som krävs är inte specificerat i regelverket utan bedöms utifrån verksamhet och arbetsuppgifter. Kontrollmyndighetens livsmedelsinspektörer kontrollerar att livsmedelslagstiftningen följs.

Läs mer på Livsmedelsverkets webbplats.

Skollagstiftningen

Enligt 1 kap. 4 § andra stycket skollagen (2010:800) ska hänsyn tas i utbildningen till elevers olika behov. Elever ska få stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. Skolan ska sträva efter att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Av 1 kap. 10 § skollagen framgår att i all verksamhet som lyder under skollagen ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år. Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. I förarbetena till skollagen anges att barns och elevers inflytande till exempel rör matsalen och därmed också måltiderna[26].

Enligt 1 kap. 5 § skollagen ska utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

I skollagen ställs krav på att måltiderna i de obligatoriska skolformerna ska vara kostnadsfria och näringsriktiga[27]. Lagkravet gäller skolor med såväl offentliga som enskilda huvudmän. Tillsynsmyndighet är Skolinspektionen.

Skollagen innehåller ingen precisering av begreppet näringsriktig. I skollagens förarbeten framhålls dock att de svenska näringsrekommendationerna bör vara en utgångspunkt vid bedömningen av vad som är en näringsriktig måltid samt att "... det kan

26 Prop. 2009/10:165 sid 312.

27 9 kap. 8 § (förskoleklassen) 10 kap. 10 § (grundskolan), 11 kap. 13 § (anpassade grundskolan), 12 kap. 10 § (specialskolan), 13 kap. 10 § (sameskolan).

anses som en del av läroplanens intentioner att eleverna får tillgång till varierad och näringsriktig mat och äta lunch tillsammans med andra elever och vuxna".[28]

Utbildningen i fritidshemmet ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov[29]. Verksamheten ska präglas av omsorg om individen[30]. Notera att i fråga om fritidshemmet regleras måltider inte i skollagen eller anslutande författningar. Av förarbetena framgår dock att elevens utveckling ska ses som en helhet där pedagogik och omsorg integreras. I begreppet omsorg ingår även att eleverna serveras varierade och näringsriktiga måltider[31].

Systematiskt kvalitetsarbete

Skolmåltiden är att betrakta som en del av utbildningen[32]. Det innebär att skollagens bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete även ska tillämpas i fråga om skolmåltiden. Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera och följa upp utbildningen, analysera orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomföra insatser i syfte att utveckla utbildningen[33]. Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras[34]. En näringsberäkning eller annan tillförlitlig näringsbedömning av den serverade maten bör därför utgöra en del i såväl planering, genomförande som uppföljning av skolmåltidens kvalitet. Det finns även goda skäl för skolan att inkludera en beskrivning av skolans arbete med skolmåltiderna som en del i kvalitetsarbetet.

Läroplanerna för de obligatoriska skolformerna

Av läroplanerna för de obligatoriska skolformerna[35] finns likalydande mål som anger att eleven efter genomgången utbildning i den angivna skolformen "har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället". Skolmåltiderna kan utgöra ett värdefullt pedagogiskt verktyg i skolans uppdrag kring livsstil, miljö och hälsa. Skolmåltiden är också en del i skolans sociala fostran då den ger tid för samtal om värdegrunder, normer, möjlighet att upptäcka tendenser till utanförskap och elever som inte mår bra.

I läroplanerna anges även att det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Skolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga. Måltiderna kan med fördel användas för att skapa en nyfikenhet för möten mellan olika matkulturer, traditioner och vanor.

Barnkonventionen

Sedan 2020 är barnkonventionen svensk lag. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar och fyra av dem är så kallade grundprinciper, som speglar konventionens syn på barn. Artikel 3 är dessutom en central princip och man brukar säga att resten av artiklarna ska ses i ljuset av denna. Artikel 3 handlar om att barns bästa i första hand ska beaktas när beslut fattas eller åtgärder genomförs som påverkar barn. Grundartiklarna är:

28 Prop. 2009/10:165, sid 374.

29 14 kap. 2 § skollagen.

30 Lgr 22, del 1 och 4.

31 Prop. 2009/10:165 s. 404.

32 Prop. 2009/10:165 s. 633 samt prop. 2021/22:156 s. 34 f.

33 4 kap. 3 § skollagen.

34 4 kap. 6 § skollagen.

35 3 Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för anpassade grundskolan (Lgra22) förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lspec22) och förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet (Lsam22).

2 - alla barn är lika värda och har samma rättigheter

3 - barnets bästa ska beaktas i alla beslut som rör barn

6 - barns rätt till liv, överlevnad och utveckling

12 - alla barn har rätt att uttrycka sin åsikt och vuxna ska lyssna och beakta (efter ålder och mognad).

Alla barn och ungdomar upp till 18 års ålder har samma rättigheter, till exempel: att leva och utvecklas, växa upp i trygghet, skyddas mot övergrepp och respekteras för vad de tycker och tänker. Barn har också rätt att få näringsrika livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten, samt undervisning om näringslära (artikel 24, 2 c och e).

Sedan 2010 finns Strategi för att stärka barnets rättigheter[36] som syftar till att stärka barnets rättigheter i Sverige. Strategin, som godkänts av riksdagen, består av ett antal principer som uttrycker grundläggande förutsättningar för att stärka barnets rättigheter i Sverige:

- All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.
- Barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang.
- Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem.
- Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken.
- Föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och erbjudas stöd i sitt föräldraskap.
- Beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.
- Aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan.
- Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor ska ligga till grund för beslut och prioriteringar som rör barn.
- Beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv.

Lagen om offentlig upphandling

Offentlig upphandling är en lagreglerad process som syftar till att främja fri rörlighet för varor och tjänster inom EU samt att säkerställa effektiv användning av skattemedel. Den regleras av lagen om offentlig upphandling (LOU), som bygger på EU-direktiv. Lagen gäller för upphandling av varor, tjänster och byggentreprenader, med vissa undantag. LOU omfattar upphandlande myndigheter, det vill säga statliga eller kommunala myndigheter.

Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering som har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Utbildningsanordnaren ska inom ramen för verksamheten bedriva ett förebyggande och främjande arbete för att motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter. Mer information finns på Diskrimineringsombudsmannens webbplats.

Särskilda önskemål kopplade till politiska åskådningar, etiska eller filosofiska värderingar eller livsstilsdieter omfattas inte av diskrimineringslagen. Därför finns det ingen skyldighet att tillmötesgå sådana önskemål, utan det är i dessa fall upp till kommunen eller den enskilda huvudmannen att ta beslut om vilka önskemål man har resurser att tillgodose. Livsmedelsverket rekommenderar att varje kommun och/eller skola, utifrån verksamhetens förutsättningar, beslutar hur långt och på vilket sätt man har möjlighet att tillmötesgå enskilda önskemål - utöver vad som är reglerat i lagstiftning.

36 Prop. 2009/10:23.

Ur näringssynpunkt bedömer Livsmedelsverket att en väl sammansatt vegetarisk måltid är en fullgod måltid, då näringsrekommendationerna kan uppfyllas även i en sådan. Dialog med elev och vårdnadshavare ger en bra grund för hur anpassningarna ska göras.

Arbetsmiljölagen

Skolrestaurangen är en del av skolan och både elevers och vuxnas arbetsmiljö. Kraven på en god arbetsmiljö regleras i arbetsmiljölagstiftningen. Lagen syftar till att förebygga ohälsa, olyckor och att skapa en god arbetsmiljö genom att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Arbetsmiljölagen kan bli aktuell både när det gäller den fysiska och den psykosociala arbetsmiljön vid måltiderna. Om något går fel i hanteringen av exempelvis specialkost kan det regleras både i arbetsmiljölagstiftningen och i livsmedelslagstiftningen. Det är huvudmannen som ansvarar för elevernas och medarbetarnas arbetsmiljö men ansvaret är ofta i praktiken delegerat till chefen för verksamheten, exempelvis rektor. Arbetsmiljöansvaret för måltidspersonalen vilar på närmaste chef med delegerat arbetsmiljöansvar, exempelvis måltidschef.

Lokala styrdokument

Kommunen eller skolan kan fatta beslut om styrdokument på området mat och hälsa. Viktiga dokument i detta sammanhang kan vara exempelvis en folkhälsoplan eller måltidspolicy. Det är många som berörs av de frågor som gäller maten i skolan. Därför måste nedanstående planer och program anpassas till den egna organisationen.

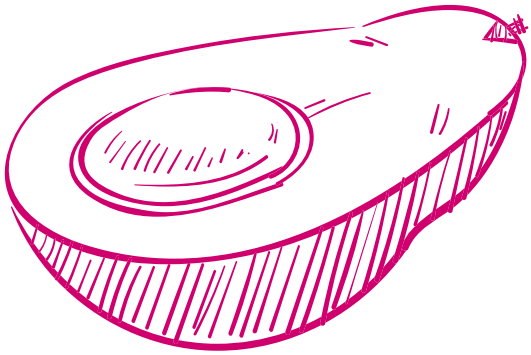
Folkhälsoplan och måltidspolitiskt program

De flesta kommuner beskriver sina folkhälsomål i en långsiktig folkhälsoplan som vanligtvis bygger på den nationella folkhälsopolitik som riksdagen har antagit.

Det övergripande folkhälsomålet i Sverige är att samhället ska skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. För matens del gäller folkhälsopropositionens målområde 10: bra matvanor och säkra livsmedel. En viktig förutsättning för att målet ska nås är att många aktörer bidrar i det arbetet. Många kommuner har ett måltidspolitiskt program eller en måltidspolicy som redskap i arbetet för målområde 10.

Det måltidspolitiska programmet kan också omfatta kommunens beslut gällande regeringens mål och inriktning för ekologisk produktion och konsumtion, samt åtgärder för att minska matsvinnet och måltidernas miljöpåverkan.

Förutom att komma fram till mål och ambitioner i kommunerna är det viktigt att tydliggöra ansvarsområden och ta fram en plan för uppföljning. En måltidspolicy kan tydliggöra målsättningarna inom områden som måltidskvalitet (till exempel näringsriktig, miljösmart, säker, god, trivsam och integrerad) och organisation (kompetens, mandat, ansvarsfördelning).

FÖRDJUPNING

Andersen, S. S., Baarts, C. & Holm, L. 2017. *Contrasting approaches to food education and school meals*. Food, Culture & Society.

Folkhälsomyndigheten. *Sveriges folkhälsomål*.

Frödén, S. 2023. *Skolmåltiden som en integrerad del av ämnesundervisningen. Læring gennem mad og måltider i grundskolen: Teori og praksis fra Danmark, Sverige og Norge*. Cappelen Damm Forskning.

Jordbruksverket. 2016. *Svenska mervärden – kunskapsunderlag om mervärden inom svensk kött- och mjölkproduktion.*

Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Naturvårdsverket, 2025. *Fler gör mer: Handlingsplan för minskat matsvinn 2030*.

Livsmedelsverket. 2013. *Miljöpåverkan från animalieprodukter – kött, mjölk och ägg.*

Livsmedelsverket. 2018. *Riksmaten ungdom 2016–17: Så äter ungdomar i Sverige, del 1. Livsmedelskonsumtion bland ungdomar i åk 5, åk 8 och åk 2 på gymnasiet.*

Livsmedelsverket. 2018. *Riksmaten ungdom 2016–17: Så äter ungdomar i Sverige, del 2. Näringsintag och näringsstatus bland ungdomar i åk 5, åk 8 och åk 2 på gymnasiet.*

Livsmedelsverket. 2023. *Referensvärden för energi och näringsämnen – en sammanfattning av de nordiska näringsrekommendationerna (NNR 2023).*

Livsmedelsverket. Frödén, S., Olsson, C. och Waling, M. 2024. *Sociala, fysiska och pedagogiska aspekter av skolmåltiden.*

Livsmedelsverket. Edwall Löfvenborg J, Sellberg F. 2024. 2024. *Tid för skollunch: Hur lång tid behöver eleverna vid matbordet?*

Livsmedelsverket. Moraeus L & Patterson E. 2024. L 2024 nr 13: *Vegetabiliska ersättningsprodukter för kött – järninnehåll och biotillgänglighet.*

Livsmedelsverket. Morris Z. & Schäfer Elinder L. 2024. *Betydelsen av skollunchens bidrag av näring och energi för elevers livsmedelskonsumtion, skolprestation och livskvalitet.*

Livsmedelsverket. 2025. *Livsmedelsverkets generella kostråd för den vuxna befolkningen. Hanteringsrapport.*

Livsmedelsverket. 2025. *Nationella riktlinjer för måltider i skolan. Hanteringsrapport*

Livsmedelsverket. Quetel, A-K. 2013. *Bedömning och dokumentation av näringsriktiga skolluncher. Hanteringsrapport.*

Livsmedelsverket. Sepp, H., Höijer, K. & Wendin, K. 2016. *Barns matvanor ur ett sensoriskt och pedagogiskt perspektiv – en litteraturgenomgång.*

Mistra Food Futures. 2024. *Policy brief – Improved preparedness with respect to food can be achieved through sustainable and resilient food systems – examples from Sweden.*

Myndighetens för samhällsskydd och beredskap & Försvarsmakten. 2025. *Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030*.

Naturvårdsverket. *Sveriges miljömål.*

Nordiska ministerrådet. 2023. *Nordic Nutrition Recommendations 2023.*

Regeringskansliet. 2025. *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.*

SKR. *Vårdförlopp om IgE-förmedlad matallergi.*

Unicef. 2024. *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*.

VÄGLEDNINGAR, HANDBÖCKER OCH PRAKTISKA VERKTYG

Arbetsmiljöverket. 2025. *Inomhusmiljön ska främja god arbetsmiljö och god hälsa.*

Barnombudsmannen. 2021. *Unga direkt: Ett sätt att lyssna på barn*.

Boverket. 2025. *Ljud, ljus och luft för en hälsosam inomhusmiljö i förskola och skola*.

Frisk mat. *En digital mötesplats med recept, tips och inspiration för offentliga måltidsverksamheter.*

Karolinska Institutet. 2024. *En frisk skolstart*.

Kost & Näring. 2023. *Kost & Närings nationella rekommendationer för hantering av specialkost och anpassade måltider i förskola och skola.*

Kost & Näring. 2025. *Branschöverenskommelse. Upphandling av livsmedel.*

Livsmedelsverket, 2020. *Handbok för minskat matsvinn – för verksamheter inom vård, skola och omsorg.*

Livsmedelsverket. 2022. *Beredskapshandbok för offentliga måltider.*

Måltid Sverige. *Handbok för schemalagda måltider*.

Socialstyrelsen. *Kunskapsguiden – ger metodstöd i att föra samtal med barn.*

Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Studiepaket NPF*.

Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Måltidsmiljö för barn och elever med NPF*.

Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Fyrfältaren – verktyg för kartläggning och planering av insatser*.

Unicef. 2021. *Handbok för barns delaktighet och inflytande*.

Utbildningsrådet för hotell och restauranger (UHR). *Validering av kockar i offentliga kök*.

Världsnaturfonden WWF. *One Planet Plate*.

Projektgrupp
Cafeteria
SCRUMMY
Flapjacks

Nationella riktlinjer för måltider i skolan är avsedda som övergripande stöd för styrning och ledning av arbetet med bra skolmåltider som bidrar till elevernas hälsa och lärande. Skolmåltiderna är en del av utbildningen, därför behöver skolverksamheten och måltidsverksamheten ta gemensamt ansvar för och samarbeta kring måltiderna.

LIVSMEDELSVERKET

Box 622
751 26 Uppsala

Telefon: 018-17 55 00
E-post: livsmedelsverket@slv.se

www.livsmedelsverket.se

Livsmedelsverket

Motion till Umeå kommunfullmäktige

Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling

För att öka livsmedelsproduktionen i Sverige krävs en starkare efterfrågan på svenska livsmedel. Här har kommunen en viktig och aktiv roll att spela. När Umeå kommun köper in mer närproducerade livsmedel stärks det lokala näringslivet, samtidigt som det bidrar till att hålla landsbygden levande.

Lokala livsmedelskedjor är dessutom av stor betydelse för kommunens och landets beredskap. Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel uppgår i dag till omkring 50 procent, vilket är lågt. En högre självförsörjningsgrad skulle göra Sverige mer robust och bättre rustat att hantera olika typer av kriser.

Ur ett klimat- och miljöperspektiv är det också angeläget att öka produktionen av svenskproducerade livsmedel. Svenskt jordbruk kännetecknas av god djuromsorg, låg antibiotikaanvändning och generellt sett lägre miljöpåverkan än jordbruk i många andra länder. En ökad produktion av livsmedel i Sverige skulle därmed gynna klimatet, landsbygden och djurvälfärden.

I november fattade tekniska nämnden beslut om att ta bort den tidigare prioriteringen där Umeå kommun i första hand skulle köpa in närproducerade livsmedel framför ekologiska. Detta är ett felaktigt vägval. Ekologisk produktion kräver större markarealer än konventionell produktion, vilket motverkar ambitionen att öka livsmedelsproduktionen. Forskning visar dessutom att klimatpåverkan från ekologiska livsmedel i många fall är jämförbar med den från konventionellt producerade livsmedel. Mot denna bakgrund bör kommunens målsättning om inköp av ekologiska livsmedel tas bort.

Kött- och mjölkprodukter som serveras i kommunens skolor och äldreboenden ska vara närproducerade. Det gynnar både kvaliteten på maten och det lokala lantbruket. Kommunens fokus bör ligga på närproducerade livsmedel – inte på ekologiska.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att kommunfullmäktige beslutar:

Att återinföra en tydlig prioritering av närproducerade livsmedel i Umeå kommuns livsmedelsupphandling

Att kommunens mål om inköp av ekologiska livsmedel tas bort

Att införa ett mål om att kött- och mjölkprodukter som serveras inom kommunens verksamheter ska vara 100 procent närproducerade.

Umeå 2026-01-22

Stefan Nordström, kommunfullmäktigeledamot (M)

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

§ 153

Diarienr: KS-2026/00189

Motion 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling: Stefan Nordström (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att-sats 1 och 3 ska besvaras med hänvisning till de skärpta kraven på kommuners och regioners beredskap som föreslagits utifrån ny beredskapslag, samt det arbete som tekniska nämnden redan bedriver, och i övrigt avslag på att-sats 2.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Motion har inkommit från Stefan Nordström (M) att kommunfullmäktige ska besluta:

- att återinföra en tydlig prioritering av närproducerade livsmedel i Umeå kommuns livsmedelsupphandling.
- att kommunens mål om inköp av ekologiska livsmedel tas bort.
- att införa ett mål om att kött- och mjölkprodukter som serveras inom kommunens verksamheteter ska vara 100 procent närproducerade.

Tekniska nämnden har yttrat sig över motionen och framhåller att prioritera svenskt och ekologiskt är förenligt med nationell livsmedelsstrategi, upphandlingslagstiftning och kommunens ansvar för

hållbarhet och beredskap. Närproducerat kan vara positivt där det är möjligt, men saknar definition, uppföljningsbarhet och rättslig grund för att vara ett överordnat mål. Även om Umeå kommun mäter inköpt i svenskt och ekologiskt så prioriteras närproducerade livsmedel när det finns. Men det är inte ett eget mätetal. Därför föreslår tekniska nämnden att motionen avslås.

Beslutsunderlag

- Motion till Umeå kommunfullmäktige 260122. Bilaga.
- Riktlinjer-for-maltider-i-skolan. Bilaga.
- Livsmedelsstrategin-2.0. Bilaga
- Yttrande motion nr. 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling (Diarienr: TN-2026/00437). Bilaga

Beredningsansvarig

Maria Eriksson, vik. miljöstrateg.

Planeringsutskottets beslutsordning

Tjänsteskrivelsens förslag

Avslag till motionen

Yrkanden

Janet Ågren (S) för Socialdemokraterna och Ellen Ström (V), yrkar på att-sats 1 och 3 ska besvaras med hänvisning till de skärpta kraven på kommuners och regioners beredskap som föreslagits utifrån ny beredskapslag, samt det arbete som tekniska nämnden redan bedriver, och i övrigt avslag på att-sats 2.
Anders Ågren (M) för Moderaterna och Mattias Larsson (C) – bifall till motionen

Propositionsordning som godkänns

Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att Planeringsutskottet beslutar enligt Janet Ågren med fleras yrkande.

Reservation: Anders Ågren och Ulrik Berg reserverar sig mot beslutet med hänvisning till eget yrkande.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

Yrkanden
Hans Lindberg (S) – Bifall till planeringsutskottets förslag (att-satserna 1 och 3 besvarad och att-sats 2 avslag).

Anders Ågren (M), Lars Forsgren (SD), Mattias Larsson (C), Veronica Kerr (KD) och **Maria Lindvall (-)(L)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns
Bifall till planeringsutskottets förslag (att-satserna 1 och 3 besvarad och att-sats 2 avslag) mot bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att bifalla planeringsutskottets förslag.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionären

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 66

Diarienr: KS-2026/00189

Motion 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling: Stefan Nordström (M)

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att-sats 1 och 3 ska besvaras med hänvisning till de skärpta kraven på kommuners och regioners beredskap som föreslagits utifrån ny beredskapslag, samt det arbete som tekniska nämnden redan bedriver, och i övrigt avslag på att-sats 2.

Reservation: Anders Ågren (M) och Ulrik Berg (M)

Ärendebeskrivning

Motion har inkommit från Moderaterna att kommunfullmäktige ska besluta:

- att återinföra en tydlig prioritering av närproducerade livsmedel i Umeå kommuns livsmedelsupphandling.
- att kommunens mål om inköp av ekologiska livsmedel tas bort.
- att införa ett mål om att kött- och mjölkprodukter som serveras inom kommunens verksamheteter ska vara 100 procent närproducerade.

Tekniska nämnden har yttrat sig över motionen och framhåller att prioritera svenskt och ekologiskt är förenligt med nationell livsmedelsstrategi, upphandlingslagstiftning och kommunens ansvar för hållbarhet och beredskap. Närproducerat kan vara positivt där det är möjligt, men saknar definition, uppföljningsbarhet och rättslig grund för

att vara ett överordnat mål. Även om Umeå kommun mäter inköpt i svenskt och ekologiskt så prioriteras närproducerade livsmedel när det finns. Men det är inte ett eget mätetal. Därför föreslår tekniska nämnden att motionen avslås.

Beslutsunderlag

- Motion till Umeå kommunfullmäktige 260122. Bilaga.
- Riktlinjer-for-maltider-i-skolan. Bilaga.
- Livsmedelsstrategin-2.0. Bilaga
- Yttrande motion nr. 1/2026: Prioritera närproducerade livsmedel i Umeå kommuns upphandling (Diarienr: TN-2026/00437). Bilaga

Beredningsansvarig

Maria Eriksson, vik. miljöstrateg.

Planeringsutskottets beslutsordning

Tjänsteskrivelsens förslag

Avslag till motionen

Yrkanden

Janet Ågren (S) för Socialdemokraterna och Ellen Ström (V), yrkar på att-sats 1 och 3 ska besvaras med hänvisning till de skärpta kraven på kommuners och regioners beredskap som föreslagits utifrån ny beredskapslag, samt det arbete som tekniska nämnden redan bedriver, och i övrigt avslag på att-sats 2.
Anders Ågren (M) för Moderaterna och Mattias Larsson (C) – bifall till motionen

Propositionsordning som godkänns

Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att Planeringsutskottet beslutar enligt Janet Ågren med fleras yrkande.

Reservation: Anders Ågren och Ulrik Berg reserverar sig mot beslutet med hänvisning till eget yrkande.

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

Beslutet ska skickas till

Stefan Nordström (M)

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-06-24

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2026/00224

Motion 5/2026: Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer; Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad.

Ärendebeskrivning
Vänsterpartiet yrkar i motion 5/2026 att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare mot våld i nära relationer. Motionärerna hänvisar till våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor som allvarliga samhällsproblem som ofta inte får tillräcklig uppmärksamhet. Vidare framhåller motionärerna att många kommuners arbete mot våld i nära relationer präglas av bristande samordning, otydliga ansvarsförhållanden och ojämn tillämpning av rutiner mellan verksamheter. Genom att inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer skulle rätt strukturella förutsättningar skapas för ett långsiktigt, sammanhållet, kunskapsbaserat och likvärdigt arbete.

Individ- och familjenämnden (IFN), äldrenämnden (ÄN) och jämställdhetsutskottet (JUSK) har yttrat sig på motionen och föreslår samtliga kommunfullmäktige att anse den besvarad. IFN och ÄN redogör i varsitt omfattande yttrande för en nationell överblick, arbetet i Umeå kommun och arbetet i förvaltningarna och hänvisar till strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå inom ramen för det som motionen efterfrågar. Vidare lyfter nämnderna att inom Centrum mot våld pågår för närvarande en översyn som ska genomlysa och säkra arbetssätt, ta fram förslag på hur socialtjänstens arbete ska bedrivas, vilka insatser och metoder som ska bedrivas samt ge förslag på eventuella förändringar som behövs för att uppfylla lagstiftningens krav på arbetet med våld i nära relation. Nämnderna gör rekommendationen att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun. JUSK hänvisar

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2026/00224

till de övergripande strategiska funktioner inom både jämställdhet och brottsförebyggande där samordnande ansvar för arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå ingår som finns på stadsledningskontoret. I nuläget pågår ett arbete med att förstärka den kommunövergripande samverkan kring arbetet med våld i nära relation och ett nätverk är under uppstart.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är tydliga såväl jämställdhetspolitiska som brottsförebyggande prioriteringar. Vad gäller jämställdhet handlar två av sju delmål för den nationella jämställdhetspolitiken om frågan (delmål 6 och 7) och regeringen presenterade nyligen en ny nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande för perioden 2026–2035 med syftet att få ett mer effektivt, hållbart och samordnat arbete. Umeå kommun har också ställt sig bakom den regionala strategin *Ett jämställt Västerbotten 2023–2030* där Förebygg och bekämpa mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor är ett av tre regionala mål.

I det brottsförebyggande arbetet är våld i nära relationer också en central fråga och lyfts bland annat av myndigheten Brottsförebyggande rådet som ett stort samhällsproblem. I *Umeå kommuns brottsförebyggande program 2026–2027* som varit på remiss i nämnder och väntas lyftas i kommunfullmäktige under hösten föreslås våld i nära relationer vara en av sex prioriterade inriktningar.

Kommunstyrelsen delar motionens mening att våldsförebyggande samverkan är mycket viktig och kräver ett tidigt, förebyggande och kommunövergripande arbete och att våldet är en fråga för hela kommunen. Ett mer strategiskt, förebyggande och samordnat arbete inom området kan medföra positiva effekter. Då det redan finns strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på stadsledningskontoret som ligger inom ramen för det som motionen efterfrågar samt med hänsyn tagen till pågående arbeten som en uppstart av ett kommunövergripande nätverk för samverkan kring arbetet med våld i nära relation, det brottsförebyggande programmet och översynen av Centrum mot våld, föreslår kommunstyrelsen kommunfullmäktige att anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag

Motion 5/2026
Individ- och familjenämndens yttrande
Äldrenämndens yttrande
Jämställdhetsutskottets yttrande

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2026/00224

Beredningsansvariga

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet
Maria Henriksson-Andersson, utvecklingsstrateg brottsförebyggande

Beslutet ska skickas till

Individ- och familjenämnden
Äldrenämnden

Förnamn, Efternamn	Annika Dalén
Befattning	Utvecklingsstrateg

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott 2026-06-04

§ 26

Diarienr: KS-2026/00224

JUSK Yttrande motion 5/2026: Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer; Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V)

Beslut

Jämställdhetsutskottet föreslår kommunfullmäktige

Att anse motionen besvarad

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet yrkar i motion 5/2026 att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare mot våld i nära relationer. Motionärerna hänvisar till våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor som allvarliga samhällsproblem som ofta inte får tillräcklig uppmärksamhet. Vidare framhåller motionärerna att många kommuners arbete mot våld i nära relationer präglas av bristande samordning, otydliga ansvarsförhållanden och ojämn tillämpning av rutiner mellan verksamheter. Genom att inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer skulle rätt strukturella förutsättningar skapas för ett långsiktigt, sammanhållet, kunskapsbaserat och likvärdigt arbete.

Individ- och familjenämnden samt äldrenämnden har yttrat sig på motionen och föreslår kommunfullmäktige att anse den besvarad. IFN beslutade att låta ärendet gå utan eget yttrande men gör rekommendationen att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun. Äldrenämnden redogör i ett omfattande yttrande för en nationell överblick, arbetet i Umeå kommun och arbetet i äldreomsorgsförvaltningen och hänvisar

till strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå inom ramen för det som motionen efterfrågar.

Jämställdhetsutskottets yttrande
Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är en tydlig jämställdhetspolitisk prioritering. Två av sju delmål för den nationella jämställdhetspolitiken handlar om frågan (delmål 6 och 7) och regeringen presenterade nyligen en ny nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande för perioden 2026–2035 med syftet att få ett mer effektivt, hållbart och samordnat arbete. Umeå kommun har också ställt sig bakom den regionala strategin *Ett jämställt Västerbotten 2023–2030* där Förebygg och bekämpa mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor är ett av tre regionala mål.
Vidare är våld i nära relationer en central fråga för det brottsförebyggande arbetet i Umeå kommun. I *Umeå kommuns brottsförebyggande program 2026–2027* som varit på remiss i nämnder och väntas lyftas i kommunfullmäktige efter sommaren föreslås våld i nära relationer vara en av sex prioriterade inriktningar.

På stadsledningskontoret finns övergripande strategiska funktioner inom både jämställdhet och brottsförebyggande där samordnande ansvar för arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå ingår. I nuläget pågår ett arbete med att förstärka den kommunövergripande samverkan kring arbetet med våld i nära relation och ett nätverk är under uppstart.

Beslutsunderlag
Motion 5/2026
Individ- och familjenämndens yttrande
Äldrenämndens yttrande

Beredningsansvariga
Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet
Linda Gustafsson, jämställdhetsstrateg

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott 2026-06-04

Justerares sign: Utdraget bestyrks:

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2026-05-21

§ 86
Diarienr: ÄN-2026/00103

Yttrande över motion 5/2026: Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer

Beslut

Äldrenämnden yttrar sig till kommunfullmäktige i enighet med förvaltningens förslag och föreslår att fullmäktige anser motionen besvarad.

Äldrenämnden rekommenderar att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet ställer en motion till kommunfullmäktige som yrkar på att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer.

Då det redan finns strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå och som ligger inom ramen för det som motionen efterfrågar, samt med hänsyn tagen till pågående arbeten som det kommunövergripande brottsförebyggande programmet och översynen av Centrum mot våld, anser förvaltningen motionen besvarad.

Beslutsunderlag

Yttrande
Motion 5/2026 – Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer; Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V)
Bildspel

Beredningsansvariga

Kevin Peters Björnsdotter, verksamhetsutvecklare

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2026-05-21

Förslag till beslut under överläggningarna

Lena Karlsson Engman (S), Åsa Bäckström (-) (V) och Veronica Kerr (KD) – Bifall till äldreomsorgsförvaltningens förslag till beslut.

Lena Karlsson Engman (S) med bifall av Åsa Bäckström (-) (V) och Veronica Kerr (KD) – Äldrenämnden rekommenderar att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun.

Äldrenämndens beslutsordning

Äldrenämnden beslutar i enlighet med äldreomsorgsförvaltningens förslag.

Äldrenämnden beslutar i enlighet med Karlsson Engmans förslag.

Beslutet ska skickas till
Kommunfullmäktige
Anna Bergström, kvalitetschef
Kevin Peters Björnsdotter, verksamhetsutvecklare

Umeå kommun
Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag
2026-05-20

§ 99
Diarienr: IFN-2026/00098

Yttrande över motion 5/2026 – Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer

Beslut

Individ- och familjenämnden yttrar sig i enlighet med yttrande 2026-04-21
och föreslår att kommunfullmäktige anser motionen besvarad.

Individ- och familjenämnden rekommenderar att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet yrkar i en motion till kommunfullmäktige att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer.

Motionen synliggör hur våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är allvarliga samhällsproblem, som ställer höga krav på kunskap, samverkan och strukturer inom välfärdens verksamheter. Motionen menar på att ett tydligt och fördjupat fokus behövs på våld i nära relationer, för att inte arbetet ska försvinna i breda trygghets- eller brottsförebyggande ramar. Genom att inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer skulle rätt strukturella förutsättningar skapas för ett långsiktigt, sammanhållet, kunskapsbaserat och likvärdigt arbete.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkande
Andreas Lundgren (S) yrkar att ärendet går utan eget yttrande till individ- och familjenämnden.

Arbetsutskottets beslutsgång

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar att låta ärendet gå utan eget yttrande till individ- och familjenämnden.

Individ- och familjenämndens beslutsordning

Yrkande

Andreas Sellstedt (V) yrkar bifall till motionen.

Ahmed Hersi (MP), Hanna Lundin Jernberg (L), Igor Hell (M) och Pia Wangberg (KD) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut att anse motionen besvarad.

Andreas Lundgren (S) yrkar för Socialdemokraterna att anse motionen besvarad samt att Individ- och familjenämnden rekommenderar att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun.

Individ- och familjenämndens beslutsgång

Ordförande frågar om yrkandena är rätt uppfattade och finner så.

Ordförande ställer bifall till motionen mot besvarande av motionen och finner att individ- och familjenämnden har beslutat i enighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut att anse motionen besvarad.

Ordförande ställer bifall mot avslag avseende Lundgrens (S) tilläggsyrkande och finner att tilläggsyrkandet bifalls.

Beslutsunderlag

Motion 5/2026
Yttrande 2026-04-21

Beredningsansvariga

Annette Forsberg, verksamhetschef individ- och familjeomsorg
Karin Österberg, biträdande verksamhetschef individ- och familjeomsorg
Charlotta Landström, socialt ansvarig samordnare
Kristina Larsson, processledare
Elenor Persson, enhetschef Centrum mot våld
Lena Bolin, utredare

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsens diarium

Umeå kommun
Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag
2026-05-20

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2026–02–12

Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer

Våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är allvarliga samhällsproblem som ofta inte får tillräcklig uppmärksamhet. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt eller ekonomiskt och kan även ta sig uttryck i kontroll, isolering och begränsning av den utsattas handlingsutrymme. I vissa fall förekommer även hedersrelaterade inslag, vilket kan försvåra både upptäckt och hantering. Sammantaget ställer våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor höga krav på kunskap, samverkan och strukturer inom välfärdens verksamheter.

Nationella kartläggningar visar att en betydande andel av befolkningen någon gång utsätts för våld i nära relation, och att kvinnor är överrepresenterade bland de utsatta. Våld mot kvinnor är ofta långvarigt, normaliserat och sammanvävt med beroendeförhållanden, exempelvis kopplade till omsorg, ekonomi eller social isolering. Statistik visar att äldre kvinnor utgör den åldersgrupp där flest mördas i nära relation, samtidigt som anmälningsbenägenheten för våldsutsatthet är låg. Det innebär att en stor del av våldet aldrig når rättsväsendet, och att tragedier inträffar som hade kunnat förhindras. Socialtjänsten, äldreomsorgen och kommunens hälso- och trygghetsskapande arbete blir avgörande för tidig upptäckt och förebyggande arbete.

Erfarenheter från tillsyn och nationella uppföljningar visar att kommuners arbete mot våld i nära relationer ofta präglas av bristande samordning, otydliga ansvarsförhållanden och ojämn tillämpning av rutiner mellan verksamheter. När ansvaret är utspritt riskerar både analys och uppföljning att bli osammanhängande. Det kan i sin tur försvåra möjligheten att se mönster, identifiera risker och utveckla långsiktigt förebyggande insatser.

Det är viktigt att det finns en bred grundkunskap om våld i alla verksamheter. Samtidigt kan dessa generella kunskaper behöva kompletteras med spetskompetens för att kommunen ska kunna tillgodogöra sig den senaste forskningen, utveckla nya tillvägagångssätt och ge verksamheterna rätt stöd. Det behövs ett tydligt och fördjupat fokus på våld i nära relationer som inte försvinner i breda trygghets- eller brottsförebyggande ramar. Flera kommuner har därför valt att inrätta en kommunövergripande samordnare med särskild kompetens inom våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Sådana funktioner har bidragit till bättre samlad lägesbild, ökad kvalitet i arbetssätt, stärkt kompetensutveckling och tydligare samverkan mellan verksamheter och idéburna aktörer som verkar i kommunen. En kommunövergripande samordnare ersätter inte verksamheternas ansvar, men skapar de strukturella förutsättningar som krävs för att arbetet ska vara långsiktigt, sammanhållet, kunskapsbaserat och likvärdigt.

Vänsterpartiet yrkar:

att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare mot våld i nära relationer.

Linda Lotare
Tobias Holmbom
Vänsterpartiet

UMEÅ KOMMUN

Yttrande Sida 1 av 5

2026-04-29 Dnr: ÄN-2026/00103

Kommunfullmäktige

Yttrande över motion 5/2026 – Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer; Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V)

Vänsterpartiet ställer en motion till kommunfullmäktige som yrkar på att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer. Detta mot bakgrund av att våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem som ofta inte får tillräckligt med uppmärksamhet. Kartläggningar visar att en betydande andel av befolkningen någon gång varit utsatt för våld, där kvinnor är överrepresenterade. Våld i nära relationer ställer höga krav på samverkan och strukturer inom kommunens verksamheter.

Nationell överblick i arbete mot våld

En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel, samt hedersrelaterat våld och förtryck presenterades av regeringen i april 2026.[1] Strategin lyfter bland annat vikten av bred samverkan mellan myndigheter och civilsamhälle i arbete mot våld och särskilt kring enskilda våldsutsatta då de ofta har behov av stöd från fler aktörer. Erfarenheter från det våldsförebyggande arbetet och närliggande fält visar att politiskt förankrade beslut ger förutsättningar som gynnar kommunernas möjligheter att bedriva ett effektivt och långsiktigt våldsförebyggande arbete.[2]

En kommunövergripande samordnare mot våld i nära relationer (även kallad kvinnofridssamordnare eller våldsförebyggande samordnare) har som regel rollen att leda det strategiska arbetet mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och mäns våld mot kvinnor.[3] Större kommuner som exempelvis Stockholm och Uppsala har etablerade program inom området.

[1] https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2026/04/skr.-202526245. Hämtad 2026-04-21.
[2] https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/3iibx4db/att-förebygga-våld-är-en-fråga-för-hela-kommunen-2023-1.pdf
[3] https://amphi.se/viktiga-erfarenheter-fran-samordnare-som-arbetar-strategiskt-mot-vald/. Hämtad 2026-03 17.

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Ledning och stab ÄN

Kevin Peters Björnsdotter

kevin.bjornsdotter@umea.se

Jämställdhetsmyndighetens skrivelse *Att förebygga mäns våld mot kvinnor är en fråga för hela kommunen,* beskriver att erfarenheter från det våldsförebyggande arbetet visar att en samordnande funktion kan gynna det förebyggande arbetets resultat. I en enkät som myndigheten genomfört, visar att tre av fyra kommuner anger att de har en eller fler funktioner med samordnande eller strategiskt ansvar för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor inklusive våld i nära relationer. En av tio kommuner angav i samma enkät att de har en samordnande eller strategisk funktion som jobbar mot våld på motsvarande mer än en heltidstjänst. [4] Samtidigt har beredning gjort sökningar för exempel på befintliga samordnande kommunövergripande yrkesroller särskilt mot våldsprevention, utan att hittat någon relevant träff. Bristen på publicerade exempel tycks motstridigt med ovanstående uppgifter om förekomst av samordnande roller i att förebygga våld. Beredningen förmodar anledningar till brist på publicerade exempel kan vara flera. Exempelvis att sökningen inte hittat rätt, att det inte är arbetssed att hålla de rollerna externt publicerade, att det samordnande uppdragen ofta är fördelat på delade roller spridda i olika förvaltningar, eller att samordnande uppdrag i våldsprevention ofta utgör en del i mer övergripande roller. Nedanför följer i stället tre kommunexempel som beredning funnit om hur arbetet utgår ifrån våldsförebyggande program.

Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck lyfter fram vikten av att många olika aktörer arbetar tillsammans för att motverka våldet då det är ett komplext samhällsproblem. Därför behöver arbetet mot våld ske i samverkan och samhandling mellan myndigheter, med det civila samhället, inom den egna organisationen samt även med externa aktörer. [5]

Uppsala kommun arbetar utifrån ett strategiskt program där samordning är centralt för att bekämpa våld, hedersrelaterat våld och prostitution. Målet med programmet är att upptäcka, synliggöra, förebygga och åtgärda våld i nära relationer. I Uppsala finns även starkt utvecklat stöd för våldsutsatta genom Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Akademiska sjukhuset, som erbjuder specialiserad kvinnofridsmottagning och kunskapsstöd.[6]

Malmö kommun samordnar genom ett Kompetenscentrum - ett utbildningscentrum för våld i nära relationer för yrkesverksamma. Ett tjugotal kommuner i Skåne har hittills skrivit avtal och arbetar tillsammans med Kompetenscentrum där visionen är att både motverka och synliggöra våldet i

[4] https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/3iibx4db/att-förebygga-våld-är-en-fråga-för-hela-kommunen-2023-1.pdf
[5] https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/program-mot-vald-i-nara-relationer-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck.pdf. Hämtad 2026-03-18.
[6] https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/sa-arbetar-vi-med-olika-amnen/sa-arbetar-vi-med-vald-i-nara-relationer/program-mot-vald-i-nara-relationer/ Hämtad 2026-03-18.

Skånes kommuner. Det handlar om att säkerställa att kommunens anställda ges en långsiktig och kontinuerlig kompetensutveckling inom ämnet våld i nära relationer.[7]

Länssamverkan mot våld
En regional handlingsplan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i Västerbottens län har tagits fram i samverkan mellan Länsstyrelsen, polismyndigheten, Region Västerbotten, Kriminalvården och Åklagarmyndigheten att gälla under 2024-2026. Den regionala handlingsplanen för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor knyter an till den regionala jämställdhetsstrategin Ett jämställt Västerbotten 2023—2030 samt till arbetet med Agenda 2030 - FN:s handlingsplan med 17 globala mål för en hållbar framtid. Den regionala handlingsplanen ska bidra till att skapa en samlad bild av aktuella utmaningar och prioriteringar samt till ett samordnat och kunskapsbaserat arbete i länet och på så sätt stärka arbetet med att förebygga och bekämpa mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor.[12]

Samverkan mot våld i Umeå
Rapporten *Brottsligheten i Umeå - Sammanfattning av lägesbild 2023* visar på en negativ och oroande utveckling av våldsproblematiken. Brottsoffermyndigheten tillfrågade i en undersökning 11% av samtliga enskilda i Umeå kommun mellan åldersgrupperna mellan 65 och 80 år om våldsutsatthet år 2000[8]. Resultatet visar bland annat att 16% av kvinnorna och 13% av männen varit utsatta för våld eller övergrepp efter sin 65-årsdag. Studien är ett exempel bland många på befintlig kunskap som styrker varför våldsprevention är en angelägenhet för Umeå kommuns äldre invånare.

Umeå kommun har haft ett uttalat brottsförebyggande arbete sedan år 1985. Sedan juli 2023 gäller lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, vilket innebär ett lagstadgat ansvar för svenska kommuner att samordna och bedriva brottsförebyggande verksamhet. Brottsförebyggande arbete i Umeå har idag stor betoning på samverkan. Sett till styrdokument har *Brottsförebyggande program 2026-2027* kommit att ersätta *Handlingsplanen mot Våld*, *Handlingsplanen mot VBE*, samt *Umeå växer tryggt och säkert färdriktning 2020-2025*. Brottsförebyggande lägesbild och därefter Brottsförebyggande program tas båda fram vartannat år.

Umebrå är en del av Umeå kommuns bredare strategi för ökad trygghet, där våld i nära relationer är ett prioriterat område för att bryta våldskedjan. Umebrå arbetar strategiskt mot våld i nära relationer genom samverkan mellan kommun, polis och region för att öka tryggheten, förebygga våld och stödja utsatta[9]. Fokus ligger på utbildning, tidig upptäckt i skolan, kampanjer som "Vi måste prata om våldet" samt samverkan med CMV för stöd till

[7] https://malmo.se/Kompetenscentrum-mot-vald-i-nara-relationer.html/ Hämtad 2026-03-19.
[8] Ofrid boken 8/10
[9] Umebrå, brotts- och drogförebyggande råd - Umeå kommun

utsatta och utövare. Umebrå har inom sin verksamhet utvecklingsstrateger som arbetar specifikt med samordnande av våldsfrågorna på kommunövergripande nivå.[9]

Umebrå tillhandahåller även ett kommunövergripande samverkansforum för brottsfrågor på ledningsnivå hos förvaltningar. Mötet sammanträder fem gånger per år och i samverkansforumets årshjul ingår våld som en återkommande arbetsfråga, tillsammans med exempelvis ANDTS och organiserad brottslighet. KSNAU har valt att ta ett ansvar för det brottsförebyggande arbetet utifrån nya lagstiftningen, då Umebrå inte kan ta några beslut eftersom det är ett rådgivande organ.

Utöver detta samverkande forum finns en rad forum där brottsförebyggande antingen är huvudfokus eller hanteras tillsammans med av andra bredare frågor. Däribland finns; den operativa BOB gruppen, strategisk BOB-grupp, SLG, UVTS arbetsgrupp, Operativa teamet, samverkan polis-skola, SSPF, Konsultationsforum VBE, Lokala förebyggande råd, Säkerhetsforum, HLT, Samverkan barn och unga, Beredning barn och unga. Till detta finns även ett samverkansnätverk Umeå Växter Tryggt och Säkert (UVTS), samt Säkerhetsenheten som består av ett flertal medarbetare som bland annat jobbar med samverkande frågor. Centrum mot våld (CMV) är en viktig lokal resurs i arbete mot våld i nära som bland annat erbjuder råd och stöd, krissamtal, föräldrastöd och förmedling av skyddsåtgärder.

I rapporten Aktualitets- och relevansprövning av handlings- och aktivitetsplanen mot våld (2025) som genomfördes av UmeBrå och Centrum mot våld tillsammans, lyfter verksamheterna i skrivelsen fram våldet som en komplex och angelägen fråga, ”där samordnade resurser och ett gemensamt engagemang krävs för att uppnå långsiktiga förändringar och skapa en tryggare miljö för alla medborgare i Umeå kommun”. För att detta ska uppnås beskriver verksamheterna att ett samarbete och en gemensam planering över förvaltningsgränserna behöver ske för att få fram tillräckligt med resurser som kan resultera i gemensamma förslag för att nå framgång. Inom Centrum mot våld pågår för närvarande en översyn som ska genomlysa och säkra arbetssätt, ta fram förslag på hur socialtjänstens arbete ska bedrivas, vilka insatser och metoder som ska bedrivas samt ge förslag på eventuella förändringar som behövs för att uppfylla lagstiftningens krav på arbetet med våld i nära relation.[10]

Äldreomsorgsförvaltningens våldsförebyggande arbete

En stor del av våldsprevention i en äldreomsorgskontext relaterar till brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande arbete är en aktuell fråga för äldrenämnden som senast i maj gav en rad uppdrag till förvaltning gällande brott mot äldre, bland annat om att stärka samverkan, rutiner och insatser för att förhindra brott mot äldre, säkerställa stöd till brottsoffer och säkerställa att

[10] Individ- och familjenämndens verksamhetsplan och budget 2026. Diarienr: IFN-2025/00001

kommunen agerar med tillräcklig kraft och skyndsamhet vid misstanke om brott mot äldre.
Äldrenämnden antog 2023 en riktlinje för arbete mot våld i nära relationer (reviderad 2026) som bland annat förtydligar att äldrenämndens verksamheter ska med tidig upptäckt verka för att personer som är våldsutsatta, som upplevt våld och som utövar våld får det stöd och den hjälp de behöver.

Samtliga av förvaltningens verksamhetsområden har våldsförebyggande verksamhetsrutiner och bemötande av våldsutsatta enskilda ingår i en utbildning *Viktiga samtal* som implementeras inom hemtjänst och vård och omsorgsboenden inklusive korttids. Utbildningen syftar till att enskilda som tar del av äldreomsorg snabbare ska få stöd vid våldsutsatthet, samt bidra till att medarbetare känner sig tryggare att hantera oro för enskildas våldsutsatthet eller uttryckt våldsutsatthet och hur och när en kan ta stöd.

Äldrenämnden har beslutat om en rad aktuella åtgärder om brottsförebyggande arbete som även berör våldsprevention, bland annat uppdrag om samverkan för att förebygga brott. Äldrenämnden kommer i maj att besluta om plan för åtgärder utifrån den granskning av hantering av misstanke om brott mot äldre som presenterades för nämnden i februari.

Äldreomsorgsförvaltningens synpunkter
Äldreomsorgsförvaltningen delar motionens mening att våldsförebyggande samverkan är mycket viktig och kräver ett tidigt, förebyggande och kommunövergripande arbete och att våldet är en fråga för hela kommunen. Därför kan ett mer strategiskt, förebyggande och samordnat arbete inom området medföra positiva effekter. Däremot bedöms att ett förarbete i så fall behöver göras, som tydliggör befintliga behov, samverkansförutsättningar, ansvarsfördelningar och styrning.

Då det redan finns strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå och som ligger inom ramen för det som motionen efterfrågar samt med hänsyn tagen till pågående arbeten som det kommunövergripande brottsförebyggande programmet och översynen av Centrum mot våld, anser förvaltningen motionen besvarad.

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Kevin Peters Björnsdotter
Verksamhetsutvecklare

UMEÅ KOMMUN

Yttrande Sida 1 av 8

2026-04-21 Dnr: IFN-2026/00098

Umeå Kommun
Kommunfullmäktige

Yttrande över motion 5/2026 – Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer

Vänsterpartiet yrkar i en motion till kommunfullmäktige att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer.

Motionen synliggör hur våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är allvarliga samhällsproblem, som ställer höga krav på kunskap, samverkan och strukturer inom välfärdens verksamheter. Motionen menar på att ett tydligt och fördjupat fokus behövs på våld i nära relationer för att inte arbetet ska försvinna i breda trygghets- eller brottsförebyggande ramar. Genom att inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer skulle rätt strukturella förutsättningar skapas för ett långsiktigt, sammanhållet, kunskapsbaserat och likvärdigt arbete.

En nationell utblick över kommunövergripande samordning för arbetet mot våld i nära relation

Våld i nära relationer kan ta sig uttryck på olika sätt och är mer än fysiska slag. Det handlar också om psykiskt-, sexuellt-, ekonomiskt-, materiellt-, latent- digitalt- och hedersrelaterat våld. Hit hör även eftervåldet. Våldet är handlingar som åsamkar personen skada, smärta och det rör sig också om att skrämma, kränka och kontrollera.

Kvinnor är precis som motionen beskriver överrepresenterade när det gäller våld i nära relationer. Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är ett av Sveriges sex jämställdhetspolitiska delmål och då våldet tar sig uttryck på olika sätt innebär det därför ett ansvar för många aktörer i samhället.[1] En

[1] https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmal-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/. Hämtad 2026-04-17.

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Ledning och stab IFN

Lena Bolin

lena.bolin@umea.se

nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck har nyligen presenterats.[2]

Jämställdhetsmyndighetens skrivelse *Att förebygga mäns våld mot kvinnor är en fråga för hela kommunen,* uppger att erfarenheter från det våldsförebyggande arbetet visar att en samordnande funktion i hög grad kan gynna det förebyggande arbetets resultat. I en enkät som myndigheten genomfört, visar på att tre av fyra kommuner anger att de har en funktion med samordnande eller strategiskt ansvar för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Där framkom att även om funktionen inte alltid har ett kommunövergripande ansvar, så visar resultatet att frågan prioriteras av många kommuner. En av tio kommuner angav i samma enkät att de har en samordnande eller strategisk funktion på motsvarande mer än en heltidstjänst, vilket i praktiken innebär att fler än en person arbetar samordnande eller strategiskt.[3]

Vid beredning ges ingen tydlig bild av kommunala exempel på befintliga kommunövergripande samordnare inom våld i nära relationer. Detta kan exempelvis bero på att rollerna inte är externt publicerade eller att det samordnande uppdraget är fördelat på fler än en tjänsteperson och/eller på delade roller i olika förvaltningar. Organiseringen kan även skilja sig åt kommuner emellan beroende på olika förutsättningar avseende storlek och resurser.

Större kommuner som exempelvis Stockholm och Uppsala har etablerade program inom området. Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck lyfter fram vikten av att många olika aktörer arbetar tillsammans för att motverka våldet, då det är ett komplext samhällsproblem. Därför behöver arbetet mot våld ske i samverkan och samhandling mellan myndigheter, med det civila samhället, inom den egna organisationen samt även med externa aktörer. [4]

Uppsala kommun arbetar utifrån ett strategiskt program där samordning är centralt för att bekämpa våld, hedersrelaterat våld och prostitution. Målet med programmet är att upptäcka, synliggöra, förebygga och åtgärda våld i

[2] https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2026/04/skr.-202526245. Hämtad 2026-04-21.
[3] https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/3iibx4db/att-förebygga-våld-är-en-fråga-för-hela-kommunen-2023-1.pdf. 2026-03-25
[4] https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/program-mot-vald-i-nara-relationer-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck.pdf. Hämtad 2026-03-18.

nära relationer. I Uppsala finns även starkt utvecklat stöd för våldsutsatta genom Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Akademiska sjukhuset, som erbjuder specialiserad kvinnofridsmottagning och kunskapsstöd.[5]

Malmö kommun samordnar genom ett Kompetenscentrum - ett utbildningscentrum för våld i nära relationer för yrkesverksamma. Ett tjugotal kommuner i Skåne har hittills skrivit avtal och arbetar tillsammans med Kompetenscentrum där visionen är att både motverka och synliggöra våldet i Skånes kommuner. Det handlar om att säkerställa att kommunens anställda ges en långsiktig och kontinuerlig kompetensutveckling inom ämnet våld i nära relationer.[6]

Andra kommunala exempel där samordning och samverkan framhålls är Faluns kommun som har en handlingsplan som heter ”Ett Falun fritt från våld”. Där ses en samordnare som en viktig del för att hålla ihop arbetet och för att få en bred, övergripande förankring.[7] Trollhättans kommun rankas för femte mätningen i rad högst i landet i Kvinnofridsbarometern – en nationell granskning av hur kommuner arbetar med stöd, skydd och förebyggande insatser mot våld i nära relationer. Som ett nästa steg i utvecklingen så bygger Trollhättans kommun ett samverkanshus mot våld. I samverkanshuset ska bland annat socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård kunna samverka för att ge ett mer samordnat stöd till personer som utsatts för våld.[8]

Verksamheter i Umeå kommun med samordnande funktioner rörande våld i nära relationer

Centrum mot våld (CMV) - tre verksamheter under ett och samma paraply.

Mottagning för våldsutsatta i nära relation

Mottagningen bedrivs i samverkan mellan Umeå kommun och Region Västerbotten. Verksamheten är könsneutral och riktar sig till personer från 18 år som är utsatta för olika former av våld. Målgrupperna omfattar:

[5] https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/sa-arbetar-vi-med-olika-amnen/sa-arbetar-vi-med-vald-i-nara-relationer/program-mot-vald-i-nara-relationer/ Hämtad 2026-03-18.
[6] https://malmo.se/Kompetenscentrum-mot-vald-i-nara-relationer.html/ Hämtad 2026-03-19.
[7] Ett Falun fritt från våld - Handlingsplan för att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation, inklusive hedersrelaterat våld, 2023 - 2026
[8] https://www.trollhattan.se/startsida/nyheter/aktuella-nyheter/trollhattans-stad-rankas-aterigen-hogst-i-landet-i-kvinnofridsbarometern/ .Hämtad 2026-04-15.

- Personer som utsatts för våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld.
- Personer, oavsett kön och sexuell identitet, med erfarenhet av sex mot ersättning, självskadebeteende genom sex, människohandel för sexuella ändamål samt erfarenhet av sugardejting eller försäljning av filmer eller bilder (Mikamottagningen).

Mottagning för utövare i nära relationer
Mottagningen vänder sig till alla män och kvinnor i kris där inslag av våld är en stor del av vardagen. Mottagningens uppgift är att genom samtal medverka till att bearbeta samlevnadsproblem och motverka våld i familjerelationer. Förutom samtal till individ och partner så erbjuds gruppbehandling. Under 2026 pågår ett pilotprojekt inom mottagningen för våldsutövare, där regionen bemannar verksamheten med en psykologtjänst om 1,0 årsarbetare.

Barnahus
Barnahus är en myndighetsgemensam samverkan där socialtjänst, rättsmedicin, regionen, polis och åklagarkammaren arbetar tillsammans under ett och samma tak. Verksamheten hanterar utredningar som rör barn och unga upp till 18 år som misstänks ha utsatts för allvarliga brott, med syftet att samordna insatser och stärka barnets rättssäkerhet och trygghet.

Umeås brotts- och drogförebyggande råd (UmeBrå)

UmeBrå är en del av Umeå kommuns bredare strategi för ökad trygghet, där våld i nära relationer är ett prioriterat område för att bryta våldskedjan. UmeBrå arbetar strategiskt mot våld i nära relationer genom samverkan mellan kommun, polis och region för att öka tryggheten, förebygga våld och stödja utsatta. Fokus ligger på utbildning, tidig upptäckt i skolan, kampanjer som "Vi måste prata om våldet" samt samverkan med CMV för stöd till utsatta och utövare. UmeBrå samt Jämställdhet har inom sin verksamhet utvecklingsstrateger som arbetar specifikt med våldsfrågorna.[9]

9 https://www.umea.se/omsorgochstod/tryggochsaker/brottsforebyggandearbete/valdsforebyggandearbete.html. Hämtad 2026-04-03.

Samordnande insatser som sker inom ramen för UmeBrås verksamhet:

- Samverkan; UmeBrå fungerar som ett rådgivande organ som samordnar insatser mot våld i nära relationer, inklusive samverkan med Centrum mot våld som erbjuder stöd till både utsatta och utövare.
- Förebyggande arbete; Aktiva insatser sker i skolor genom hälsosamtal i åk 4, åk 7 och gymnasiet samt utbildning om samtyckeskultur.
- Kampanjer och utbildning: Kampanjer som "Vi måste prata om våldet" och ”En vecka fri från våld” används för att belysa mäns våld mot kvinnor och höja kunskapen.
- När det gäller barnperspektivet finns fokus på unga; UmeBrå arbetar för att unga ska våga larma, säga ifrån och veta var hjälp finns. För- och grundskoleförvaltningen med stöd av Umebrå har inlett utbildningssatsningen *Trygga barn – hållbar framtid*. Genom satsningen får pedagoger och rektorer i kommunens förskolor ökad kunskap om barns rättigheter och hur agera när barn far illa.
- Stöd och trygghet; Genomförande av brottsförebyggande program och medborgarlöften i samarbete med polisen för att öka tryggheten.

Centrum mot våld och UmeBrå

I rapporten Aktualitets- och relevansprövning av handlings- och aktivitetsplanen mot våld (2025) som genomfördes av UmeBrå och Centrum mot våld tillsammans, lyfter verksamheterna i skrivelsen fram våldet som en komplex och angelägen fråga, ”där samordnade resurser och ett gemensamt engagemang krävs för att uppnå långsiktiga förändringar och skapa en tryggare miljö för alla medborgare i Umeå kommun”. För att detta ska uppnås beskriver verksamheterna att ett samarbete och en gemensam planering över förvaltningsgränserna behöver ske för att få fram tillräckligt med resurser som kan resultera i gemensamma förslag för att nå framgång. Våld ingår nu som en del i det brottsförebyggande programmet på kommunövergripande nivå och inte i den tidigare handlingsplanen mot våld. Inom Centrum mot våld pågår för närvarande en översyn som ska genomlysa och säkra arbetssätt, ta fram förslag på hur socialtjänstens arbete ska bedrivas, vilka insatser och metoder som ska bedrivas samt ge

förslag på eventuella förändringar som behövs för att uppfylla lagstiftningens krav på arbetet med våld i nära relation.[10]

Länssamverkan

En regional handlingsplan

En regional handlingsplan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i Västerbottens län har tagits fram i samverkan mellan Länsstyrelsen, polismyndigheten, Region Västerbotten, kriminalvården och åklagarmyndigheten att gälla under 2024-2026. Den regionala handlingsplanen för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor knyter an till den regionala jämställdhetsstrategin Ett jämställt Västerbotten 2023 —2030 samt till arbetet med Agenda 2030 för hållbar utveckling. Handlingsplanen ska bidra till att skapa en samlad bild av aktuella utmaningar och prioriteringar samt till ett samordnat och kunskapsbaserat arbete i länet och på så sätt stärka arbetet med att förebygga och bekämpa mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor.[11]

Förvaltningens synpunkter

Arbetet mot våld i nära relationer är viktigt ur både ett individ- och samhällsperspektiv och kräver ett tidigt, förebyggande och kommunövergripande angreppssätt där barnperspektivet säkerställs. I Umeå kommun pågår redan omfattande insatser genom socialtjänsten, UmeBrå och Centrum mot våld.

Förvaltningen är i grunden positiv till en kommunövergripande samordningsfunktion, men däremot finns vissa delar som i så fall behöver klargöras rörande vad som ska ingå i samordningsrollen samt hur organisering och styrning ska se ut. Det är även viktigt att se över vilka effekter kommunen förväntar sig av en övergripande samordningsfunktion. Vad skulle det innebära rent konkret att arbeta med strategiskt och övergripande frågor på annat sätt än vad verksamheterna redan gör idag? Vilka förbättringar förväntas rollen generera ur ett individ- och grupperspektiv? Vad som också behöver belysas närmare är hur kunskapen och behoven ser ut i andra förvaltningar rörande våld i nära relationer samt vilka delar som skulle behöva förstärkas.

[10] Individ- och familjenämndens verksamhetsplan och budget 2026. Diarienr: IFN-2025/00001.
[11] Regional handlingsplan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i Västerbottens län 2024-2026 - Reviderad 19 mars 2025.

Individ- och familjenämndens verksamheter hanterar idag många olika frågor som rör våld och socialtjänsten har utifrån socialtjänstlagen ett tydligt uppdrag i arbetet mot våld i nära relationer. Däri ligger ett stort ansvar gällande utförandet av socialtjänstens lagstadgade grunduppdrag. Skulle en kommunövergripande funktion inrättas behöver det tydligt framgå vad som är det lagliga ansvaret och vad som är det kommunövergripande ansvaret, så att det inte blir otydliga ansvarsförhållanden. Därför är det viktigt att klargöra hur själva styrningsfunktionen ska se ut inom samordnarrollen och där de delar som rör det lagstadgade uppdraget inom stöd och omsorgs verksamhet samt individärenden hålls isär från samordningen. Hur stöd och omsorgs beslutsmandat och utrymme att agera i förhållande till en sådan samordningsfunktion behöver därför tydliggöras.

En annan risk som förvaltningen kan identifiera är att frågor inom våld i nära relation kan påbörjas och processas av samordnaren och där stöd och omsorg kan hamna längre bort från frågan, alternativt komma in i den i ett sent skede och att ett glapp kan uppstå däremellan. Samtidigt kan en samordningsfunktion ge positiva effekter genom bättre helhetsperspektiv, stärkt samverkan och avlastning för verksamheterna, men för att funktionen ska bli ändamålsenlig krävs en tydlig struktur, rätt kompetens och beslut om resurser.

Förvaltningen vill understryka att det är viktigt att ta hand om de stora negativa effekter som våld skapar och att våldet är en fråga för hela kommunen. Det finns därför fördelar med ett mer sammanhållet och samordnat arbete. Däremot behöver en utredning i så fall göras, där en helhetsbild av vilka behoven är och vad rollen skulle innebära tydliggörs.

Då det redan finns strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå och som ligger inom ramen för det som motionen efterfrågar samt med hänsyn tagen till pågående arbeten som det kommunövergripande brottsförebyggande programmet och översynen av Centrum mot våld, anser förvaltningen motionen besvarad.

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Lena Bolin
Utredare

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

§ 154

Diarienr: KS-2026/00224

Motion 5/2026: Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer; Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad.

Reservation
Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V) yrkar i motion 5/2026 att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare mot våld i nära relationer.
Motionärerna hänvisar till våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor som allvarliga samhällsproblem som ofta inte får tillräcklig uppmärksamhet. Vidare framhåller motionärerna att många kommuners arbete mot våld i nära relationer präglas av bristande samordning, otydliga ansvarsförhållanden och ojämn tillämpning av rutiner mellan verksamheter. Genom att inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer skulle rätt strukturella förutsättningar skapas för ett långsiktigt, sammanhållet, kunskapsbaserat och likvärdigt arbete.

Individ- och familjenämnden (IFN), äldrenämnden (ÄN) och jämställdhetsutskottet (JUSK) har yttrat sig på motionen och föreslår samtliga kommunfullmäktige att anse den besvarad. IFN och ÄN redogör i varsitt omfattande yttrande för en nationell överblick, arbetet i Umeå kommun och arbetet i förvaltningarna och hänvisar till strategiska,

samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå inom ramen för det som motionen efterfrågar. Vidare lyfter nämnderna att inom Centrum mot våld pågår för närvarande en översyn som ska genomlysa och säkra arbetssätt, ta fram förslag på hur socialtjänstens arbete ska bedrivas, vilka insatser och metoder som ska bedrivas samt ge förslag på eventuella förändringar som behövs för att uppfylla lagstiftningens krav på arbetet med våld i nära relation. Nämnderna gör rekommendationen att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun. JUSK hänvisar till de övergripande strategiska funktioner inom både jämställdhet och brottsförebyggande där samordnande ansvar för arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå ingår som finns på stadsledningskontoret. I nuläget pågår ett arbete med att förstärka den kommunövergripande samverkan kring arbetet med våld i nära relation och ett nätverk är under uppstart.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är tydliga såväl jämställdhetspolitiska som brottsförebyggande prioriteringar. Vad gäller jämställdhet handlar två av sju delmål för den nationella jämställdhetspolitiken om frågan (delmål 6 och 7) och regeringen presenterade nyligen en ny nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande för perioden 2026–2035 med syftet att få ett mer effektivt, hållbart och samordnat arbete. Umeå kommun har också ställt sig bakom den regionala strategin *Ett jämställt Västerbotten 2023–2030* där Förebygg och bekämpa mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor är ett av tre regionala mål.

I det brottsförebyggande arbetet är våld i nära relationer också en central fråga och lyfts bland annat av myndigheten Brottsförebyggande rådet som ett stort samhällsproblem. I *Umeå kommuns brottsförebyggande program 2026–2027* som varit på remiss i nämnder och väntas lyftas i kommunfullmäktige under hösten föreslås våld i nära relationer vara en av sex prioriterade inriktningar.

Kommunstyrelsen delar motionens mening att våldsförebyggande samverkan är mycket viktig och kräver ett tidigt, förebyggande och kommunövergripande arbete och att våldet är en fråga för hela

kommunen. Ett mer strategiskt, förebyggande och samordnat arbete inom området kan medföra positiva effekter. Då det redan finns strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på stadsledningskontoret som ligger inom ramen för det som motionen efterfrågar samt med hänsyn tagen till pågående arbeten som en uppstart av ett kommunövergripande nätverk för samverkan kring arbetet med våld i nära relation, det brottsförebyggande programmet och översynen av Centrum mot våld, föreslår kommunstyrelsen kommunfullmäktige att anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag

Motion 5/2026
Individ- och familjenämndens yttrande
Äldrenämndens yttrande
Jämställdhetsutskottets yttrande

Beredningsansvariga

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet
Maria Henriksson-Andersson, utvecklingsstrateg brottsförebyggande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag att anse motionen besvarad.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (att anse motionen besvarad).

Bore Sköld (V) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (besvarad) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag att anse motionen besvarad.

Reservation

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionärerna
Individ- och familjenämnden
Äldrenämnden

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 261

Diarienr: KS-2026/00224

Motion 5/2026: Inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer; Linda Lotare (V) och Tobias Holmbom (V)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet yrkar i motion 5/2026 att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande samordnare mot våld i nära relationer. Motionärerna hänvisar till våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor som allvarliga samhällsproblem som ofta inte får tillräcklig uppmärksamhet. Vidare framhåller motionärerna att många kommuners arbete mot våld i nära relationer präglas av bristande samordning, otydliga ansvarsförhållanden och ojämn tillämpning av rutiner mellan verksamheter. Genom att inrätta en kommunövergripande samordnare för arbetet mot våld i nära relationer skulle rätt strukturella förutsättningar skapas för ett långsiktigt, sammanhållet, kunskapsbaserat och likvärdigt arbete.

Individ- och familjenämnden (IFN), äldrenämnden (ÄN) och jämställdhetsutskottet (JUSK) har yttrat sig på motionen och föreslår samtliga kommunfullmäktige att anse den besvarad. IFN och ÄN redogör i varsitt omfattande yttrande för en nationell överblick, arbetet i Umeå kommun och arbetet i förvaltningarna och hänvisar till strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå inom ramen för det som motionen efterfrågar. Vidare lyfter nämnderna att inom Centrum mot våld pågår för närvarande en översyn som ska genomlysa och säkra arbetssätt, ta fram förslag på hur socialtjänstens arbete ska bedrivas, vilka insatser och

metoder som ska bedrivas samt ge förslag på eventuella förändringar som behövs för att uppfylla lagstiftningens krav på arbetet med våld i nära relation. Nämnderna gör rekommendationen att kommunstyrelsen och berörda nämnder gemensamt utreder och ger förslag på hur samordningen av arbetet mot våld i nära relation ska se ut i Umeå kommun. JUSK hänvisar till de övergripande strategiska funktioner inom både jämställdhet och brottsförebyggande där samordnande ansvar för arbetet med våld i nära relationer på kommunövergripande nivå ingår som finns på stadsledningskontoret. I nuläget pågår ett arbete med att förstärka den kommunövergripande samverkan kring arbetet med våld i nära relation och ett nätverk är under uppstart.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är tydliga såväl jämställdhetspolitiska som brottsförebyggande prioriteringar. Vad gäller jämställdhet handlar två av sju delmål för den nationella jämställdhetspolitiken om frågan (delmål 6 och 7) och regeringen presenterade nyligen en ny nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande för perioden 2026–2035 med syftet att få ett mer effektivt, hållbart och samordnat arbete. Umeå kommun har också ställt sig bakom den regionala strategin *Ett jämställt Västerbotten 2023–2030* där Förebygg och bekämpa mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor är ett av tre regionala mål.

I det brottsförebyggande arbetet är våld i nära relationer också en central fråga och lyfts bland annat av myndigheten Brottsförebyggande rådet som ett stort samhällsproblem. I *Umeå kommuns brottsförebyggande program 2026–2027* som varit på remiss i nämnder och väntas lyftas i kommunfullmäktige under hösten föreslås våld i nära relationer vara en av sex prioriterade inriktningar.

Kommunstyrelsen delar motionens mening att våldsförebyggande samverkan är mycket viktig och kräver ett tidigt, förebyggande och kommunövergripande arbete och att våldet är en fråga för hela kommunen. Ett mer strategiskt, förebyggande och samordnat arbete inom området kan medföra positiva effekter. Då det redan finns strategiska, samordnande funktioner i arbetet med våld i nära relationer på stadsledningskontoret som ligger inom ramen för det som motionen efterfrågar samt med hänsyn tagen till pågående arbeten som en

uppstart av ett kommunövergripande nätverk för samverkan kring arbetet med våld i nära relation, det brottsförebyggande programmet och översynen av Centrum mot våld, föreslår kommunstyrelsen kommunfullmäktige att anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag

Motion 5/2026
Individ- och familjenämndens yttrande
Äldrenämndens yttrande
Jämställdhetsutskottets yttrande

Beredningsansvariga

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet
Maria Henriksson-Andersson, utvecklingsstrateg brottsförebyggande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag att anse motionen besvarad.

Beslutet ska skickas till
Motionärerna
Individ- och familjenämnden
Äldrenämnden

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-06-29

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2026/00329

Motion 9/2026: Starta en ny returbutik i Umeå; Daniell Anderson (V) och Bore Sköld (V)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen.

Ärendebeskrivning
Daniell Andersson och Bore Sköld, Västerpartiet, har lämnat in en motion (9/2026) där de yrkar att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik i enlighet med motionens intentioner.

Motionen lyfter betydelsen av återbruk ur ett klimat- och hållbarhetsperspektiv samt pekar på den befintliga returbutiken på Gimonäs som en framgångsrik verksamhet. Motionärerna framhåller att efterfrågan på återbruk ökar och att nuvarande struktur innebär begränsningar i tillgänglighet och kapacitet. Vidare betonas verksamhetens roll som arbetsmarknadsinsats för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund föreslås att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik, exempelvis i anslutning till återvinningscentralen på Klockarbäcken. Stadsledningskontoret liksom gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden (GVN) delar motionens bild om att cirkulär ekonomi och återbruk är viktiga frågor. Att främja cirkulär ekonomi är dock något som är en uppgift för hela kommunen och de kommunala bolagen och inte ett uppdrag som enbart berör gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Ett förslag till policy för cirkulär ekonomi har tagits fram av stadsledningskontoret och kommer skickas ut på remiss till samtliga nämnder och kommunala bolag under hösten 2026. Förslaget till policy syftar till att fungera som en grund för frågor som rör cirkulär ekonomi i Umeå kommun. I antagna planeringsförutsättningarna för 2027 finns Tilläggsuppdrag 2027:13 Kommunfullmäktige ger gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att ta nästa steg i att skapa en cirkulär

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2026/00329

hub för människor och miljö inom ramen för arbetsmarknadsenhetens verksamhet där reströmmar som möbelåterbruk och textil hanteras.

Uppdraget svarar i delar mot motionens intentioner, men inte uttryckligen om att utreda etablering av ytterligare Returbutik. GVN lyfter i sitt yttrande att det idag inte finns förutsättningar utifrån nämndens grunduppdrag att utreda förutsättningar för ytterligare returbutik. Dock pekar nämnden på att frågan om en eventuella framtida utbyggnad av återbruksverksamhet behöver ske utifrån ett samlat, kommunövergripande perspektiv och med en tydlig politisk inriktning från kommunfullmäktige, där ansvar, finansiering och målbild är klargjorda.

Stadsledningskontoret instämmer i detta. Det är av vikt att frågan om cirkularitet får fortsatt utvecklas med ett större kommungemensamt ansvar. Omställningen till cirkulär ekonomi är tydligt kopplat till inriktningsmål 4 och ett viktigt verktyg för att planera och utveckla en hållbar stad. Sedan OECD genomförde en analys för cirkulär ekonomi i Umeå 2019-2020 har flera projekt initierats för att följa OECDs rekommendationer för cirkularitet i Umeå (Cirkulära Västerbotten, Thriving Northen Buildings, HYDROSYM 2030, Accelererar industriell symbios på Umeå Eco Industrial Park, CIRCUIT, HUBS4BUILT).

Motionen yrkar specifikt på etableringen av ytterligare returbutik förslagsvis placeras vid Klockarbäckens ÅVC, och möjliggöra för cirkularitet och människors möjligheter att arbetsträna. Mot bakgrund av GVN:s svar, tilläggsuppdrag 2027:13 och kommande cirkulära policy föreslår stadsledningskontoret att kommunfullmäktige avslår motionen.

Beslutsunderlag

Motionen
Yttrande från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Beredningsansvariga

Liv Öberg
Anna Persson

Vanja Östman
Hållbarhetschef

Liv Öberg
Utvecklingsstrateg Cirkulär ekonomi

Umeå kommun
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Protokollsutdrag
2026-06-17

§ 54
Diarienr: SK-2026/00215

Yttrande över motion (V) 9/2026 - Starta en ny returbutik i Umeå

Beslut

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslutar att föreslå kommunfullmäktige att avslå motionen.

Reservation
Karl Modig (V) till förmån för eget yrkande.

Ärendebeskrivning

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har erhållit motion (V) – Starta en ny returbutik i Umeå kommun – på remiss.

Motionen lyfter betydelsen av återbruk ur ett klimat- och hållbarhetsperspektiv samt pekar på den befintliga returbutiken på Gimonäs som en framgångsrik verksamhet. Motionärerna framhåller att efterfrågan på återbruk ökar och att nuvarande struktur innebär begränsningar i tillgänglighet och kapacitet. Vidare betonas verksamhetens roll som arbetsmarknadsinsats för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund föreslås att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik, exempelvis i anslutning till återvinningscentralen på Klockarbäcken.

Yttrande

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden delar motionens intentioner om att stärka återbruk, bidra till en cirkulär ekonomi samt skapa meningsfulla arbetsmarknadsinsatser. Nämnden ser mycket positivt på den utveckling som sker inom återbruksområdet, både inom kommunen och i samverkan med externa aktörer.

Samtidigt bedömer nämnden att den föreslagna åtgärden – att utreda etablering av ytterligare en returbutik – inte är den mest ändamålsenliga prioriteringen i nuläget utifrån nämndens uppdrag, ansvar och aktuella behov.

Arbetsmarknads- och integrationsavdelningens uppdrag är att bidra till individers väg till egenförsörjning genom utbildnings- och arbetsnära insatser, med fokus på att minska utanförskap och stärka etablering på arbetsmarknaden. Återbruksverksamhet, inklusive befintliga insatser inom återbruk och byggåterbruk, utgör redan idag en viktig del av dessa insatser. Nämnden delar motionärens bild av återbrukets betydelse som arena för arbetsprövning och arbetsrehabilitering för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Samtidigt står arbetsmarknads- och integrationsavdelningen inför ett utökat uppdrag. Förändringar i regelverket kopplat till aktivitetskrav inom försörjningsstöd, i enlighet med propositionen *Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd* (prop. 2025/26:207), förväntas medföra en betydande volymökning av deltagare i behov av arbetsnära insatser. Detta innebär att behovet av arbetsträningsplatser och strukturerade sysselsättningar bedöms öka i snabb takt.

Nämnden bedömer att detta i första hand behöver mötas genom att:

- utveckla och skala upp befintliga verksamheter inom återbruk. Inom området finns redan ett etablerat samarbete med Vakin avseende återbruksarbete. Nämnden bedömer att det finns goda möjligheter att vidareutveckla detta samarbete, särskilt vid Klockarbäckens ÅVC, i syfte att öka mängden material som kan återbrukas samt möta den förväntade volymökningen av deltagare,
- stärka interna flöden och möjligheter till arbetsträning och arbetsrehabilitering inom samtliga kommunala verksamheter och förvaltningar,
- samt fortsatt samverka med privata och idéburna aktörer.

I dagsläget utgör externa aktörer en betydande del av de arbetsrehabiliterande platserna, vilket understryker vikten av ett väl fungerande samspel mellan kommunen och den omgivande

arbetsmarknaden. Samtidigt finns ett tydligt utvecklingsbehov i att stärka kommunens förmåga att tillhandahålla ändamålsenliga platser inom den egna organisationen, vilket förutsätter ett gemensamt ansvar och samordning över förvaltningsgränserna.

Mot denna bakgrund bedömer nämnden att tillgängliga resurser i nuläget behöver prioriteras till att möta det ökade behovet av arbetsmarknadsinsatser samt till att vidareutveckla befintliga strukturer.

Nämnden vill samtidigt understryka att frågan om en eventuell framtida utbyggnad av återbruksverksamhet inte avfärdas. En sådan utveckling behöver dock ske utifrån ett samlat, kommunövergripande perspektiv och med en tydlig politisk inriktning från kommunfullmäktige, där ansvar, finansiering och målbild är klargjorda.

Det fortsatta utvecklingsarbetet kring återbruk bör därför i första hand fokusera på att stärka och effektivisera befintliga flöden, inklusive interna återbruksflöden inom kommunen. Ett sådant arbete bedöms ha stor potential att öka återbruket ytterligare, samtidigt som det bidrar till ökad kvalitet, bättre resursutnyttjande och en stärkt koppling till arbetsmarknadsinsatser.

Vidare konstaterar nämnden att marknaden för återbruk och second hand utvecklas positivt, med ett växande antal privata och idéburna aktörer. Detta är en önskvärd utveckling som bidrar till ökad tillgänglighet och innovation för invånare, och som bör ges goda förutsättningar att fortsätta utvecklas.

Utifrån rådande prioriteringar och behovet av en effektiv resursanvändning bedömer nämnden att utredningar kring möjligheten att etablera ytterligare en returbutik bör föregås av en bred och tydlig inriktning från kommunfullmäktige.

En eventuell etablering av ytterligare en returbutik skulle därutöver medföra betydande investerings- och driftskostnader kopplade till lokaler, logistik, bemanning och verksamhetsutveckling. Nämnden bedömer att detta inte kan genomföras inom befintlig ekonomisk ram utan skulle kräva tillskott av medel.

Med utgångspunkt i ovanstående samt med beaktande av ekonomiska och organisatoriska förutsättningar föreslås att motionen avslås.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2026-06-17

Beslutsunderlag
Bilaga: Motion - Starta en ny returbutik i Umeå (V) 9/2026

Beredningsansvarig
Anna Persson, utbildningsstrateg

Yrkanden
Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Liberalerna, Moderaterna och Centerpartiet för bifall till tjänsteskrivelsens förslag.

Vänsterpartiet för bifall till motionen.

Propositionsordning
Ordföranden prövar tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen mot bifall till motionen och finner att nämnden beslutar att bifalla tjänsteskrivelsens förslag.

Reservation
Karl Modig (V) till förmån för eget yrkande.

Beslutet ska skickas till
ksdiarium@umea.se, märk ämnesraden med diarienummer: KS-2026/00329

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2026–03–12

Starta en ny returbutik i Umeå

Umeå kommuns returbutik vid Gimonäs är en del av kommunens arbete för att minska avfallsmängder och främja återanvändning av fungerande produkter. Verksamheten tar emot föremål som lämnas in av invånare och som annars riskerar att bli avfall, och gör dem tillgängliga för försäljning till nya användare. I anslutning till verksamheten finns även Byggåterbruket, där byggmaterial och inredning tas tillvara och säljs vidare. Genom kopplingen till återvinningscentralen på Gimonäs kan produkter som fortfarande har ett bruksvärde sorteras ut innan de blir avfall. Returbutiken har under åren utvecklats till en välbesökt verksamhet som kombinerar miljönytta med praktisk samhällsservice, och mottog kommunens miljöpris för 2024. Returbutiken är även en viktig resurs för många som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. I tjänsten kan de anställda skapa, förädla och reparera saker som kan användas igen. Arbetsträningen leder dessutom ofta till en vidare sysselsättning på ett sätt som utmärker sig bland kommunens andra arbetsmarknadsinsatser.

Intresset för återbruk ökar i hela samhället. Statistik från Svensk Handel visar att second hand-marknaden växer och att allt fler hushåll efterfrågar begagnade produkter. Forskning från bland annat Svenska Miljöinstitutet visar dessutom att återanvändning ofta ger betydligt lägre klimatpåverkan än både nyproduktion och materialåtervinning, eftersom produkters livslängd förlängs och behovet av nya naturresurser minskar. Återbruk är därför en central del av omställningen till en mer cirkulär ekonomi. Den befintliga Returbutiken fyller en viktig funktion, men dagens lokalisering innebär också begränsningar. En enda anläggning belägen på Gimonäs innebär dels ett ansenligt geografiskt avstånd för många invånare men sätter dessutom ett naturligt kapacitetstak för hur mycket som kan tas emot, hanteras och säljas vidare. Föremål som skulle kunna återbrukas riskerar därmed att i stället gå till återvinning eller förbränning. För att öka mängden återbruk krävs därför bättre tillgänglighet och större kapacitet.

Ett naturligt nästa steg är att utreda möjligheten att etablera en ytterligare returbutik i Umeå kommun. En placering i anslutning till återvinningscentralen på Klockarbäcken framstår som ett tänkbart alternativ. Där finns redan etablerade flöden för avfall och återvinning, vilket skulle göra det enkelt att sortera ut återbrukbara föremål direkt vid inlämning. En sådan lösning är effektiv både logistiskt och ekonomiskt. En utökad återbruksverksamhet där fler invånare kan lämna in och köpa återanvända produkter skulle ge flera positiva effekter. Klimatpåverkan minskar när produkter används längre och resurser tas tillvara, men det kan även underlätta hushållens ekonomi genom att fler får tillgång till fungerande möbler, byggmaterial och vardagsföremål till lägre priser. I en tid präglad av ökade levnadskostnader blir möjligheten att handla begagnat inte bara en miljöfråga utan också en fråga om ekonomisk tillgänglighet och social hållbarhet.

Mot denna bakgrund bör kommunen ta nästa steg i utvecklingen av sitt hållbarhetsarbete och pröva hur verksamheten kan växa i takt med efterfrågan och klimatmålen.

Vänsterpartiet yrkar:

> att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik i enlighet med motionens intentioner.

Daniell Anderson, Bore Sköld
Vänsterpartiet

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

§ 155

Diarienr: KS-2026/00329

Motion 9/2026: Starta en ny returbutik i Umeå; Daniell Anderson (V) och Bore Sköld (V)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen.

Reservation
Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Daniell Andersson och Bore Sköld, Västerpartiet, har lämnat in en motion (9/2026) där de yrkar att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik i enlighet med motionens intentioner.

Motionen lyfter betydelsen av återbruk ur ett klimat- och hållbarhetsperspektiv samt pekar på den befintliga returbutiken på Gimonäs som en framgångsrik verksamhet. Motionärerna framhåller att efterfrågan på återbruk ökar och att nuvarande struktur innebär begränsningar i tillgänglighet och kapacitet. Vidare betonas verksamhetens roll som arbetsmarknadsinsats för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund föreslås att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik, exempelvis i anslutning till återvinningscentralen på Klockarbäcken. Stadsledningskontoret liksom gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden (GVN) delar motionens bild om att cirkulär ekonomi och återbruk är viktiga frågor. Att främja cirkulär ekonomi är dock något som är en uppgift för hela kommunen och de

kommunala bolagen och inte ett uppdrag som enbart berör gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Ett förslag till policy för cirkulär ekonomi har tagits fram av stadsledningskontoret och kommer skickas ut på remiss till samtliga nämnder och kommunala bolag under hösten 2026. Förslaget till policy syftar till att fungera som en grund för frågor som rör cirkulär ekonomi i Umeå kommun. I antagna planeringsförutsättningarna för 2027 finns Tilläggsuppdrag 2027:13 Kommunfullmäktige ger gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att ta nästa steg i att skapa en cirkulär hub för människor och miljö inom ramen för arbetsmarknadsenhetens verksamhet där reströmmar som möbelåterbruk och textil hanteras.

Uppdraget svarar i delar mot motionens intentioner, men inte uttryckligen om att utreda etablering av ytterligare Returbutik. GVN lyfter i sitt yttrande att det idag inte finns förutsättningar utifrån nämndens grunduppdrag att utreda förutsättningar för ytterligare returbutik. Dock pekar nämnden på att frågan om en eventuella framtida utbyggnad av återbruksverksamhet behöver ske utifrån ett samlat, kommunövergripande perspektiv och med en tydlig politisk inriktning från kommunfullmäktige, där ansvar, finansiering och målbild är klargjorda.

Stadsledningskontoret instämmer i detta. Det är av vikt att frågan om cirkularitet får fortsatt utvecklas med ett större kommungemensamt ansvar. Omställningen till cirkulär ekonomi är tydligt kopplat till inriktningsmål 4 och ett viktigt verktyg för att planera och utveckla en hållbar stad. Sedan OECD genomförde en analys för cirkulär ekonomi i Umeå 2019-2020 har flera projekt initierats för att följa OECDs rekommendationer för cirkularitet i Umeå (Cirkulära Västerbotten, Thriving Northen Buildings, HYDROSYM 2030, Accelererar industriell symbios på Umeå Eco Industrial Park, CIRCUIT, HUBS4BUILT).

Motionen yrkar specifikt på etableringen av ytterligare returbutik förslagsvis placeras vid Klockarbäckens ÅVC, och möjliggöra för cirkularitet och människors möjligheter att arbetsträna. Mot bakgrund av

GVN:s svar, tilläggsuppdrag 2027:13 och kommande cirkulära policy föreslår stadsledningskontoret att kommunfullmäktige avslår motionen.

Beslutsunderlag

Motionen
Yttrande från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Beredningsansvariga

Liv Öberg
Anna Persson

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) — Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Bore Sköld (V) — Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Lars Forsgren (SD) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslag).

Bore Sköld (V) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen bifaller näringslivs- och arbetsutskottets förslag att avslå motionen.

Reservation

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

Bore Sköld (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionärerna

Justerares sign: Utdraget bestyrks:

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-08-25

§ 273

Diarienr: KS-2026/00329

Motion 9/2026: Starta en ny returbutik i Umeå; Daniell Anderson (V) och Bore Sköld (V)

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen.

Ärendebeskrivning

Daniell Andersson och Bore Sköld, Västerpartiet, har lämnat in en motion (9/2026) där de yrkar att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik i enlighet med motionens intentioner.

Motionen lyfter betydelsen av återbruk ur ett klimat- och hållbarhetsperspektiv samt pekar på den befintliga returbutiken på Gimonäs som en framgångsrik verksamhet. Motionärerna framhåller att efterfrågan på återbruk ökar och att nuvarande struktur innebär begränsningar i tillgänglighet och kapacitet. Vidare betonas verksamhetens roll som arbetsmarknadsinsats för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund föreslås att Umeå kommun utreder möjligheten att etablera ytterligare en returbutik, exempelvis i anslutning till återvinningscentralen på Klockarbäcken. Stadsledningskontoret liksom gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden (GVN) delar motionens bild om att cirkulär ekonomi och återbruk är viktiga frågor. Att främja cirkulär ekonomi är dock något som är en uppgift för hela kommunen och de kommunala bolagen och inte ett uppdrag som enbart berör gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Ett förslag till policy för cirkulär ekonomi har tagits fram av stadsledningskontoret och kommer skickas ut på remiss till samtliga

nämnder och kommunala bolag under hösten 2026. Förslaget till policy syftar till att fungera som en grund för frågor som rör cirkulär ekonomi i Umeå kommun. I antagna planeringsförutsättningarna för 2027 finns Tilläggsuppdrag 2027:13 Kommunfullmäktige ger gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att ta nästa steg i att skapa en cirkulär hub för människor och miljö inom ramen för arbetsmarknadsenhetens verksamhet där reströmmar som möbelåterbruk och textil hanteras.

Uppdraget svarar i delar mot motionens intentioner, men inte uttryckligen om att utreda etablering av ytterligare Returbutik. GVN lyfter i sitt yttrande att det idag inte finns förutsättningar utifrån nämndens grunduppdrag att utreda förutsättningar för ytterligare returbutik. Dock pekar nämnden på att frågan om en eventuella framtida utbyggnad av återbruksverksamhet behöver ske utifrån ett samlat, kommunövergripande perspektiv och med en tydlig politisk inriktning från kommunfullmäktige, där ansvar, finansiering och målbild är klargjorda.

Stadsledningskontoret instämmer i detta. Det är av vikt att frågan om cirkularitet får fortsatt utvecklas med ett större kommungemensamt ansvar. Omställningen till cirkulär ekonomi är tydligt kopplat till inriktningsmål 4 och ett viktigt verktyg för att planera och utveckla en hållbar stad. Sedan OECD genomförde en analys för cirkulär ekonomi i Umeå 2019-2020 har flera projekt initierats för att följa OECDs rekommendationer för cirkularitet i Umeå (Cirkulära Västerbotten, Thriving Northen Buildings, HYDROSYM 2030, Accelererar industriell symbios på Umeå Eco Industrial Park, CIRCUIT, HUBS4BUILT).

Motionen yrkar specifikt på etableringen av ytterligare returbutik förslagsvis placeras vid Klockarbäckens ÅVC, och möjliggöra för cirkularitet och människors möjligheter att arbetsträna. Mot bakgrund av GVN:s svar, tilläggsuppdrag 2027:13 och kommande cirkulära policy föreslår stadsledningskontoret att kommunfullmäktige avslår motionen.

Beslutsunderlag

Motionen
Yttrande från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-08-25

Beredningsansvariga

Liv Öberg
Anna Persson

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-05-12

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienr: KS-2024/00548

Antagande av mobilitetsnorm

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att anta Umeå kommuns "Mobilitetsnorm - riktlinjer för parkering" som därmed ersätter nu gällande Parkeringsnorm.

att fastställa förslag till kompletterat reglemente för Tekniska nämnden som möjliggör tecknande av mobilitetsavtal.

att ge Tekniska nämnden i uppdrag att se över och vid behov justera nämndens delegationsordning med anledning av ovanstående reglementesförändring

Ärendebeskrivning
Umeå kommun arbetar för en stadsutveckling med människan i centrum där korta resvägar, levande stadsmiljöer och närhet till vardagliga funktioner är centrala element. Översiktsplanens strategier sätter ramarna för denna utveckling där komplettering av befintlig bebyggelse och en ökad täthet är bärande principer. Parkering är en central fråga i samhällsbyggnadsprocessen och ett styrmedel där kommunen har rådighet. Genom att arbeta för att behovsanpassa antalet parkeringsplatser samtidigt som hållbara färdsätt premieras ges förutsättningar för en hög tillväxttakt samtidigt som gröna transportslag främjas. Mobilitetsnormen bidrar med ett ramverk och en spelplan för fastighetsägare och byggaktörer som vill bidra till Umeås tillväxt genom byggande av bostäder eller verksamheter där parkeringsfrågan ofta är ett centralt element.

Investeringar i mobilitetstjänster används i flertalet svenska kommuner som motprestation för att minska kravet på byggande av parkeringsplatser genom en så kallad flexibel parkeringsnorm eller mobilitetsnorm. Genom att arbeta enligt denna modell ges förutsättningar för invånarna att röra sig mellan målpunkter på andra sätt än med bil samtidigt som det möjliggör för ett effektivt markanvändande.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00548

Utifrån ovanstående beskrivning har Umeå kommun arbetat med att ta fram en ny mobilitetsnorm som väntas ersätta tidigare parkeringsnorm. Arbetet har sin utgångspunkt i följande syftesskrivning:

Syftet med mobilitetsnormen är att skapa möjlighet för omställning till hållbart resande samt ge goda förutsättningar för att nå kommunens mål om hållbar tillväxt med sikte på 200 000 invånare år 2050. Detta görs genom att:

- Främja etableringen av mobilitetstjänster i Umeå
- Skapa förutsättningar för reduktion av antalet parkeringsplatser och på så vis minska den relativa attraktiviteten för bilen
- Skapa en tydlig spelplan för exploatörer och underlätta genomförandet av projekt som stärker Umeås tillväxt
- Ta fram modeller för uppföljning av mobilitetsnormens effekt och efterlevnad

Remissförfarande

Mobilitetsnormen skickades på remiss under perioden november 2025 till och med januari 2026. Förslaget skickades till kommunala nämnder och bolag samt ett urval av Umeås byggaktörer. Under remissen efterfrågades inspel och konstruktiva synpunkter på innehållet i förslaget. Inkomna yttranden samt kommentarer till dessa finns i bilaga "Samrådsredogörelse Mobilitetsnorm". Större justeringar innefattar bland annat:

- Övergång till enhetlig beräkningsmodell av parkeringstalet i hela Umeå tätort som bygger på aspekter som sammanvägt visar på var i staden det finns goda förutsättningar för hållbart resande. Ersätter remissförslag där nu föreslagna lägesbaserade modell kombinerades med fasta zoner.
- Ändring i upplägg gällande möjligheten till reduktion för mobilitetsåtgärder där ytterligare en reduktionsnivå införts.
- Nedjustering av parkeringstalet för cyklar jämfört med remissversionen.
- Tydliggörande av beräkningsmodell gällande parkeringstal för verksamheter.
- Mindre justeringar i beskrivningen av vissa mobilitetsåtgärder.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00548

Mobilitetsavtal

Med anledning av ny föreslagen ”Mobilitetsnorm – riktlinjer för parkering” finns behov av att revidera befintligt reglemente för Tekniska nämnden. Detta för att ge förutsättningar för kommunen via Tekniska nämnden att agera som avtalspart vid tecknande av avtal som möjliggör reduktion på antalet parkeringsplatser enligt föreslagen norm.

Kommunstyrelsen föreslår därför att kommunfullmäktige godkänner komplettering av Tekniska nämndens reglemente enligt följande:
Under rubriken ”*Delegering från kommunfullmäktige*”:
Tekniska nämnden beslutar i följande ärendegrupper:

- *Mobilitetsavtal mellan Umeå kommun och fastighetsägare samt företräda kommunen vid uppföljning av efterlevnad av ingångna avtal.*

Förslaget har tagits fram i samverkan mellan kompetenser från stadsledningskontoret, tekniska nämnden, byggnadsnämnden samt UPAB.

Beslutsunderlag

Mobilitetsnorm Umeå kommun, riktlinjer för parkering
Samrådsredogörelse Mobilitetnorm

Beredningsansvariga

Ebba Sundström, strategisk utveckling

Beslutet ska skickas till

Detaljplanering, bygglov, Gator och parker

Mikael Brändström
Utvecklingsdirektör

Ebba Sundström
Samhällsplanerare

UMEÅ KOMMUN

Mobilitetsnorm Umeå kommun

– Riktlinjer för parkering (dokumentet ska layoutas)

Beslutad av:
Kommunfullmäktige

Diarienummer:
KS-2024/00548

Datum, paragraf för beslut:
2026-06-15

Dokumenttyp:
Riktlinje

Giltighetstid:
4 år/behov

Dokumentansvarig:
Kommunstyrelsen/SLK

Innehåll

Mobilitetsnorm Umeå kommun – Riktlinjer för parkering (dokumentet ska layoutas) 1
Bakgrund 4
Mål och Syfte 4
Ansvarsfördelning 4
Status och lagkrav 5
Vilka styrs av riktlinjen? 5
Relaterade styrdokument 5
Begreppsförteckning 6
Från bilparkering till hållbar mobilitet 7
Parkeringstal för bil 7
Utgångspunkter för bilparkering 7
Bilparkering för bostäder 8
Bilparkering för verksamheter 10
Friköp 11
Samnyttjande av parkering 11
Acceptabla gångavstånd 12
Angöringsplats och parkering för personer med nedsatt rörelseförmåga 12
Parkeringstal för cykel 13
Cykelparkering för bostäder 13
Cykelparkering för verksamheter 14
Samnyttjande av cykelparkeringar 14
Friköp av cykelparkeringar 14
Mobilitetsåtgärder 15
Mobilitetsavtal 15
Mobilitetsåtgärder för bostäder 16
Steg 1: Basåtgärder 17
Steg 2: Poängåtgärder 17
Mobilitetsåtgärder för verksamheter 18
Uppföljning och revidering 19
Bilaga 1 20
Bilaga 2 22

Beskrivning av mobilitetsåtgärder 22
Mobilitetsåtgärder för bostäder 22
Avgift bilparkering 22
Attraktiv cykelparkering 22
Information och kontaktperson....22
Erbjudande om periodkort kollektivtrafik 60 dagar till alla nyinflyttade....23
Erbjudande om periodkort kollektivtrafik 120 dagar till alla nyinflyttade....23
Erbjudande om årlig cykelservice 23
Cykelrum inomhus....24
Cykelservicestation....24
Cykelpool inklusive prova på-erbjudande 25
Bilpool inklusive prova på-erbjudande 26
Bilparkeringsplatser lokaliseras i samlad anläggning....26
Servicelösning för grovsopor 27
Fastighetsägarens egna förslag 27
Mobilitetsåtgärder för verksamheter 27
Information och kontaktperson....27
Attraktiv cykelparkering 28
Avgiftsbelagd bilparkering (marknadsmässig hyra)....28
Ej personliga parkeringsplatser bil....28
Erbjudande om kollektivtrafikkort (30 dagar) eller presentkort på ett däckbyte cykel 28

Bakgrund

Umeå kommun arbetar för en stadsutveckling med människan i centrum där korta resvägar, levande stadsmiljöer och närhet till vardagliga funktioner är centrala element. Översiktsplanens strategier sätter ramarna för denna utveckling där komplettering av befintlig bebyggelse och en ökad täthet är bärande principer. Parkering är en central fråga i samhällsbyggnadsprocessen och ett styrmedel där kommunen har rådighet. Genom att arbeta för att behovsanpassa antalet parkeringsplatser samtidigt som hållbara färdsätt premieras kan Umeåbornas behov av att äga egen bil minska. På så vis ges förutsättningar för en hög tillväxttakt samtidigt som gröna transportslag främjas.

Mål och Syfte

Genom riktlinjer för parkering anger kommunen det lägsta antal parkeringsplatser som ska tillföras en fastighet vid ny- och tillbyggnad av bostäder, verksamheter samt vid ändrad användning.

Mobilitetsnormen ska vara flexibel för revideringar samt:

- Arbeta för Umeås hållbara tillväxt
- Främja omställning till hållbara transportslag
- Stödja handläggning av detaljplaner och bygglov
- Säkerställa att parkering ordnas i skälig utsträckning med hänsyn till lagstiftning och kommunala målsättningar
- Vara transparent och enkel att kommunicera

Ansvarsfördelning

Kommunen har ingen skyldighet att tillhandahålla parkering. Däremot har kommunen ett övergripande ansvar för parkeringsplaneringen och anger genom riktlinjer vilket parkeringsbehov som ska tillgodoses för respektive fastighet (4 kap. 13 § PBL). Som stöd för bedömning av parkeringsbehovet tar kommunen fram miniminormer för vilka krav som ställs på byggaktörer och fastighetsägare för att uppnå en rimlig mängd parkering. Enligt plan- och bygglagen ansvarar byggherren (8 kap. 9§/10 kap. 5 §) för att anordna parkering i skälig utsträckning under byggprocessen, medan fastighetsägaren bär ansvaret för underhåll och upprätthållande efter färdigställande (8 kap. 14 §).

Status och lagkrav

- Mobilitetsnormen ska tillämpas som riktlinjer vid detaljplaneläggning samt som krav vid bygglovsprövning.
- Mobilitetsnormen antas av kommunfullmäktige. Byggnadsnämnden är beslutande instans vid prövning mot normen.
- Likställighetsprincipen ska tillämpas för att säkerställa att byggaktörer behandlas lika.

8 kap i plan och bygglagen (2010:900), PBL, anger följande om parkering:

- ”9 § En obebyggd tomt som ska bebyggas med en byggnad ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Tomten ska ordnas så att…”
    - ”… 4. det på tomten eller i närheten av den i skälig utsträckning finns lämpligt utrymme för parkering, lastning och lossning av fordon…”
    - ”…Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta och parkering enligt första stycket 4, ska man i första hand ordna friyta.”
    - ”10 § Det som gäller i fråga om utrymme och parkering, lastning och lossning och om friyta i 9 § första stycket 4 och andra stycket ska i skälig utsträckning också tillämpas om tomten är bebyggd.”

Vilka styrs av riktlinjen?

Riktlinjerna används som stöd vid planhandläggning samt som styrning i lovskede. Byggnadsnämnden är beslutande instans vid prövning mot Mobilitetsnormen. Umeå parkering AB är avtalspart från kommunens sida gällande parkeringsköp och bistår med parkeringsutredning gällande parkeringstal för kommunala verksamheter i enlighet med normens målsättningar.

Relaterade styrdokument

I Umeå kommuns översiktsplan finns den parkeringsstrategi som visar på stadens strategiska förhållningssätt till parkering med särskilt fokus på centrala stadsdelarna. Här redovisas exempelvis utpekade parkeringsreservat som syftar till att möjliggöra en utbyggnad av samlade anläggningar i lägen som ger förutsättning för parkeringsköp. Tekniska förvaltningen ansvarar för parkeringsprogrammet. Programmet är under översyn

och förväntas ingå som en del i kommande trafik- och mobilitetsprogram. Här definieras åtgärder som syftar till att underlätta ett genomförande som ligger i linje med parkeringsstrategin.

Begreppsförteckning

Avstånd = Mäts som faktiskt avstånd (gångavstånd). För acceptabla gångavstånd (Tabell 5) gäller avstånd mellan entrépunkter.

BTA = Bruttototalarea undantaget:

- Fristående: garage, soprum, carport, cykelskärmtak, komplementbyggnad för annat ändamål, tvättstuga
- Invändigt i byggnad: garage, soprum, fordonsrum, cykelförråd, tvättstuga, fläktrum, förråd

Centrala stadsdelarna = Avgränsas i enlighet med den fördjupade översiktsplanen, inkluderar centrumfyrkanten, Öst- och väst på stan, södra delen av Haga samt norra delen av Teg.

Centrumfyrkanten = Avgränsas av Västra esplanaden, Järnvägsallén samt Östra kyrkogatan

Parkeringstal =Antal parkeringsplatser per 100 m^2 BTA som ska tillföras en fastighet

Parkeringsutredning = Utredning som visar på förväntat behov av parkeringsplatser för en fastighet. I de fall utredning görs för att motivera avsteg från normen ansvarar byggaktör för att bekosta och utföra arbetet. Utredningen behöver tydligt visa hur förväntat behov av parkeringsplatser skiljer sig från normen samt hur likvärdig tillgänglighet till fastigheten säkerställs. Ska inkludera beskrivning av projekt (BTA, läge, funktion), förväntat antal anställda och besökande. Bedöms av handläggare och bifogas beslut om bygglov.

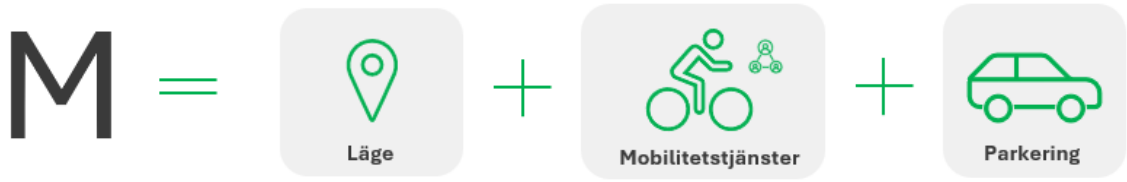
Parkeringsutredning kommunala verksamheter = Utredning som visar på förväntat behov av parkeringsplatser för en fastighet. Utredning utförs av Umeå kommun med stöd av UPAB.

Samlad anläggning = Anläggning som samlar bilparkering från flera fastigheter.

Umeå tätort = Avgränsas i enlighet med SCB:s tätortsavgränsning.

Från bilparkering till hållbar mobilitet

Utgångspunkten i detta dokument är att se till den samlade tillgängligheten till en plats i stället för att fokusera på parkering som en separat del av trafiksystemet. Genom detta skifte synliggörs de hållbara färdmedlen och kommunens ambition om en långsiktigt hållbar stadsutveckling. Det sammanlagda behovet av mobilitet kan illustreras enligt figuren nedan.

Parkeringstal för bil

Utgångspunkter för bilparkering

Eftersom tillgänglighet till en fastighet är beroende av flera samverkande aspekter behöver parkeringstalet vara avhängigt den samlade bilden av möjligheten att röra sig till och från olika delar av staden. Genom att sätta antal bilparkeringsplatser i relation till fastighetens läge och tillgängliga mobilitetstjänster bedöms vad som kan betraktas som skälig miniminivå av parkeringsplatser som ska tillföras en fastighet. Parkeringstalet beräknas utifrån bebyggelsens totala area (BTA) för flerbostadshus och verksamheter samt utifrån antal enheter för småhus

Lägesbedömning (inom Umeå tätort)

Mobilitetsnormen bygger utifrån ovanstående resonemang på en sammanvägning av tillgängligheten i Umeås stadsdelar som utgår från följande:

- Tillgång till kollektivtrafik
- Närhet till arbetsplatser
- Närhet till service (dagligvaruhandel)
- Närhet till centrum

Parkeringstalet blir lägre i de områden där dessa faktorer samlat visar på god tillgänglighet till vardagliga funktioner.

Mobilitetsåtgärder och mobilitetsavtal

Utöver den lägesbestämda variationen kan det sammanlagda behovet av parkeringsplatser för bil minska i de fall fastighetsägaren åtar sig att tillhandahålla mobilitetstjänster till boende och verksamma (se avsnitt om mobilitetsåtgärder). Detta regleras i mobilitetsavtal som tecknas mellan Umeå kommun och byggaktör.

Bilparkering för bostäder

Vid planering och beräkning av parkeringstal för bostäder ska säkerställas:

- Att fastighetens behov av parkeringsplatser för bil inryms inom den egna fastigheten eller i närliggande samlad anläggning/på närliggande fastighet genom parkeringsköp eller civilrättsligt avtal (se tabell 5 för acceptabelt gångavstånd till parkering).
- Att yta avsätts för besöksparkering i enlighet med vad normen anger.
- Att yta avsätts för bilparkering för personer med nedsatt rörelseförmåga enligt tabell 6.

Flerbostadshus

Utgångspunkten är att 1 bilparkeringsplats per 100 m^2 BTA bostadsbebyggelse ska tillhandahållas vid ny-, till- eller ombyggnation. Från detta görs avdrag (reduktion) för byggnationer inom Umeå tätort utifrån den sammanlagda tillgängligheten för respektive fastighet enligt nedanstående tabell.

Tabell 1 Beräkningsgrund för lägesbaserade parkeringstal. Se bilaga 1 för karta över hållplatskategorier. Avstånd räknas som faktiskt gångavstånd. Faktorerna ajourhålls och justeras årligen.

Lägesbaserat parkeringstal, reduktionsfaktorer		
Aspekt	**Avstånd (m)**	**Reduktion**
Närhet till centrum	2500	5 %
Närhet till arbetsställen (antal 1000 inom 1500 m)	1500	10 %
Närhet till livsmedelsbutik	1000	5 %
	750	7,5 %
	500	10 %
Närhet till hållplats med god trafikering		
Närhet till hållplats med ≥ 44 000 avgångar/år	300	10 %
Närhet till hållplats med 31000 - 43999 avgångar/år	300	7,5 %
Närhet till hållplats med 17000 - 30999 avgångar/år	300	5 %

Från de lägesbaserade talen som ges med utgångspunkt i modellen ovan så tillkommer ytterligare en reduktion i centrala och särskilt strategiska lägen (Se tabell 2). Här inkluderas bland annat centrumfyrkanten, centrala staden, delar av Ön, innanför ringleden och Universitetsområdet (se figur 5 i bilaga 1).

Tabell 2 Reduktionsfaktor för särskilt strategiska lägen. Se bilaga 1 för karta över angivna områden.

Område	Reduktion
A	30 %
B	20 %
C	10 %

För att säkerställa en god tillgänglighet samt för att minimera risken för bilparkering på ställen där det orsakar problem sätts en lägstanivå gällande parkeringstal för flerbostadshus. Parkeringstalet blir som lägst (innan eventuellt avdrag för mobilitetsåtgärder) 0.5/100 m^2 BTA i centrumfyrkanten, Öst- och Väst på stan samt 0.6/100 m^2 BTA i övriga tätorten.

Figur 3 i bilaga 1 illustrerar parkeringstal i Umeå tätort utifrån en sammanvägning av faktorerna i tabell 1 och 2. Exakt beräkning av parkeringstalet görs i en webbtjänst som baseras på ovanstående beräkningsmodell.

Gällande parkering för flerbostadshus finns möjlighet till avsteg från normen i de fall byggaktören kan påvisa att behovet av bilparkering avviker från vad kommunen bedömt vara gällande. För detta krävs särskild utredning samt samsyn mellan aktör och kommun. Sådan parkeringsutredning utförs och bekostas av byggaktör och bedöms av handläggare. För att avsteg från normen ska beviljas behöver utredningen tydligt visa hur förväntat behov av parkeringsplatser skiljer sig från normen samt hur likvärdig tillgänglighet till fastigheten säkerställs. Det skulle exempelvis kunna handla om bostäder för studenter där bilinnehavet tydligt avviker från övriga befolkningen.

Utanför Umeå tätort gäller grundtalet 1 parkeringsplats per 100 m^2 BTA för samtliga ny- och tillbyggnationer samt vid ändrad användning.

Besöksparkering

För besöksparkering för flerbostadshus gäller att 0.15 parkeringsplatser per 100 m^2 BTA ska tillföras respektive fastighet utöver det parkeringstal som den lägesbaserade modellen ger (se räkneexempel nedan). Möjlighet till reduktion på besöksparkering finns i de fall platserna ingår i samlad anläggning med möjlighet till samnyttjande, se avsnitt om samnyttjande av parkering.

Räkneexempel:

Steg 1. Fastighet X som omfattar 3000 m^2 BTA för bostäder i flerbostadshus ligger inom ett område som enligt tabell 1 medger 20 % reduktion från grundtalet (1).

Steg 2. Fastigheten ligger även inom ett tillväxtområde (C, se tabell 2) vilket innebär ytterligare ett avdrag på 10 %.

Steg 3. Utöver detta tillkommer besöksparkering med 0.15 platser/100 m^2 BTA. Antalet parkeringar som ska tillföras fastigheten beräknas enligt följande:

Steg 1. 1 x 0.8 (20 % reduktion) = 0.8

Steg 2. 0.8 x 0.9 (10 % reduktion) = 0.72

3000/100 = 30

30 x 0.72 = 21.6 parkeringsplatser + 4.5 platser för besöksparkering (30 x 0.15)

Småhus

När bilparkering för småhus ordnas inom den egna tomten gäller att varje enhet ska tillhandahålla plats för hushållets bil samt besökare. När bilparkeringen ordnas på gemensam parkeringsplats gäller parkeringstalen i tabellen nedan. Detta gäller både inom Umeå tätort och i övriga kommundelar.

Tabell 3 Parkeringstal för småhus, vid iordningställande utanför den egna tomten.

Område	Antal parkeringsplatser/enhet	Antal besöksparkeringar/enhet
Umeå tätort	1	0.2
Övriga tätorter och kommundelar	1	0.2

Bilparkering för verksamheter

Beräkning av parkeringstal för verksamheter baseras på en kategorisering av olika verksamhetstyper (Se tabell 4). Utöver detta används samma lägesbaserade modell som för bostäder. Det vill säga det samvarierar med var i Umeå tätort det finns goda förutsättningar för hållbara resmönster. Från de parkeringstal som anges i tabell 4 görs avdrag i enlighet med tabell 1 och 2.

Vid beräkning av parkeringstal för verksamheter gäller följande:

- Beräkning utgår från bestämmelse i gällande detaljplan, se första kolumnen i tabell 4.
- Att fastighetens behov av parkeringsplatser för bil inryms inom den egna fastigheten eller i närliggande samlad anläggning/ på näraliggande fastighet genom parkeringsköp eller civilrättsligt avtal (se tabell 5 för acceptabelt gångavstånd till parkering).
- Verksamheter upp till 200 m^2 regleras inte i mobilitetsnormen.

Tabell 4 Parkeringstal för verksamheter, fördelat efter kategori.

Planbestämmelse	Verksamhet	Parkeringstal/100 m^2 BTA
C, H	Centrum, handel, restaurang*	2.0
K	Kontor	1.5
J, Z	Industri, Verksamhet	Särskild utredning
O	Tillfällig vistelse (ex. hotell)	Särskild utredning
D, S	Vård, Skola, förskola	Särskild utredning
	Övrigt	Särskild utredning

*Exklusive externhandel/större anläggningar i bilorienterade lägen, här krävs särskild utredning.

Gällande bilparkering för verksamheter (alla kategorier) finns möjlighet till avsteg från normen i de fall byggaktören kan påvisa att behovet av bilparkering avviker från vad kommunen bedömt vara gällande. För detta krävs särskild parkeringsutredning och samsyn mellan aktör och kommun. Sådan parkeringsutredning utförs och bekostas av byggaktör och bedöms av handläggare. För att avsteg från normen ska beviljas behöver utredningen tydligt visa hur förväntat behov av parkeringsplatser skiljer sig från normen samt hur likvärdig tillgänglighet till fastigheten säkerställs.

Gällande bilparkering för verksamheter i befintliga områden där verksamheten inte är förenlig med gällande planbestämmelser bör särskild utredning utföras.

Friköp

Parkeringsköp (friköp av bilparkering) innebär en möjlighet för byggaktör att köpa sig fri från ansvaret att anlägga parkering inom den egna fastigheten. Umeå kommun, genom Umeå Parkerings Ab (Upab), erbjuder möjlighet till friköp där förutsättningar finns. Parkeringsköp för verksamheter är ett krav inom centrumfyrkanten, området mellan Västra Esplanaden, Östra Kyrkogatan, Järnvägsallén och Västra Strandgatan.

Samnyttjande av parkering

Samnyttjande innebär att bilparkeringen används för flera ändamål under olika tider på dygnet. Samnyttjande av bilparkeringsplatser bör i första hand tillämpas på parkeringar vid

arbetsplatser som kan nyttjas i kombination med bostäder, handel eller serviceändamål utanför kontorstid.

För boendeparkering i samlad anläggning med samnyttjandeeffekter kan reduktion på besöksparkering beviljas. Detta förutsätter att boende ej har fasta platser [1] samt att antalet parkeringar i den samlade anläggningen uppgår till minst 50. Uppfylls detta medges reduktion/avdrag på 0.05 platser/100 m^2 BTA.

Acceptabla gångavstånd

Umeå kommuns rekommenderade acceptabla gångavstånd redovisas i tabell 5.

Tabell 5 Acceptabla gångavstånd mellan parkeringsanläggning och målpunkt.

Parkeringskategori	Acceptabla gångavstånd
Bostäder (besökande och boende)	400 m
Bostäder centrumfyrkanten (besökande och boende)	600 m
Verksamheter	400 m
Verksamheter centrumfyrkanten	600 m
Angöring	75 m
Bilparkering för rörelsehindrade	25 m

Avstånd mäts som faktiskt gångavstånd mellan entrépunkter.

Angöringsplats och parkering för personer med nedsatt rörelseförmåga

Tillgång till angöringsplats och parkeringsplatser anpassade för personer med nedsatt rörelseförmåga säkerställs och redovisas under planläggning/bygglov.

På eller i nära anslutning till en tomt ska det finnas minst en angöringsplats för fordon inom 25 meters gångavstånd från en tillgänglig och användbar entré. Angöringsplatsen ska utformas och placeras så att det är möjligt för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda angöringsplatsen (BFS 2024:13 - 2 kap. 5 §).

På eller i nära anslutning till en tomt ska det kunna ordnas minst en tillgänglig och användbar parkeringsplats för fordon. Parkeringsplatsen ska utformas och placeras så att det är möjligt för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att självständigt använda parkeringsplatsen (BFS 2024:13 - 2 kap. 6 §).

Kraven gäller vid nybyggnad av en byggnad på en obebyggd tomt. Om det är en bebyggd tomt, så gäller kraven bara under vissa förutsättningar. I de fallen ska tomtkraven bara

[1] Innebär att boende inte har tillgång till en egen fast parkering utan i stället hänvisas till var det för parkeringstillfället finns ledigt utrymme i anläggningen.

tillämpas i den utsträckning som är skälig med hänsyn till kostnaderna för arbetet och tomtens särskilda egenskaper.

Nedanstående tabell gäller i de fall tomten som avses är en målpunkt för boende, arbete eller verksamhetslokaler. I de fall det inte finns en avsedd målpunkt inom regelverkets angivna 25 meter gäller grundkraven i BFS.

Tabell 6 Parkering för personer med nedsatt rörelseförmåga.

Antal parkeringsplatser	Reserverade platser för rörelsehindrade
1–10	1
11–50	2
51–100	3
101–200	4

Vid fler än 200 platser ska 6+1 plats anordnas för varje tillkommande 100 platser.

Parkeringstal för cykel

Cykelparkeringar ska placeras och utformas så att de blir lätt tillgängliga och upplevs trygga och säkra.

Cykelparkering för bostäder

För bostäder är cykelparkeringstalen samma oavsett var i kommunen fastigheten är lokaliserad. Besöksparkering ingår i parkeringstalet. I flerbostadshus ska det även finnas plats för mer platskrävande cyklar som till exempel lådcyklar.

För särskilda boendeformer (gruppboende, äldreboende med flera) kan behovet variera stort. Antal cykelplatser behöver därför utredas från fall till fall utifrån typ av boendeform, antal boende och förväntad personaltäthet.

Tabell 7 Parkeringstal för cykel, flerbostadshus

Typ	Cykelplatser/100 m^2 BTA
Flerbostadshus	2,7*
Studentlägenhet	4
Särskilda boendeformer	Särskild utredning

*Varav 0,1 för mer platskrävande cyklar.

Tabell 8 Parkeringstal för cykel, småhus

Typ	Cykelplatser/enhet
Småhus	4

Cykelparkering för verksamheter

För verksamheter kan parkeringsbehovet variera beroende på var i kommunen de är lokaliserade vilket innebär att även parkeringstalet varierar.

För vissa typer av verksamheter är det svårt att sätta generella parkeringstal för cykel utan där får det utredas från fall till fall.

Tabell 9 Parkeringstal för cykel, verksamheter. Med Cpl avses cykelplatser.

Verksamhet	Cykelplatser/elev eller cykelplatser/100 m2 BTA	
	Umeå tätort	Övriga kommunen
Förskola	0,3 cpl + plats för 0,1 cykelvagn/elev	0,2 cpl + plats för 0,1 cykelvagn/elev
Grundskola	0,6 (0,3-0,7) cpl/elev*	0,6 (0,3-0,7) cpl/elev*
Gymnasium	0,6 cpl/elev	Särskild utredning
Högskola	Särskild utredning	Särskild utredning
Centrum, handel, restaurang	1,5 cpl/100 m^2 BTA	1 cpl/100 m2 BTA
Kontor	Centrala stadsdelarna + universitets- och sjukhusområdet: 2,2 cpl/100 m^2 BTA	1 cpl/100 m2 BTA
	Övriga Umeå tätort: 1,8 cpl/100 m^2 BTA	
Industri	0,6 cpl/100 m^2 BTA	0,3 cpl/100 m2 BTA
Vård	Särskild utredning	Särskild utredning
Övrigt	Särskild utredning	Särskild utredning

*Endast lågstadium lägre intervallet, endast högstadium högre intervallet.

Samnyttjande av cykelparkeringar

Om en fastighet innehåller flera funktioner kan samma cykelparkeringsplatser i vissa fall användas av de olika funktionerna. Detta förutsätter att behovet av cykelparkering finns under olika tider av dygnet.

- *Bostäder och kontor*: Inom Umeå tätort kan 15 % av bostädernas cykelparkeringsplatser tillgodoräknas även för kontor.

Samnyttjande kan endast tillgodoräknas om det gäller samma fastighet och om cykelparkeringarna som samnyttjas placeras så att de är lättillgängliga för respektive kategori.

Friköp av cykelparkeringar

Som beskrivet i avsnitt *Ansvarsfördelning* är det byggaktören/fastighetsägaren som är ansvarig för att ordna parkering. I en tät stad kan det dock ibland vara svårt att skapa

cykelparkeringar som är lättåtkomliga för besökare till t.ex. butiker och restauranger inom fastigheten.

I de centrala stadsdelarna kan det i vissa fall finnas möjlighet att friköpa en del av cykelparkeringarna som normen anger. Friköp är enbart möjligt för parkeringar avsedda för besökare till butiker, restauranger och liknande (dvs inte parkeringar för boende, deras besökare eller verksamma i fastigheten), samt i lägen där det är svårt att göra parkeringar inom fastigheten lättillgängliga för besökare. Möjligheten till friköp bedöms från fall till fall av Gator och parker och är endast möjligt i den mån det finns lämpliga ytor på allmän platsmark. Vid ett eventuellt friköp ska avtal skrivas med kommunen.

Mobilitetsåtgärder

En andel av fastighetens mobilitetsbehov kan i många fall ordnas genom andra åtgärder än parkeringsplatser för bil, så kallade mobilitetsåtgärder. Där förutsättningarna för detta finns är det upp till varje fastighetsägare att själv välja om fastigheten ska ha färre bilparkeringar i kombination med ett antal mobilitetsåtgärder eller om antalet bilparkeringar ska vara enligt avsnitt Parkeringstal för bil. Antalet besöksparkeringar och parkeringsplatser för personer med nedsatt rörelseförmåga påverkas inte av eventuella mobilitetsåtgärder.

Mobilitetsavtal

Fastighetsägare som väljer att göra mobilitetsåtgärder ska teckna ett mobilitetsavtal med kommunen. I avtalet ska det framgå vilka mobilitetsåtgärder som fastighetsägaren förbinder sig att tillhandahålla under avtalstiden. Avtalet gäller i tio år från inflytt i fastigheten. Avtalet gäller mellan fastigheten och kommunen, dvs om fastigheten säljs under avtalsperioden är den nya fastighetsägaren skyldig att uppfylla mobilitetsavtalet under de kvarvarande åren.

Mobilitetsavtal kan tecknas för fastigheter med bostäder likväl som fastigheter med verksamheter. Vilka mobilitetsåtgärder som kan väljas skiljer sig däremot åt beroende på om de riktar sig till boende eller verksamheter.

Till avtalet ska en genomförandebeskrivning bifogas där fastighetsägaren beskriver mer i detalj hur åtgärderna ska ordnas. Det kan till exempel vara var bilpool lokaliseras samt vilken bilpoolsleverantör som fastighetsägaren har tecknat avtal med. Genomförandebeskrivningen skrivs i en mall som kommunen tillhandahåller och ska godkännas av kommunen innan avtal kan tecknas.

Det går att teckna mobilitetsavtal även för äldre fastigheter, till exempel om fastighetsägaren vill använda en yta som idag används till parkering till något annat och i stället genomföra mobilitetsåtgärder. Parkeringsbehovet behöver då först räknas om utifrån

avsnitt Parkeringstal för bil och sedan väljer fastighetsägaren mobilitetsåtgärder och tecknar avtal med kommunen på samma sätt som för nya fastigheter.

Geografiska förutsättningar

Mobilitetsavtal för bostäder kan tecknas för fastigheter som ligger inom Umeå tätort.

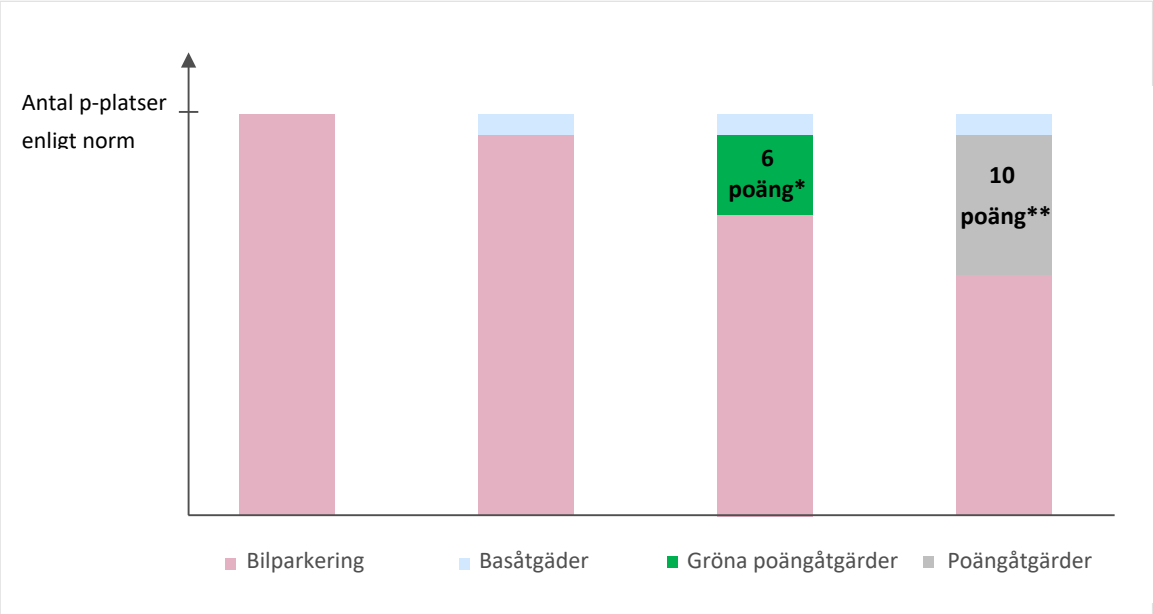
För verksamheter gäller utöver ovanstående även kravet att fastigheten får ha högst 500 m gångväg (faktisk gångväg, ej fågelvägen) till busshållplats med minst en avgång var 15:e minut på vardagar klockan 07-18 (höst-, vinter- och vårtidtabell).

Besöksparkeringar bil (påverkas ej)
Eftersom mobilitetsåtgärderna främst är inriktade på de boende/verksamma i fastigheten så påverkas inte antalet besöksparkeringar av åtgärderna. Detta innebär att fastighetsägare som tecknar mobilitetsavtal förbinder sig att tillhandahålla samma antal besöksparkeringar som om de inte skulle ha mobilitetsavtal. Dessa platser får inte hyras ut eller på annat sätt upplåtas till boende eller verksamma i fastigheten utan ska vara tillgängliga för fastighetens besökare.

Parkering för personer med nedsatt rörelseförmåga (påverkas ej)
Antal parkeringsplatser för personer med nedsatt rörelseförmåga påverkas inte av eventuella mobilitetsåtgärder. Detta innebär att fastighetsägare som tecknar mobilitetsavtal förbinder sig att tillhandahålla samma antal parkeringar för personer med nedsatt rörelseförmåga som om fastigheten inte skulle ha mobilitetsavtal. Dessa platser ska alltid lokaliseras på den egna fastigheten oavsett var övriga bilparkeringsplatser lokaliseras.

Mobilitetsåtgärder för bostäder

För bostäder kan mobilitetsåtgärder göras i två steg; basåtgärder och poängåtgärder, där poängåtgärderna kan göras i olika omfattning. Reduktion för poängåtgärder kan endast fås på fastigheter där även basåtgärderna genomförs. Åtgärderna har som syfte att minska de boendes behov av att äga en egen bil utan att deras mobilitet försämras. För att uppnå detta krävs en kombination av flera åtgärder.

Figur 1 Byggaktörens alternativ för fördelning mellan antal bilparkeringsplatser för boende och mobilitetsåtgärder.
**Väljs enbart bland grönmarkerade åtgärder i tabell 10.*
***Får väljas bland samtliga åtgärder i tabell 10*

Steg 1: Basåtgärder

I det första steget ingår två basåtgärder som tillsammans ger en reduktion av parkeringstalet för boendes bilparkering med 0,03. De två åtgärderna, som båda måste genomföras för att kunna erhålla denna sänkning är:

- Avgift bilparkering
- Attraktiv cykelparkering (väderskydd och ramlåsmöjlighet på minst 75 % av cykelparkeringsplatserna)

Åtgärderna beskrivs mer utförligt i bilaga 2 Beskrivning av mobilitetsåtgärder.

Steg 2: Poängåtgärder

Fastighetsägare som väljer att genomföra basåtgärderna kan även välja att gå vidare till andra steget för att erhålla en total reduktion av parkeringstalet med 0,15 eller 0,25 för boendes bilparkeringar. Fastighetsägaren ska då välja bland de mobilitetsåtgärder som listas i tabell 10 så att minst sex eller tio mobilitetspoäng uppnås.

- Sänkning av p-talet med totalt 0,15 (inklusive sänkningen med 0,03 som basåtgärderna ger): Ges till fastighetsägare som uppnår minst 6 poäng. För detta alternativ får fastighetsägaren endast välja bland de grönmarkerade åtgärderna i tabell 10.
- Sänkning av p-talet med totalt 0,25 (inklusive sänkningen med 0,03 som basåtgärderna ger): Ges till fastighetsägare som uppnår minst 10 poäng. För detta alternativ får fastighetsägaren välja bland samtliga åtgärder i tabell 10.

Utöver de valda åtgärderna ska det också finnas en person hos fastighetsägaren som ansvarar för att informera boende om åtgärderna samt en person som är kontaktperson för Umeå kommun. En mer utförlig beskrivning av deras roller samt av de olika mobilitetsåtgärderna finns i bilaga 2 Beskrivning av mobilitetsåtgärder.

Observera att poängåtgärder ger reduktion enbart om även baså tgärderna genomförs.

Tabell 10 Poängåtgärder (för 6 poäng, välj bland gröna åtgärder, för 10 poäng; välj bland samtliga åtgärder)

Mobilitetsåtgärd	Mobilitetspoäng
Bilpool inklusive prova på-erbjudande	6
Cykelpool inklusive prova på-erbjudande	4
Bilparkeringsplatser lokaliseras i samlad anläggning	4
Cykelrum inomhus	3
Erbjudande periodkort kollektivtrafik 120 dagar till alla nyinflyttade	3
Erbjudande periodkort kollektivtrafik 60 dagar till alla nyinflyttade	2
Cykelservicestation	2
Erbjudande om årlig cykelservice	1
Servicelösning för grovsopor	1
Fastighetsägarens egna förslag	1-6

Mobilitetsåtgärder för verksamheter

För verksamheter finns ett färdigt paket med mobilitetsåtgärder där samtliga åtgärder måste genomföras om fastighetsägaren väljer att teckna mobilitetsavtal. Åtgärderna för verksamheter är inriktade på att minska personalens behov att ta bilen till arbetet och skiljer sig därför åt från mobilitetsåtgärderna för bostäder:

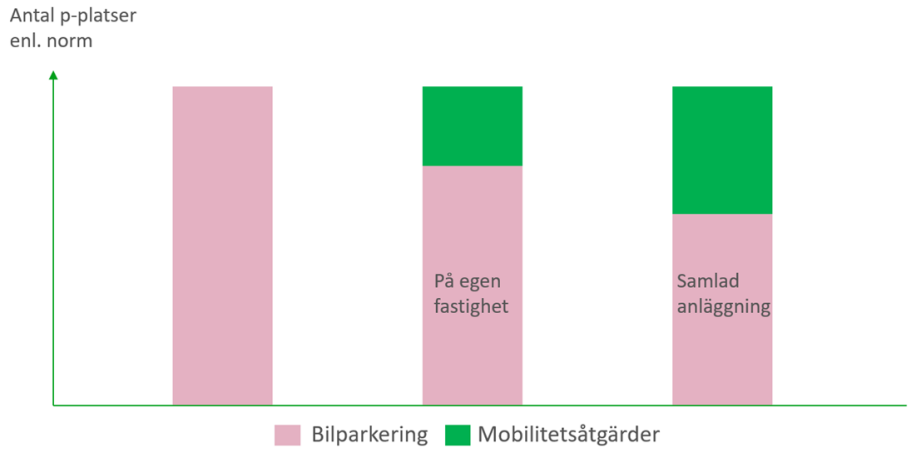
- Attraktiv cykelparkering
- Avgiftsbelagd bilparkering (marknadsmässig hyra)
- Ej personliga parkeringsplatser för bil
- Erbjudande om kollektivtrafikkort 30 dagar eller presentkort på ett däckbyte cykel till samtliga nyanställda

En mer utförlig beskrivning av åtgärderna finns i bilaga 2 Beskrivning av mobilitetsåtgärder. Utöver åtgärderna ska fastighetsägaren också ha en person som ansvarar för att informera verksamma på fastigheten om åtgärderna samt är kontaktperson för Umeå kommun, även detta beskrivs närmare i samma bilaga under rubriken Information och kontaktperson.

Hur stor reduktionen blir beror på var bilparkeringsplatserna lokaliseras, där en större reduktion ges om parkeringen ligger i en samlad anläggning jämfört med om de ligger på den egna fastigheten.

Endast parkeringsplatser avsedda för anställda omfattas av reduktionen, dvs inte besökares bilparkering.

Verksamhet	Reduktion	
	Bilparkering lokaliseras på egen fastighet	Bilparkering lokaliseras i samlad anläggning
Centrum, handel, restaurang	0,04	0,07
Kontor	0,15	0,3
Övrigt	Särskild utredning	Särskild utredning

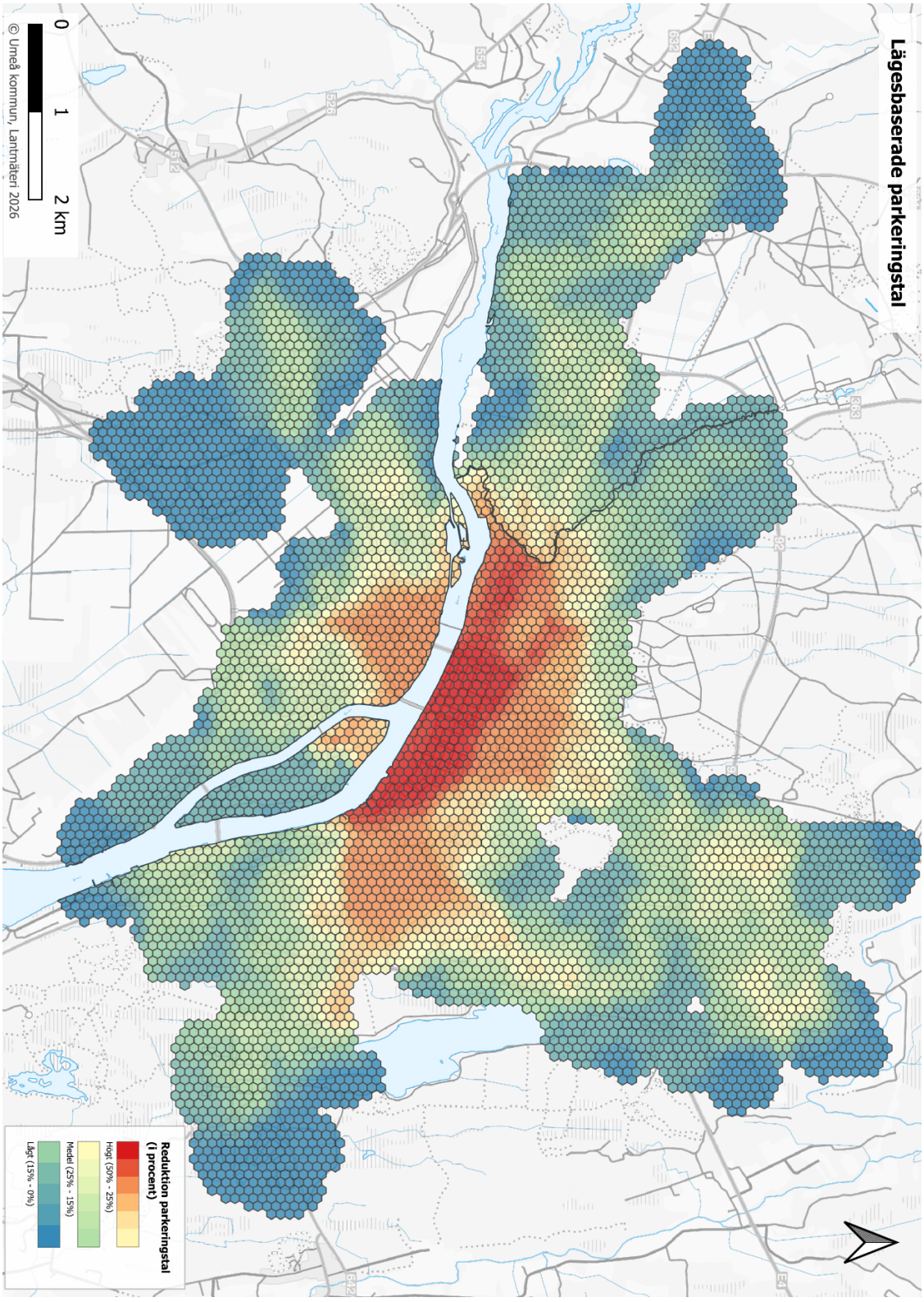

Figur 2 Byggaktörens alternativ för fördelning mellan antal bilparkeringsplatser för verksamma och mobilitetsåtgärder.

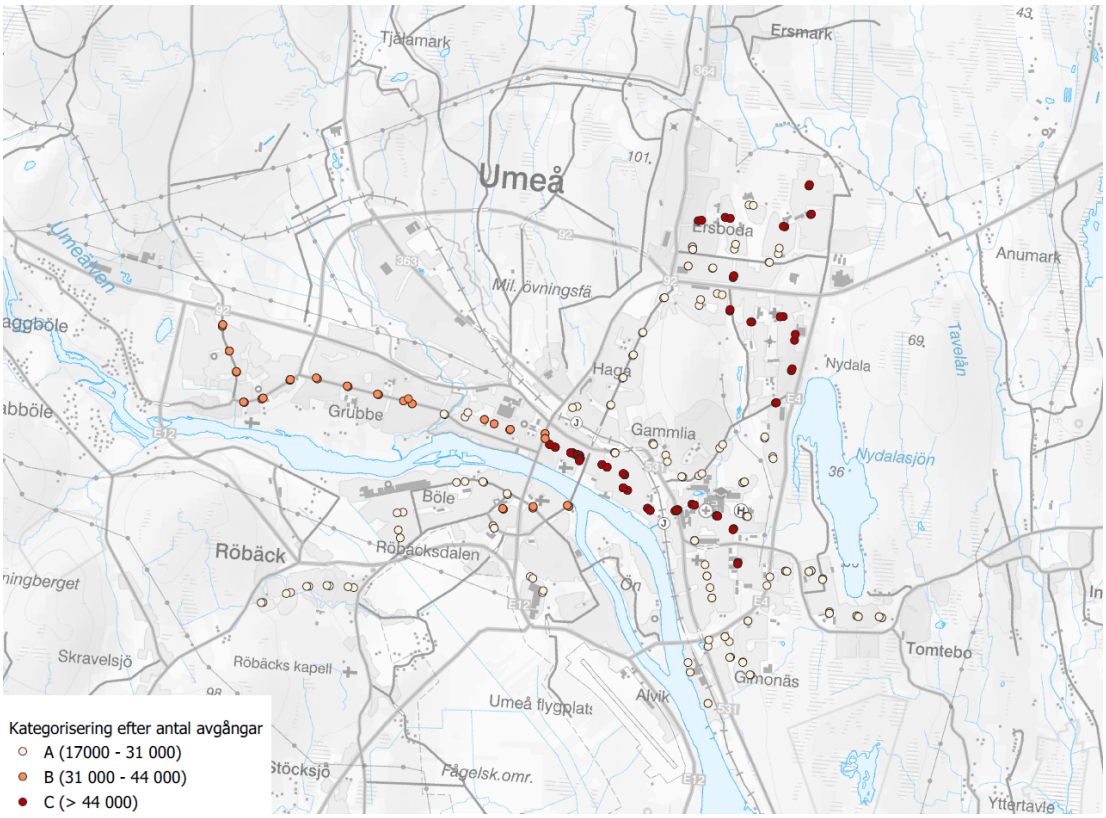
Uppföljning och revidering

Mobilitetsnormen ska kontinuerligt utvärderas för att följa upp effekt så väl som efterlevnad av mobilitetsåtgärder. Dokumentet ska aktualitetsprövas varje mandatperiod för att säkerställa funktion och styrning mot kommunens mål. Den lägesbaserade modellen för parkeringstal ajourhålls och revideras årligen.

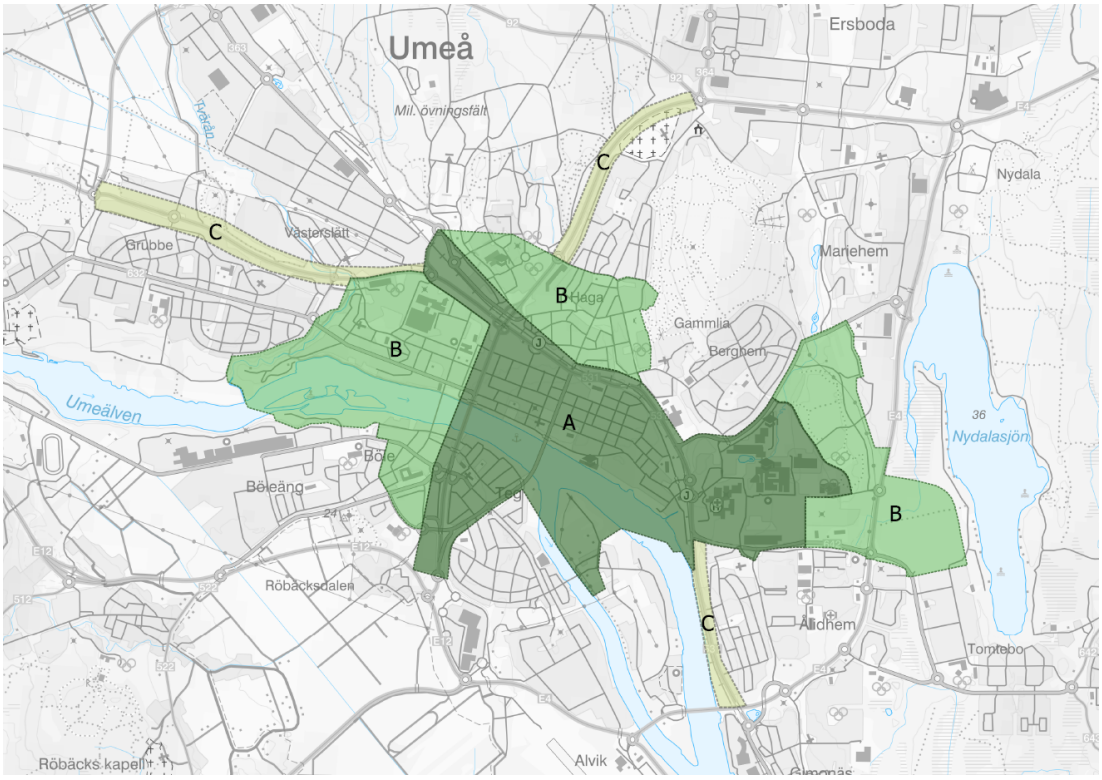
Bilaga 1

Figur 3 Reduktion från grundtal i Umeå tätort för bostäder i flerbostadshus, baserat på en sammanvägning av parametrar från tabell 1 och 2.

Figur 4 Karta över hållplatslägen, klassificerat efter antal avgångar

Figur 5 Karta över tillväxtområden som ger reduktion på parkeringstalet med stöd av tabell 2

Bilaga 2
Beskrivning av mobilitetsåtgärder

Mobilitetsåtgärder för bostäder

Avgift bilparkering

Bilparkering ska inte ingå i hyra eller månadsavgift. Boende som vill ha tillgång till bilparkering ska hyra detta separat.

Attraktiv cykelparkering

Samtliga cykelparkeringsplatser som normen kräver ska antingen möjliggöra fastlåsning av cykeln i dess ram i cykelställ som är fast förankrade, eller lokaliseras i låst utrymme som enbart boende kommer åt.

Minst 75 % av platserna ska vara väderskyddade. Med väderskydd avses antingen skärmtak eller att platserna lokaliseras inomhus.

Ett antal platser för besökare måste alltid lokaliseras utomhus.

Information och kontaktperson

Hos fastighetsägare som väljer att göra poängåtgärder ska det finnas en person som ser till att alla nyinflyttade får riktad information om fastighetens mobilitetsåtgärder (till exempel var cykelservicestation finns eller hur man använder bil- och cykelpool). Denna person ska även distribuera de prova-på erbjudanden som ska finnas enligt de valda åtgärderna*. Information ska kontinuerligt under hela avtalsperioden finnas tillgänglig för samtliga boende, t.ex. på anslagstavla, hemsida eller de kanaler som fastighetsägaren normalt använder för information till boende.

Det ska också finnas en person som Umeå kommun kan kontakta för uppföljning av åtgärderna. Denna person ska kunna svara på frågor om hur åtgärderna har fungerat ur ett fastighetsägarperspektiv och även kunna bistå vid t.ex. distribution av kommunens uppföljningsenkäter till de boende.

**Gäller åtgärderna Erbjudande om kollektivtrafikkort (60 respektive 120 dagar), Cykelpool, Bilpool och Erbjudande om årlig cykelservice*

Erbjudande om periodkort kollektivtrafik 60 dagar till alla nyinflyttade

Kostnadsfri 60-dagarskort med Ultra erbjuds till samtliga hushåll som flyttar in i fastigheten under avtalsperioden. Erbjudandet gäller för vuxna i hushållet (över 18 år), och upp till två vuxna i samma hushåll, som då ska erbjudas varsitt 60-dagarskort. Bor en vuxen i hushållet, är det ett 60-dagarskort som erbjuds. Det ska vara möjligt att påbörja sitt periodkort under 12 månader från det enskilda hushållets inflytt. Varje gång en lägenhet byter ägare eller hyresgäst under avtalsperioden ska de nya ägarna eller hyresgästerna få ta del av erbjudandet. Fastighetsägare kan via Länstrafikens Företagsportal ansluta sig och erbjuda biljetter till de nyinflyttade elektroniskt, alternativt dela ut fysiska kort.

Denna åtgärd kan väljas för fastigheter som har högst 500 m gångväg från bostädernas entré till busshållplats med minst en avgång var 15:e minut under dagtid. Avståndet ska mätas som faktiskt gångavstånd, dvs inte fågelvägen.

Kan ej kombineras med åtgärden Erbjudande om kollektivtrafikkort 120 dagar.

Det är viktigt att det är ett erbjudande, dvs att nyinflyttade kan välja att tacka nej eftersom det kan räknas som inkomst och leda till att en person som t.ex. har försörjningsstöd, bostadsbidrag eller liknande blir av med.

Erbjudande om periodkort kollektivtrafik 120 dagar till alla nyinflyttade

Erbjudandet om 60-dagarsbiljett utökas till 120-dagarsbiljett. I övrigt gäller samma villkor som för 60-dagarsbiljett.

Kan ej kombineras med åtgärden Erbjudande om kollektivtrafikkort 60 dagar.

Erbjudande om årlig cykelservice

Erbjudande om årligen återkommande kostnadsfri cykelservice för boende (en cykel per person i hushållet). Erbjudandet ska gälla samtliga boende på fastigheten, dvs inte enbart nyinflyttade. Erbjudandet ska inkludera en standardservice inklusive kostnaden för arbete och mindre materialkostnader. Cykelservicen kan äga rum vid fastigheten och servicen ska

vara tillgänglig under tillräckligt lång tid så att samtliga intresserade kan ta del av denna. Alternativt kan boende få lämna in sin cykel kostnadsfritt hos utvald cykelhandlare. Administration och kostnad löses av fastighetsägaren.

Cykelrum inomhus

Minst 60 % av cykelparkeringsplatserna lokaliseras i cykelrum inomhus. Följande krav ställs på cykelrummen:

- Lokaliseras i entréplan i nära anslutning till entré, med direkt tillgång både utifrån och från samtliga trapphus.
- Dörr utifrån som leder direkt utifrån in till cykelrummet förses med automatisk dörröppnare och har en öppning med bredd på minst en meter (för att möjliggöra att lådcyklar kommer in).
- Samtliga platser ska ha cykelställ med ramlåsmöjlighet och minsta c/c-mått 600 mm.
- Skåp för laddning av cykelbatterier där varje enskilt fack har ladduttag och låsmöjlighet. Antal fack ska minst motsvara minst 20 % av antal cykelplatser i cykelrummet.

Cykelservicestation

Cykelservicestationen ska finnas inomhus inom den egna fastigheten. Utrymmet ska vara tillräckligt stort för att kunna serva en lådcykel. Stationen ska innehålla följande:

- Ställning där en vanlig cykel kan hängas upp i arbetshöjd.
- Grundläggande verktyg för reparationer såsom mejslar, skiftnyckel, däckverktyg och insexnyckelsats.
- Yta för cykeltvätt med tillgång till vatten och slang.
- Kvalitativ luftpump avsedd för offentlig miljö, med ventiladapter. (Luftpumpen är undantagen inomhuskravet. Vid placering utomhus är det viktigt med en modell som fungerar under vinterförhållanden).

Utrustningen ska underhållas på ett sådant sätt att den förblir funktionell. Utrustningen ska vara förankrad för att hindra stöld.

Cykelpool inklusive prova på-erbjudande

Fastighetsägaren ordnar antingen en egen cykelpool eller avtalar med en leverantör om att cykelpool ska finnas under hela avtalsperioden. Cykelpoolen ska innehålla både ellådcyklar och vanliga elcyklar (undantagen de minsta fastigheterna där enbart lådcykel räcker). Antalet cyklar ska vara minst enligt nedanstående tabell.

Bostädernas BTA	Minsta antal cyklar
0 - 2500 m^2	1 ellådcykel
2501 - 5000 m^2	1 ellådcykel + 1 elcykel
5001 – 7500 m^2	2 ellådcyklar + 1 elcykel
>7500 m^2	2 ellådcyklar + 2 elcyklar

Cykelpoolen ska vara lokaliserad inom den egna fastigheten och ska ordnas på ytor utöver ordinarie cykelparkeringar.

Cykelpoolen ska lokaliseras i ett låst och väderskyddat rum som håller minst 10 grader (för batteriernas livslängd och funktion). Det ska vara enkelt att nå, med automatisk dörröppnare eller dörrar som går att ställa upp. Batterier ska förvaras och kunna laddas i samma rum.

Cyklarna ska vara utrustade med vinterdäck under vintersäsongen och sommardäck under barmarksperioden. Kontinuerlig service och reparation av cyklarna ska ske under hela mobilitetsavtalets löptid. Det ska tydligt framgå för användarna hur felanmälan ska ske. Till cykelpoolen ska det även finnas ett tillgängligt och lättanvänt bokningssystem.

Samtliga hushåll som flyttar in i fastigheten under avtalsperioden ska erbjudas att kostnadsfritt testa cykelpoolen minst fyra timmar. Erbjudandet ska kunna nyttjas utan krav på att teckna medlemskap i cykelpoolen. Erbjudandet ska gälla i minst sex månader från det enskilda hushållets inflytt. Varje gång en lägenhet byter ägare eller hyresgäst under avtalsperioden ska de nya ägarna eller hyresgästerna få ta del av erbjudandet.

Bilpool inklusive prova på-erbjudande

Fastighetsägaren ordnar antingen en egen bilpool eller avtalar med en bilpoolsleverantör om att bilpool ska finnas under hela avtalsperioden. Antal tillgängliga bilpoolsbilar ska vara enligt nedanstående tabell.

Bostädernas BTA	Minsta antal poolbilar
0 – 5000 m^2	1 poolbil
>5000 m^2	2 poolbilar

Parkeringsplatser för bilpoolsbilarna ska ordnas på ytor utöver de antal bilparkeringsplatser som den reducerade normen kräver.

Samtliga hushåll som flyttar in i fastigheten under avtalsperioden ska erbjudas att kostnadsfritt testa bilpoolen fyra timmar. Erbjudandet ska kunna nyttjas utan krav på att teckna medlemskap i bilpoolen. Erbjudandet gäller en gång per lägenhet och ska gälla i minst sex månader från inflytt. Varje gång en lägenhet byter ägare eller hyresgäst under avtalsperioden ska de nya ägarna eller hyresgästerna få ta del av erbjudandet.

Bilpoolen ska lokaliseras inom 400 meter från bostädernas entré. I centrala staden accepteras avstånd upp till 500 meter. Avståndet ska mätas som faktiskt gångavstånd, dvs inte fågelvägen.

Bilparkeringsplatser lokaliseras i samlad anläggning

Fastighetens bilparkeringar lokaliseras i en samlad parkeringsanläggning utanför den fastighet som reduktionen gäller. Den samlade anläggningen delas med andra fastigheter. Det är ett krav att även besökare till fastigheten ska kunna ta sig in i, och tillåtas parkera i anläggningen.

Parkeringsanläggningen ska lokaliseras inom 400 meter från bostädernas entré. I centrala staden accepteras avstånd upp till 500 meter. Avståndet ska mätas som faktiskt gångavstånd, dvs inte fågelvägen.

Parkering för rörelsehindrade ska lokaliseras på den egna fastigheten, dvs inte i den samlade anläggningen.

Servicelösning för grovsopor

Fastighetsägaren ska utan kostnad för de boende ordna bortforsling av de boendes grovavfall. Det kan antingen ordnas med ett rum/yta där grovavfall får lämnas eller att fastighetsägaren minst två gånger per år ställer upp en container där de boende får slänga sitt grovavfall, samt att fastighetsägaren ordnar och bekostar bortforsling via Vakin. (Denna åtgärd riktar sig till samtliga boende på fastigheten, dvs inte enbart till nyinflyttade).

Fastighetsägarens egna förslag

Fastighetsägaren har även möjlighet att föreslå en eller flera egna åtgärder. Förslagen kan också vara befintliga åtgärder som fastighetsägaren önskar justera något i vilket kan leda till att även poängsättningen då kan då komma att ändras. Åtgärdernas lämplighet samt eventuell poängsättning bedöms av kommunen.

Mobilitetsåtgärder för verksamheter

Information och kontaktperson

Hos fastighetsägaren ska det finnas en person som ansvarar för att informera om de olika åtgärderna till varje nyanställd som börjar. Denna person ansvarar också för att åtgärderna genomförs, såsom att boka cykelreparatör eller dela ut presentkort på däckbyte samt att busskort finns att tillgå elektroniskt eller fysiskt på arbetsplatsen.

Om det bedöms mer lämpligt kan fastighetsägaren och hyresgästen komma överens om att en person hos hyresgästen i stället tar denna roll (eller delar av den). Det är dock alltid fastighetsägaren som har det yttersta ansvaret.

Hos fastighetsägaren ska det också finnas en person som Umeå kommun kan kontakta för uppföljning av åtgärderna. Denna person ska kunna svara på frågor om hur åtgärderna har fungerat ur ett fastighetsägarperspektiv och även kunna bistå vid t.ex. distribution av kommunens uppföljningsenkäter till de verksamma.

Attraktiv cykelparkering

Samtliga cykelparkeringar som är till för verksamma på fastigheten ska möjliggöra fastlåsning av cykeln i dess ram i cykelställ som är fast förankrade

samt utrustas med väderskydd. På skolor räknas både personal och elever som verksamma. Med väderskydd avses att parkeringen är försedd med skärmtak eller att platserna lokaliseras inomhus.

Avgiftsbelagd bilparkering (marknadsmässig hyra)

Bilparkering får inte vara gratis för anställda, utan de anställda ska betala marknadsmässigt pris.

Ej personliga parkeringsplatser bil

Anställa ska ej kunna hyra en egen parkeringsplats utan samtliga bilparkeringsplatser ska organiseras i ett öppet parkeringssystem (ej personliga parkeringsplatser).

Erbjudande om kollektivtrafikkort (30 dagar) eller presentkort på ett däckbyte cykel

Samtliga nyanställda under avtalsperioden ska få erbjudande om ett kollektivtrafikkort (30 dagar) eller ett däckbyte för sin cykel. Det är viktigt att varje nyanställd själv får välja om man vill ha kollektivtrafikkort eller däckbyte, dvs inte att fastighetsägaren väljer samma till alla. Detta eftersom ett t.ex. busskort inte är relevant för alla beroende på var man bor.

Det är viktigt att det är ett erbjudande, dvs att nyanställda kan välja att tacka nej eftersom det kan räknas som inkomst och leda till att en person som t.ex. har försörjningsstöd, bostadsbidrag eller liknande blir av med det.

Kollektivtrafikkort

De nyanställda som väljer erbjudandet om ”kollektivtrafikkort” ska få en kostnadsfri 30-dagarsbiljett med Ultra, Länstrafiken* eller Norrtåg*. Det ska vara möjligt att påbörja sin 30-dagarsperiod under 12 månader från att man blev anställd. Fastighetsägare kan via Länstrafikens Företagsportal ansluta sig och erbjuda biljetter till de nyanställda elektroniskt (gäller ej Norrtåg), alternativt dela ut fysiska kort.

**Med Länstrafiken och Norrtåg behöver man ange vilken sträcka man kommer åka, för att få rätt kort som gäller på just den sträckan. För att få ett kort behöver den nyanställde bo inom Umeåregionen.*

Däckbyte till vinter- eller sommardäck på cykel

De nyanställda som väljer erbjudandet om ”däckbyte” ska få ett kostnadsfritt däckbyte på sin cykel vid ett tillfälle. Erbjudandet gäller 12 månader från att man blivit anställd, för att säkerställa att erbjudandet hinner nyttjas under önskad säsong. Mobilitetssamordnaren kan ordna att en cykelreparatör kommer till arbetsplatsen, minst en gång varje vår och varje höst. Alternativt kan nyanställda få lämna in sin cykel kostnadsfritt hos en utvald cykelhandlare.

Samrådsredogörelse Mobilitetsnorm

Samråd för mobilitetsnormen ägde rum 4 november 2025 - 31 januari 2026. Remissförslaget skickades till kommunala nämnder och bolag, kommunens rådgivande organ samt representanter från bygg- och fastighetssektorn.

Umeås funktionshinderorganisationer bjöds in till samråd den 19 januari 2026 för att bidra med kunskaper, erfarenheter och synpunkter kring utformningen av förslaget. Många organisationer meddelade att de avstod från att delta vid samrådsmötet eftersom de uppfattar att remiss-skedet är för sent för att genomföra ett första samråd med funktionshinderföreningar.

Återkommande synpunkter

Några synpunkter återkommer i flera yttranden. Dessa samlas här och lyfts ur respektive remissvar.

Behov av tydlighet och förutsägbarhet, bland annat gällande BTA – Hur definieras begreppet, vilka ytor ska inkluderas? (Synpunkt från: Byggnadsnämnden, Balticgruppen, SKANSKA.)

Kommentar: *Sammanlagd bruttototalarea med avdrag för fristående garage, carport, cykelskärmtak, komplementbyggnad för annat ändamål, tvättstuga och förråd samt garage, soprum, fordonsrum, cykelförråd, tvättstuga, fläktrum, förråd invändigt i byggnad. Tydliggörs i begreppslista. Utöver BTA så kompletteras dokumentet med beräkningsexempel och förtydliganden görs gällande definitioner och begrepp.*

Lägesbaserade parkeringstal – relationen mellan lägesbaserade parkeringstal och fasta zoner upplevs otydlig. En enhetlig modell önskas som är logisk, transparent och tydlig och som förutom att ta hänsyn till hållbara resmönster även beaktar kommunens tillväxtområden på ett tydligare sätt. (Synpunkt från: Byggnadsnämnden, Balticgruppen, Fastighetsägarna.)

Kommentar: *Metoden ses över för ökad tydlighet och transparens med ambitionen om att använda den lägesbaserade modellen i hela tätorten. Beräkningsmodellen kompletteras med en reduktionsfaktor för tillväxtområden och särskilt strategiska lägen samt en lägstanivå som hindrar att parkeringstalet blir för lågt. Med ny modell blir parkeringstalet i vissa områden något högre medan den i andra istället blir lägre. Detta beror på en övergång från fasta zoner till en lägesbaserad modell som på ett mer verklighetsförankrat sätt relaterar till*

människors möjlighet till hållbart resande. Dessutom kan parkeringstalet variera beroende på vilken typ av lägenheter som byggs. I den nya normen blir parkeringstalet något högre om det byggs en stor andel mindre lägenheter eftersom beräkningsmodellen nu bygger på BTA istället för lägenhetsstorlek. Här finns möjlighet till avsteg från normen om man genom utredning kan visa på tydligt avvikande behov.

Vem ansvarar för utredningar och beläggningsstudier och vad ska de innehålla? (Synpunkt från Byggnadsnämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, SKANSKA)

Kommentar: *Gällande parkeringsutredningar för kommunala verksamheter utförs dessa av Umeå kommun med stöd av Umeå parkering (UPAB). Utredningar som syftar till avsteg från normen bekostas och utförs av byggaktör, UPAB kan vid behov fungera som stöd och bollplank. Inkomna utredningar bedöms av handläggare. Innehåll i utredning tydliggörs i begreppslista.*

Beskrivning av process för uppföljning efterfrågas (Synpunkt från: Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Kulturnämnden, Bostaden)

Kommentar: *Arbetsprocess för uppföljning är under framtagande. Mobilitetsnormen ska aktualitetsprövas varje mandatperiod för att säkerställa funktion och styrning mot kommunens mål. Den lägesbaserade modellen för parkeringstal ajourhålls och revideras årligen. Gällande mobilitetsåtgärderna förväntas fastighetsägaren redovisa genomförda mobilitetsåtgärder. Redovisning ska ske efter anmodan och anvisningar från kommunen.*

Kommunala nämnder och bolag:

Byggnadsnämnden

Beräkning av parkeringsplatser

- Mobilitetsnormen behöver ange vilka utrymmen inom ett projekt som ska utgöra beräkningsgrundande bruttoarea (BTA) respektive vilka delar som inte ska det.
- I förslaget finns lägesbaserade parkeringstal endast för Umeå tätort och angränsande områden som Röbäck och Ersmark. Fler tätorter i kommunen borde kunna övervägas för lägesbaserade parkeringstal i de fall där det finns god tillgänglighet till kollektivtrafik och övrig service. Det skulle kunna vara gynnsamt vid framtida förtätning i centrala lägen inom Hörnefors, Holmsund–Obbola och Sävar.
- ”För verksamhetsparkering finns möjlighet till avsteg från normen i de fall byggaktören kan påvisa att behovet av parkering avviker från vad kommunen bedömt vara gällande. För detta krävs särskild parkeringsutredning och samsyn mellan aktör och kommun.” Vem gör denna utredning och vad är de för samsyn?
- I pågående bostadsplaner och tidigare beviljade bygglov är det tydligt att fastighetsägare vill anlägga fler parkeringsplatser än gällande norm. Det kan finnas ett behov av ett tak för hur många parkeringsplatser som får anläggas för att styra mot målen.

Lägesbaserade parkeringstal

- De aspekter som listas som beräkningsgrundande för de lägesbaserade parkeringstalen innebär att mobilitetsnormen utgår från befintlig situation och att den inte tar hänsyn till framtida utveckling. Mobilitetsnormen bör väga in den utveckling som Översiktsplanen beskriver för en tydligare styrning mot hållbar tillväxt. En lägre parkeringsnorm borde gälla i områden och stråk där det finns uttalade mål och planer om förtätad bebyggelse.
- Att basera parkeringstalen på aspekter som förändras över tid, till exempel livsmedelsbutiker, medför osäkerheter. Den nya normen kan därmed innebära en risk att parkeringstalen ökar från att en detaljplan antas till ett genomförandeskede. Konsekvensen skulle i värsta fall kunna bli att det inte går att exploatera marken på det sätt som det var tänkt när planen antogs.
- Eftersom beräkningsgrunderna i förslaget utgår från avstånd i meter (fågelvägen) tar inte mobilitetsnormen hänsyn till de barriäreffekter som kan finnas, som exempelvis vattendrag, järnvägar och större vägar. Jämför exempelvis med de närhetsanalyser baserade på gångavstånd och upplevt avstånd som Spacescape tar fram.
- Gällande avstånd mellan parkeringsanläggning, livsmedelsbutik och bostad med mera behöver det klargöras vart mätpunkterna är. Är det från entré? Fastighetsgräns?

- Närhet till Umeå Centralstation, Umeå Östra station och Umeå busstation borde vara beräkningsgrundade för de lägesbaserade parkeringstalen.

Handikapparkering

- Parkering för personer med nedsatt rörelseförmåga ”Dessa platser ska alltid lokaliseras på den egna fastigheten oavsett var övriga bilparkeringsplatser lokaliseras”. Enligt BBR kan HKP finnas på tomten eller i anslutningen tomten, texten bör skrivas så att det är möjligt att lokalisera dem i anslutning till tomten.
- Tabell 5 - har högre krav än BBR, det blir svårt att kravställa eftersom bygglov ska handläggas utifrån gällande lagstiftning. Texterna bör skrivas så att den överensstämmer med BBR.

Zoner

- För transparens och tydlighet behöver zonernas indelning motiveras och eventuellt ses över. Det nya området vid Olofsdal, som ingår i zon A (0,6), får ett lägre parkeringstal än exempelvis fastigheter på Teg, som ligger mycket centralt men precis utanför zonerna.
- Det behöver framgå om zon A och B även gäller för verksamheter.

Kart- och tabellunderlag

- I kartan i figur 2 verkar indelningen vara väldigt detaljerad. Det behövs en förklaring till hur bedömningen ska göras om ett projekt överlappar ett flertal hexagoner med skilda parkeringstal.
- Tabell 2 - Parkeringstal 0,6, 0,7 och 1 plats per 100 kvm, är besöksparkering inräknat i detta?
- Tabell 4 - innehåller planbestämmelser, bygglovsavdelningen rekommenderar att det tas bort. Detta på grund av att planbestämmelsebokstäver ändras och har olika betydelse beroende vilket år planen är från. T.ex.: Kontor ingår ibland i Centrumverksamhet. Om sökande lämnar in kontor på planbestämmelse C/H ska parkeringstalen beräknas utifrån 2 eller 1,5? T.ex.: Verksamhet Z är relativt ny, innan kunde verksamheter ligga under bl.a. handel, småindustri, centrum etc. Om sökande lämnar in en ansökan innehållande verksamhet på en industritomt, ska parkeringsantalet beräknas med 0,5 eller 1,0? I centrum kan man dessutom inrymma smådjursklinik/vårdcentral/polisstation etc.
- Gällande parkeringstal för olika typer av verksamheter rekommenderar bygglovsavdelningen att centrum, handel, restaurang och industri bör ha särskild utredning pga. de är väldigt varierande i storlek och mängden personal och besökare.
- Tabell 9 - industri saknar p-tal för cykelparkeringar inom zon A-B.
- Det är viktigt att det tas beslut om hur kartunderlaget ska ajourhållas och med vilka intervall som revideringar ska göras för att det ska gå att göra korrekta bedömningar över tid.

Kommentar/förslag till justering

Beräkning av parkeringsplatser

- I dagsläget bedömer arbetsgruppen att modellen i ett första skede implementeras inom Umeå tätort. Detta utifrån ett högt tillväxttryck och att förutsättningarna för hållbart resande här är som mest gynnsamma. I framtida revideringar bör möjligheten till att införa liknande arbetssätt i våra övriga tätorter utredas.
- I de remissvar som inkommit från byggaktörer så efterfrågar man generellt sett lägre norm (framför allt i de lägen som skulle kunna vara aktuella för ett tak) vilket talar emot behovet av att införa maxnorm i dagsläget. Detta kan vara något att ta i beaktning inför kommande revideringar men arbetsgruppen bedömer att detta inte är en utmaning av tillräckligt stor dignitet att arbeta in i dokumentet idag.
- Angående ansvarsfördelning och innehåll i utredningar, se svar i inledande kapitel.

Lägesbaserade parkeringstal

- Modellen kompletteras med områdesvisreduktionsfaktor för ex. tillväxtområden. Se svar i inledande kapitel.
- Kartan planerar att uppdateras årligen för att undvika att förändring inom någon av aspekterna hinner få någon större påverkan. Fördelen med att styra efter principer snarare än fasta geografiska områden är att det ger möjligheten att ändra kartan när förutsättningarna ändras utan att revidera dokumentet som helhet. Det ger en flexibilitet och följsamhet men förutsätter regelbunden ajourhållning. Risken att ett projekt inte alls går att genomföra bedöms som liten då de olika faktorerna samverkar för ett sammanvägt parkeringstal. En förflyttning inom någon av parametrarna ger endast marginell enskild påverkan.
- Beräkningen som ligger till grund för kartan och parkeringstalen utgår från nätverksbaserat avstånd och inte fågelvägen.
- Acceptabla gångavstånd mäts som faktiskt avstånd (gångavstånd). För acceptabla gångavstånd gäller avstånd mellan entrépunkter. Dokumentet kompletteras med begreppslista.
- Umeå östra samt Umeå C har en betoning på inpendling vilket gör att relevansen minskar. Dessutom befinner sig inom de områden som når den lägre gränsen för parkeringstalen vilket innebär att det inte får någon påverkan. Stationslägen kan ha inverkan på parkeringstalet i senare skede när denna modell implementeras i övriga tätorter.

Handikapparkering

- Gällande placering skrivs lika som BBR, HKP ska finnas på tomten eller i anslutningen tomten.
- Gällande tabell 5 är det rekommenderade acceptabla gångavstånd och det har även tydliggjorts att avstånden mäts mellan entrépunkter. Gällande BBR kommer det givetvis beaktas och om sökande kan uppvisa att ett längre avstånd är ett bättre och

mer tillgängligt alternativ är det ok. Men tabell 5 är utgångspunkten vad som gäller i mobilitetsnormen för Umeå kommun.

- Arbetsmetodiken med att räkna upp Rh parkering efter anläggningen storlek är inarbetat och av parterna accepterad sedan många år. Kommentaren föranleder ingen ändring.

Zoner

- Modellen ses över för ökad tydlighet och transparens med målet att åstadkomma en enhetlig modell som gäller för hela Umeå tätort. Se svar i inledande kapitel.
- I dokumentet tydliggörs vilken modell som ska användas för beräkning av parkeringstal för verksamheter.

Kart- och tabellunderlag

- I webblösningen som är under framtagande beräknas ett medelvärde av hexagonerna som visas i kartan dokumentet (figur 2) för att få ett sammanvägt tal i de projekt som täcker flera värden. Tydliggörs.
- Besöksparkering är inte inräknad i grundparkeringstalet – se avsnitt ”besöksparkering”. Kompletterar med en förtydligande skrivning.
- Synpunkten grundas i en önskan om ökad tydlighet. Dokumentet förtydligas så att det blir tydligt vilken av parametrarna som är utgångspunkten. Arbetsgruppen bedömer att fördelarna med att följa planbestämmelse överväger med hänsyn till att innehåll kan förändras över tid beroende på ägandeskap eller hyresgäst.
- Cykelparkeringstalen för industri har uppdaterats så att det finns tal för alla delar av kommunen.
- Genom att ange att centrum, handel, restaurang och industri ska ha särskild utredning förloras den enkla styrningen som normen syftar till att ge. Centrum, handel och restaurang har i de flesta sammanhang en verksamhet som redan i sin karaktär samordnas med fler målpunkter. Om du besöker en restaurang så görs det ofta i samband med andra ärenden. Normen är en miniminorm, om byggaktören upplever att det finns ett behov av parkering som överstiger det angivna parkeringstalet så finns möjlighet att ordna yta för detta. Dessutom finns möjligheten till att inkomma med egen utredning för att visa på ett mindre behov av vad normen anger. Industri och verksamheter ändras från fast tal till särskild utredning med hänsyn till den stora variation som finns inom kategorin.

Fritidsnämnden

Förtydligande av begreppet ”verksamheter”

Benämningen verksamheter bör förtydligas och ges en mer utförlig beskrivning av dess omfattning och innebörd. För tydlighet och likvärdig tillämpning föreslås att definitionen beskrivs i samma omfattning som i gällande Parkeringsnorm för Umeå kommun.

Mobilitetssamordnare för verksamheter – ansvarsfördelning

Avseende verksamhetslokaler och rollen som mobilitetssamordnare framgår att ansvaret inte enbart kan ligga på fastighetsägaren utan även på hyresgästen. Här efterfrågas en tydligare redogörelse för:

- vilka uppgifter och vilket ansvar hyresgästen förväntas eller kan åta sig,
- hur rutiner och ansvarsfördelning ska se ut mellan fastighetsägare och hyresgäst,
- hur gränsdragningen ska hanteras i de fall där kommunen äger fastigheten och en kommunal verksamhet är hyresgäst.

Det finns även ett behov av klargörande kring finansieringsansvaret för mobilitetsåtgärder gällande verksamhet, exempelvis erbjudanden om kollektivtrafikkort.

Variation i parkeringsbehov vid kommunala verksamheter

Kommunala verksamheter uppvisar stora variationer i nyttjande av lokaler. Exempelvis nyttjas skollokaler dagtid, medan idrottshallar med koppling till skolfastigheter används för föreningsverksamhet under vardagskvällar och helger.

Anläggningar för bredd- och ungdomsidrott kan ha en hög andel tillresta besökare vid föreningsevenemang vilket genererar ett tillfälligt ökat behov av parkeringsfunktioner, framför allt i anläggningar som har koppling till skolfastigheter. Dessa variationer bör beaktas i bedömningen av parkeringsbehov, så att kraven anpassas efter faktisk användning över tid.

Umeå kommuns rekommenderade acceptabla gångavstånd mellan parkeringsanläggning och målpunkt

Acceptabla gångavstånd för besökare till idrottsanläggningar varierar beroende på anläggningens karaktär. Vid elitidrottsanläggningar och större evenemangsarenor är det inte möjligt att tillgodose parkeringsbehovet för samtliga besökare vilket kan komma att medföra en större acceptans för längre gångavstånd. Därför bör det i tabell 5 (sidan 10) framgå verksamheternas olikheter och inte generaliseras.

Konsekvenser

En minskning av parkeringsplatser vid flerfamiljshus kan innebära att parkeringsbehovet för privatpersoner delvis förläggs till idrottshallar. Det är därför av vikt att utvecklingen följs upp och att eventuella behov av styrning, samordning eller kompletterande åtgärder vidtas.

Kommentar/förslag till justering

- Definition av verksamheter tydliggörs i begreppslista
- Vi har förtydligat i beskrivningen av mobilitetsåtgärder att det är fastighetsägaren som är ytterst ansvarig för att det finns en mobilitetssamordnare (med ny benämning Information och kontaktperson) och dennes arbete. Om fastighetsägaren och hyresgästen tillsammans bedömer det mer lämpligt kan de komma överens om att

hyresgästen genomför vissa delar, men fastighetsägaren är den som har mobilitetsavtal med kommunen och därmed ansvaret.

- Det är fastighetsägaren som har ingått mobilitetsavtal med kommunen och därmed ansvarar både för att mobilitetsåtgärderna finansieras och genomförs. En mall för avtalet har tagits fram och där framgår fastighetsägarens ansvar mer i detalj.
- Att kommunala verksamheter uppvisar stora variationer i nyttjande av lokaler, såväl utifrån från funktion som utifrån tidpunkt är en av anledningarna till att arbetsgruppen föreslår att särskild utredning krävs vid denna typ av projekt. Föranleder ingen ändring.
- För acceptabla gångavstånd till större evenemangsarenor så väntas inte parkeringstalet täcka upp för samtliga besökare vid stora evenemang. I de fall det planeras för denna typ av anläggning görs en särskild utredning där tillgängligheten till arenan beaktas ur ett större perspektiv som kan kräva andra insatser än vad som krävs för annan bebyggelse. Där kan större avstånd till parkering, särskilt insatta busslinjer och annat aktualiseras.
- Arbetsgruppen instämmer att mobilitetsnormen behöver följas upp och process för detta är under framtagande. Det är av stor vikt att följa hur den fungerar i praktiken och ha möjlighet att justera vid behov.

För- och grundskolenämnden

Nämnden noterar att mobilitetsnormen inte anger särskilda parkeringstal för förskolor och grundskolor. Det är oklart om avsikten är att ta fram en särskild parkeringsnorm för förskola och grundskola eller om motsvarande bedömningar även fortsättningsvis ska göras i samband med varje enskilt projekt.

För- och grundskolenämnden vill särskilt understryka vikten av att planering och utformning av mobilitet och logistik vid förskolor och skolor utgår från barnens och elevernas behov av trygghet och säkerhet. Myndigheten för civilt försvar (MCF), tidigare Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), har i sina vägledningar lyft fram vikten av att utforma trafikmiljöer så att risken för att fordon används som vapen minimeras.

Nämnden vill i detta sammanhang uppmärksamma att det vid enskilda enheter helt saknats möjlighet till lämning och hämtning med bil, vilket medfört praktiska svårigheter och behov av åtgärder i efterhand.

Kommentar/förslag till justering

- Avsikten är inte att ta fram en särskild norm för kommunala verksamheter som för- och grundskola, omsorgsverksamhet eller liknande. Parkeringstal för denna typ av fastighet beräknas i särskild utredning i varje enskilt fall. Detta utifrån de varierande förutsättningar som råder för respektive projekt. Umeå parkering AB (UPAB) ansvarar för utredningar kopplat till kommunala verksamheter.

- Utformning av trygga och säkra trafikmiljöer hanteras inte inom ramen för mobilitetsnormen utan hanteras i detaljplaneskedet samt projekteringsskedet.
- Normen syftar till att säkerställa god tillgänglighet till bostäder och målpunkter vilket innebär att parkering för bil kommer behöva tillskapas för lämning och hämtning. Planering och utformning av mobilitet vid förskolor och skolor ska utgå från barnens och elevernas behov av trygghet och säkerhet likväl som skapa goda förutsättningar för personal och boende inom omsorgen ska angöra aktuell fastighet. Därav är det viktigt att mobiliteten utreds utifrån varje enskild enhets förutsättningar vilket fastighetsägaren initierar. Sådan utredning utförs av UPAB på grunderna av lokalisering, planerad verksamhet, omgivningens förutsättningar och eventuella särskilda behov.
  En utredning ska ta hänsyn till vilken verksamhet fastigheten ska innehålla:
  - Typ av skola, omsorgsfastighet
  - Personaltäthet per klass/avdelning
  - Annan verksamhet, tillagningskök, vaktmästeri, skolledning, hemtjänst
  - Hur boende, besökande eller elever förväntas angöra fastigheten

  Om mobilitetsnormen för fastigheten ska anpassas för en större andel hållbar mobilitet är det fastighetsägarens ansvar att ta fram underlag för visa på åtgärder för detta, som motsvarar regelverket i denna norm innan reduktion kan ges i utredningen.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Tillämpning av parkeringstal vid kommunala verksamheter (tabell 4)

I tabellen framgår att nämndens verksamheter omfattas av krav på ”särskild utredning”. Nämnden efterfrågar tydliga riktlinjer för vad en sådan utredning ska innehålla. Detta är nödvändigt för att säkerställa förutsägbarhet, rättssäkerhet och likvärdighet i tillämpningen.

Nämndens verksamheter har särskilda förutsättningar, då gymnasieelever i hög utsträckning är bilburna. Detta skapar ett högt tryck på parkeringsytor och försvårar möjligheten att tillgodose personalparkering. Vägledning kring hur elever, deltagare och besökare ska beaktas i beräkningarna skulle därför underlätta tillämpningen.

Cykelparkering och barnrättsperspektiv (tabell 9)

För centralt belägna större enheter är normen med 0,6 cykelplatser per elev väl tilltaget då många elever reser med kollektivtrafik. Nämnden vill betona vikten av att cykelparkeringar vid skolor och utbildningslokaler är väderskyddade, yteffektiva och trygga, vilket inte framgår av mobilitetsåtgärderna för verksamheter där endast krav för personalens cykelparkeringsutformning beskrivs. Cykelparkeringars faktiska användning är i hög grad beroende av placering och utformning.

Övergångsbestämmelser och riktlinjer

Ikraftträdande och eventuella övergångsregler behöver definieras tydligare för att ge verksamheter och fastighetsägare rimliga planeringsförutsättningar vid ny- och ombyggnation, liksom vid ändringar av befintliga ytor.

Synpunkter på mobilitetsåtgärder (bilaga)

Nämnden efterlyser ökad tydlighet kring hur mobilitetsåtgärder ska tillämpas i praktiken. Åtgärderna är omfattande och detaljerat beskrivna, men saknar vägledning kring genomförande, avtalsskrivning och uppföljning. Detta riskerar att skapa osäkerhet, särskilt avseende ansvarsfördelning och administrativ hantering.

- I dokumentet anges att en mobilitetssamordnare kan vara en person hos antingen fastighetsägaren eller hyresgästen. Nämnden bedömer att det behöver tydliggöras att fastighetsägaren bär huvudansvaret för mobilitetsåtgärder.
- Administrationsbörda: Många av åtgärderna kräver omfattande administration och dokumentation. Här bör vägledning tas fram för kommunala verksamheter, exempelvis gemensamma mallar och standardiserade processer.
- Mall för mobilitetsavtal och uppföljning: Nämnden ser ett behov av en mall för mobilitetsavtal samt tydliga riktlinjer för uppföljning, eventuella sanktioner vid brister och strukturerade rapporteringsrutiner.
- I beskrivningen av mobilitetsåtgärder framhålls att delar av erbjudandena till individer, exempelvis kollektivtrafikkort, kan klassas som skattepliktiga förmåner. Detta kan i sin tur påverka ekonomiskt utsatta personers rätt till bostadsbidrag eller andra ekonomiska stödformer. Nämnden anser därför att mallar och riktlinjer bör kompletteras med tydlig vägledning om dessa aspekter, så att individer får information om möjliga konsekvenser innan de accepterar ett erbjudande.
- Definitioner: Begreppen ”anställd”, ”nyanställd”, ”boende” och ”nyinflyttad” används olika i dokumentet. Enhetliga definitioner krävs.

Kommentar/förslag till justering

- Tillämpning för parkeringstal vid kommunala verksamheter – se svar på För- och grundskolenämndens yttrande.
- I den nu gällande parkeringsnormen är p-talet 0,7-0,8 cykelplatser per elev för gymnasieskolor inom Umeå tätort. I mobilitetsnormens remissversion så sänktes detta till 0,6 just för att många gymnasieelever åker buss till skolan. För en gymnasieskola med 1000 elever blir det enligt förslaget upp till 200 cykelplatser färre jämfört med nu gällande parkeringsnorm. Det är viktigt att komma ihåg att cykelplatserna även ska räcka till personalens cyklar. Vi ser ingen möjlighet att sänka p-talen ytterligare.
- Vi har förtydligat i *Bilaga 2 beskrivning av mobilitetsåtgärder* att kraven på väderskydd och möjlighet att låsa fast ramen i åtgärden ”attraktiv cykelparkering” gäller cykelparkeringar för både personal och för elever.

Det är både tillåtet och välkommet för fastighetsägare att bygga cykelparkeringar med väderskydd och ramlåsmöjlighet även om man inte väljer att skriva mobilitetsavtal.

- Mobilitetsnormen träder i kraft efter antagande i kommunfullmäktige. Projekt som planeras under framtagandet behöver förhålla sig till beslutade dokument men kan med fördel bevaka eventuella fördänringar som väntas ske. Att ta fram tydligare övergångsbestämmelser blir komplext och omfattande då det är projekt- och platsberoende hur stora förändringarna blir. Dialog mellan byggaktör och kommun blir viktigt för att säkerställa transparens i planering och beslut.
- Vi har förtydligat i beskrivningen av mobilitetsåtgärder att det är fastighetsägaren som är ytterst ansvarig för att det finns en mobilitetssamordnare (med ny benämning Information och kontaktperson) och dennes arbete. Om fastighetsägaren och hyresgästen tillsammans bedömer det mer lämpligt kan de komma överens om att hyresgästen genomför vissa delar, men fastighetsägaren är den som har mobilitetsavtal med kommunen och därmed ansvaret.
- En mall för genomförandebeskrivning har tagits fram där fastighetsägaren ska ange hur denna ska ordna med de valda åtgärderna.
- En mall för mobilitetsavtal har tagits fram där bland annat vitesbelopp för uteblivna åtgärder framgår. Arbetssätt för uppföljning av mobilitetsavtalen är under framtagande, se kommentar i inledning.
- I genomförandebeskrivningen finns ett förslag till informationstext om att vissa erbjudanden till anställda kan räknas som skattepliktig förmån. Fastighetsägaren kan använda sig av denna text i sin kommunikation med de anställda.
- Bilagan om mobilitetsåtgärder har gåtts igenom så att begrepp används på ett enhetligt sätt.

Jämställdhetsutskottet

Jämställdhetsutskottet ser positivt på det nya förslaget på mobilitetsnorm och det bredare perspektiv som normen innebär i att gå från att handla om parkeringar till att handla om mobilitet. Att skapa förutsättningar för att stärka hållbart resande gynnar som regel gruppen kvinnor då de idag reser mer hållbart (RVU, Umeå kommun, 2023). I Umeå äger män dubbelt så många bilar som kvinnor och reser längre sträckor med bil och flyg. Ett fokus på mobilitet innebär därför troligt en större förändring för gruppen män. Det kan uppfattas som en förlust av privilegier och utlösa ett motstånd kopplat till maskulinitetsnormer där bilen spelar en viktig roll. På sikt är det centralt att gruppen män förändrar beteende i relation till resor och i högre utsträckning använder hållbara färdsätt. Detta för att Umeå kommun ska klara av att nå sina mål vad gäller klimatneutralitet och minska klimatutsläpp. Som fastslaget i Umeå kommuns policy för jämställdhet (antagen KF 2025) så berör och upprör ett ifrågasättande av maktfördelning, privilegier och inflytande.

I en jämförelse med Malmös parkerings och mobilitetsnorm går att se att den möjliggör för noll parkeringar i bra lägen där Umeås förslag möjliggör en minskning med 40%. Malmö och Umeå är två av Europas 100 pilotstäder för klimatneutralitet. Här ser jämställdhetsutskottet att förutsättningar finns att arbeta ytterligare med att reducera behovet av tillgång till bil genom att ex. likt Malmö möjliggöra för noll parkeringar i lägen där mobilitet kan tillgodoses på annat sätt. Undantag från detta är tillgång till parkering för personer med särskilda behov, till exempel personer med funktionsnedsättning.

Jämställdhetsutskottet vill även lyfta frågan om det är nog att allokera 5% av cykelparkeringarna till större cyklar eller om detta är något som behöver utökas.

Jämställdhetsutskottet ser att här finns förutsättningar för Umeå att gå före och visa på hur ett jämställdhetsperspektiv behöver arbetas in i mobilitetsnormen och vill göra medskicket att se över ex. riktlinjer för mobilitetshubbar för att säkerställa att dessa platser känns trygga och tillgängliga. Större satsningar på kollektivtrafik, gång och cykel kan minska kostnader och öka självständighet ensamhushåll som också i lägre utsträckning än hushåll med flera vuxna äger bil. Umeå kommuns resvaneundersökning (2023) visar att endast 15 procent av Umeåbor anser att biltrafik är det färdmedel som ska prioriteras högst i planeringen. 43 procent anser att cykel bör prioriteras högst.

Kommentar/förslag till justering

- I kommande revideringar bör möjligheten till ytterligare reduktion ses över. I dagsläget bedömer arbetsgruppen att det finns få lägen i Umeå där mobiliteten i stort kan tillgodoses till den grad att det är möjligt med en norm som medger noll i parkeringstal.
- Antal cykelparkeringar som rymmer platskrävande cyklar har ändrats från 5 % av platserna till 0,1 platser/100 BTA. Detta innebär en sänkning av antalet jämfört med remissförslaget men kommunens bedömning är att detta kommer att vara tillräckligt.
- Riktlinjer för mobilitetshubbar regleras inte inom ramen för Mobilitetsnormen men trygghetsperspektivet är centralt för att säkerställa tillgänglighet till denna typ av anläggning och bör därför beaktas i planering och byggande.

Kulturnämnden

Kulturnämnden anser att förslaget till Mobilitetsnorm för Umeå kommun i grunden är positivt. Dock förutsätts för att mobilitetsnormen i praktiken ska fungera att annan kommunal planering och service går hand i hand med ökad mobilitet. Till exempel förutsätter det att kulturell service som bibliotek, kulturella scener, kulturskola och andra kulturella aktörer finns tillgängliga i nära anslutning till busslinjer och bostadsområden. Det gäller såväl ny, tillkommande som befintlig verksamhet.

Mobilitetsnormen saknar en konsekvensanalys för hur de kommunala verksamheterna påverkas av ett eventuellt införande.

Kommentar/förslag till justering

- Normen följer och stödjer kommunens utvecklingsstrategier för hållbar tillväxt vilket bland annat innebär att tillkommande bebyggelse koncentreras till kollektivtrafiknära lägen samt ska ske med hög täthet där en blandning av bostäder och verksamheter premieras. Detta gäller för nya kommunala verksamheter såväl som för bebyggelse på privat initiativ.
- En process för uppföljning av normen är under framtagande. Se svar i inledande stycke.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ställer sig i grunden positiv till arbetet med införande av en ny mobilitetsnorm för Umeå kommun, men vill ändå göra vissa medskick i det fortsatta arbetet

- I bilaga 1 beskrivs mobilitetsåtgärder kopplat till cyklar. Det ställs krav på att batterier till elcyklar ska kunna laddas i ett separat skåp i cykelrummet, men det finns ingen kravställning på att det ska vara ett typgodkänt skåp ur brandsäkerhetssynpunkt. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att detta skulle kunna vara en aspekt att lyfta med tanke på kravet att cykelrummet ska vara tillgängligt från trapphus.
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser fortsatt att kravet på att det ska finnas kompressordrivna pumpar vid cykelservicestationerna känns som överkurs. En kvalitativ fotpump med tryckmätare är fullt tillräckligt i detta anseende.
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att bilpool och lådcykel är jättebra lösningar, men är inte det mest praktiska för barnfamiljer med småbarn som behöver bilbarnstolar. Kan tänkas vara så att det ska finnas någon form av förtur för barnfamiljer att ha parkeringsplats just under småbarnsåren, eftersom behovet av en bil med fasta bilbarnstolar är större de åren.
- Inkludera "cykelvagn" i beskrivningen av utrymmena för cykelförvaring. Ofta är det exempelvis cykelförvaring utomhus under tak, men inte är isolerat, där är det ofta osäkert att förvara cykelvagnar samt finns risk för att vagnen utsätts för fukt. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att det bör finnas med att det ska finnas utrymme för inomhusförvaring av cykelvagnar.
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att den nya normen tar med den nya standarden för tillgänglighet vid laddplatser för bil. Den innehåller tydliga krav och rekommendationer för hur laddplatser ska utformas för att vara tillgängliga.

Kommentar/förslag till justering

- Cykelrum inomhus kommer att vara en egen brandcell vilket minskar spridningsrisk till trapphus.
- Kraven på luftpump har ändrats till ”kvalitativ luftpump avsedd för offentlig miljö”.
- Det finns många olika anledningar till att olika hushåll har behov av parkeringsplats. Om hänsyn ska tas till det kan det bli komplicerat att rangordna vilken anledning som ska väga tyngst. Vår bedömning är att vi inte kan ställa krav på att vilka boende som ska få hyra parkeringsplats då det ökar administrationsbördan för fastighetsägaren.
- Inga specifika platser för cykelvagnar pekas ut i normen utan dessa förväntas rymmas på platser avsedda för ”mer platskrävande cyklar”. Personer som vill placera cykelvagn inomhus hänvisas till ordinarie fordonsrum (där t.ex. barnvagnar och rullatorer förvaras).
- Nya normen kommer inte ta med nya standarder för tillgänglighet vid laddplatser för bil. Den kommer inte heller innehålla tydliga krav och rekommendationer för hur laddplatser ska utformas för att vara tillgängliga. Det finns annan lagstiftning, krav och rekommendationer som dessutom förändras över tid som styr hur laddplatser för bil ska utformas. Mobilitetsnormen avser inte detaljstyra denna fråga på grund av att det regleras på annat håll.

Tekniska nämnden

Tekniska nämndens verksamheter påverkas av mobilitetsnormen framför allt på två sätt:

- Som kommunens fastighetsägare behöver Tekniska nämnden uppfylla mobilitetsnormens krav vid nybyggnad eller tillbyggnad av fastigheter, samt om en fastighet ändrar användningsområde.
- Som kommunens väghållare och förvaltare av allmän platsmark kan indirekt Tekniska nämnden påverkas om antal parkeringsplatser på en fastighet blir lägre än efterfrågan, och efterfrågan på parkeringsmöjlighet på allmän platsmark därför ökar.

Tekniska nämnden ser positivt på att den nya normen kräver en kombination av flera mobilitetsåtgärder för att kunna få reducerat parkeringstal. Vi bedömer att flera åtgärder tillsammans har större chans att få effekt än en enstaka åtgärd. Mobilitetstjänster i utbyte mot sänkt parkeringstal har använts under ganska många år av många kommuner runtom i Sverige, men det är ändå fortfarande ett relativt nytt område där de långsiktiga erfarenheterna är få. Det är därför viktigt att kommunen fortsätter att följa den forskning som sker på området samt följer upp hur utfallet av åtgärderna blir här i Umeå för att vid behov göra justeringar i framtida revideringar av normen.

Säkra, trygga cykelparkeringar ska finnas tillgängliga för alla i umebor. Kvaliteten på cykelparkeringar varierar och ibland är det trångt mellan varje ställ. För att få mobilitetspoäng bör det beaktas att cykelparkeringarna når en tillräcklig standard,

exempelvis med riktlinjer som specificerar minimikrav på cykelparkering där varje cykel har gott om utrymme och det finns möjlighet att låsa fast cykeln om det är utomhus.

Kommentar/förslag till justering

- Arbetsgruppen instämmer i att en kombination av åtgärder ger förutsättningar för effekt i den riktning som önskas gällande hållbara resmönster. En ytterligare nivå av reduktion medges dock i antagandehandlingen för ökad flexibilitet.
- I normen ställs högre krav på kvalité för cykelparkering för att få tillgodoräkna sig mobilitetspoäng. Detta för att ge förutsättningar för god, trygg och säker tillgänglighet till en fastighet även i de fall man inte har tillgång till bil. I dialog med fastighetsägare har många uttryckt att om kraven på basåtgärden ”attraktiv cykelparkering” upplevs för höga (där just utrymmeskrav blir kostnadsdrivande) så går det inte heller att genomföra några poängåtgärder (eftersom det inte går utan basåtgärderna). Utrymmeskrav finns därför endast i poängåtgärden ”cykelrum inomhus” medan det i ”attraktiv cykelparkering” finns baskrav som väderskydd och ramlåsmöjlighet.

Äldrenämnden

Äldrenämnden stödjer målen men betonar att en växande äldre befolkning kräver särskild hänsyn. Minskat bilägande förutsätter kollektivtrafik som är anpassad för äldre, med korta avstånd till hållplatser, trygg gångmiljö och närhet till service. För många äldre är 400–500 meter till en hållplats för långt.

Servicetjänster som hemleveranser och färdtjänst behöver korttidsparkering nära bostäder. Hemtjänst och hemsjukvård är bilberoende för att nå brukare. Långa avstånd till parkering försämrar verksamhetens kvalitet. Cykel fungerar i tätare områden och används redan där det är möjligt, men inte för hemsjukvård.

För äldre som cyklar är trygga cykelbanor och bra förvaringslösningar viktiga. Kommunen bör också informera tydligt om hur mobilitetsnormen påverkar anställda och verksamheter.

Kommentar/förslag till justering

- Att möjliggöra för en större byggrätt i kollektivtrafiknära läge ger fler möjlighet att bo nära hållplats. Detta ger i sin tur ett ökat underlag för en god trafikering och en kapacitetsstark kollektivtrafik. Bilparkering kommer fortfarande finnas tillgänglig för alla fastigheter. I mobilitetsnormen ges endast avdrag på antalet parkeringar om avståndet till hållplats med god trafikering understiger 300 m (se tabell 1.)
- Utformning av, och sträckning på kommunens gång- och cykelvägar hanteras inte inom mobilitetsnormen.
- Ambitionen är att normen ska påverka anställda och verksamheter positivt på så vis att det medger en större flexibilitet för boende och anställdas mobilitet. Bilparkering kommer fortfarande finnas, i många fall i ungefär lika stor utsträckning som idag. Att

genomföra mobilitetsåtgärder mot reducerat parkeringstal är ett erbjudande och inget krav. Det acceptabla gångavståndet mellan parkering och verksamhet har utökats något (100 m) vilket kan få en påverkan för enskilda verksamheter.

Bostaden

Generella synpunkter

- Generellt i dokumentet vill vi att det ska framgå vad för sorts parkering det avses i de olika styckena. Även om rubrikerna anger tex ”Bilparkering” så bör det i löptext inte bara stå ”parkering” utan ”bilparkering”, ”fordonsparkering” eller ”cykelparkering”.
- Mobilitetsnormen alt. Beskrivningen, bilaga 2 bör inledas med begreppsförklaringar A-Ö.
- Mått på parkeringsplats för bilar resp. cyklar (vanliga/platskrävande) bör förslagsvis anges i normen för att underlätta beräkningar.
- Löpande vore det bra med olika räkneexempel, för att tydligare förstå hur man ska räkna och förslagsvis komplettera med en bilaga i Excel eller app/program så att man enkelt kan knappa in tänkta åtgärder på viss fastighet för att utifrån det veta aktuellt P-tal.
- Kan vara värt att lägga till att attraktiva cykelparkering även avser parkering för rullstolar och rullatorer? Eller hålles dessa utrymmen utanför mobilitetsnormen?
- Generellt bör mobilitetsåtgärderna formuleras som så att det ligger på byggherren/fastighetsägarens ansvar att tillse att åtgärderna görs och efterlevs, om så i egen regi alt. via separat avtalspart som tex. bilpoolsföretag.

Synpunkter och reflektioner *Mobilitetsnorm*

- Sida 3. Ansvarsfördelning – Då ansvaret enligt Plan- och bygglagen generellt ligger på den sk. Byggherren under byggskedet så bör stycket formuleras annorlunda.
- Sida 4. Då utdrag görs från PBL 8 kap 9-10 §§ där det anges vad som måste beaktats för en tomt som ska bebyggas (byggherrens ansvar) så föreslås att även utdrag från 14 § tas med för att även betona att det även finns ett underhållsansvar.
- Gällande lokalisering av cykelrum inomhus i nära anslutning av entré tror vi inte att det blir möjligt för alla ställen eller blir dåliga alternativ på bekostnad av antalet lägenheter så som planer ligger just nu för kommande byggprojekt vi har.
- Om utrymme mellan varje cykel ska vara 0,6 meter för cykelrum inomhus kommer det att bli väldigt utrymmeskrävande. Finns det skisser med exempel så att det blir tydligt med vad detta faktiskt innebär för projekt som ligger i planen?
- Bra att det ställs krav på att kunna ladda cykelbatterierna i anslutning till cykelparkeringar inomhus. Vi ser att även detta kommer bli utrymmeskrävande och samt att det kommer kräva en hög säkerhetsklass på skalskyddet då batterier är

stöldbegärliga. Till exempel på Vagnsboden skulle detta ha inneburit 70 fack och en högre skalskyddsklass.

- Gällande bilparkeringar i gemensamma parkeringsanläggningar behöver en affärsmodell tas fram för att kunna få en finansiell trygghet.
- Gällande tabeller och kartmaterial för parkeringstal för bil föreslår Bostaden an annan ordning för ökad läsbarhet.
- Gällande mobilitetssamordnare är det en omfattande tjänst som ska erbjudas. Särskilt för större fastighetsägare som har många olika verksamheter som hyr lokaler.
- Bilparkering för verksamheter i befintliga områden bör särskild utredning även gälla för fastigheter där verksamheten inte helt är förenligt med gällande planbestämmelser. I befintliga områden så förekommer att vissa verksamheter så som tex kontor, handel o dyl. trots planbestämmelser som anger Industri (delar av Ersboda och Västerslätt). Vid kompletteringsåtgärder bör särskild utredning göras.
- Vid ej planlagt område (finns inom tätort) eller vid äldre planbestämmelser bör även aktuell verksamhet/vad man har eller söker bygglov för att ligga som underlag för parkeringstal.
- Tabell 7. Cykelparkeringstal flerfamiljshus Mått (m^2) för cykelplats bör förslagsvis anges, ”vanlig cykelplats” samt för platskrävande cyklar.
- 5 % för platskrävande cyklar känns spontant relativt lågt. Om plats för även cykelvagnar finns på förskolor, bör det inte också finnas vid flerbostadshus? Eller är det inkluderat med utrymmet för platskrävande cyklar?
- Tabell 9. Cykelparkeringstal verksamheter Även mått (m^2) för cykelvagn bör anges.
- När vi viktar poängsättningarna för de olika mobilitetsåtgärderna tycker vi att man kan komma upp till en 40 % reduktion relativt enkelt och till en låg kostnad. Men däremot tycker vi inte att poängsättningen eller viktningen mellan de olika mobilitetsåtgärderna är bra.

  Bilpool 6 poäng och exempelvis cykelpool 4 poäng är väldigt mycket mer resurskrävande att få kvalitet och tillgänglighet på, och som kräver underhåll över tid dessutom. Jämfört med periodkorten 3 resp. 2 poäng som är en relativt låg engångskostnad om erbjudandet mottages.

  Erbjudande om årlig cykelservice med hela 3 poäng är också en relativt låg kostnad om erbjudandet mottages jämfört med cykelrum inomhus 3 poäng som är väldigt kostsamt, både vid uppförande och underhållsmässigt. Cykelrum inomhus är också en av de åtgärder vi tror ökar attraktiviteten och status på cykel som huvudsakligt färdmedel mest.

  Bilpool borde också premieras mer eftersom det är den åtgärd som kompenserar för minskad tillgänglighet att parkera sin egenägda bil i närheten där man bor. Bilpool är också det som kommer närmast att äga en egen bil och friheten att ta sig till platser som lokaltrafiken inte kan mäta sig med. Det är vi kan komma närmast för att ersätta möjligheten att parkera sin egen bil i närheten där man bor eller arbetar med tillgänglighet till en bilpool.

- Gällande uppföljning och revidering saknar vi en beskrivning av hur det kommer att gå till. Ett förslag är att följa upp upplevd tillgänglighet och kvalitet på mobilitetsåtgärder av de som bor eller jobbar på aktuell fastighet efter ca 3 år.
- Uppföljning och revidering, Mobilitetsnormen bör även uppdateras för att följa gällande lagkrav/byggregler.

Synpunkter och reflektioner Beskrivning av mobilitetsåtgärder - Bilaga

- Cykelparkering i underjordiskt garage med god tillgänglighet för cyklister bör godkännas i åtgärderna ”attraktiv cykelparkering” och ”cykelrum inomhus”.
- Krav på tillgänglighet och användbarhet som t.ex. automatisk dörröppnare och dörrar som kan ställas upp finns redan i Boverkets författningssamlingar.
- Frågor om olika definitioner samt formuleringar som upplevs otydliga.
- Förslag om att det ska vara två åtgärder med cykelservicestation där en enklare variant också ger poäng.
- Prova på-erbjudande för cykelpool – avser det de vuxna i respektive hushåll?
- Servicelösning för grovsopor. Är det inte formellt Vakins ansvar att hantera grovavfall och fastighetsägaren hellre ska se till att yta finns?
- Kan samnyttjande av parkering för anställda och boende räknas som en åtgärd som ger mobilitetspoäng?
- Kan även kollektivtrafikkort till boende räknas som inkomst (som för anställda)?

Kommentar/förslag till justering

Generella synpunkter

- I dokumentet tydliggörs angående vilken typ av fordonsparkering som avses.
- Mobilitetsnormen kompletteras med en begreppsförklaring.
- Kommunen har inga egna mått på parkeringsplatser.
- Räkneexempel skrivs in i dokumentet. Mobilitetsnormen kommer utöver detta kompletteras med webbtjänst som innebär att beräkningarna inte behöver ske manuellt.
- Mobilitetsnormen kompletteras med ett räkneexempel för bilparkeringstal för att förtydliga hur talet ska beräknas. Mobilitetsnormen kommer kompletteras med webblösning som ger beräkningsstöd. Denna är under framtagande.
- Parkering för rullstolar och rullatorer hanteras inte inom ramen för mobilitetsnormen.
- Avsikten med de åtgärder som beskrivs i bilagan är att ansvaret för genomförande och efterlevnad ligger hos byggaktör, detta tydliggörs i det avtal som ska tecknas för eventuell reduktion.

Mobilitetsnorm

- Formulering på sida 3. ses över.
- Arbetsgruppen väljer att behålla nuvarande formulering för att säkerställa att dokumentet inte blir alltför omfattande och belastat.
- Det är fritt för varje enskild fastighetsägare som vill teckna mobilitetsavtal att själv välja bland de olika poängåtgärderna. För fastigheter där just åtgärden cykelrum inomhus inte är lämplig, t.ex. att den anses för utrymmeskrävande, kan andra åtgärder väljas. Det finns inga exempelskisser på åtgärden utan det är upp till varje byggaktör som väljer denna åtgärd att ta fram lämplig utformning för sitt projekt.
- Arbetsgruppen instämmer i att det är av stor vikt att arbeta fram affärsmodeller som möjliggör samlade anläggningar i fler lägen än vad som är aktuellt idag. Det pågår parallella arbeten med att se över detta, hanteras inte inom ramen för Mobilitetsnormen.
- De fasta zonerna tas bort inför antagande vilket förhoppningsvis innebär att läsbarheten ökar. Kompletteras med räkneexempel.
- Kommunen har inga egna mått på cykelparkeringsplatser.
- Antal cykelparkeringar som rymmer platskrävande cyklar har ändrats från 5 % av platserna till 0,1 platser/100 BTA. Detta innebär en sänkning av antalet jämfört med remissförslaget men kommunens bedömning är att detta kommer att vara tillräckligt. Det är både tillåtet och välkommet för fastighetsägare att uppföra fler platser än vad normen kräver utifrån det behov man ser på sin specifika fastighet. Platserna kan förutom lådcyklar även rymma t.ex. cykelvagnar.
- Poängsättningen för mobilitetsåtgärderna utgår från hur mycket en åtgärd bedöms bidra till att minska behovet att äga bil, inte hur dyr den är att genomföra. Vi instämmer i att bilpool är den mest effektfulla åtgärden varför den också ger mest poäng, men ser det samtidigt som positivt att det krävs fler åtgärder för att komma upp i 10 poäng. Poängen för erbjudande om årlig cykelservice har sänkts från 3 till 1 poäng. Ett nytt mellansteg om 6 poäng har införts men där byggaktören endast kan välja bland ett fåtal åtgärder för att säkerställa önskvärd effekt.
- Dokumentet förtydligas med en beskrivning av hur bilparkering för verksamheter hanteras i de fall verksamheten inte är förenlig med planbestämmelse.
- Arbetssätt för uppföljning av mobilitetsavtalen är under framtagande. Se svar i inledande kapitel.

Beskrivning av mobilitetsåtgärder

- Vi har tagit bort kravet på att ”attraktiv cykelparkering” ska ligga i marknivå.
  För ”cykelrum inomhus” finns kravet på marknivå kvar, eftersom denna åtgärd ger mobilitetspoäng är kraven på denna högre än för ”attraktiv cykelparkering”.
- Krav på dörröppnare etc som motsvarar redan gällande nationella krav har tagits bort.
- Formuleringar i de olika dokumenten har setts över för att tydliggöra det som upplevts otydligt.

- Kommunen ser positivt på om fastighetsägare ordnar enklare cykelservicemöjligheter, det är dock inget vi ser kan ge mobilitetspoäng utan för det krävs en mer ordentlig cykelservicestation enligt beskrivning i bilagan.
- Prova på-erbjudandet för cykelpool gäller per hushåll, dvs inte fyra timmar per person.
- Hushåll utan bil har svårare att frakta bort avfall till en återvinningscentral. Vi har förtydligat att åtgärd *Servicelösning för grovsopor* innebär att bortforslingen ska beställas via Vakin.
- Samnyttjande kan ge ett lägre behov av parkeringsplatser, detta ligger dock utanför ett eventuellt mobilitetsavtal (dvs det är ingen mobilitetsåtgärd) och beskrivs under rubriken *Samnyttjande av parkering.*
- Kraven på mobilitetssamordnaren har formulerats om. Benämningen mobilitetssamordnare har ändrats till Information och kontaktperson.
- Vi har kompletterat med att även kollektivtrafikkort till boende kan räknas som inkomst.

UPAB

Generella synpunkter

Det är viktigt att vara konsekvent i arbetet från kommunens sida genom att vara noggrann med det övergripande målet, där kravställning av fastighetsägarna är en del, men där även en reglering av tillgången till gatumarksparkering i stadsdelarna är lika viktig.

Synpunkter och reflektioner Mobilitetsnorm

- Som ett förtydligande till Tabell 1 bör exempel tas fram som visar på hur beräkningarna genomförs. Det bästa vore om det kompletterades med ett webbaserat beräkningsstöd.
- Indelningen för zon A är för stor enligt vår uppfattning. Den naturliga gränsen i såväl geografin som vad det gäller karaktär av planområden är efter Petrus Lestadius väg.
- Då kategoriseringen hädanefter ska ske efter Dp så vore det bra om acceptabla gångavstånd inte skiljer mellan bostäder och verksamheter eftersom en fastighet kan innehålla både och.
- Kraven på Rh parkering bör utformas så att dessa krav ställs utifrån att möta syftet med förstärkt tillgänglighet till de målpunkter som avses i lagen. T.ex. ett parkeringshus är inte en målpunkt i sig. Det är fastigheten som parkeringshuset ska serva som är målpunkten.
- Det är bra om det framgår att mobilitetssamordnaren kan vara en avtalad tjänst som fastighetsägaren kan välja att köpa in.

- Då det gäller basåtgärder vs poängåtgärder har alla fastigheter olika fysiska förutsättningar, att klara bas + 10 poäng på en central fastighet som förtätas kan bli svårt att uppnå. Tolkningen blir för hård mot fastighetsägaren som inte rymmer tex väderskydd för 75% cyklarna och konsekvensen blir att det inte är lönt att de gör något alls. Även att det motverkar viljan att utföra i alla fall de poängåtgärder som skulle kunna genomföras.
- En friare lista med möjlighet att välja åtgärder efter fastighetens möjligheter och förutsättningar tror vi kommer att ge mer investeringar i hållbar mobilitet.

Kommentar/förslag till justering

- Arbetsgruppen instämmer att frågan om reglering av gatumarksparkering är central för nå effekt av mobilitetsåtgärder. Denna process hanteras dock inte inom ramen för mobilitetsnormen.
- Mobilitetsnormen kommer kompletteras med webblösning som ger beräkningsstöd. Denna är under framtagande.
- Zonerna ses över med målet att utgå från en enhetlig modell i hela tätorten.
- Acceptabla gångavstånd mellan bostäder- och verksamheter skiljer sig inte åt, de skiljer sig endast mellan centrumfyrkanten och övriga tätorten.
- Dokumentet förtydligas gällande RH-parkering där tydlig målpunkt saknas.
- Kraven på mobilitetssamordnaren (med ny benämning Information och kontaktperson) har formulerats om. Utifrån denna roll bör personen/personerna vara knutna till fastighetsägaren.
- Vi har tagit bort kravet på att ”attraktiv cykelparkering” ska ligga i marknivå.
- Vi har infört ytterligare ett steg på poängåtgärder där byggaktören kan välja mellan vissa av poängåtgärderna för att komma upp i 6 poäng, och därmed få en mindre reduktion jämfört med nivån 10 poäng.
- Normen uppdateras med ytterligare en nivå av reduktion för att öka flexibiliteten.

Byggaktörer och fastighetsägare

Balticgruppen

Lägesbaserade parkeringstal

I den nya mobilitetsnormen fyller den lägesbaserade reduktionsmatrisen (närhet till centrum, arbetsplatser, livsmedel, hållplatsfrekvens) en viktig och central funktion. Den bygger på den enkla principen att fastigheters läge i staden påverkar vilket färdsätt som människor använder för att ta sig till och från platsen. I parkeringsnormen (2024) påverkas

parkeringstalet av två faktorer, avstånd till centrum och universitetet. I mobilitetsnormen är kravet på parkering beroende av fler faktorer. Detta är positivt, eftersom det finns flera platser som visar liknande kvaliteter ur ett mobilitetsperspektiv som centrumfyrkanten. Det är inte intuitivt hur fasta tal i zon A och B, relaterar till lägesbaserade tal. Det är också ologiskt varför en karta tas fram när så stor del av tätorten ändå regleras utifrån de fasta parkeringstal. Exploatering i lägen som har goda förutsättningar för att främja en hållbar livsstil borde premieras ännu tydligare. Det logiska vore att hela staden utgår från lägesbaserade parkeringstal. Men att effekten blir större i de lägen som idag presenteras som fasta tal i zon A och B.

Bilparkering för bostäder (flerbostadshus)

I parkeringsnormen (2024) beräknas parkeringstalet per lägenhet och differentieras efter lägenhetsstorlek. I den nya mobilitetsnormen utgår i stället parkeringstalet från sammantagen BTA. Ett schablontal baserat på BTA riskerar att ge missvisande resultat. Lägenhetsmix är en avgörande faktor för parkeringsbehovet och bör fortsatt beaktas, alternativt införas som en korrigerande parameter.

Bilparkering för verksamheter

Det är otydligt hur parkeringstalen för verksamheter relaterar till lägesparametrar. Utgår man från talen som presenteras i tabell 4 och reducerar sedan beroende på aspekterna i tabell 1? Vid en övergripande jämförelse framstår flera av parkeringstalen – exempelvis för kontor och handel – som högre i mobilitetsnormen än i tidigare parkeringsnorm. Målet borde vara att sänka kraven vid utformning av en ny mobilitetsnorm. Parkeringstal på 2,0 för centrumverksamhet [C] framstår som högt, särskilt då dessa användningsbestämmelser ofta avser småskalig, blandad och i många fall biloberoende verksamhet. För dessa bör normvärdet ses över eller differentieras.

Cykelparkering

Logiken i att cykelparkeringstalen för bostäder är desamma oavsett var i kommunen fastigheten är lokaliserad känns rimlig. Det bedöms heller inte nödvändigt att differentiera cykelparkeringstalen baserad på lägenhetsstorlek, eftersom cykelanvändningen är relativt jämn utslaget på en generell kvadratmeter. Dock, genererar de föreslagna cykelparkeringstalen mycket stora ytanspråk.

Yta för cykelparkering blir en för stor belastning i täta lägen, särskilt utan samnyttjandemöjligheter på allmän plats. Krav på lådcykelplatser, hög andel väderskyddade platser samt fördelning mellan besöks- och boendeparkering behöver sättas i relation till faktisk platskapacitet och ansvarsfördelning mellan fastighetsägare och kommunen. Ett förslag är att använda sig av samnyttjande även när det rör cykelparkeringar.

Samnyttjande och friköp

Samnyttjande är ett viktigt verktyg för att minska det totala parkeringsbehovet och borde därför premieras tydligare, exempelvis genom högre reduktionstal eller lägre friköpsbelopp. I dag är parkeringsköp kopplat till att kommunen bygger eller tillhandahåller bilplatser, men i en mobilitetsnorm bör även friköp kunna finansiera satsningar som stödjer hållbara färdsätt. Exempel på sådana investeringar skulle kunna vara (vilka kan variera och utvecklas takt med innovation och/eller beteendeförändringar): utbyggnad eller drift av kommunala cykelpooler, nya eller förbättrade cykelvägar, cykelservicestationer eller väderskyddade cykelparkeringar (på allmän plats), förstärkt kollektivtrafikutbud. Om detta friköp klassas som mobilitetsåtgärd skulle det ge fastighetsägare fler verktyg att arbeta med, samtidigt som kommunen får ökade möjligheter att styra mot ett långsiktigt hållbart transportsystem.

Mobilitetsåtgärder och avtal

Relationen mellan mobilitetsåtgärdernas kravnivå och faktisk reduktion bör ses över. En rimligare proportion mellan åtagande och reduktion skulle öka incitamentet för fastighetsägare att använda mobilitetsåtgärder. Mobilitetsavtalen riskerar att kräva långsiktiga åtagande som inte är realistiska. En avtalstid på tio år innebär en risk för inlåsning, där fastighetsägare binds till mobilitetslösningar som inte längre är ändamålsenliga. Normen bör tydliggöra hur mobilitetsåtgärdernas krav ska hanteras långsiktigt, och om praxis kan utvecklas som gör uppföljningen mindre administrativt betungande.

Kommentar/förslag till justering

Lägesbaserade parkeringstal

- Syftet med att använda sig av fasta tal i centrala zoner är att säkerställa ett parkeringstal som skapar förutsättning för en hög tillväxttakt i stadens kärnområden. Modellen ses över för ökad tydlighet och transparens med målet om en enhetlig modell som gäller för hela Umeå tätort.

Bilparkering för bostäder

- I dokumentet ges möjlighet till avsteg från normen i det fall förutsättningarna är sådana att detta kan motiveras. Ett exempel på detta skulle kunna vara för studentlägenheter där bilägandet ser annorlunda ut än hos övriga befolkningen. Bedömningen är att övergången till BTA ger fördelar i form av förenkling i planhandläggning samt minimerar risken till tröskeleffekter som styr lägenhetsfördelning och att detta sammantaget överväger.

Bilparkering för verksamheter:

- Beräkningsgrunden för parkeringstal för verksamheter tydliggörs. Idén är att parkeringstalet sätts i relation till den lägesbaserade modellen vilket i de flesta lägen skulle ge ett betydligt lägre parkeringstal än 2,0 för centrumverksamhet. Detta behöver tydliggöras i dokumentet.

Samnyttjande och friköp

- Umeå kommun har tidigare studerat möjligheten till friköp av mobilitetåtgärder (Koucky och partners, 2023). Slutsatsen från detta arbete var att det finns utmaningar kopplat till konkurrenslagstiftning och ägardirektiv som ger begränsningar i förutsättningarna för ett sådant upplägg. Idén är dock god och det finns stora samordningsvinster med att friköpa tjänster från en och samma aktör. Bör tas i beaktande i kommande revideringar.

Cykelparkering

- Cykelparkeringstalen för bostäder har justerats ned något, inklusive talen för platskrävande cyklar.
- Krav på väderskyddade cykelparkeringar finns enbart inom mobilitetsåtgärderna ”attraktiv cykelparkering” och ”cykelrum inomhus”. Vi har tagit bort kravet på att ”attraktiv cykelparkering” ska ligga i marknivå. Detta torde förenkla möjligheten att komma upp i 75 % väderskyddade cykelparkeringar.
- Mobilitetsnormen har kompletterats med ett avsnitt om när samnyttjande av cykelparkeringar är möjligt inom en fastighet.
- Mobilitetsnormen har även kompletterats med ett avsnitt om friköp av besöksparkering för cykel.

Mobilitetsåtgärder och avtal

- Poängsättningen för mobilitetsåtgärderna utgår från hur mycket en åtgärd bidrar till att minska behovet att äga bil, inte hur dyr den är att genomföra. Det är viktigt att åtgärderna får önskvärd effekt, annars skapas problem för boende/verksamma som behöver bilparkering men inte kan få det pga reduktionen.
- Kommunen har tagit fram en mall för mobilitetsavtalet där det framgår vad som händer om fastighetsägaren inte följer avtalet. Det ges möjlighet att omförhandla avtalet samt att byta till andra motsvarande mobilitetsåtgärder (dvs uppnå samma poängnivå med andra åtgärder) om behov uppstår under avtalstiden, t.ex. att en viss åtgärd inte längre fungerar av någon anledning.
- Kraven på mobilitetssamordnaren (med ny benämning Information och kontaktperson) har formulerats om.

SKANSKA

- I kvarteret Guldskrinet har Mark och exploatering beslutat att det räcker med ett civilrättsligt avtal för parkering på närliggande fastighet. Principen bör skrivas in i normen.
- Det saknas en tydlig definition för BTA bostadsbebyggelse.
- Det är oklart vilket område som avses med ”Närhet till centrum”.
- Vilken part ansvarar för att göra/beställa en beläggningsstudie? Vad ska ingå i studien?
- Basåtgärder Attraktiv cykelparkering – ”Med väderskydd avses antingen skärmtak eller att platserna lokaliseras inomhus i marknivå” Basåtgärden riskerar att bli kontraproduktiva och leda till att byggaktörer väljer att inte nyttja reduktionsmöjligheten på grund av att de indirekt innebär ett mindre effektivt marknyttjande. Skanska anser att möjlighet att bygga väderskyddad och tillgänglig cykelparkering i källarplan bör tillåtas.
- Hur många mobilitetspoäng krävs för att få 5-40 % reduktion?
- Skanska anser att två poolbilar på 40 lägenheter är för högt krav. Två poolbilar bör tillgodose behovet för 120 lägenheter. Tillgång till öppna bilpooler inom gångavstånd från fastigheten bör också vara fullt tillräckligt. Om kommunen instämmer bör det förtydligas.
- Två ellådcyklar till 40 lägenheter är för högt krav. Två ellådcyklar till ett kvarter - 120-180 st lägenheter är rimligt.
- Från bilagan - ”Fastighetens bilparkeringar lokaliseras i en samlad parkeringsanläggning utanför den fastighet som reduktionen gäller.” Skanska har noterat att det inom en detaljplan som saknar användningen [P] kan vara planstridig att stycka av en fastighet för parkeringsändamål. Om parkeringsgaraget som förser ett större område är del av en bostadsfastighet så bör även denna bostadsfastighet ges möjlighet till reduktion.
- 0,5 m mått mellan cyklar räcker. 0,6 är ovanligt bred och inte yteffektiv.
- Cykelservicestation ger en låg poäng i relation till insatsen.
- Från bilagan - ”Samtliga hushåll som flyttar in i fastigheten under avtalsperioden ska erbjudas ett presentkort på en gratis hemleverans från en lokal livsmedelsbutik. Erbjudandet gäller en gång per lägenhet och ska gälla i sex månader från inflytt. Varje gång en lägenhet byter ägare eller hyresgäst under avtalsperioden ska de nya ägarna eller hyresgästerna få ta del av erbjudandet.” Skanska anser att det inte bör bostadsrättsföreningens ansvar att erbjuda gratis leveranser.
- Färgerna i Karta för hållplatslägen stämmer inte med beskrivningen. 1ans linje är röd men 9an är gul. Borde vara tvärtom.
- Klokt med mobilitetssamordnare (dock säkert svårt i BRF där alla boende är privatpersoner som inte är vana att behöva förhandla med pooler och administrera massor av erbjudanden.

- Trivectors rapport Evidensbaserad studie cykelparkering vid bostad (2025) visar att cykelparkering vid nybyggnation har låg beläggningsgrad i allmänhet. Studien visar att dagens kvantitetskrav för cykelparkering tenderar att överstiga efterfrågan. Skanska anser att de kvalitetshöjande kraven kan bidra positivt till ökat cyklande men att Umeå kommun bör se över kvantitetskraven.

Kommentar/förslag till justering

- Skrivning om behov av servitut vid nyttjande av markparkering på annans fastighet ändras till civilrättsligt avtal.
- Se inledande kapitel om förtydligande av BTA-begreppet.
- Med närhet till centrum avses 2500 m nätverksbaserat avstånd, se tabell 1.
- Se inledande kapitel angående ansvarsfördelning kopplat till utredningar.
- Vi har tagit bort kravet på att ”attraktiv cykelparkering” ska ligga i marknivå.
- Vi har infört ytterligare ett steg på poängåtgärder där byggaktören kan välja mellan vissa av poängåtgärderna för att komma upp i 6 poäng, och därmed få en mindre reduktion jämfört med nivån 10 poäng.
- Gränsen för när en bilpool ska innehålla minst två poolbilar har justerats från 4001 till 5001 BTA. Det är inte möjligt att hänvisa till att det finns en bilpool i närheten av fastigheten för att få tillgodoräkna sig den som en mobilitetsåtgärd. Fastighetsägaren måste ha ett avtal med bilpoolsföretaget för att säkerställa tillräckligt antal poolbilar samt att bilpoolen inte riskerar att försvinna under avtalstiden med kommunen. Däremot kan bilpoolen vara öppen även för andra än de boende på fastigheten och den behöver inte vara lokaliserad på egna fastigheten.
- Vi har justerat gränserna för antal poolcyklar så att kraven har sänkts något, dock inte i den utsträckning som Skanska önskat.
- Den samlade anläggningen kan även vara inom samma fastighet, tydliggörs i dokumentet.
- Måttet 0,6 m gäller specifikt för mobilitetsåtgärden ”cykelrum inomhus”. Eftersom denna åtgärd ger mobilitetspoäng är kraven på denna högre än för cykelparkeringar generellt. För fastigheter där just åtgärden cykelrum inomhus inte är lämplig, t.ex. att den anses för utrymmeskrävande, kan andra åtgärder väljas i de fall byggaktören vill teckna mobilitetsavtal.
- Poängsättningen för cykelservicestation och övriga mobilitetsåtgärder utgår från hur mycket en åtgärd bidrar till att minska behovet att äga bil, inte hur dyr den är att genomföra. Det är viktigt att åtgärderna får önskvärd effekt, annars skapas problem för boende/verksamma som behöver bilparkering men inte kan få det pga reduktionen.
- Åtgärden leveransskåp livsmedel har strukits helt eftersom det numera finns ett större utbud på hemleveranser där man kan beställa med kortare varsel och även välja leveranstid. Åtgärden bedöms därför inte längre ge någon större effekt och har tagits bort.

- Kartan med busshållplatser är uppdateras.
- Vi instämmer i att det kan bli en utmaning för bostadsrättsföreningar att ordna med det som ett eventuellt mobilitetsavtal kräver. Det är viktigt att byggaktörer är transparenta om kraven när de säljer lägenheterna så att köparna vet vilka förutsättningar som gäller på fastigheten. De flesta bostadsrättsföreningar anlitar olika företag för fastighetsförvaltning, i vissa fall är byggaktören och fastighetsförvaltaren samma företag. Fastighetsförvaltare upphandlar ofta andra tjänster åt olika bostadsrättsföreningar så mobilitetstjänster kanske också kan upphandlas och administreras av dessa? Kraven på mobilitetssamordnaren (med ny benämning Information och kontaktperson) har formulerats om.
- Trivectors rapport Evidensbaserad studie cykelparkering vid bostad (2025) bygger på studier av fastigheter i Stockholm, Göteborg och Malmö, med en stor övervikt på fastigheter i Stockholm. Cykelinnehavet i Umeå är betydligt högre än vad det enligt rapporten är i dessa städer, vilket också gör behovet av cykelparkeringsplatser högre i Umeå. Cykelparkeringstalen för bostäder har justerats ned något men inte i den utsträckning som rapporten föreslår.

Fastighetsägarna

(Remissyttrandet är sammanfattat).

Fastighetsägarna välkomnar en ny mobilitetsnorm som syftar till att skapa möjlighet för omställning till hållbart resande samt ge goda förutsättningar för att nå kommunens mål om hållbar tillväxt med sikte på 200 000 invånare år 2050. Vi anser samtidigt att denna version behöver omarbetas och gärna i samverkan med fastighetsägare/utvecklare.

Fastighetsägarna är huvudsaklig avsändare till remissyttrandet, underlaget är framarbetat i samarbete med ett antal medlemsföretag som även de står som avsändare; Buref AB, Bonava, Rikshem, Lerstenen, Diös och Balticgruppen.

Främja etablering av mobilitetstjänster i Umeå

Generellt sett upplever vi att beskrivningen av den nya mobilitetsnormen innehåller för mycket detaljer, som snarare försvårar än förenklar för exploatörer att främja mobilitetstjänster.

Geografiska förutsättningar för att teckna mobilitetsavtal:

- Angående att verksamheter får ha högst 500 m gångväg till busshållplats med minst en avgång var 15:e minut dagtid: Avståndet borde vara 600 m, dvs samma som det är mellan bostad och parkering eller besöksparkering. Är det hållbart med en sådan turtäthet då människor i verksamhetsområden arbetar under dagen?

Synpunkter på mobilitetsåtgärder för bostäder:

- Attraktiv cykelparkering, gällande andel parkeringar med väderskydd och ramlåsmöjlighet: 75 % är en hög siffra om den ska vara möjlig att uppnå i befintlig bebyggelse.
- Angående att cykelpool ska innehålla både ellådcyklar och vanliga elcyklar: Vanlig elcykel är en dyr tjänst med låg nyttjandegrad. Ersätter sällan daglig kommunikation.
- Möjlighet att förlägga bilpoolsplatser på kvartersmark i gatuplan. Öppen bilpool ska ge högre poäng än sluten, eftersom den används mer och är till nytta för staden.
- Gränsen för när en bilpool ska innehålla minst två poolbilar bör ligga på 5000 kvm (i stället för 4000).
- Prova på-erbjudande för bilpool: Går ej att räkna på. För detaljerat för att vara flexibelt i relation till den utveckling som sker.
- Erbjudande om kollektivtrafikkort: En dyr lösning om omflyttningen är hög.
- Leveransskåp livsmedel: En låg poäng i relation till kostnad och mobilitetseffekt.
- Prova på-erbjudande hemleverans av livsmedel: För detaljerat för att regleras i mobilitetsnorm. Svårhanterligt vid hög omsättning.

Synpunkter på mobilitetsåtgärder för verksamheter:

- Attraktiv cykelparkering: Varför definiera att de ska vara i markplan? Är de tillgängliga så är de.
- Avgiftsbelagd bilparkering: Vad är marknadsmässig hyra? Hur följs det upp?
- Erbjudande om kollektivtrafikkort eller presentkort på ett däckbyte cykel: Det är för detaljerat att reglera i mobilitetsnormen att de anställda själva ska få välja om de vill ha kollektivtrafikkort eller däckbyte cykel.

Skapa förutsättningar för reduktion av antalet p-platser och på så vis minska den relativa attraktiviteten för bilen

Det nya förslaget ger i sitt grundutförande ett högre antal bilplatser än nuvarande regler (se bilagor med räkneexempel).

Det nya förslaget kommer att minska p-platser i centrala lägen där behovet är störst och ställer samtidigt krav på ökat antal p-platser i ytterområden. Det finns i vissa ytterområden redan idag många tomma p-platser (flertalet medlemmar redovisar 15% vakanser). Här behövs snarare ökad nyttjandegrad än ökade krav på fler p-platser. Bra karta för P-tal, men B-området anser vi bör vara större (varför utelämna de större exploateringsområdena som ex. Ön och Tomtebo strand som ska präglas av mobilitetstjänster?). Det är bra att acceptabla gångavstånd till p-platser har utökats, men samtidigt märkligt att avståndet till buss är krympt rejält genom att ni går från radie på 400 m till 300 m faktisk gångväg.

Skapa en tydlig spelplan för exploatörer och underlätta genomförandet av projekt som stärker Umeås tillväxt.

Vi har generellt sett inget emot lägre p-tal som går att hänvisa till i mobilitetsnormen. Med förtydligande och vissa korrigeringar ser vi positivt på nya mobilitetsnormen.

Det nya förslaget i sitt grundutförande ett högre antal cykelplatser än nuvarande regler i det äldre beståndet och ett lägre i nyproduktion. Våra medlemmar upplever att de i nyproduktionen har uppskattningsvis 30-40% lediga cykelplatser så den bör justeras ned ytterligare. Vi anser att man även bör ta hänsyn till hur utbyggt cykel- och gångvägar är inom olika områden. Att minst 5 procent ska vara utrymmen för s k lådcyklar anser vi är för högt tal i förhållande till hur platserna nyttjas, i dag är det uppskattningsvis under 1% lådcyklar. Utifrån det tar platserna för stort utrymme.

Ta fram modeller för uppföljning av mobilitetsnormens effekt och efterlevnad

Det är för oss oklart varför BTA bostadsbebyggelse används som beräkningsgrund, i stället för BOA/LOA. Det är enligt oss ett otydligt mål som kan tolkas olika av olika tjänstemän. Umeå kommun har en gång tidigare frångått BTA som grund för parkeringar, ”bättre isolering av hus innebär ökat behov av parkering”. BTA slår mycket hårt mot gamla hus och hus med källare.

Enligt bifogade räkneexempel kan vi dra följande generella slutsatser:

- Om man antar det nya förslaget till mobilitetsnorm kommer det att kraftigt försvåra förtätnings- och utvecklingsprojekt i det befintliga beståndet.
- Det nya förslaget till mobilitetsnorm ger en ökning av både bil- och cykelplatser i befintliga bestånd samtidigt som det indikerar ett minskat behov av bägge transportmedlen i nyproduktionen.
- Det nya förslaget till mobilitetsnorm är inte gynnsamt för den som vill energieffektivisera sina byggnader.

Övrigt

- Varför ska det behöva finnas servitut i stället för vanliga 25-årliga parkeringsavtal?
- Hur slår parkeringstalen för flerbostadshus på studentboenden?
- Motstridiga uppgifter om antal besöksparkeringar (tabell 3: 0,2 besöksparkeringar/enhet för småhus, jämfört med löptext: 0,15 besöksparkeringar/100 m^2 BTA)

Kommentar/förslag till justering

Främja etablering av mobilitetstjänster i Umeå

- För att möjliggöra att fler anställda än vanligt ska välja annat färdmedel än bil är det viktigt att förutsättningarna att resa med t.ex. buss är goda, avståndet till

busshållplats med god turtäthet kan då inte vara för långt. Avstånd 600 m till bilparkering gäller endast för centrumfyrkanten, inom detta område har i stort sett samtliga fastigheter en busshållplats med hög turtäthet inom 500 m. Utanför centrumfyrkanten gäller avståndet 400 m till bilparkering, samtidigt som kravet på busshållplats är 500 m för att få teckna mobilitetsavtal för verksamheter. Det ställs alltså inte några högre avståndskrav på buss jämfört med bil.
Vetskapen om att det finns möjlighet att ta sig hem även under arbetsdagen om ett oförutsett behov av det uppstår ger för många människor en trygghet att våga välja att resa med kollektivtrafik till arbetet. De busslinjer som idag har avgång minst var 15:e minut i rusningstid har det även under dagen vilket innebär att det i praktiken inte skulle bli någon skillnad att ta bort kravet på att det ska gälla även dagtid. Vi har tydliggjort i mobilitetsnormen hur dagtid definierats.

- Vi har tagit bort kravet på att ”attraktiv cykelparkering” ska ligga i marknivå. Detta torde förenkla möjligheten att komma upp i 75 % väderskyddade cykelparkeringar.
- Vi har justerat gränserna för antal poolcyklar så att kraven har sänkts något men däremot finns kravet på vanlig elcykel kvar för större fastigheter. Elcyklar kan ersätta bilen på resor som för många upplevs som för långa för att cykla med vanlig cykel, utan att det finns behov av att använda lådcykel.
- Umeå kommun ser positivt på om bilpoolen är öppen för andra användare än boende på fastigheten. Däremot kan det inte ge mer poäng eftersom det inte minskar de boendes behov av egen bil (och därmed behovet av parkeringsplatser) att bilpoolen är tillgänglig för andra. Synpunkten medför ingen förändring.
- Gränsen för när en bilpool ska innehålla minst två poolbilar har justerats från 4001 till 5001 BTA.
- *Prova på-erbjudanden till olika mobilitetstjänster:* Erfarenheter från andra kommuner är att ett problem har varit att boende inte har känt till att det finns mobilitetsåtgärder kopplade till fastigheten de bor på. Prova på-erbjudanden är ett sätt att säkerställa att alla känner till åtgärderna. Synpunkten medför ingen förändring.
- *Erbjudande om kollektivtrafikkort:* För att åtgärden ska få önskad effekt är vår bedömning att alla som flyttar in i fastigheten under hela avtalsperioden behöver få ta del av den. Vi ser det som positivt att det finns ett antal olika åtgärder att välja bland så att fastighetsägaren kan anpassa åtgärderna efter vad man bedömer passa på sin fastighet. Om en fastighetsägare t.ex. bedömer att omflyttningen i fastigheten kommer att vara hög kan andra åtgärder väljas. Synpunkten medför ingen förändring.
- Poängsättningen utgår från respektive åtgärds effekt på att hushåll som annars skulle äga bil ska välja bort att göra det (dvs inte från åtgärdens kostnad). Åtgärden leveransskåp livsmedel har strukits helt eftersom det numera finns ett större utbud på hemleveranser där man kan beställa med kortare varsel och även välja leveranstid. Åtgärden bedöms därför inte längre ge någon större effekt och har tagits bort.

- Attraktiv cykelparkering (verksamheter): Vi har tagit bort kravet på att ”attraktiv cykelparkering” ska ligga i marknivå.
- Marknadsmässig hyra är en hyra som motsvarar på andra fastigheter i närområdet eller motsvarande lägen.
- *Erbjudande om kollektivtrafikkort eller presentkort på ett däckbyte cykel (verksamheter)*: Varken kollektivtrafikkort eller vintercykling är aktuellt för alla verksamma på en fastighet. I många fall är det avgörande var varje medarbetare har sin bostad för vilken åtgärd som passar just den personen. Det är viktigt att alla kan välja det som de själva kan ha nytta av för att åtgärden ska kunna ge önskad effekt. Synpunkten medför ingen förändring.

Skapa förutsättningar för reduktion av antalet p-platser och på så vis minska den relativa attraktiviteten för bilen

- Angående kommentar om hur det lägesbaserade parkeringstalet slår i geografin – se inledande kapitel.
- Arbetsgruppen instämmer i att nyttjandegraden i våra ytterområden behöver öka. Av denna anledning öppnar vi för samnyttjande på näraliggande fastighet på ett tydligare sätt än inom tidigare norm.
- Modellen ses över med målsättningen om en enhetlig modell där Umeås tillväxtområden inkluderas på ett tydligare vis.
- För att bussen ska vara ett realistiskt vardagsalternativ och ska kunna fungera som ersättning för bil så har arbetsgruppen gjort bedömningen att hållplats behöver finnas i direkt närhet till bostaden.

Skapa en tydlig spelplan för exploatörer och underlätta genomförandet av projekt som stärker Umeås tillväxt.

- Antal cykelparkeringsplatser för bostäder har justerats ned något.
- Cykelvägnätet anses väl utbyggt i hela Umeå tätort och bedöms inte påverka cykelinnehavet i olika delar av staden.
- Antal parkeringar som rymmer platskrävande cyklar har ändrats från 5 % av cykelparkeringsplatserna till 0,1 platser/100 BTA vilket innebär en sänkning av antalet jämfört med remissförslaget.

Ta fram modeller för uppföljning av mobilitetsnormens effekt och efterlevnad

- Se svar i inledning. BTA används som beräkningsgrund för att förenkla handläggning i tidiga skeden men också för att motverka tröskeleffekter som kan uppstå när parkeringstalet varierar stort mellan små- och stora lägenheter. Hur BTA definieras tydliggörs i dokumentet.
- När arbetsgruppen räknar på samma exempel får vi andra resultat där skillnaden blir betydligt mindre mellan ny och gammal norm. Den nya normen innebär att parkeringstalet blir något högre i vissa lägen och lägre i andra. Speciellt beroende på vilken lägenhetsstorlek som räknas på men också vilken av de tidigare zonerna man befinner sig i. Ambitionen är att den nya normen på ett mer realistiskt sätt ska spegla resandeförutsättningar i staden samt de tillväxtambitioner som finns utpekade i befintliga planer och program där vissa lägen blir särskilt strategiska.
- Målsättningen är att tvärtemot kommentaren förenkla för förtätning genom att möjliggöra för en högre byggrätt som kompensation för mobilitetsåtgärder.
- Angående kommentaren att mobilitetsnormen skulle försvåra för fastighetsägare som har ambition att energieffektivisera så har arbetsgruppen svårt att se vad kommentaren avser och hur de hänger ihop.

Övrigt

- Ändrat i antagandeversionen från servitut till att det är tillräckligt med civilrättsligt avtal.
- När det gäller små lägenheter och studentlägenheter blir parkeringstalet något högre i denna version utifrån de nya beräkningsmodellerna. För att motverka att det byggs parkering som inte nyttjas öppnas i stället för avvikelse från norm i de fall byggaktören kan motivera detta på ett tydligt sätt och genom utredning visa på att avvikande behov.
- Parkering för småhus utgår ifrån enhet istället för BTA vilket medför att talet blir annorlunda än om man skulle använt samma beräkningsgrund.

Övriga inkomna synpunkter

Bygderådet

Bygderådet Umeå välkomnar ambitionen att skapa en mer hållbar mobilitet i kommunen. Samtidigt vill vi lyfta fram att den föreslagna mobilitetsnormen i sin nuvarande form i huvudsak är utformad för tätortens förutsättningar och därför riskerar att få negativa

konsekvenser för utvecklingen i kommunens byar och småorter. Nedan följer våra huvudsakliga synpunkter.

- Mobilitetsnormen bygger på antagandet att boende har nära till service, handel, kollektivtrafik och arbetsplatser. Detta stämmer för centrala Umeå, men inte för majoriteten av kommunens landsbygdsområden. För boende i byarna är bilen inte ett val utan en nödvändighet för att nå arbete, skola, vård och dagligvaror. Vi vill att normen tar hänsyn till de olika förutsättningar som råder i kommunen.
- I tätorten kan parkeringstalen reduceras genom lägesfaktorer och mobilitetsavtal. Dessa möjligheter saknas för landsbygden. Resultatet blir att landsbygdsprojekt får högre kostnader och mindre flexibilitet.
- Cykelparkeringstalen är identiska i hela kommunen, oavsett om fastigheten ligger i centrum eller i en by 30 km från Umeå. Detta skapar krav som inte speglar faktiska resmönster och riskerar att leda till ineffektiva investeringar.
- Mobilitetsnormen innehåller inga mål, strategier eller verktyg som stärker hållbar mobilitet i kommunens byar. Den utgår från tätortens förutsättningar och erbjuder inga motsvarande satsningar för landsbygden, såsom utvecklad kollektivtrafik, lokala mobilitetspunkter, samåkningstjänster, cykelinfrastruktur mellan byar eller stöd för service i närområdet. Resultatet blir att landsbygden inte ges några verktyg att minska bilberoendet.
- Genom att ställa högre krav på parkering utan att erbjuda alternativa mobilitetslösningar riskerar normen att fördyra byggnation i landsbygdsområden.

Kommentar/förslag till justering

- Remissförslaget har tagit hänsyn till de olika förutsättningar som råder genom att parkeringstalen varierar beroende på fastighetens läge. Att arbeta för en ökad tillgänglighet i staden för andra färdmedel än bilen (genom t.ex. mobilitetsåtgärder) innebär att utrymme säkras för de som faktiskt behöver använda bilen, exempelvis de som bor på våra landsbygder.
- Reduktionen är beroende av att vardagslivet ska gå ihop utan bil. Här finns en skillnad i förutsättningar mellan Umeå tätort och våra landsbygder som mobilitetsnormen speglar.
- Det är inga större skillnader i cykelinnehavet mellan boende på landsbygden respektive tätorten. Cykelparkeringstalet för bostadsfastigheter är därför samma i hela kommunen, däremot skiljer det sig åt för fastigheter med verksamheter.
- Mobilitetsnormen är ett verktyg som används i detaljplane- och bygglovsprocessen bland annat för att säkra tillräckligt många parkeringsplatser kopplat till en fastighet. I Umeå tätort ges möjlighet att göra mobilitetsåtgärder i stället för en andel av parkeringsplatserna, detta är åtgärder som fastighetsägaren ansvarar för att genomföra och bekosta. Kommunen ser positivt på om fastighetsägare på landsbygden vill ordna t.ex. samåkningstjänster för sina hyresgäster, däremot ser vi

inte att det har potential att minska bilägandet i så stor utsträckning att det kan ge reduktion på parkeringstalet. Infrastruktur så som kollektivtrafikutbud och cykelvägar hanteras inte inom ramen för mobilitetsplanen.

- Det finns flera aspekter som påverkar kostnaden för byggnation. Bedömningen är att det utanför Umeå tätort finns andra förutsättningar för hållbar mobilitet än vad det gör i staden och att det, för att säkerställa en god tillgänglighet, inte är skäligt att arbeta med reduktion på samma sätt som i en tät stadsmiljö.

UMEÅ KOMMUN

Yttrande

2026-01-28 Dnr: IFN-2025/00313

Stadsledningskontoret
Strategisk utveckling

Yttrande över remiss angående förslag till mobilitetsnorm för Umeå kommun

Inledning

Individ- och familjenämnden har fått möjlighet att yttra sig över ett förslag till Mobilitetsnorm för Umeå kommun. Mobilitetsnormen förväntas ersätta den nuvarande parkeringsnormen med målet att göra det enklare för medborgare att välja hållbara färdsätt, och samtidigt skapa förutsättningar för tillväxt. Genom att anpassa antalet parkeringsplatser efter behov och premiera hållbara färdsätt förväntas behovet av att äga en egen bil minska. Enligt förslaget kan upp till 40 % av bilparkeringsplatserna för boende och verksamma ersättas med så kallade mobilitetsåtgärder.
En mobilitetsåtgärd kan till exempel vara att fastighetsägaren tecknat avtal med en bilpool med förmåner för de boende eller att det finns en attraktiv cykelparkering (väderskydd och ramlåsmöjlighet på minst 75% av cykelparkeringsplatserna). Antalet besöksparkeringar och parkeringsplatser för personer med nedsatt rörelseförmåga ska inte påverkas av eventuella mobilitetsåtgärder.

Individ- och familjenämnden ser positivt på ambitionen att underlätta hållbara val för medborgarna. Det finns dock ett antal synpunkter som bland annat rör vikten av att bredda funktionshinderperspektivet när det gäller resande, att ta hänsyn till omsorgspersonalens behov av parkering samt olika familjers behov av mobilitet i vardagen. Synpunkterna utvecklas närmare nedan.

Synpunkter

Funktionshinderperspektivet

Personer med funktionsnedsättning är, precis som alla andra, en naturlig del av personbilstrafiken - som förare, passagerare och som färdtjänstkunder. Personbilen och/eller färdtjänsten är å andra sidan oersättlig eller svårersättlig för många personers personliga rörlighet och självständighet, jämfört med hos övriga befolkningen. Därför är det viktigt att utbudet av parkeringsplatser för rörelsehindrade och angöringsplatser bibehålls - och ökar - i takt med ökad och äldre befolkning och ökade

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Ledning och stab IFN

Tilda Molin

tilda.molin@umea.se

verksamhetsvolymer, även när vi i övrigt ökar andelen hållbart resande i Umeå. Om antalet parkeringsplatser för rörelsehindrade baseras på antalet ”vanliga parkeringsplatser”, blir följden att antalet parkeringsplatser för rörelsehindrade blir färre i takt med att ”vanliga parkeringsplatser” blir färre nu eller i framtiden. Så länge Umeås befolkning växer och likaså andelen äldre, växer också behovet av parkeringsplatser för rörelsehindrade vid olika målpunkter, snarare än minskar.

Vidare finns det många med funktionsnedsättningar (tillfälliga eller kroniska) som inte har parkeringstillstånd för rörelsehindrade men som ändå har svårt att klara av att använda sig av kollektivtrafiken. Det blir därför missvisande att endast se till gruppen med parkeringstillstånd för rörelsehindrade i förslaget, när många medborgare (på grund av olika funktionsnedsättningar, skador eller sjukdomar) är beroende av bil för att vara delaktiga i samhället. De avstånd som anges som acceptabla avstånd till närmsta parkering i förslaget är väldigt långa, till exempel 400–600 m. Det är en sträcka som många har svårt att gå tur och retur, särskilt om ett ärende ska uträttas i samband med förflyttningen eller om väderförhållandena är svåra. Förslaget har i allmänhet stort fokus på cykling, vilket är bra för den som kan nyttja cykel som färdmedel. Det är dock viktigt att komma ihåg att inte alla utan parkeringstillstånd för rörelsehindrade har förmåga att cykla.

Samtidigt som bilen är fortsatt viktig för många personer med funktionsnedsättning, så är personer med olika typer av funktionsnedsättning också en naturlig del av hållbart resande. Dels använder alla inte bil och färdtjänst, dels så finns det fler hållbara transportslag än gång, tvåhjulig cykel och kollektivtrafik: till exempel olika former av förskriven rullstol, elrullstol, elscooter, specialcyklar och rullator. Det behöver beaktas i arbetet med hållbart resande, i mobilitetsnormen och i mobilitetsåtgärderna, för att skapa goda förutsättningar för alla former av aktiva och hållbara färdsätt.

Sammantaget finns en risk utifrån förslaget att mobilitetstjänster och -åtgärder inte utformas på ett sätt som är användbart för personer med till exempel rörelsenedsättning. En fråga är om det i mobilitetsavtal som tecknas behöver ingå krav på att mobilitetstjänsterna och -åtgärderna utformas så att det finns ett utbud som är relevant och tillgängligt för personer med funktionsnedsättning? Förslagen behöver också ha med i beräkningen att det finns personer som har ett fortsatt behov av bil i sin vardag trots att de inte har parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Om tillgången till parkeringar minskar allt för mycket är risken att människors självständighet på sikt kommer att påverkas negativt av mobilitetsnormen.

Det skulle också kunna innebära att fler personer behöver söka stöd av kommunen med till exempel handling och andra ärenden när det krävs en lång promenad för att ta sig till rätt färdmedel. Kanske kommer det också att öka antalet ansökningar om parkeringstillstånd.

Nämndens boendeformer och hemtjänst

Stöd- och omsorgsförvaltningen ser också en utmaning med mobilitetsåtgärderna kopplat till nämndens olika boendeformer så som till exempel LSS-gruppbostäder, särskilda boenden för barn och unga, med mera. Om samtliga boendeformer hanteras som ”bostäder” i stället för ”verksamheter” i underlaget riskerar personalgruppens möjligheter att ta sig till arbetet att inskränkas. Redan idag finns utmaningar för personal som arbetar på boenden och behöver ta bil till jobbet. Personal som till exempel bor utanför stan och arbetar på schemarad kan vara beroende av att ta bil, men saknar parkering i närhet till arbetsplatsen. Kollektivtrafiken är idag inte tillräcklig för att helt ta bort det behovet. Även om det inte per automatik är arbetsgivarens ansvar att sörja för parkeringsplatser, så behöver behovet synliggöras tydligare än i dagsläget – särskilt i de fall där verksamheten klassas som bostäder. Inte minst för att nu och i framtiden med rådande personalbrist kunna säkerställa att den personal som finns kan ta sig till och från arbetet.

Individ- och familjenämnden vill bestämt understryka att det är av största vikt att nämndens boendeformer hanteras som verksamheter där både personal, besökare och boende behöver ha god tillgång till parkeringsplatser. Det måste säkerställas att det finns tillräckligt med parkeringsplatser för att dessa verksamheter ska fungera. Det behöver också tas höjd för att en ökad andel äldre i befolkningen innebär större behov av hemtjänst och tillfälliga parkeringsplatser i närhet till bostäder. Detta gäller även vid LSS-gruppbostäder då de boende ofta har äldre anhöriga som är beroende av parkering i närheten av gruppbostaden för att till exempel kunna hälsa på sina barn.

Barnfamiljer

Alla familjer har olika behov av mobilitet i sin vardag och behoven varierar över tid. Familjer med till exempel barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har extra många olika behov att ta hänsyn till. Familjen kanske inte har rätt till parkeringstillstånd, men har ändå ett behov av att kunna parkera nära hemmet på oförutsedda tider. I vissa familjer är kollektivtrafik inte ett alternativ på grund av till exempel problematik kopplad till att vistas i stökiga miljöer. Att transportera sig med cykel eller via bilpool kan vara ett gott alternativ men täcker inte alltid alla behov. Det bör finnas en flexibilitet i mobilitetsnormen av hänsyn till att

behovet av bil i centrum kan variera för olika familjer och under olika perioder i livet. På samma sätt behöver också familjer boende utanför kollektivtrafikområdet ha tillgänglighet till centrum.

Sammanfattning

Individ- och familjenämnden ser positivt på mobilitetsnormens ambition att öka möjligheterna till hållbart resande för medborgarna. Individ- och familjenämnden anser dock att det saknas en analys över vilka målgrupper som påverkas av de föreslagna förändringarna och på vilket sätt. Det är viktigt att mobilitetsnormen finns till för alla medborgare och inte försvårar vardagen för den som till exempel inte kan cykla eller nyttja kollektivtrafik. Det är också viktigt att säkerställa att omsorgspersonal har tillräckligt med parkeringar för att utföra sitt uppdrag.

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Tilda Molin
Utredare

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2026-06-02

§ 127

Diarienr: KS-2024/00548

Antagande av mobilitetsnorm

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anta Umeå kommuns "Mobilitetsnorm - riktlinjer för parkering" som därmed ersätter nu gällande Parkeringsnorm.

att fastställa förslag till kompletterat reglemente för tekniska nämnden som möjliggör tecknande av mobilitetsavtal.

att ge tekniska nämnden i uppdrag att se över och vid behov justera nämndens delegationsordning med anledning av ovanstående reglementesförändring

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Mariam Salem (MP) reserverar sig mot beslutet till förmån för egna ändringsyrkanden.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun arbetar för en stadsutveckling med människan i centrum där korta resvägar, levande stadsmiljöer och närhet till vardagliga funktioner är centrala element. Översiktsplanens strategier sätter ramarna för denna utveckling där komplettering av befintlig bebyggelse och en ökad täthet är bärande principer. Parkering är en central fråga i

samhällsbyggnadsprocessen och ett styrmedel där kommunen har rådighet. Genom att arbeta för att behovsanpassa antalet parkeringsplatser samtidigt som hållbara färdsätt premieras ges förutsättningar för en hög tillväxttakt samtidigt som gröna transportslag främjas. Mobilitetsnormen bidrar med ett ramverk och en spelplan för fastighetsägare och byggaktörer som vill bidra till Umeås tillväxt genom byggande av bostäder eller verksamheter där parkeringsfrågan ofta är ett centralt element.

Investeringar i mobilitetstjänster används i flertalet svenska kommuner som motprestation för att minska kravet på byggande av parkeringsplatser genom en så kallad flexibel parkeringsnorm eller mobilitetsnorm. Genom att arbeta enligt denna modell ges förutsättningar för invånarna att röra sig mellan målpunkter på andra sätt än med bil samtidigt som det möjliggör för ett effektivt markanvändande.

Utifrån ovanstående beskrivning har Umeå kommun arbetat med att ta fram en ny mobilitetsnorm som väntas ersätta tidigare parkeringsnorm. Arbetet har sin utgångspunkt i följande syftesskrivning:

Syftet med mobilitetsnormen är att skapa möjlighet för omställning till hållbart resande samt ge goda förutsättningar för att nå kommunens mål om hållbar tillväxt med sikte på 200 000 invånare år 2050. Detta görs genom att:

- Främja etableringen av mobilitetstjänster i Umeå
- Skapa förutsättningar för reduktion av antalet parkeringsplatser och på så vis minska den relativa attraktiviteten för bilen
- Skapa en tydlig spelplan för exploatörer och underlätta genomförandet av projekt som stärker Umeås tillväxt
- Ta fram modeller för uppföljning av mobilitetsnormens effekt och efterlevnad

Remissförfarande
Mobilitetsnormen skickades på remiss under perioden november 2025 till och med januari 2026. Förslaget skickades till kommunala nämnder och bolag samt ett urval av Umeås byggaktörer. Under remissen efterfrågades

inspel och konstruktiva synpunkter på innehållet i förslaget. Inkomna yttranden samt kommentarer till dessa finns i bilaga "Samrådsredogörelse Mobilitetsnorm". Större justeringar innefattar bland annat:

- Övergång till enhetlig beräkningsmodell av parkeringstalet i hela Umeå tätort som bygger på aspekter som sammanvägt visar på var i staden det finns goda förutsättningar för hållbart resande. Ersätter remissförslag där nu föreslagna lägesbaserade modell kombinerades med fasta zoner.
- Ändring i upplägg gällande möjligheten till reduktion för mobilitetsåtgärder där ytterligare en reduktionsnivå införts.
- Nedjustering av parkeringstalet för cyklar jämfört med remissversionen.
- Tydliggörande av beräkningsmodell gällande parkeringstal för verksamheter.
- Mindre justeringar i beskrivningen av vissa mobilitetsåtgärder.

Mobilitetsavtal
Med anledning av ny föreslagen ”Mobilitetsnorm – riktlinjer för parkering” finns behov av att revidera befintligt reglemente för Tekniska nämnden. Detta för att ge förutsättningar för kommunen via Tekniska nämnden att agera som avtalspart vid tecknande av avtal som möjliggör reduktion på antalet parkeringsplatser enligt föreslagen norm.

Kommunstyrelsen föreslår därför att kommunfullmäktige godkänner komplettering av Tekniska nämndens reglemente enligt följande:
Under rubriken ”*Delegering från kommunfullmäktige*”:
Tekniska nämnden beslutar i följande ärendegrupper:

- *Mobilitetsavtal mellan Umeå kommun och fastighetsägare samt företräda kommunen vid uppföljning av efterlevnad av ingångna avtal.*

Förslaget har tagits fram i samverkan mellan kompetenser från stadsledningskontoret, tekniska nämnden, byggnadsnämnden samt UPAB.

Beslutsunderlag

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2026-06-02

Mobilitetsnorm Umeå kommun, riktlinjer för parkering
Samrådsredogörelse Mobilitetnorm

Beredningsansvariga

Ebba Sundström, strategisk utveckling

Planeringsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Anders Ågren (M) och **Ulrik Berg (M)** – avslag till tjänsteskrivelsens förslag

Mikael Berglund (S), med instämmande av **Ellen Ström (V)** – bifall till tjänsteskrivelsens förslag

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag av tjänsteskrivelsens förslag. Planeringsutskottet beslutar att bifall tjänsteskrivelsen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Ulrik Berg (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S), Mikael Berglund (S) och **Ellen Ström (V)** – Bifall till planeringsutskottets förslag.

Lars Forsgren (SD), Anders Ågren (M) och **Veronica Kerr (KD)** – Avslag till planeringsutskottets förslag.

Mariam Salem (MP) – Bifall till följande ändringar: På sidan 13 Antalet cykelplatser/100 kvm BTA. Att ersätta 2,7 med 3 som ursprungsförslaget var och att inte sänka antalet skrymmande från 0.15 till 0.1 utan att behålla 0,15/100m^2, samt på sidan 17. Under mobilitetspoäng - "Minst 75% av platserna ska vara väderskyddade, inklusive minst 75% av parkeringar för skrymmande cyklar. Med väderskydd avses antingen skärmtak eller att platserna lokaliseras inomhus.

Propositionsordning som godkänns

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2026-06-02

Avslag mot bifall till Mariam Salems (MP) ändringar. Ordföranden finner att kommunstyrelsen avslår ändringarna.

Bifall mot avslag till planeringsutskottets förslag. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar enligt planeringsutskottets förslag.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Mariam Salem (MP) reserverar sig mot beslutet till förmån för egna ändringsyrkanden.

Beslutet ska skickas till
Detaljplanering, bygglov, Gator och parker

Umeå kommun
Kommunstyrelsens planeringsutskott

Protokollsutdrag
2026-05-26

§ 51

Diarienr: KS-2024/00548

Antagande av mobilitetsnorm

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anta Umeå kommuns "Mobilitetsnorm - riktlinjer för parkering" som därmed ersätter nu gällande Parkeringsnorm.

att fastställa förslag till kompletterat reglemente för Tekniska nämnden som möjliggör tecknande av mobilitetsavtal.

att ge Tekniska nämnden i uppdrag att se över och vid behov justera nämndens delegationsordning med anledning av ovanstående reglementesförändring

Reservation: Anders Ågren (M) och Ulrik Berg (M) reserverar sig mot beslutet.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun arbetar för en stadsutveckling med människan i centrum där korta resvägar, levande stadsmiljöer och närhet till vardagliga funktioner är centrala element. Översiktsplanens strategier sätter ramarna för denna utveckling där komplettering av befintlig bebyggelse och en ökad täthet är bärande principer. Parkering är en central fråga i samhällsbyggnadsprocessen och ett styrmedel där kommunen har rådighet. Genom att arbeta för att behovsanpassa antalet parkeringsplatser samtidigt som hållbara färdsätt premieras ges förutsättningar för en hög tillväxttakt samtidigt som gröna transportslag främjas. Mobilitetsnormen bidrar med ett ramverk och en spelplan för fastighetsägare och byggaktörer som vill bidra till Umeås tillväxt genom byggande av bostäder eller verksamheter där parkeringsfrågan ofta är ett centralt element.

Investeringar i mobilitetstjänster används i flertalet svenska kommuner som motprestation för att minska kravet på byggande av parkeringsplatser genom en så kallad flexibel parkeringsnorm eller mobilitetsnorm. Genom att arbeta enligt denna modell ges förutsättningar för invånarna att röra sig mellan målpunkter på andra sätt än med bil samtidigt som det möjliggör för ett effektivt markanvändande.

Utifrån ovanstående beskrivning har Umeå kommun arbetat med att ta fram en ny mobilitetsnorm som väntas ersätta tidigare parkeringsnorm. Arbetet har sin utgångspunkt i följande syftesskrivning:

Syftet med mobilitetsnormen är att skapa möjlighet för omställning till hållbart resande samt ge goda förutsättningar för att nå kommunens mål om hållbar tillväxt med sikte på 200 000 invånare år 2050. Detta görs genom att:

- Främja etableringen av mobilitetstjänster i Umeå
- Skapa förutsättningar för reduktion av antalet parkeringsplatser och på så vis minska den relativa attraktiviteten för bilen
- Skapa en tydlig spelplan för exploatörer och underlätta genomförandet av projekt som stärker Umeås tillväxt
- Ta fram modeller för uppföljning av mobilitetsnormens effekt och efterlevnad

Remissförfarande
Mobilitetsnormen skickades på remiss under perioden november 2025 till och med januari 2026. Förslaget skickades till kommunala nämnder och bolag samt ett urval av Umeås byggaktörer. Under remissen efterfrågades inspel och konstruktiva synpunkter på innehållet i förslaget. Inkomna yttranden samt kommentarer till dessa finns i bilaga "Samrådsredogörelse Mobilitetsnorm". Större justeringar innefattar bland annat:

- Övergång till enhetlig beräkningsmodell av parkeringstalet i hela Umeå tätort som bygger på aspekter som sammanvägt visar på var i staden det finns goda förutsättningar för hållbart resande.

Ersätter remissförslag där nu föreslagna lägesbaserade modell kombinerades med fasta zoner.

- Ändring i upplägg gällande möjligheten till reduktion för mobilitetsåtgärder där ytterligare en reduktionsnivå införts.
- Nedjustering av parkeringstalet för cyklar jämfört med remissversionen.
- Tydliggörande av beräkningsmodell gällande parkeringstal för verksamheter.
- Mindre justeringar i beskrivningen av vissa mobilitetsåtgärder.

Mobilitetsavtal
Med anledning av ny föreslagen ”Mobilitetsnorm – riktlinjer för parkering” finns behov av att revidera befintligt reglemente för Tekniska nämnden. Detta för att ge förutsättningar för kommunen via Tekniska nämnden att agera som avtalspart vid tecknande av avtal som möjliggör reduktion på antalet parkeringsplatser enligt föreslagen norm.

Kommunstyrelsen föreslår därför att kommunfullmäktige godkänner komplettering av Tekniska nämndens reglemente enligt följande:
Under rubriken ”*Delegering från kommunfullmäktige*”:
Tekniska nämnden beslutar i följande ärendegrupper:

- *Mobilitetsavtal mellan Umeå kommun och fastighetsägare samt företräda kommunen vid uppföljning av efterlevnad av ingångna avtal.*

Förslaget har tagits fram i samverkan mellan kompetenser från stadsledningskontoret, tekniska nämnden, byggnadsnämnden samt UPAB.

Beslutsunderlag
Mobilitetsnorm Umeå kommun, riktlinjer för parkering
Samrådsredogörelse Mobilitetnorm

Beredningsansvariga
Ebba Sundström, strategisk utveckling

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsens planeringsutskott 2026-05-26

Planeringsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Anders Ågren (M) och **Ulrik Berg (M)** – avslag till tjänsteskrivelsens förslag

Mikael Berglund (S), med instämmande av **Ellen Ström (V)** – bifall till tjänsteskrivelsens förslag

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag av tjänsteskrivelsens förslag. Planeringsutskottet beslutar att bifall tjänsteskrivelsen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Ulrik Berg (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Beslutet ska skickas till

Detaljplanering, bygglov, Gator och parker

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-07-17

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2026/00730

Nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna Örebro kommun respektive Skövde kommun som nya delägare i bolaget med inträdesdatum 2027-01-01

att fastställa aktieägaravtal inklusive bilagor.

Ärendebeskrivning
Styrelsen i Svenska Kommun Försäkrings AB har efter översyn lämnat ett justerat förslag till aktieägaravtal till delägarkommunerna däribland Umeå kommun. Parallellt med översynen har Örebro respektive Skövde kommun ansökt om delägarskap i Bolaget där bägge kommuner efter noggrann prövning av Bolaget konstateras uppfylla angivna kriterier och kravställning.

Beslutsunderlag
Missiv nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB
Missiv avseende nya delägarkommuner (1)
Bilaga 1 Nya delägare protokollsutdrag Örebro
Bilaga 2 Nya delägare protokollsutkast Skövde
Missiv avseende justerat Aktieägaravtal (2)
Bilaga 1 Justerat Aktieägaravtal rent (1)
Bilaga 2 Justerat Aktieägaravtal ändringsmarkerat (2)
Bilaga 3 Justerat Aktieägaravtal Bilagor 7.4, 8.1, 8.3.1, 8.3.2 (3)
Bilaga 4 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Mallavtal för slutreglerings- och preklusionsavtal (2)
Bilaga 5 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Exempel slutregleringsavtal (2)

Beslutet ska skickas till
Svenska Kommun Försäkrings AB, info@skfab.se med kopia till roger.nyman@skfab.se

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2026/00730

Förnamn, Efternamn	Tomas Jakobsson
Befattning	kommunsekreterare

Från: "Nyman, Roger" <roger.nyman@skfab.se>
Skickat: den 8 juli 2026 11:35:03
Till: "Ulander Åsa" <asa.ulander@sundsvall.se>; "Berggren, David" <david.berggren@politiker.gavle.se>; "Eskilsson Linda" <linda.eskilsson@uppsala.se>; "henrik.karlsson@helsingborg.se" <henrik.karlsson@helsingborg.se>; "Thomas Wennström" <tomas.wennstrom@umea.se>; "Tony Georgiou" <tony.georgiou@politiker.trollhattan.se>; "mikael.salomonsson@pitea.se" <mikael.salomonsson@pitea.se>; "Mats Taaveniku" <mats.taaveniku@politik.kiruna.se>; "Lars Magnussen" <lars.magnussen@trondheim.kommune.no>; "Camilla Brodin" <camilla.brodin@ornskoldsvik.se>; "Nilsson Marcus - SLF'" <marcus.nilsson3@helsingborg.se>; "Anton Li Nilsson" <anton.nilsson@pitea.se>; "kommun@kiruna.se" <kommun@kiruna.se>; "sundsvalls.kommun@sundsvall.se" <sundsvalls.kommun@sundsvall.se>; "Kommunstyrelsen (e-post)" <kommunstyrelsen@gavle.se>; "trollhattans.stad@trollhattan.se" <trollhattans.stad@trollhattan.se>; "tk.postmottak@trondheim.kommune.no" <tk.postmottak@trondheim.kommune.no>; "uppsala.kommun@uppsala.se" <uppsala.kommun@uppsala.se>; "Umeå kommun" <umea.kommun@umea.se>; "kommunstyrelsen@helsingborg.se" <kommunstyrelsen@helsingborg.se>; "kommunen@ornskoldsvik.se" <kommunen@ornskoldsvik.se>; "kommun@pitea.se" <kommun@pitea.se>
Kopia: "Anders Lundkvist" <Anders.Lundkvist@pitea.se>; "Hans Lindberg" <hans.lindberg@umea.se>; "Håkan Gunnarsson" <hakan.gunnarsson@ovikenergi.se>; "Peter Engström" <Peter.Engstrom@kiruna.se>; "Ekström Linda - SLF" <linda.ekstrom@helsingborg.se>; "Fredriksson, Per-Åke" <per-ake.fredriksson@politiker.gavle.se>; "Lars Backteman" <lars.backteman56@gmail.com>; "Svegland Mikael - SLF" <mikael.svegland@helsingborg.se>; "Pekka Seitola" <pekka.seitola@fyralinjer.com>; "'Erik Pelling'" <erik.pelling@uppsala.se>; "Angelica Lundgren Bielinski" <angelica.lundgren-bielinski@politiker.trollhattan.se>; "Fredrik Ahlstedt" <ahlstedtfredrik@icloud.com>; "Johan nikula" <johan.nikula@telia.com>; "Karl-Ove Andersson" <karlove.andersson@koano.se>; "Haglund, Lina" <lina.haglund@skfab.se>; "Skoglund, Ulrika" <ulrika.skoglund@skfab.se>; "karl.e.haug@ntnu.no" <karl.e.haug@ntnu.no>; "magnifs@gmail.com" <magnifs@gmail.com>
Ämne: Missiv nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB
Bilagor: Missiv avseende nya delägarkommuner (1).pdf, Bilaga 1 Nya delägare protokollsutdrag Örebro.pdf, Bilaga 2 Nya delägare protokollsutkast Skövde.pdf, Missiv avseende justerat Aktieägaravtal (2).pdf, Bilaga 1 Justerat Aktieägaravtal rent (1).pdf, Bilaga 2 Justerat Aktieägaravtal ändringsmarkerat (2).pdf, Bilaga 3 Justerat Aktieägaravtal Bilagor 7.4, 8.1, 8.3.1, 8.3.2 (3).pdf, Bilaga 4 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Mallavtal för slutreglerings- och preklusionsavtal (2).pdf, Bilaga 5 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Exempel slutregleringsavtal (2).pdf
Importance: High

Hej

Bifogat återfinns missiv med tillhörande bilagor som beslutsunderlag för Svenska Kommun Försäkrings AB:s befintliga delägarkommuner avseende förslag på två nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal.

1. Styrelsen i Svenska Kommun Försäkrings AB beslutade den 29 maj 2026 att föreslå bolagsstämman att rekommendera delägarkommunerna godkänna Örebro kommun respektive Skövde kommun som nya delägare i bolaget med inträdesdatum 2027-01-01.

Vid extra bolagsstämma den 2 juli 2026 fastställdes denna rekommendation enhälligt av närvarande ägarombud.

2. Styrelsen i Svenska Kommun Försäkrings AB har i möte den 26 juni 2026 fattat beslut om att godkänna förslag på justerat Aktieägaravtal med vidare rekommendation till delägarkommunerna att fatta beslut om Aktieägaravtalet i sin helhet.

Vid ett fastställande i respektive kommunfullmäktige/bystyre i ovanstående pkt. 1 och 2 meddelas bolaget genom utdrag från sammanträdesprotokoll, varpå Aktieägaravtalet signeras elektroniskt av samtliga tolv delägarkommuner och där omfördelning av aktier tillämpas genom ett överlåtelseförfarande till kvotvärdet 1 000 SEK/aktie.

Med vänlig hälsning

Fredrik Ahlstedt	**Johan Nikula**	**Lina Haglund**
Styrelseordförande	Vice styrelseordförande	VD

G.m.//

Roger Nyman
Compliance Officer
HR Manager

Svenska Kommun Försäkrings AB
Drottninggatan 35
803 11 GÄVLE
Telefon: 026-17 23 31
Mobil: 070-084 05 82
E-post: roger.nyman@skfab.se
Hemsida: www.skfab.se

Denna mejlväxling kan innehålla personuppgifter som SKFAB behandlar enligt EU:s dataskyddsförordning. Läs mer på Personuppgifter – SKFAB

Svenska Kommun Försäkrings AB

2026-07-03

Till delägarkommunerna i
Svenska Kommun Försäkrings AB

NYA DELÄGARKOMMUNER

1. Förslag till beslut

Styrelsen i Svenska Kommun Försäkrings AB (Bolaget) beslutade den 29 maj 2026 att föreslå bolagsstämman att rekommendera delägarkommunerna godkänna Örebro kommun respektive Skövde kommun som nya delägare i Bolaget med inträdesdatum 2027-01-01. Vid extra bolagsstämma den 2 juli 2026 fastställdes denna rekommendation enhälligt av närvarande ägarombud.

2. Ärende och bakgrund

Bolaget har sedan ett antal år tillbaka varit öppet för intag av nya delägarkommuner där ägargruppen varit oförändrad sedan 2010. Det har genom åren funnits intresserade kommuner där processen dock av olika anledningar inte har gått hela vägen i något fall. Under 2024/2025 har dialog förts med Örebro- respektive Skövde kommun som visat ett seriöst intresse för delägarskap utifrån Bolagets attraktiva affärsidé och affärsmodell. Ny delägare ska uppfylla fastställda kriterier i Bolagets *Riktlinje för hantering av ansökningar om aktieägarskap* vilket innebär att man har en organisation och resurser som arbetar med ett väl fungerande skadeförebyggande arbete och en tydligt uttalad inriktning på ett långsiktigt samarbete och delägarskap. Faktorer som bedöms är kommunens invånarantal, totala försäkringsvärde, acceptans av Bolagets affärsmodell, arbetssätt och organisation samt inverkan på Bolagets ekonomi.

Bolaget har efter en noggrann prövning bedömt att både Örebro och Skövde uppfyller angivna kriterier och kravställningar, med en organisation inom säkerhet och riskhantering i nivå med den organisatoriska resurs som nuvarande delägarkommuner innehar.

3. Ekonomisk påverkan

Med Örebro och Skövde som nya delägarkommuner kommer återförsäkringspremien per nuvarande delägare att sjunka något, den totala skadekostnadsprocenten minska något och den totala administrationskostnaden vara oförändrad och fördelad på flera delägare. Därutöver behöver inte självbehållet höjas, samtidigt som Bolagets samlade risk fördelas på fler delägarkommuner.

SVENSKA KOMMUN FÖRSÄKRINGS AB

Svenska Kommun Försäkrings AB, Drottninggatan 35, 803 11 Gävle
Tfn 026-17 80 60 (vx), *E-post* info@skfab.se
www.skfab.se

	Nuläge SKFAB	Kommun A	Kommun B	Nyläge SKFAB	*Kommentar*
Premieinkomst	146	14	12	172	
Återförsäkringskostnad	-80	-4,6	-3,5	-87	*1*
Förväntade skador	-35	-2,6	-1,2	-38,8	*2*
Resultat före drift	31	6,8	7,3	46,2	
Driftkostnad	-30	-1,3	-1,1	-30	*3*
Resultat	1			16,2	
Självbehåll/år	75			75	*4*

Kommentar:

1 Återförsäkringspremien sjunker något per nuvarande kommun med de två nya delägarna, därav är totalen inte summan av de tre fg kolumnerna

2 Skadekostnadsprocent nuläge 24%, nyläge 22,5%

3 Administrationskostnaden blir totalt oförändrad, men fler delägare delar

4 Självbehållet på årsbasis 75 mnkr, behöver inte höjas och bolagets samlade risk fördelas på fler delägare

4. Kommunernas ansökan om delägarskap

Örebro kommun har ansökt om delägarskap i Bolaget genom beslut i kommunstyrelse 2026-06-01, vidare i kommunfullmäktige 2026-06-09, se **bilaga 1**. Skövde kommun har ansökt om delägarskap i Bolaget genom beslut i kommunstyrelse 2026-05-25, vidare i kommunfullmäktige 2026–06–17, se **bilaga 2**.

Lina Haglund
VD

ÖREBRO

Protokoll Ks 41/2026

Kommunfullmäktige

Datum: 2026-06-09
Tid: 09:00–17:00 (ajournering § 201, 14.15-14.45)
Plats: Sessionssalen, Rådhuset

Närvarande ledamöter

Jan Zetterqvist (S)	
Carina Börjesson (M)	
Anders Hagström (KD)	
John Johansson (S)	
Kemal Hoso (S)	
Jessica Ekerbring (S)	
Mats Sjöström (S)	
Inger Carlsson (S)	
Marie Brorson (S)	§§ 190–199
Unnur Tryggvadottir Nordell (S)	
Jenny Thor (S)	
Pell Uno Larsson (S)	
Ellen Leijen (S)	
Kent Vallén (S)	§§ 190–205
Eva Eriksson (S)	
Per Lilja (S)	
Carina Toro Hartman (S)	
Anna Hedström (S)	
Frederick Axewill (S)	
Fisun Yavas (S)	§§ 190–205
Zezo Alnaji (S)	
Anders Åhrlin (M)	
Lucas Holmberg (M)	
Hossein Azeri (M)	
Maria Haglund (M)	
Emelie Jaxell (M)	
Christopher Hedbom Rydaeus (M)	
Johan Kumlin (M)	§§ 190–199, del av § 200
Maria Hedwall (M)	
Monica Thyresjö (M)	
Håkan Jacobsson (M)	
Jimmy Nordengren (C)	
Abdulrahman Ibrahim Muhammed (C)	
Anna Ekström (C)	
Alexandra Royal (C)	
Helena Ståhl (SD)	§§ 190–200

Habib Brini (SD)	
Abraham Begallo (SD)	§§ 190–201
Carola Sunesson (SD)	
David Larsson (SD)	
Sunil Jayasooriya (V)	
Peter Ekström (V)	
Martha Wicklund (V)	§§ 201, deltar inte på grund av jäv
Elisabeth Nilesol (V)	
Linn Josefsson (V)	
Karolina Wallström (L)	
Patrik Jämtvall (L)	
Willhelm Sundman (L)	
Johanna Reimfelt (L)	§§ 190–203, del av § 204
Mats-Olof Liljegren (L)	
Markus Allard (ÖrP)	
Peter Springare (ÖrP)	§§ 190–204
Anna Lundberg (ÖrP)	
Tuomo Jänkälä (ÖrP)	
Lea Strandberg (MP)	

Tjänstgörande ersättare

Madelene Vikström (S)	Ersätter Jonas Håård (S)
Daniel Ekblad (S)	Ersätter Kent Vallén (S) §§ 206–242
Per-Erik Andersson (S)	Ersätter Marie Brorson (S) §§ 200–242
Isabelle Nerelius (S)	Ersätter Fisun Yavas (S) §§ 206–242
Sara Dicksen (M)	Ersätter Johan Kumlin (M) §§ 201–242
Elisabeth Malmqvist (C)	Ersätter Gunhild Wallin (C)
Bjarne Bäckström (SD)	Ersätter Bo Ammer (SD)
Michael Larsson (SD)	Ersätter Abraham Begallo (SD) §§ 202–242
Christer Johansson (SD)	Ersätter Helena Ståhl (SD) §§ 201–242
Lena Lindén (SD)	Ersätter Daniel Spiik (SD)
Stefan Nilsson (V)	Ersätter Cristian Rehn Janowicz (V)
Elin Terenius (V)	Ersätter Martha Wicklund (V) § 201
Gunilla Werme (L)	Ersätter Johanna Reimfelt (L) §§ 205–242
Glenn Roswall (ÖrP)	Ersätter Adam Heivert Taylor (ÖrP)
Christina Håkansson (KD)	Ersätter Susanne Lindholm Henningsson (KD)
Marcus Willén Ode (MP)	Ersätter Fredrik Persson (MP)

Närvarande ersättare

Thomas Börjesson (S)
Madelene Spinord Semenets (S)
Gösta Eriksson (S)
Gun Lewin (S)
Isabelle Nerelius (S) §§ 190–205

Per-Erik Andersson (S) §§ 190–199
Daniel Ekblad (S) §§ 190-205
Sara Dicksen (M) §§ 190-200
Milian Olavssønn Snekkerbakken (M)
Magnus Stålberg (M)
Krister Eriksson (M)
Cecilia Askerskär Philipsson (M)
Michael Larsson (SD) §§ 190–201
Christer Johansson (SD) §§ 190–200
Lars Skoghäll (V)
Elin Terenius (V) §§ 190–200, 202–242
Marianne Thyr (L)
Gunilla Werme (L) §§ 190–204

Paragraf 190–242

Filip Zederfeldt, sekreterare

Digitalt justerat protokoll.

Jan Zetterqvist (S), ordförande §§ 190, 199–242

Carina Börjesson (M), ordförande §§ 191–198

Emelie Jaxell (M), justerare

Linn Josefsson (V), justerare

§ 205 Delägarskap i Svenska Kommun Försäkrings AB

Ärendenummer: Ks 253/2026

Ärendebeskrivning

Kommunen har under många år haft huvuddelen av sina försäkringar i traditionella försäkringsbolag. Över tid har vi sett att premierna för försäkringar ökat kraftigt och det finns därför skäl att överväga alternativa former för försäkringar.

Utvecklingen de senaste åren för traditionell försäkring har varit att det lämnas få anbud på kommunförsäkring eftersom den inte anses tillräckligt attraktiv, vilket medför minskad konkurrens som bidrar till höjda premier. I ett värsta scenario kan kommunen stå utan anbud om försäkring.

En möjlighet är att i stället bli delägare i ett så kallat captivebolag där bolaget försäkrar sina ägare. I Sverige finns i dag 5 större kommunala captivebolag som ägs av 113 kommuner, S:t Erik Försäkring (Stockholms stad), Försäkrings AB Göta lejon (Göteborgs stad), Svenska Kommun Försäkrings AB (10 kommuner), Stockholmsregionens Försäkring AB (25 kommuner), Kommunassurans Syd Försäkrings AB (76 kommuner).

Vid dialog med Svenska Kommun Försäkrings AB (SKFAB) så bedömer vi att vi får en premienivå som är lägre än vad vi får vid försäkring i traditionell försäkring och vi får möjlighet att med ett väl genomarbetat riskförebyggande arbete få tillbaka del av den årliga premien. Därför föreslås en förändring av kommunens försäkring. Förslaget innebär att kommunen blir delägare i SKFAB som är ett så kallat captivebolag. Bolaget ägs i dag av 10 kommuner där Örebro skulle bli den elfte delägaren med en ägarandel på 11%. Bolaget försäkrar endast sina egna ägare.

Kommunstyrelsen behandlade ärendet den 1 juni 2026.

Beslutsunderlag

PM Ny försäkringsform, 2026-05-05
SKFAB Bolagsordning
Aktieägaravtal avseende Svenska Kommun Försäkrings AB inkl bilagor
Riktlinje för kapitalförvaltning Svenska Kommun Försäkrings AB
Beslut Kommunstyrelsen 2026-06-01 § 133

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens förslag till Kommunfullmäktige:

1. Kommunstyrelsens ordförande får i uppdrag att för Örebro kommuns räkning vidta samtliga åtgärder och underteckna samtliga handlingar som krävs för att Örebro kommun ska tillträda det befintliga aktieägaravtalet mellan aktieägarna i Svenska Kommun Försäkrings AB (SKFAB).

2. Till stämmoombud att rösta på bolagsstämma för Örebro kommuns aktier i SKFAB utses Carina Börjesson med Anders Hagström som första ersättare och Peter Larsson som andra ersättare.

3. Stämmoombudet får i uppdrag att för Örebro kommuns räkning teckna 8914 aktier á 1000 kr i SKFAB för ett sammanlagt emissionspris för aktieposten om 42 000 000 kronor (Kvotvärde 8 914 000 kronor + övervärde 33 086 000 kronor).

4. Till styrelseledamot i SKFAB nomineras Ekonomidirektör Johanna Larsson och till suppleant i SKFAB nomineras Säkerhetschef Mats Brantsberg.

5. Aktieteckningen enligt p. 3 finansieras genom kommunens överskottslikviditet genom uttag från kortfristig likviditetsportfölj.

Yrkande

John Johansson (S) yrkar bifall till Kommunstyrelsens förslag.

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Kommunstyrelsens ordförande får i uppdrag att för Örebro kommuns räkning vidta samtliga åtgärder och underteckna samtliga handlingar som krävs för att Örebro kommun ska tillträda det befintliga aktieägaravtalet mellan aktieägarna i Svenska Kommun Försäkrings AB (SKFAB).

2. Till stämmoombud att rösta på bolagsstämma för Örebro kommuns aktier i SKFAB utses Carina Börjesson med Anders Hagström som första ersättare och Peter Larsson som andra ersättare.

3. Stämmoombudet får i uppdrag att för Örebro kommuns räkning teckna 8914 aktier á 1000 kr i SKFAB för ett sammanlagt emissionspris för aktieposten om 42 000 000 kronor (Kvotvärde 8 914 000 kronor + övervärde 33 086 000 kronor).

4. Till styrelseledamot i SKFAB nomineras Ekonomidirektör Johanna Larsson och till suppleant i SKFAB nomineras Säkerhetschef Mats Brantsberg.

5. Aktieteckningen enligt p. 3 finansieras genom kommunens överskottslikviditet genom uttag från kortfristig likviditetsportfölj.

§ 206 Nyttoparkeringstillstånd

Ärendenummer: Ks 763/2026

Ärendebeskrivning

Under hösten 2025 fick Myndighet och Trafik, Teknik- och serviceförvaltningen på Örebro kommun i uppdrag av Teknik-och servicenämnden att utreda möjligheten att införa nyttoparkeringstillstånd i Örebro kommun.

Syftet med uppdraget är att införa ett tillstånd för att underlätta för näringsidkare, och andra med särskilda behov av att parkera i sitt arbete, utan att erlägga avgift vid varje enskilt parkeringstillfälle. Det kan till exempel vara serviceutrustade fordon som har ett stort behov att parkera fordonet nära

Skövde kommun **Sammanträdesprotokoll**

Kommunfullmäktige **Datum:2026-06-17 kl. 13:00** **1(38)**

Innehållsförteckning

Ärenden

KF § 94/26 Fastställande av dagordning....5
KF § 95/26 Anmälan av nya ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige....6
KF § 96/26 Anmälan av nya motioner....7
KF § 97/26 Anmälan av nya interpellationer....8
KF § 98/26 Fråga....9
KF § 99/26 Rapporter om gynnande beslut om bistånd som inte verkställts 2026, kvartal 1 10
KF § 100/26 Sammanträdesdagar 2027 (kommunstyrelsen och) kommunfullmäktige....12
KF § 101/26 Revidering av Policy för upphandling....14
KF § 102/26 Revidering av Riktlinjer för uppvaktning, avtackning och hedrande av förtroendevalda....17
KF § 103/26 Antagande av Avgifter, taxor samt riktlinjer för avgiftshandläggning inom vård-och omsorgsnämnden vid insatser enligt SoL, HSL och LSS....19
KF § 104/26 Arvode för valnämnden i samband med valdagen för allmänna valet 2026....21
KF § 105/26 Ansökan om delägarskap för Skövde kommun i Svenska Kommun Försäkrings AB....23
KF § 106/26 Slutredovisning investeringsprojekt 2025....28
KF § 107/26 Strategisk plan med budget 2027-2029....29
KF § 108/26 Skövde kommuns tertialrapport 1 (T1) 2026....34
KF § 109/26 Anmälningsärenden kommunfullmäktige 2026-06-17....36
KF § 110/26 Valärenden....37
KF § 111/26 Avslutning....38

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

Plats och tid	Sessionssalen, 2026-06-17 kl. 13:00-20:30, ajournering 16:00-16:20

Ledamöter	Beslutande	Ersättare
	Monica Green (S)	Indira Ruznic (M) kl.13:00-14:45
	Conny Brännberg (KD)	Rohland Peterson (M)
	Jonas Eriksson (SD)	Per Tenning (M) kl.13:00-16:20
	Theres Sahlström (M)	Christer Winbäck (L)
	Chrestine Gharib (M)	Tommy Johansson (S)
	Per Carlemalm (M)	Lars Johansson (S)
	Martin Odenö (M)	Christer Bratt (SD)
	Claës Beckman (M) tj.ers	Monika Folkesson (SP)
	Helene Lundqvist (M)	
	Anders Karlsson (M)	
	Lars-Ove Källman (M) tj.ers	
	Ingrid Bäfman (M)	
	Michael Nimstad (M)	
	Ewa Wettergren Westh (M) tj.ers	
	Fredrik Johansson (M)	
	Joakim Dahlström (M)	
	Ulrica Johansson (C)	
	Marita Friborg (C)	
	Stefan Svensson (C)	
	Orvar Eriksson (C)	
	Jacqueline Tjällman (L)	
	Ulla-Britt Hagström (L)	
	Marianne Gustafson (KD)	
	Tony Abi-Khalil (KD)	
	Johan Ask (S)	
	Maria Hjärtqvist (S)	
	Kayda Lazar (S)	
	Lene Lorentzen (S)	
	Andreas Svensson Åkerman (S) tj.ers	
	Anita Löfgren (S)	
	Adam van Stam (S)	
	Malin Wadman (S)	
	John Poulsen (S)	
	Emma Wiezell (S)	
	Marcus Andersson (S)	
	Elin Hjärtqvist (S)	
	Per Johansson (S)	
	Emelie Wärn (S) §§ 107-111/26 (kl.16:43-20:30)	

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

Margaretha Åslund (S) tj.ers §§94-107/26 (kl.13:00-16:43)
Joakim Nord (S)
Gabryjel Szolc (V)
Dag Fredriksson (V)
Mikael Franzén (MP)
Emil Forslund (MP) tj.ers
Anita Kucier (SD) tj. ers
Hans-Georg Andersson (SD) tj.ers
Therese Steise (SD)
Jerzy Kucier (SD)
Kenneth Källström (SD)
Göran Segerstedt (SD)
Per Henrik Hallberg (SD)
Ann-Britt Nilsson (SD)
Anna Ljungberg (SP)
Torbjörn Bergman (SP)
Marie Ekman (SP)
Anna Bergman (SP)
Kay Henningsson (SP)
Björn Allert (SP)
Stefan Ingemarsson (SP)
Stefan Folkesson (SP) tj.ers
Kristoffer Bennemyr (SP)

Övriga deltagande

Johan Rahmberg, kommundirektör
Lena Friberg, stabschef
Caroline Segerdahl, kommunikstionschef
Niclas Muhrblom, Säkerhetschef
Fredrik Rapp, Verksamhetsutvecklare
Mats Rodéhn, It-stöd
Rasmus Jacobsson, kanslisamordnare
Malin Carlsson, stabssekreterare
Sabina Cederkvarn, controller

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

Sekreterare	Camilla Arvidsson Lars Hallberg	Paragrafer	§94/26-§111/26
Ordförande	Monica Green (S), Conny Brännberg (KD) §107/26, Jonas Eriksson §107/26		
Justerande	Anders Karlsson (M) Stefan Svensson (C)		

Protokollet är digitalt justerat och har anslagits på kommunens anslagstavla

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

KF § 105/26
Ansökan om delägarskap för Skövde kommun i Svenska Kommun Försäkrings AB

KS2026.0167

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2026-05-13	95/26
2 Kommunstyrelsen	2026-05-25	98/26
3 Kommunfullmäktige	2026-06-17	105/26

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar att:

- Skövde kommun ansöker om delägarskap i Svenska Kommun Försäkrings AB utifrån nedan angivna motiv och bifogad bolagsordning och aktieägaravtal. Delägarskapet innebär att kommunen tecknar aktier i bolaget med 3 241 360 kr vilket innebär en ägarandel på 4%. Medlen anvisas genom omdisponering av tillgångar i balansräkningen.
- Startfinansiering av cellen om 12 miljoner kronor som buffert för skador inom självbehåll.

Yrkanden

Theres Sahlström (M) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Beslutsgång

Ordförande Monica Green (S) konstaterar att det finns ett förslag till beslut och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag till beslut.

Bakgrund

Försäkringsmarknaden för landets kommuner har under en längre tid kännetecknats av ett fåtal aktörer. Den bristande konkurrensen ökar risken för högre försäkringskostnader och försämrade försäkringsvillkor. Vid den senaste försäkringsupphandlingen för Skövde kommuns fanns det endast en anbudsgivare och förhållandet har varit likartad under tidigare upphandlingar.

Captive

Den svaga konkurrenssituationen på försäkringsmarknaden innebär även en risk för att inga anbud inkommer vid en upphandling d v s kommunen kan drabbas av s k försäkringsnöd.

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

För att undvika detta och tillföra ytterligare alternativ vid försäkringsupphandlingar har ett stort antal kommuner under senare år bildat eller anslutit sig till s k Captive. För att ett Captive ska kunna lämna försäkring måste kommunen vara delägare i bolaget.

Captive är ett försäkringsbolag i aktiebolagsform som ägs av en eller flera kommuner och är likställt med ett kommersiellt försäkringsbolag. Bolaget vänder sig direkt till återförsäkringsmarknaden för att försäkra ägarnas egendom. Genom att eliminera det ”mellanled” som de traditionella försäkringsbolagen utgör kan en större marknad nås vilket ger möjlighet till lägre försäkringspremier och premieåterbäring. Bildandet av ett Captive är förutom ekonomiska motiv även grundat på delägarnas övertygelse att försäkringsfrågorna och inte minst incitamenten avseende riskhantering drivs långsiktigt bättre i egen regi än av den kommersiella marknaden. Erfarenheterna från de kommuner som anslutit sig till ett Captive, i dagsläget 110 kommuner, är mycket goda. Förutom sänkta försäkringspremier har det skadeförebyggande arbetet utvecklats vilket är av stor betydelse för en trygg och avbrottsfri verksamhet.

Svenska Kommun Försäkrings AB (SKFAB)

Bolaget bildades av Gävle och Sundsvalls kommun och erhöll koncession i november 2002. SKFAB försäkrar endast ägarna och deras majoritetägda kommunala bolag, har 10 anställda samt en styrelse bestående av en representant från respektive delägare, fem suppleanter och en försäkringssakkunnig. Styrelsen består i dagsläget av en blandning av politiker och tjänstepersoner.

Affärsidé

- Erbjuda ägarna konkurrenskraftiga försäkringslösningar med anpassad omfattning och villkor till självkostnadspremie utan avkastningskrav
- Öka och utveckla skadeförebyggande insatser
- Minska antalet, och begränsa omfattningen av skador under och över självrisk
- Prisstabilitet
- Överskott behålls som premieåterbäring
- Tillgång till återförsäkringsmarknaden

Riskdelning

I bolagets räkenskaper avgränsas varje delägare internt via egna resultat- och balansräkningar. Varje delägare står för sina kostnader och äger sitt eget ackumulerade överskott. En negativ skadeutveckling drabbar den enskilda delägaren och inte övriga delägare. Gemensam återförsäkring av delägarnas egendom upphandlas årsvis på

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

återförsäkringsmarknaden och försäkringspremien står i proportion till värdet av försäkrad egendom.

Bolagets verksamhet och delägarnas mellanhavanden regleras i särskild bolagsordning och aktieägaravtal.

Delägare i SKFAB är i dagsläget:
Gävle 9,28%
Sundsvall 9,37%
Kiruna 2,37%
Piteå 4,35%
Uppsala 19,67%
Trollhättan 5,87%
Trondheim 18,48%
Helsingborg 13,09%
Örnsköldsvik 5,25%
Umeå 12,27%

Delägarskap - för- och nackdelar

Ett delägarskap för Skövde kommun i Svenska kommun Försäkrings AB kan innebära följande fördelar:

- Långsiktig lösning som ger förbättrade möjligheter att sänka kostnaderna för försäkring.
- Ökad kontroll på skaderesultat och effekt på skadekostnader
- Ökad transparens och påverkansmöjlighet genom styrelseplats
- Undvikande av dåligt försäkringsavtal på en marknad med låg konkurrens och undvikande att kommunen hamnar i försäkringsnöd
- Ökade möjligheter att förbättra det egna skadeförebyggande arbetet genom stöttning av SKFAB:s resurser och samverkan med andra delägarkommuner

Ett delägarskap för Skövde kommun i Svenska kommun Försäkrings AB kan innebära följande nackdelar:

- Utifrån den kommunala kompetensen är inte försäkringsrörelse att betrakta som en kommunal kärnverksamhet
- Kapital binds i aktiekapitalet

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

Sammantaget uppvisar Captivelösningen de fördelar som har saknats i arbetet med traditionella försäkringsbolag, dvs. en tydlig koppling mellan hur det förebyggande arbetet sköts och hur premier och villkor i övrigt påverkas samt en starkare fokusering på det skadeförebyggande arbetet inom organisationen.

Organisering av det skadeförebyggande arbetet

En förutsättning för delägarskap i SKFAB är att den ansökande kommunen är beredd att prioritera det skadeförebyggande arbetet. Framgång i detta är av största betydelse för att delägarna ska kunna bibehålla goda, eller på sikt erhålla förbättrade, försäkringsvillkor.

Skövde kommun har ett ansvar för det skadeförebyggande arbetet. I dagsläget bedrivs arbetet i större eller mindre omfattning och den samordning som äger rum sker i huvudsak via olika handlingsprogram för skydd mot olyckor som räddningstjänsten tagit fram.

Erfarenheterna från de kommuner som är delägare i SKFAB är att det skadeförebyggande arbetet måste organiseras, samordnas och drivas för att det ska ge effekt. Majoriteten av dessa kommuner har valt att koppla ihop det skadeförebyggande arbetet med sitt övergripande risk- och säkerhetsarbete.

Buffertmedel, avkastning

Förvaltningen sker i ca 50% ränte- och obligationsfonder och 50% aktiefonder

Avkastning per år:

2025:	5,4%
2024:	12,4%
2023:	11,8%
2022:	-7,7%
2021:	11,7%

Vilket ger ett snitt per år senaste

2 åren	8,9%
3 åren	9,8%
4 åren	5,2%
5 åren	6,8%

Det är till 100% kommunens medel. Regulatoriskt behöver summan som finns i respektive kommuns cell i SKFAB möta solvenskapitalkravet som Finansinspektionen sätter upp för att täcka de försäkringstekniska avsättningarna (skulder till försäkringstagarna i form av ej reglerade skador).

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

Medel därutöver kan tas ut som utdelning. Om respektive årsresultat i cellen är positivt (premie-skador-återförsäkring-admin) betalas 50% ut som premieåterbäring efter att årsstämman fastställt årsredovisningen.

Handlingar

Tjänsteutlåtande: Ansökan om delägarskap för Skövde kommun i Svenska Kommun Försäkrings AB
Aktieägaravtal Svenska Kommun Försäkrings AB, inför ansökan om delägarskap

Skickas till

Lovis Henricson, försäkringssamordnare
Henrik Johansson, ekonomichef
Freddy Mattsson, finanscontroller

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

KF § 106/26
Slutredovisning investeringsprojekt 2025

KS2026.0194

Behandlat av	Datum	Ärende
1 Kommunstyrelsens arbetsutskott	2026-05-13	93/26
2 Kommunstyrelsen	2026-05-25	96/26
3 Kommunfullmäktige	2026-06-17	106/26

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar att godkänna slutredovisningen för färdigställda investeringsprojekt 2025.

Yrkanden

Theres Sahlström (M) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Beslutsgång

Ordförande Monica Green (S) konstaterar att det finns ett förslag till beslut och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag till beslut.

Bakgrund

Servicenämnden har ansvar för förverkligande av investeringsprojekt som kommunfullmäktige ytterst beslutar om. Nämnden skall enligt reglemente slutredovisa projekt som färdigställts under året och som har en projektbudget överstigande 10 miljoner kronor till kommunstyrelsen.

Under 2025 färdigställdes ett byggprojekt, gruppbostaden på Odlingsgatan, till en kostnad om 27 miljoner kronor. Projektet beslutades i strategisk plan för 2022–2024 och hade en total budget på 27 miljoner kronor. Projektet färdigställdes utan budgetavvikelse.

Handlingar

Tjänsteutlåtande: Slutredovisning investeringsprojekt 2025
SEN § 35/26 Slutredovisning investeringsprojekt 2025

Skickas till

Henrik Johansson, ekonomichef

Signerat av Ciceron SendSign 2026-06-22 12:09:14

2026-07-03
1(2)

Till delägarkommunerna i
Svenska Kommun Försäkrings AB

Justerat Aktieägaravtal

1. Förslag till beslut

Styrelsen i Svenska Kommun Försäkrings AB (Bolaget) har i möte den 26 juni 2026 fattat beslut om att godkänna förslag på justerat Aktieägaravtal med vidare rekommendation till delägarkommunerna att fatta beslut om Aktieägaravtalet i sin helhet.

2. Ärende och bakgrund

Bolagets nuvarande Aktieägaravtal undertecknades i slutet av 2020 efter en betydande omarbetning på grund av Solvens II-regelverkets inverkan (riskbaserade kapitalkrav, striktare företagsstyrning, ökad tillsynsrapportering), grunder för inträde respektive utträde ur Bolaget, aktieinnehav ställt mot riskfördelning samt säkerställandet av att delägarkommunerna även är försäkringstagare inom kommunförsäkring (egendoms- och ansvarsförsäkring). I Aktieägaravtalet står inskrivet att en översyn ska genomföras vart femte år, vilket även gäller vid en delägarkommuns inträde eller eventuellt utträde ur Bolaget.

3. Ny aktiefördelning

Den i dag gällande fördelningsmodellen för aktieandelar grundas på delägarkommunens invånarantal till 80 procent samt egendomsförsäkring inom Othersprogrammet (kommunförsäkring) till 20 procent. En revidering av fördelningsmodellen som även tar hänsyn till inbetald försäkringspremie bidrar till en mer korrekt och rättvisande bild av riskfördelningen mellan delägarkommunerna, med god hållbarhet över den nästkommande femårsperioden. Aktiefördelningen ska återspegla hur delägarkommunerna använder Bolaget för att täcka sin försäkringsrisk, där aktiekapitalet står i proportion till den risk respektive delägarkommun placerar i Bolaget. Huvudsyftet med fördelningen av aktier är att ingen delägarkommun ska få för litet eller för stort ansvar för Bolagets samlade solvenskrav. Detta genom att aktiefördelningen, som viktat tal, speglar respektive delägarkommuns invånarantal till 25 procent, egendomsförsäkring inom Othersprogrammet till 35 procent samt inbetald försäkringspremie till 40 procent. Justering görs för att anpassa ägarandelen till vissa bestämda nivåer samt för att få en hållbar ägarandel över tid utifrån de parametrar som ingår i beräkningen. Styrelsen ska beräkna respektive delägarkommuns viktade tal och lämna förslag till eventuell justerad aktiefördelning där en förändring förutsätter erforderliga beslut hos respektive delägarkommun.

Parallellt med Aktieägaravtalets översyn har Örebro respektive Skövde kommun ansökt om delägarskap i Bolaget där bägge kommuner efter noggrann prövning av Bolaget konstateras uppfylla angivna kriterier och

SVENSKA KOMMUN FÖRSÄKRINGS AB

Svenska Kommun Försäkrings AB, Drottninggatan 35, 803 11 Gävle
Tfn 026-17 80 60 (vx), *E-post* info@skfab.se
www.skfab.se

kravställningar för delägarskap. I extra bolagsstämma den 2 juli 2026 rekommenderas delägarkommunerna att godkänna Örebro och Skövde som nya delägare i Bolaget med inträdesdatum 2027-01-01 (se missiv *Nya delägarkommuner*) där processen pågår samtidigt med ett justerat Aktieägaravtal.

Förslag till aktiefördelning i procent inbegripet nya delägarkommuner:

Delägarkommun	Aktiefördelning i dag	Ny aktiefördelning
Uppsala kommun	19,67	18
Trondheim kommune	18,48	12
Umeå kommun	12,27	11
Gävle kommun	9,28	10
Sundsvalls kommun	9,37	10
Helsingborgs stad	13,09	10
Trollhättans Stad	5,87	4
Örnsköldsviks kommun	5,25	4
Piteå kommun	4,35	3
Kiruna kommun	2,37	3
Örebro kommun	0	11
Skövde kommun	0	4

Styrelsen har tidigare beslutat att varje delägarkommun ska försvara sin andel av Bolagets solvenskapitalkrav med en solvenskvot (SCR) motsvarande som lägst 1,5 eller 150 procent (kapitalbas/kapitalkrav), vilket även gäller för Bolaget som helhet. Respektive delägares andel av solvenskapitalkravet baseras på fördelningen av aktier i Bolaget samt med påverkan av delägarkommunens insatta kapital.

4. Överlåtelse till kvotvärde

Nuvarande Aktieägaravtal föreskriver att ett ökat ägande i Bolaget hanteras genom en riktad nyemission (utgivande av nya aktier) till kvotvärdet 1 000 SEK/aktie. Tillkommer gör ett eventuellt krav på ovillkorat aktieägartillskott, samtidigt som ett minskat ägande hanteras genom en riktad inlösning av aktier med rätt att få betalt för kvotvärdet plus eventuellt tillkommande belopp om delägarkommunens kapital blir för högt i förhållande till dennes ägarandel. Bolaget anser att en omfördelning med ett överlåtelseförfarande till kvotvärdet 1 000 SEK/aktie utgör en enklare och mer effektiv hantering vilken tydliggör hur många aktier som överlåtits respektive mottagits från respektive delägarkommun. Med ett sådant förfarande förändras heller inte totalt antal aktier eller aktiekapital, där olika köp- och säljkurser skulle riskera oklarheter i efterhand. Förslaget är därför att ett omfördelningsförfarande tillämpas med aktieöverlåtelse till kvotvärdet 1 000 SEK/aktie.

5. Justerad- samt ny avtalstext

Justerad- samt ny text i Aktieägaravtalet enligt **bilaga 1** - Ändringsmarkerat Aktieägaravtal, **bilaga 2 -** Aktieägaravtal efter justering samt i övrigt **bilagor 3–5**.

Lina Haglund
VD

AKTIEÄGARAVTAL

avseende

SVENSKA KOMMUN FÖRSÄKRINGS AB

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Definitioner 1
2 Bakgrund och aktieägande i Bolaget 1
3 Allmänna bestämmelser 2
4 Bolagets syfte och verksamhet med mera 2
5 Kommunfullmäktige och kommunstyrelsens insyn med mera 2
6 Koncernens ledning 3
7 Kostnadstäckning, Resultatandel och Individuellt Solvenskapital med mera 5
8 Fördelning av Aktier mellan Aktieägarna och ändrad ägarstruktur 6
9 Meddelande 10
10 Sekretess och utgivande av information 10
11 Övriga bestämmelser 11
12 Avtalstid 11
13 Tvist och tillämplig lag 11

Bilagor

Bilaga 1	Definitionslista
Bilaga 3.3	Bolagsordningen
Bilaga 5.1	Frågor som ska tillställas kommunfullmäktige
Bilaga 7.4	Exempelberäkningar för Aktieägares skyldighet att tillföra Bolaget ovillkorat aktieägartillskott
Bilaga 8.1	Exempelberäkning viktat tal för fördelning av Aktierna i Bolaget
Bilaga 8.3.1	Exempelberäkning av ny Aktieägarens ägarandel och emissionsbelopp
Bilaga 8.3.2	Exempelberäkning av Aktieägares skyldighet att tillskjuta ovillkorat tillskott i samband med omfördelning av Aktierna i Bolaget
Bilaga 8.4.2A	Mallavtal för slutreglerings- och preklusionsavtal samt exempel slutregleringsavtal

Mellan undertecknade aktieägare (”**Aktieägarna**”) i Svenska Kommun Försäkrings AB, org.nr 516406–0039, (”**Bolaget**”) har den X/X 2026 träffats följande justerat Aktieägaravtal (”**Avtalet**”) med ursprungsdatum 1 september 2020.

1 Definitioner

I detta Avtal används definierade termer så som de anges i Bilaga 1. För definierade termer gäller att bestämd form ska anses innefatta ordets obestämda form och vice versa och att singular ska anses innefatta plural och vice versa.

2 Bakgrund och aktieägande i Bolaget

2.1 Bolaget har bildats för att Aktieägarna ska erbjudas stöd i sitt eget riskhanteringsarbete genom Bolagets verksamhet samt att Aktieägarna, genom Bolaget, ska teckna egendomsförsäkring, ansvars- och olycksfallsförsäkring. Bolaget har på Avtalsdagen aktiekapital om 81 034 000 kronor fördelade på 81 034 aktier på (”**Aktierna**” eller för del av ”**Aktier**”).

2.2 Aktieägarna har ingått Avtalet i syfte att reglera det gemensamma ägandet av Bolaget. Vidare ska Avtalet i tillämpliga delar även reglera Aktieägarnas indirekta ägande av i framtiden tillkommande bolag som Kontrolleras av Bolaget (“**Dotterbolag**”). Bolaget och Dotterbolag benämns nedan gemensamt (”**Koncernen**”).

2.3 Aktieägarnas agerande ska präglas av lojalitet för de principer som kommer till uttryck i detta Avtal, samt en vilja att i samförstånd skapa goda förutsättningar för Bolagets, och om relevant Koncernens, verksamhet. Aktieägarna och, i den mån tillämpligt, Bolaget åtar sig därför att:

i) delta och rösta, själv eller genom ombud, på varje bolagsstämma i Bolaget i enlighet med bestämmelserna i Avtalet;

ii) se till att styrelsens sammansättning är på det sätt som anges i Avtalet;

iii) se till att de ledamöter eller ersättare som utsetts på förslag av Aktieägare deltar i och röstar på styrelsemöten i enlighet med bestämmelserna i Avtalet, samt;

iv) i övrigt agera i enlighet med bestämmelserna i och syftet med detta avtal.

2.4 Samarbetet under Avtalet är långsiktigt, varför tillämpningen av Avtalet ska vara flexibelt och kunna anpassas till omvärldsförändringar. Vid tolkning och tillämpning av Avtalet ska därför vederbörlig hänsyn tas till bland annat förändrade förutsättningar i omvärlden, till exempel ny lagstiftning.

3 Allmänna bestämmelser

3.1 Avtalet är tillämpligt på samtliga Aktier som ägs av Aktieägarna från tid till annan under Avtalets löptid.

3.2 Aktieägarna är överens att aktiebrev inte ska utfärdas avseende Aktierna såvida inte en Aktieägare begär att aktiebrev ska utfärdas för dennes ägande, till exempel i samband med överlåtelse av aktuella Aktier.

3.3 Vid bristande överensstämmelse mellan innehållet i Bolagsordningen (Bilaga 3.3) och detta Avtal ska Avtalet äga företräde mellan Aktieägarna, såvida inte tillämpningen av Avtalet medför att Aktieägare bryter mot lag eller förordning.

3.4 Aktieägarna har inte haft för avsikt att bilda ett enkelt bolag, enligt lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag och bestämmelserna i nämnda lag ska inte vara tillämpliga på Avtalet.

4 Bolagets syfte och verksamhet med mera

4.1 Syftet med Bolaget är att genom ett systematiskt och uthålligt skadeförebyggande arbete i kombination med samlad återförsäkringsstyrka på återförsäkringsmarknaden (för att utgöra en attraktiv samt stabil part för aktörerna på återförsäkringsmarknaden), uppnå över tiden fördelaktiga försäkringslösningar för Aktieägarna samt minska skadekostnaderna. Som framgår av Bolagets Bolagsordning ska Bolaget inte verka på den traditionella försäkringsmarknaden genom att försäkring endast ska erbjudas Aktieägare samt Aktieägares bolag som Kontrolleras, helt eller delvis, av en eller flera Aktieägare.

4.2 Som en del i det säkerhets- och skadeförebyggande arbetet fastställer Bolagets styrelse årligen riktlinjer avseende detta, som meddelas Aktieägarna, och Aktieägarna förbinder sig att följa vid var tid gällande riktlinjer.

4.3 Aktieägarna är överens att affärsförbindelser mellan Koncernen och Aktieägarna eller mellan Koncernen och part som Kontrolleras av Aktieägare ska vara på armlängds avstånd det vill säga på affärsmässiga villkor.

4.4 Aktieägarna är överens om att Bolagets solvenskapital ska innehålla den av styrelsen vid var tid fastställd riskmarginal med beaktande av försäkringsrörelselagens solvenskapitalkrav (”**Bolagets Solvenskrav**”).

5 Kommunfullmäktige och kommunstyrelsens insyn med mera

5.1 Aktieägarna är överens om att deras respektive kommunfullmäktige ska beredas möjlighet att ta ställning, det vill säga yttra sig, innan sådana beslut i verksamheten fattas, som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Av Bilaga 5.1 framgår, med beaktande av 10 kap. 4 § kommunallagen, sådana frågor som Aktieägarna bedömer att alltid ska tillställas kommunfullmäktige enligt ovan.

5.2 Respektive Aktieägares kommunstyrelse äger på egen bekostnad rätt att ta del av Bolaget och eventuellt Dotterbolags handlingar och räkenskaper och i övrigt inspektera dess verksamhet. Detta gäller dock endast i den mån hinder inte möter på grund av författningsreglerad sekretess.

6 Koncernens ledning

På Avtalsdagen finns inget Dotterbolag, men Aktieägarnas avsikt är att det som framgår nedan beträffande Bolaget, i tillämpliga delar, också tillämpas på Dotterbolag.

6.1 Styrelses omfattning

Minst respektive högst antal ordinarie styrelseledamöter respektive ersättare framgår av Bolagsordningen.

6.2 Val av styrelse med mera

6.2.1 Förberedande arbete inför val av nya styrelseledamöter, ersättare samt försäkringssakkunnig ledamot görs genom en valberedning. Valberedningen ska bestå av tre ledamöter som utses av bolagsstämman. Valberedningen ska i beredningen eftersträva att nominerade personer är representativa för Aktieägarna samt innehar de krav på erfarenhet och specialistkompetens som gäller för ett försäkringsaktiebolag, bland annat utifrån Fit & Proper. Valberedningen kan nominera både förtroendevalda och tjänstemän till styrelsen.

6.2.2 Respektive Aktieägares kommunfullmäktige har på anmodan från valberedningen möjlighet att nominera en (1) ordinarie styrelseledamot samt i förekommande fall en (1) ersättare, till bolagsstämman.

6.2.3 Styrelsens ordförande och vice ordförande väljs av bolagsstämman efter förslag från valberedningen. Försäkringssakkunnig eller verkställande direktör kan inte utses till ordförande eller vice ordförande för styrelsen.

6.2.4 Styrelsen (inklusive ersättare utses för tiden från den bolagsstämma som följer närmast efter det att val till kommunfullmäktige förrättats intill slutet av den bolagsstämma som följer efter nästa val till kommunfullmäktige, det vill säga styrelsen väljs för en fyraårsperiod.

6.3 Styrelsens arbete med mera

6.3.1 Styrelsens arbete regleras genom *Arbetsordning för styrelsen* som styrelsen antar årsvis. Antal styrelsemöten (där minst två möten innehåller utbildnings- och strategiinslag) samt tider för dessa fastställs årsvis av styrelsen. Härutöver kan extra styrelsemöte hållas på begäran av styrelsens ordförande, 1/3-del av styrelseledamöterna eller verkställande direktören. Begäran om extra styrelsemöte ska framställas till styrelsens ordförande.

6.3.2 Ersättare kallas till styrelsemöte och inträder i tjänstgöring enligt följande; ersättare nominerad av viss Aktieägare inträder i första hand om styrelseledamot utsedd av samma Aktieägare inte kan medverka vid styrelsemötet, i övriga fall ska vid ordinarie ledamots frånvarande ersättaren inträda i tjänst i enlighet med av bolagsstämman beslutad tjänstgöringsordning.

6.3.3 Styrelsens beslutfördhet följer av aktiebolagslagens bestämmelser, det vill säga styrelsen är beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Vid bedömningen av om styrelsen är beslutför ska styrelseledamöter som är jäviga inte anses som närvarande, dock ska ojävig ersättare som träder i jävig ledamots ställe, anses vara närvarande.

6.3.4 Som styrelsens beslut gäller den mening som mer än hälften av de närvarande röstar för vid sammanträdet. Dock gäller, om styrelsen inte är fulltalig (men beslutförd), att antal röster för beslutet ska uppgå till mer än häften av totalt antal ordinarie styrelseledamöter för att gälla (till exempel antal ordinarie styrelseledamöter uppgår till elva, vilket gör att även om styrelsen inte är fulltalig ska antalet röster för beslutet uppgå till minst sex). Vid lika röstetal har styrelsens ordförande utslagsröst.

6.3.5 Ett arbetsutskott bestående av styrelsens ordförande, vice ordförande, försäkringssakkunnig ledamot samt verkställande direktören ska förbereda styrelseärenden inför styrelsemötena.

6.4 Månadsarvoden till styrelsen

Månadsarvoden till styrelse (inklusive ersättare) följer vad som fastställs av bolagsstämman på förslag från valberedningen. För lekmannarevisonen och valberedningen tillämpas ett årsarvode som fastställs av bolagsstämman.

6.5 Verkställande direktör

Styrelsen utser den verkställande direktören samt utfärdar VD-instruktion, som ska ses över i enlighet med styrelsens arbetsordning. VD:s anställningsavtal ska fastställas av styrelsen.

6.6 Revisor

För granskning av bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsen och verkställande direktörens förvaltning väljs en auktoriserad revisor eller ett registrerat revisionsbolag. Tid för uppdrag som externrevisor gäller enligt upprättat avtal. För samma mandatperiod som gäller för styrelsens ledamöter och ersättare väljs på bolagsstämma två lekmannarevisorer, som rapporterar direkt till Aktieägarnas kommunfullmäktige.

7 Kostnadstäckning, Resultatandel och Individuellt Solvenskapital med mera

Vid tillämpning av denna punkt 7 ska med Aktieägare avses kommunerna och med Aktieägarens ”Aktier” avses kommunens direkta ägande av Aktier samt indirekta ägande av Aktier via aktiebolag som kommunen Kontrollerar.

7.1 Allmänt om Bolagets finansiering

Bolaget finansieras genom aktiekapital, aktieägartillskott, premieintäkter och avkastning på placerade medel.

7.2 Aktieägarnas individuella resultatberäkning – Resultatandel

Aktieägarna är överens om att varje Aktieägare sinsemellan ska ha en individuell resultatberäkning (”**Resultatandel**”), som beräknas årsvis, utifrån Bolagets resultaträkning och aktuell Aktieägares förutsättningar, i enligt följande modell:

\+ Premieintäkt från Aktieägarens försäkringstagare

\- Aktieägarens andel av Bolagets återförsäkringspremie enligt respektive återförsäkringsprograms premieberäkningsmodell

\- Aktieägarens skadekostnad före återförsäkrarens andel

\+ Aktieägarens ersättning från återförsäkring avseende enskild skada

\+ Aktieägarens ersättning från återförsäkringen avseende aggregatersättning beräknat som dennes andel av skadekostnader inom självbehållet

\- Aktieägarens andel av 50 procent av Bolagets driftkostnader baserad på Aktieägarens försäkringspremie som andel av Bolagets totala premie

\- Aktieägarna delar lika på resterande 50 procent av Bolagets driftskostnader

\+ Avkastning på finansiella placeringar beräknat på Aktieägarens andel av de totala finansiella placeringarna

= Aktieägarens Resultatandel

Premiesättningen vid varje förnyelse kommer att kunna påverkas av respektive Aktieägares skadekostnad de tre föregående åren.

7.3 Aktieägares Individuella Solvenskapital

Aktieägarens faktiska solvenskapital (”**Individuella Solvenskapital**”) beräknas som **summan av**:

\+ Aktieägarens del av Bolagets registrerade aktiekapital (antal Aktier x kvotvärdet)

\+ Aktieägarens del av övrigt bundet eget kapital, till exempel ej registrerat aktiekapital (ej registrerad emission hänförlig till Aktieägaren), reservfond, uppskrivningsfond,

fond för utvecklingskostnader

\+ Aktieägarens ovillkorade aktieägartillskott

\+ Aktieägarens ackumulerade Resultatandel (Aktieägarens balanserade Resultatandel)

\+ Aktieägarens andel av Bolagets obeskattade reserver, till exempel säkerhetsreserv

= Individuella Solvenskapitalet

Respektive Aktieägares Individuella Solvenskapital fastställs av styrelsen efter att Bolagets årsredovisning fastställts på bolagsstämman.

7.4 Aktieägares skyldighet att tillföra kapital till Bolaget

Utöver det Individuella Solvenskapitalet ska styrelsen även beräkna Aktieägarens individuella solvenskrav (”**Individuellt Solvenskrav**”) som utgörs av Aktieägarens faktiska andel av Bolagets Solvenskrav utifrån antal Aktier som Aktieägaren äger (det vill säga *Aktieägarens ägarandel i % x Bolagets Solvenskrav*).

Skulle Aktieägarens Individuella Solvenskrav vara högre än Aktieägarens Individuella Solvenskapital ska Aktieägaren tillföra Bolaget medel – genom ovillkorat aktieägartillskott – så att Aktieägarens Individuella Solvenskapital efter tillskott minst uppgår till Aktieägarens Individuella Solvenskrav.

Av Bilaga 7.4 framgår exempelberäkningar hur jämförelsen ska göras och vilket belopp som ska tillföras Bolaget genom ovillkorat aktieägartillskott.

8 Fördelning av Aktier mellan Aktieägarna och ändrad ägarstruktur

Vid tillämpning av punkt 8.1, 8.3.2 samt 8.4.1 ska med ”Aktieägare” avses kommunerna och med Aktieägarens ”Aktier” avses kommunens direkta ägande av Aktier samt indirekta ägande av Aktier via aktiebolag som kommunen Kontrollerar.

För Aktier som innehas av sådant aktiebolag som kommunen Kontrollerar gäller att det enskilda aktiebolagets aktieinnehav högst kan uppgå till fem procent av den Kontrollerande kommunens innehav. I de fall en Kontrollerande kommun har flera aktiebolag som äger Aktier ska gälla att kommunen innehar Aktier som utgör mer än 50 procent av kommunens och de Kontrollerade aktiebolagens samlade innehav av Aktier.

8.1 Allmänt om fördelningen av Aktier

Huvudsyftet med fördelningen av Aktier är att ingen Aktieägare ska få för litet eller för stort ansvar för bolagets samlade solvenskrav.

Utgångspunkten för aktiefördelningen mellan Aktieägarna är att över tid få en fördelning som speglar respektive Aktieägares invånarantal, Aktieägarens egendomsförsäkring inom Othersprogrammet samt Aktieägarens inbetalda försäkringspremie. Därutöver att ingen Aktieägare ska hamna under 3 procents ägande eller över 19 procents ägande.

Aktiefördelningen utgår från ett viktat tal där invånarantal utgör 25 procent, TSI egendomsförsäkring utgör 35 procent och försäkringspremie utgör 40 procent. Justering görs för att anpassa ägarandelen till vissa bestämda nivåer på ägarandel samt för att få en hållbar ägarandel över tid utifrån de parametrar som ingår i beräkningen.

Exempel på hur det viktade talet beräknas framgår av Bilaga 8.1.

Aktieägarna är överens om att aktiefördelningen mellan Aktieägarna ska ses över vart 5:e år samt när ny Aktieägare tillträder eller om befintlig Aktieägare lämnar bolaget. Justering görs av inbördes förhållande om förändringar skett som ger anledning till en annan aktiefördelning genom att i första hand öka en Aktieägares innehav genom att emittera nya Aktier (se nedan) respektive minska en Aktieägares innehav genom riktad inlösen av del av Aktieägarens Aktier (se nedan). Styrelsen ska beräkna respektive Aktieägares viktade tal och lämna förslag till eventuell justerad aktiefördelning. Förändrad aktiefördelning förutsätter erforderliga beslut hos respektive Aktieägare.

Bolagsstämman kan vid en omfördelning av aktier, om Aktieägarna så är enhälliga samt utefter styrelsens rekommendation, även besluta om aktieöverlåtelse till ett kvotvärde om 1 000 kronor. Detta innebär att ett aktieöverlåtelseavtal skrivs på mellan parterna efter det att godkännandehandlingar inhämtats och skrivits på med avstående från förköpsförbehållet av övriga delägarkommuner samt i beaktande av samtyckesförbehållet såsom framgår av Bolagsordningen.

8.2 Förutsättning för aktieägande med mera

8.2.1 Bolaget ska stå öppet för anslutning av fler ägare i den mån detta bedöms som fördelaktigt för Bolaget och befintliga Aktieägare samt kriterierna nedan är uppfyllda. Beslut om ny ägare fattas av bolagsstämman, efter beredning i styrelsen, och villkoren för bolagsstämmans beslut framgår av Bolagsordningens samtyckesförbehåll.

8.2.2 Förvärv av kvalificerat innehav (innehav som representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av Bolaget) kräver tillstånd från Finansinspektionen genom ansökan om ägarprövning. Tillstånd från Finansinspektionen gäller även förvärv av befintlig Aktieägare som innebär att ett kvalificerat innehav ökas så att det uppgår till eller överstiger 20, 30 eller 50 procent av aktiekapitalet eller röstetalet för samtliga aktier eller så att Bolaget blir ett dotterföretag för Aktieägaren.

8.2.3 Aktieägarna är överens om att följande två kriterier utgör en förutsättning för ägande av Aktier i Bolaget (utöver tillstånd från Finansinspektionen samt att vara part till detta Avtal):

i) Aktier kan endast ägas av: (a) kommun(er); eller (b) av aktiebolag som Kontrolleras av (direkt eller indirekt) en eller flera kommuner (se ovan under inledningen av punkt 8 rörande antal procent som kan ägas av sådant aktiebolag); samt

ii) för att få äga Aktier (initialt eller fortsättningsvis) ska aktuell Aktieägare eller, om Aktieägaren inte är en kommun, ska kommun/-erna som Kontrollerar sådan Aktieägare teckna egendomsförsäkring (Others-programmet) genom Bolaget för den Kommunala Egendomen, oavsett om egendomen ägs direkt av Aktieägaren,

kommunen eller indirekt av annat kommunalt bolag.

För god ordnings skull noteras att Aktieägare och bolaget som Kontrolleras av Aktieägare erbjuds att försäkra egendom och verksamhet (till exempel egendom och verksamhet hos kommunala energibolag och elnätsbolag) som ligger utanför den Kommunala Egendomen genom Bolaget, dock gäller att egendomsförsäkring (Others-programmet) också ska tecknas i enlighet med (ii) ovan.

8.2.4 Är ovanstående kriterier i punkt 8.2.3 inte uppfyllda ska Aktieägaren, om rättelse inte har skett inom 180 dagar från det att styrelsen lämnat meddelande till Aktieägaren om detta, vidta de åtgärder som krävs för att avträda som Aktieägare enligt punkt 8.4 nedan. En Aktieägare anses ha vidtagit rättelse om Aktieägaren eller, om Aktieägaren inte är en kommun, den/de kommun/-er som Kontrollerar aktuell Aktieägare, förbinder sig att teckna egendomsförsäkring (Others-programmet) inom angiven frist, även om försäkringsperioden börjar löpa efter fristens utgång och/eller att ingående av försäkringsavtal sker efter fristens utgång.

8.3 Ändring av aktiefördelning – ny aktieägare eller tillkommande Aktier till Aktieägare vid omfördelning

8.3.1 Ny Aktieägare

Vid ny Aktieägare ska befintliga Aktieägare fatta beslut om nyemission av Aktier till den nya Aktieägaren, efter det att den nya Aktieägaren tillträtt detta Avtal.

Den nya Aktieägarens ägarandel, det vill säga antal Aktier som ska emitteras, beräknas utifrån 8.1.

Aktiernas emissionspris ska uppgå till: *Aktiernas kvotvärde + Aktieägarens Solvenskrav. Aktieägarens Solvenskrav beräknas utifrån Bolagets Solvenskrav, inklusive den nya Aktieägaren, x den nya Aktieägarens ägarandel i Bolaget.* Här kan även aktieöverlåtelse till kvotvärde utefter 8.1 tillämpas.

Av Bilaga 8.3.1 framgår exempel hur ny Aktieägarens ägarandel respektive emissionsbelopp ska beräknas.

8.3.2 Ökning av Aktieägares antal Aktier vid omfördelning

Vid nyemission i samband med omfördelning av ägarandel ska Aktieägaren betala ett belopp motsvarande de nyemitterade Aktiernas kvotvärde och i övrigt förbinder sig Aktieägaren att teckna sig för det antal Aktier som styrelsen beslutat att Aktieägaren ska inneha, varvid övriga Aktieägare förbinder sig att besluta om nyemission i enlighet med styrelsens beslut. Här kan även aktieöverlåtelse till kvotvärde utefter 8.1 tillämpas.

Härutöver ska Aktieägaren förbinda sig att tillföra Bolaget ett ovillkorat aktieägartillskott om Aktieägarens Individuella Solvenskapital understiger Aktieägarens faktiska andel (utifrån nya ägarandelen) av Bolagets Solvenskrav.

Det belopp Aktieägaren ska tillföra i ovillkorat aktieägartillskott uppgår till: *(Bolagets Solvenskrav x Aktieägarens ägarandel i %) – (Aktieägarens Individuella Solvenskapital inklusive tillfört aktiekapital genom nyemissionen)*.

Skulle beloppet vid beräkningen blir 0 kronor eller minus, behöver Aktieägaren inte göra något ovillkorat aktieägartillskott.

Av Bilaga 8.3.2 framgår exempel hur beräkningen görs för att fastställa om Aktieägaren behöver tillskjuta Bolaget ovillkorat aktieägartillskott samt aktuellt belopp.

8.4 Ändring av aktiefördelning – avträdande Aktieägare eller minskning av Aktier hos Aktieägare vid omfördelning

8.4.1 Minskning av antal Aktier med anledning av omfördelning

Om en Aktieägares innehav av Aktier ska minskas med anledning av att styrelsen beslutat om att omfördela antalet Aktier mellan befintliga Aktieägare ska Aktieägaren, i samband med att del av Aktieägarens Aktier löses in av Bolaget, ha rätt att få ut belopp (förutsatt att aktiebolagslagens och försäkringsrörelselagens bestämmelser är uppfyllda) motsvarande: inlösta Aktiers kvotvärde + (Aktieägarens Individuella Solvenskapital – (2 x Aktieägarens Individuella Solvenskrav efter inlösen av Aktierna)).

Här kan även aktieöverlåtelse till kvotvärde utefter 8.1 tillämpas.

8.4.2 Avträdande Aktieägare

Med beaktande av att Bolagsordningen anger att Bolaget inte får verka på den traditionella försäkringsmarknaden ska aktuella försäkringarna avslutas när Aktieägare väljer att avträda som ägare eller om Aktieägare ska avträda som ägare för att villkoren för ägarskap inte är uppfyllt (se ovan punkt 8.2.3 och 8.2.4). Detta innebär att Aktieägaren (inklusive bolag Kontrollerat av Aktieägaren och/eller kommun/-er som Kontrollerar–Aktieägaren, som innehar försäkring hos Bolaget) och Bolaget ska ingå dels ett slutregleringsavtal, dels ett preklusionsavtal. Avtalen ska i allt väsentlig följa villkoren i Bilaga 8.4.2A. Av Bilaga 8.4.2A framgår vidare ett exempel på hur ett slutregleringsavtal kan se ut.

I samband med att Aktieägarens Aktier löses in av Bolaget har Aktieägaren rätt att få ersättning för sina Aktier motsvarande Aktiernas kvotvärde. Härutöver har Aktieägaren rätt att få ut sitt överstigande Individuella Solvenskapital minskat med ett belopp som beräknas av aktuarien, inklusive dels avvecklingsfond, dels den upplösning som kan ske av Bolagets säkerhetsreserv efter att Aktieägarens Aktier lösts in.

8.4.3 Medverkan till beslut samt utbetalning till Aktieägaren med mera

Ska Aktieägarens Aktier (helt eller delvis) lösas in enligt ovan förbinder sig samtliga Aktieägare, inklusive den Aktieägare vars Aktier ska dras in, att medverka till de beslut samt underteckna de handlingar som behövs för att verkställa och genomföra indragningen (inklusive nedsättningen av aktiekapitalet) tillsammans med efterföljande fondemission för

att återställa aktiekapitalet. Aktieägare som inte medverkar, och därmed förhindrar att ändringen kan genomföras, ska hålla Bolaget skadeslöst för samtliga kostnader som uppstår på grund av detta.

Det belopp som Aktieägaren har rätt till enligt ovan ska betalas ut omgående (och senast inom 5 Bankdagar) efter att beslutet om nedsättning av aktiekapitalet och återbetalning registrerats hos Bolagsverket. Betalning ska ske kontant om inte parterna kommer överens om annat.

8.5 Pantsättning av Aktier

Aktieägare får inte pantsätta sina Aktier.

9 Meddelande

9.1 Alla meddelanden under Avtalet ska vara skriftligen (vilket inkluderar mejl) och skickas till Aktieägarnas kontaktpersoner genom personligt överlämnande, bud, rekommenderat brev, eller mejl till Aktieägares kontaktuppgifter.

9.2 Meddelandet ska anses ha kommit Aktieägare tillhanda

i) om det levererades personligen eller med bud: vid överlämnandet;

ii) om avsänt som rekommenderat brev: tre Bankdagar efter avlämnande för postbefordran;

iii) om avsänt med mejl: vid mottagande av bekräftelse om att mejlet kommit fram (till exempel genom mejl från mottagaren med bekräftelse eller mottagande av läskvitto, som mottagaren ska skicka omgående. Leveranskvitto utgör inte ensamt bekräftelse på mottagande).

9.3 Ändring av kontaktuppgifter ska meddelas Bolagets styrelse på sätt som föreskrivs i denna bestämmelse.

10 Sekretess och utgivande av information

10.1 Aktieägarna är införstådda med att deras ägare genom styrelser och respektive kommunfullmäktig kan komma att ta del av bland annat. Avtalet och annan information, varvid hela eller delar av informationen kan komma att bli offentlig.

10.2 Aktieägarna är överens om att avtal och annan information som belagts med sekretess, med stöd av bestämmelse i lag eller föreskrift, ska behandlas i enlighet med den lagstiftningen.

11 Övriga bestämmelser

11.1 Tillägg till eller ändring av detta Avtal ska vara skriftliga och vederbörligen undertecknade av Aktieägarna.

11.2 Ingen av Aktieägarna får helt eller delvis överlåta sina rättigheter eller skyldigheter enligt detta Avtal utan övriga Aktieägares föregående skriftliga samtycke, vilket inte oskäligen ska hållas inne.

11.3 Om domstol eller myndighet skulle finna att någon bestämmelse i Avtalet är ogiltig eller icke verkställbar, ska bestämmelsen i fråga och alla övriga bestämmelser vara gällande och verkställbara i den utsträckning som tillämplig lag tillåter, och Aktieägarna ska lojalt förhandla med varandra i syfte att överenskomma om nödvändiga förändringar av detta Avtal för att vidmakthålla Avtalets struktur, syfte och anda.

12 Avtalstid

12.1 Detta avtal gäller i 10 år från Avtalsdagen. Sägs Avtalet inte upp av Aktieägare senast 12 månader före avtalsperiodens utgång förlängs Avtalet på oförändrade villkor med 5 år i sänder, med 12 månaders uppsägningstid före respektive förlängningsperiods utgång. Uppsägning ska vara skriftlig och tillställas Bolagets styrelse.

12.2 Aktieägare som väljer att säga upp Avtalet ska, om nytt Avtal inte träffas före avtalsperiodens utgång, avträda som Aktieägare med tillämpning av punkt 8.4. För övriga Aktieägare fortsätter Avtalet att gälla i sin tidigare lydelse (om inte nytt avtal träffats).

13 Tvist och tillämplig lag

13.1 På Avtalet ska svensk rätt tillämpas, utan hänsyn till dess lagvalsregler.

13.2 Tvist i anledning av Avtalet ska i första hand lösas genom förhandlingar mellan parterna. För det fall sådana förhandlingar inte lyckas ska tvisten slutligt avgöras i allmän domstol.

_____

Detta Avtal är upprättat i tolv (12) likalydande exemplar, av vilka varje Aktieägare tagit var sitt.

_____den_____
Ort Datum

Gävle kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Helsingborgs stad genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Kiruna kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Piteå kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Sundsvalls kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Trollhättans Stad genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Trondheim kommune genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Umeå kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Uppsala kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Örnsköldsviks kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Örebro kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Skövde kommun genom

_____

Bilaga 1

Definitionslista

I Avtalet, om inget annat framgår av sammanhanget, ska följande ord och uttryck ha den betydelse som anges nedan:

”Aktie” / ”Aktierna”	betyder nuvarande och framtida aktier i Bolaget.
”Aktieägare” / “Aktieägarna”	avser enskild part respektive samtliga parter som vid var tid äger Aktie i Bolaget. Vid tillämpning av punkt 7 respektive delar av punkt 8 ska begreppet ges den innebörd som framgår av dessa punkter.
“Avtalet”	betyder detta aktieägaravtal och samtliga bilagor därtill.
”Avtalsdag”	datumet som anges i ingressen.
”Bankdag”	betyder dag (med undantag för lördag, söndag och allmän helgdag) när bankerna i Sverige håller öppet för normala affärstransaktioner (det vill säga inte endast bankaffärer på Internet).
“Bolaget”	Svenska Kommun Försäkrings AB, org.nr 516406–0039.
”Bolagets Solvenskrav”	avser försäkringsrörelselagens solvenskapitalkrav multiplicerat med den säkerhetsmarginal bolagets styrelse vid var tidpunkt fastställt (se punkt 4.4).
”Bolagsordningen”	betyder Bolagets vid var tid gällande bolagsordning som per Avtalsdagen har det innehåll som framgår av Bilaga 3.3.
”Dotterbolag”	har den betydelse som framgår av punkt 2.2.
”inklusive”	avser inklusive men inte begränsat till.
”Individuellt Solvenskapital”	har den betydelse som framgår av punkt 7.3.
”Individuellt Solvenskrav”	avser en Aktieägares andel av Bolagets Solvenskrav och har den betydelse som framgår av punkt 7.4.
”Kommunal Egendom”	avser egendom och inventarier som används i den verksamhet som en kommun eller kommunalt bolag bedriver inom skola, vård, omsorg, kultur och fritid, räddningstjänst, gata/park, parkering, hamn, flyg, sortering för återvinning, exploatering, VA-verksamhet samt administration.

”Koncern”	Bolaget och Dotterbolag gemensamt.
”Kontroll” eller ”Kontrolleras”	avser ägande av överstigande 50 procent av aktierna eller behörighet att, direkt eller indirekt, utse, anvisa eller annars kontrollera en majoritet av styrelsen, företagsledningen eller annan persons åtgärder, oavsett om detta sker genom ägande av aktier eller andra andelar, genom avtal eller på annat sätt.
”Resultatandel”	har den betydelse som framgår av punkt 7.2.
”TSI”	betyder totalt försäkringsbelopp (Eng: Total Sum Insured).

Bilaga 5.1

Med beaktande av 10 kap. 4 § kommunallagen ska nedanstående frågor alltid anses vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt:

i) ändring av bolagsordningen i Bolaget avseende företagsnamnet, verksamhetsföremålet (dock inte ändring av verksamhetsföremålet som endast avser borttagande av en eller ett par försäkringsklasser) samt aktiekapitalet;

ii) ändring av aktiekapitalet i bolag inom Koncernen (där inte aktiekapitalet återställs genom samtida åtgärd);

iii) bildande av Dotterbolag, delning (när detta tillåts enligt lag) eller fusion av bolag inom Koncernen;

iv) förvärv av aktierna eller del av aktierna i annat företag;

v) ingående av nytt aktieägaravtal eller ändringar av befintligt Avtal.

AKTIEÄGARAVTAL

avseende

SVENSKA KOMMUN FÖRSÄKRINGS AB

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Definitioner 1

2 Bakgrund och aktieägande i Bolaget 1

3 Allmänna bestämmelser 2

4 Bolagets syfte och verksamhet med mera 2

5 Kommunfullmäktige och kommunstyrelsens insyn med mera 2

6 Koncernens ledning 3

7 Kostnadstäckning, Resultatandel och Individuellt Solvenskapital med mera 5

8 Fördelning av Aktier mellan Aktieägarna och ändrad ägarstruktur 6

9 Meddelande 10

10 Sekretess och utgivande av information 11

11 Övriga bestämmelser 11

12 Avtalstid 11

13 Tvist och tillämplig lag 11

Bilagor

Bilaga 1	Definitionslista
~~Bilaga 2.2~~	~~Bolagets Aktieägare, antal Aktier per Aktieägare, kontaktuppgifter m.m.~~
Bilaga 3.3	Bolagsordningen
Bilaga 5.1	Frågor som ska tillställas kommunfullmäktige
Bilaga 7.4	Exempelberäkningar för Aktieägares skyldighet att tillföra Bolaget ovillkorat aktieägartillskott
Bilaga 8.1	Exempelberäkning viktat tal för fördelning av Aktierna i Bolaget
Bilaga 8.3.1	Exempelberäkning av ny Aktieägarens ägarandel och emissionsbelopp
Bilaga 8.3.2	Exempelberäkning av Aktieägares skyldighet att tillskjuta ovillkorat tillskott i samband med omfördelning av Aktierna i Bolaget
Bilaga 8.4.2A	Mallavtal för slutreglerings- och preklusionsavtal samt exempel slutregleringsavtal
~~Bilaga 8.4.2B~~	~~Exempelberäkning av Aktieägares rätt till ersättning i samband med Aktieägarens samtliga Aktier löses in av Bolaget~~

Mellan undertecknade aktieägare (”**Aktieägarna**”) i Svenska Kommun Försäkrings AB, org.nr 516406–0039, (”**Bolaget**”) har den X/X 2026 träffats följande justerat Aktieägaravtal (”**Avtalet**”) med ursprungsdatum 1 september 2020.

1 Definitioner

I detta Avtal används definierade termer så som de anges i Bilaga 1. För definierade termer gäller att bestämd form ska anses innefatta ordets obestämda form och vice versa och att singular ska anses innefatta plural och vice versa.

2 Bakgrund och aktieägande i Bolaget

2.1 Bolaget har bildats för att Aktieägarna ska erbjudas stöd i sitt eget riskhanteringsarbete genom Bolagets verksamhet samt att Aktieägarna, genom Bolaget, ska teckna egendomsförsäkring, ansvars- och olycksfallsförsäkring. Bolaget har på Avtalsdagen aktiekapital om 81 034 000 ~~28 000 000~~ kronor fördelade på 81 034 ~~28 000~~ aktier på (”**Aktierna**” eller för del av ”**Aktier**”).

2.2 ~~Bolagets ägare, det vill säga Aktieägarna, framgår av Bilaga 2.2. Av Bilaga 2.2 framgår också kontaktuppgifter (inklusive kontaktperson) för respektive Aktieägare. Vid förändring av aktieägandet eller kontaktuppgifter ska bilagan uppdateras.~~

2.3 Aktieägarna har ingått Avtalet i syfte att reglera det gemensamma ägandet av Bolaget. Vidare ska Avtalet i tillämpliga delar även reglera Aktieägarnas indirekta ägande av i framtiden tillkommande bolag som Kontrolleras av Bolaget (“**Dotterbolag**”). Bolaget och Dotterbolag benämns nedan gemensamt (”**Koncernen**”).

2.4 Aktieägarnas agerande ska präglas av lojalitet för de principer som kommer till uttryck i detta Avtal, samt en vilja att i samförstånd skapa goda förutsättningar för Bolagets, och om relevant Koncernens, verksamhet. Aktieägarna och, i den mån tillämpligt, Bolaget åtar sig därför att:

i) delta och rösta, själv eller genom ombud, på varje bolagsstämma i Bolaget i enlighet med bestämmelserna i Avtalet;

ii) se till att styrelsens sammansättning är på det sätt som anges i Avtalet;

iii) se till att de ledamöter eller ~~suppleanter~~ ersättare som utsetts på förslag av Aktieägare deltar i och röstar på styrelsemöten i enlighet med bestämmelserna i Avtalet, samt;

iv) i övrigt agera i enlighet med bestämmelserna i och syftet med detta avtal.

2.5 Samarbetet under Avtalet är långsiktigt, varför tillämpningen av Avtalet ska vara flexibelt och kunna anpassas till omvärldsförändringar. Vid tolkning och tillämpning av Avtalet ska därför vederbörlig hänsyn tas till bland annat förändrade förutsättningar i omvärlden, till exempel ny lagstiftning.

3 Allmänna bestämmelser

3.1 Avtalet är tillämpligt på samtliga Aktier som ägs av Aktieägarna från tid till annan under Avtalets löptid.

3.2 Aktieägarna är överens att aktiebrev inte ska utfärdas avseende Aktierna såvida inte en Aktieägare begär att aktiebrev ska utfärdas för dennes ägande, till exempel i samband med överlåtelse av aktuella Aktier.

3.3 Vid bristande överensstämmelse mellan innehållet i Bolagsordningen (Bilaga 3.3) och detta Avtal ska Avtalet äga företräde mellan Aktieägarna, såvida inte tillämpningen av Avtalet medför att Aktieägare bryter mot lag eller förordning.

3.4 Aktieägarna har inte haft för avsikt att bilda ett enkelt bolag, enligt lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag och bestämmelserna i nämnda lag ska inte vara tillämpliga på Avtalet.

4 Bolagets syfte och verksamhet med mera

4.1 Syftet med Bolaget är att genom ett systematiskt och uthålligt skadeförebyggande arbete i kombination med samlad återförsäkringsstyrka på återförsäkringsmarknaden (för att utgöra en attraktiv samt stabil part för aktörerna på återförsäkringsmarknaden), uppnå över tiden fördelaktiga försäkringslösningar för Aktieägarna samt minska skadekostnaderna. Som framgår av Bolagets Bolagsordning ska Bolaget inte verka på den traditionella försäkringsmarknaden genom att försäkring endast ska erbjudas Aktieägare samt Aktieägares bolag som Kontrolleras, helt eller delvis, av en eller flera Aktieägare.

4.2 Som en del i det säkerhets- och skadeförebyggande arbetet fastställer Bolagets styrelse årligen riktlinjer avseende detta, som meddelas Aktieägarna, och Aktieägarna förbinder sig att följa vid var tid gällande riktlinjer.

4.3 Aktieägarna är överens att affärsförbindelser mellan Koncernen och Aktieägarna eller mellan Koncernen och part som Kontrolleras av Aktieägare ska vara på armlängds avstånd det vill säga på affärsmässiga villkor.

4.4 Aktieägarna är överens om att Bolagets solvenskapital ska innehålla den av styrelsen vid var tid fastställd riskmarginal med beaktande av försäkringsrörelselagens solvenskapitalkrav (”**Bolagets Solvenskrav**”).

5 Kommunfullmäktige och kommunstyrelsens insyn med mera

5.1 Aktieägarna är överens om att deras respektive kommunfullmäktige ska beredas möjlighet att ta ställning, det vill säga yttra sig, innan sådana beslut i verksamheten fattas, som är av principiell ~~betydelse~~ beskaffenhet eller annars av större vikt. Av Bilaga 5.1 framgår, med beaktande av 10 kap. 4 § kommunallagen, sådana frågor som Aktieägarna bedömer att alltid ska tillställas kommunfullmäktige enligt ovan.

5.2 Respektive Aktieägares kommunstyrelse äger på egen bekostnad rätt att ta del av Bolaget och eventuellt Dotterbolags handlingar och räkenskaper och i övrigt inspektera dess verksamhet. Detta gäller dock endast i den mån hinder inte möter på grund av författningsreglerad sekretess.

6 Koncernens ledning

På Avtalsdagen finns inget Dotterbolag, men Aktieägarnas avsikt är att det som framgår nedan beträffande Bolaget, i tillämpliga delar, också tillämpas på Dotterbolag.

6.1 Styrelses omfattning

Minst respektive högst antal ordinarie styrelseledamöter respektive ~~suppleanter~~ ersättare framgår av Bolagsordningen.

6.2 Val av styrelse med mera

6.2.1 Förberedande arbete inför val av nya styrelseledamöter, ersättare ~~eventuella suppleanter~~ samt försäkringssakkunnig ~~styrelse~~ledamot ~~suppleanter~~ ~~samt försäkringssakkunnig styrelseledamot~~ görs genom en valberedning. Valberedningen ska bestå av tre ledamöter som utses av bolagsstämman. Valberedningen ska i beredningen eftersträva att nominerade personer är representativa för Aktieägarna samt innehar de krav på erfarenhet och specialistkompetens som gäller för ett försäkringsaktiebolag, bland annat utifrån Fit & Proper. Valberedningen kan nominera både förtroendevalda och tjänstemän till styrelsen.

6.2.2 Respektive Aktieägares kommunfullmäktige har på anmodan från valberedningen möjlighet att nominera en (1) ordinarie styrelseledamot ~~till valberedningen~~ samt i förekommande fall en (1) ersättare, till bolagsstämman. ~~En (1) suppleant ersättare var får nomineras till valberedningen av de fem största Aktieägarnas kommunfullmäktige, det vill säga totalt fem (5) suppleanter.~~

6.2.3 Styrelsens ordförande och vice ordförande väljs av bolagsstämman efter förslag från valberedningen. Försäkringssakkunnig eller verkställande direktör kan inte utses till ordförande eller vice ordförande för styrelsen.

6.2.4 Styrelsen (inklusive ersättare ~~suppleanter~~) utses för tiden från den ~~års~~bolagsstämma som följer närmast efter det att val till kommunfullmäktige förrättats intill slutet av den ~~års~~bolagsstämma som följer efter nästa val till kommunfullmäktige, det vill säga styrelsen väljs för en fyraårsperiod.

6.3 Styrelsens arbete med mera

6.3.1 Styrelsens arbete ~~samt rätt till ersättning t.ex. vid resor~~ regleras genom *Arbetsordning för styrelsen* ~~styrelsens arbetsordning~~, som styrelsen antar årsvis. Antal styrelsemöten (där minst två möten innehåller utbildnings- och strategiinslag) samt tider för dessa fastställs årsvis av styrelsen. Härutöver kan extra styrelsemöte hållas på begäran av styrelsens

ordförande, 1/3-del av styrelseledamöterna eller verkställande direktören. Begäran om extra styrelsemöte ska framställas till styrelsens ordförande.

6.3.2 ~~Har suppleant~~ Ersättare ~~utsetts~~, ska ~~denne även suppleant~~ kallas till styrelsemöte. ~~Suppleant~~ Ersättare och inträder i tjänstgöring enligt följande: ~~suppleant~~ ersättare nominerad av viss Aktieägare inträder i första hand om styrelseledamot utsedd av samma Aktieägare inte kan medverka vid styrelsemötet, i övriga fall ska vid ordinarie ledamots frånvarande ~~suppleanten~~ ersättaren inträda i tjänst i enlighet med av bolagsstämman beslutad tjänstgöringsordning.

6.3.3 Styrelsens beslutfördhet följer av aktiebolagslagens bestämmelser, det vill säga styrelsen är beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Vid bedömningen av om styrelsen är beslutför ska styrelseledamöter som är jäviga inte anses som närvarande, dock ska ojävig ersättare ~~suppleant~~ som träder i jävig ledamots ställe, anses vara närvarande.

6.3.4 Som styrelsens beslut gäller den mening som mer än hälften av de närvarande röstar för vid sammanträdet. Dock gäller, om styrelsen inte är fulltalig (men beslutförd), att antal röster för beslutet ska uppgå till mer än häften av totalt antal ordinarie styrelseledamöter för att gälla (till exempel antal ordinarie styrelseledamöter uppgår till elva, vilket gör att även om styrelsen inte är fulltalig ska antalet röster för beslutet uppgå till minst sex). Vid lika röstetal har styrelsens ordförande utslagsröst.

6.3.5 Ett arbetsutskott bestående av styrelsens ordförande, vice ordförande, försäkringssakkunnig ledamot samt verkställande direktören ska förbereda styrelseärenden inför styrelsemötena.

6.4 ~~Årsarvoden~~ Månadsarvoden till styrelsen

~~Årsarvoden~~ Månadsarvoden till styrelse (inklusive ersättare ~~suppleanter som tjänstgör~~) följer vad som fastställs av bolagsstämman på förslag från valberedningen. För lekmannarevisonen och valberedningen tillämpas ett årsarvode som fastställs av bolagsstämman.

6.5 Verkställande direktör

Styrelsen utser den verkställande direktören samt utfärdar VD-instruktion, som ska ses över i enlighet med styrelsens arbetsordning. VD:s anställningsavtal ska fastställas av styrelsen.

6.6 Revisor

~~Antal revisorer och mandatperiod regleras av Bolagsordningen.~~ För granskning av bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsen och verkställande direktörens förvaltning väljs en auktoriserad revisor eller ett registrerat revisionsbolag. Tid för uppdrag som externrevisor gäller enligt upprättat avtal. För samma mandatperiod som gäller för ~~Bolagets revisor~~ styrelsens

ledamöter och ersättare väljs på bolagsstämma två lekmannarevisorer, som rapporterar direkt till Aktieägarnas kommunfullmäktige.

7 Kostnadstäckning, Resultatandel och Individuellt Solvenskapital med mera

Vid tillämpning av denna punkt 7 ska med Aktieägare avses kommunerna och med Aktieägarens ”Aktier” avses kommunens direkta ägande av Aktier samt indirekta ägande av Aktier via aktiebolag som kommunen Kontrollerar.

7.1 Allmänt om Bolagets finansiering

Bolaget finansieras genom aktiekapital, aktieägartillskott, premieintäkter och avkastning på placerade medel.

7.2 Aktieägarnas individuella resultatberäkning – Resultatandel

Aktieägarna är överens om att varje Aktieägare sinsemellan ska ha en individuell resultatberäkning (”**Resultatandel**”), som beräknas årsvis, utifrån Bolagets resultaträkning och aktuell Aktieägares förutsättningar, i enligt följande modell:

\+ Premieintäkt från Aktieägarens försäkringstagare

\- Aktieägarens andel av Bolagets återförsäkringspremie enligt respektive återförsäkringsprograms premieberäkningsmodell

\- Aktieägarens skadekostnad före återförsäkrarens andel

\+ Aktieägarens ersättning från återförsäkring avseende enskild skada

\+ Aktieägarens ersättning från återförsäkringen avseende aggregatersättning beräknat som dennes andel av skadekostnader inom självbehållet

\- Aktieägarens andel av 50 procent av Bolagets driftkostnader baserad på Aktieägarens försäkringspremie som andel av Bolagets totala premie

\- Aktieägarna delar lika på resterande 50 procent av Bolagets driftskostnader

\+ Avkastning på finansiella placeringar beräknat på Aktieägarens andel av de totala finansiella placeringarna

= Aktieägarens Resultatandel

Premiesättningen vid varje förnyelse kommer att kunna påverkas av respektive Aktieägares skadekostnad de tre föregående åren.

7.3 Aktieägares Individuella Solvenskapital

Aktieägarens faktiska solvenskapital (”**Individuella Solvenskapital**”) beräknas som **summan av**:

+ Aktieägarens del av Bolagets registrerade aktiekapital (antal Aktier x kvotvärdet)
+ Aktieägarens del av övrigt bundet eget kapital, till exempel ej registrerat aktiekapital (ej registrerad emission hänförlig till Aktieägaren), reservfond, uppskrivningsfond, fond för utvecklingskostnader
+ Aktieägarens ovillkorade aktieägartillskott
+ Aktieägarens ackumulerade Resultatandel (Aktieägarens balanserade Resultatandel)
+ Aktieägarens andel av Bolagets obeskattade reserver, till exempel säkerhetsreserv

= Individuella Solvenskapitalet

Respektive Aktieägares Individuella Solvenskapital fastställs av styrelsen efter att Bolagets årsredovisning fastställts på ~~års~~bolagsstämman.

7.4 Aktieägares skyldighet att tillföra kapital till Bolaget

Utöver det Individuella Solvenskapitalet ska styrelsen även beräkna Aktieägarens individuella solvenskrav (”**Individuellt Solvenskrav**”) som utgörs av Aktieägarens faktiska andel av Bolagets Solvenskrav utifrån antal Aktier som Aktieägaren äger (det vill säga *Aktieägarens ägarandel i % x Bolagets Solvenskrav*).

Skulle Aktieägarens Individuella Solvenskrav vara högre än Aktieägarens Individuella Solvenskapital ska Aktieägaren tillföra Bolaget medel – genom ovillkorat aktieägartillskott – så att Aktieägarens Individuella Solvenskapital efter tillskott minst uppgår till Aktieägarens Individuella Solvenskrav. ~~Tillskottet ska göras omgående, och senast inom tre månader, efter det att styrelsen meddelat Aktieägaren att dennes Individuella Solvenskapital understiger det Individuella Solvenskravet.~~

Av Bilaga 7.4 framgår exempelberäkningar hur jämförelsen ska göras och vilket belopp som ska tillföras Bolaget genom ovillkorat aktieägartillskott.

8 Fördelning av Aktier mellan Aktieägarna och ändrad ägarstruktur

Vid tillämpning av punkt 8.1, 8.3.2 samt 8.4.1 ska med ”Aktieägare” avses kommunerna och med Aktieägarens ”Aktier” avses kommunens direkta ägande av Aktier samt indirekta ägande av Aktier via aktiebolag som kommunen Kontrollerar.

För Aktier som innehas av sådant aktiebolag som kommunen Kontrollerar gäller att det enskilda aktiebolagets aktieinnehav högst kan uppgå till fem procent av den Kontrollerande kommunens innehav. I de fall en Kontrollerande kommun har flera aktiebolag som äger Aktier ska gälla att kommunen innehar Aktier som utgör mer än 50 procent av kommunens

och de Kontrollerade aktiebolagens samlade innehav av Aktier.

8.1 Allmänt om fördelningen av Aktier

~~Respektive Aktieägares ägande av Aktier framgår av Bilaga 2.2.~~

Huvudsyftet med fördelningen av Aktier är att ingen Aktieägare ska få för litet eller för stort ansvar för bolagets samlade solvenskrav.

Utgångspunkten för aktiefördelningen mellan Aktieägarna är att över tid få en fördelning som speglar respektive Aktieägares invånarantal, Aktieägarens egendomsförsäkring inom Othersprogrammet samt Aktieägarens inbetalda försäkringspremie. Därutöver att ingen Aktieägare ska hamna under 3 procents ägande eller över 19 procents ägande.

Aktiefördelningen utgår från ett viktat tal där invånarantal utgör 25 procent, TSI egendomsförsäkring utgör 35 procent och försäkringspremie utgör 40 procent. Justering görs för att anpassa ägarandelen till vissa bestämda nivåer på ägarandel samt för att få en hållbar ägarandel över tid utifrån de parametrar som ingår i beräkningen.

Exempel på hur det viktade talet beräknas framgår av Bilaga 8.1.

Aktieägarna är ~~därför~~ överens om att aktiefördelningen mellan Aktieägarna ska ses över vart 5:e år samt när ny Aktieägare tillträder eller om befintlig Aktieägare lämnar bolaget. Justering görs av inbördes förhållande om förändringar skett som ger anledning till en annan aktiefördelning genom att i första hand öka en Aktieägares innehav genom att emittera nya Aktier (se nedan) respektive minska en Aktieägares innehav genom riktad inlösen av del av Aktieägarens Aktier (se nedan~~). Det är styrelsen som tar fram respektive Aktieägares viktade tal och som fattar beslut om huruvida en förändrad aktiefördelning ska göras enligt ovan.~~ Styrelsen ska beräkna respektive Aktieägares viktade tal och lämna förslag till eventuell justerad aktiefördelning. Förändrad aktiefördelning förutsätter erforderliga beslut hos respektive Aktieägare.

~~Om styrelsen beslutar om att Aktieägarnas antal Aktier ska ändras, förbinder sig samtliga Aktieägare att rösta för styrelsens förslag till beslut rörande nyemission av Aktier respektive riktad inlösen av Aktier, förutsatt att styrelsens förslag är i enlighet med detta Avtal.~~

Bolagsstämman kan vid en omfördelning av aktier, om Aktieägarna så är enhälliga samt utefter styrelsens rekommendation, även besluta om aktieöverlåtelse till ett kvotvärde om 1 000 kronor. Detta innebär att ett aktieöverlåtelseavtal skrivs på mellan parterna efter det att godkännandehandlingar inhämtats och skrivits på med avstående från förköpsförbehållet av övriga delägarkommuner samt i beaktande av samtyckesförbehållet såsom framgår av Bolagsordningen.

8.2 Förutsättning för aktieägande med mera

8.2.1 Bolaget ska stå öppet för anslutning av fler ägare i den mån detta bedöms som fördelaktigt för Bolaget och befintliga Aktieägare samt kriterierna nedan är uppfyllda. Beslut om ny ägare fattas av bolagsstämman, efter beredning i styrelsen, och villkoren för bolagsstämmans beslut framgår av Bolagsordningens samtyckesförbehåll.

8.2.2 ~~Vid~~ Förvärv av kvalificerat innehav (innehav som representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över

ledningen av Bolaget) kräver tillstånd från Finansinspektionen genom ansökan om ägarprövning. Tillstånd från Finansinspektionen gäller även förvärv av befintlig Aktieägare som innebär att ett kvalificerat innehav ökas så att det uppgår till eller överstiger 20, 30 eller 50 procent av aktiekapitalet eller röstetalet för samtliga aktier eller så att Bolaget blir ett dotterföretag för Aktieägaren.

8.2.3 Aktieägarna är överens om att följande två kriterier utgör en förutsättning för ägande av Aktier i Bolaget (utöver tillstånd från Finansinspektionen samt att vara part till detta Avtal):

i) Aktier kan endast ägas av: (a) kommun(er); eller (b) av aktiebolag som Kontrolleras av (direkt eller indirekt) en eller flera kommuner (se ovan under inledningen av punkt 8 rörande antal procent som kan ägas av sådant aktiebolag); samt

ii) för att få äga Aktier (initialt eller fortsättningsvis) ska aktuell Aktieägare eller, om Aktieägaren inte är en kommun, ska kommun/-erna som Kontrollerar sådan Aktieägare teckna egendomsförsäkring (Others-programmet) genom Bolaget för den Kommunala Egendomen, oavsett om egendomen ägs direkt av Aktieägaren, kommunen eller indirekt av annat kommunalt bolag.

För god ordnings skull noteras att Aktieägare och bolaget som Kontrolleras av Aktieägare erbjuds att försäkra egendom och verksamhet (till exempel egendom och verksamhet hos kommunala energibolag och elnätsbolag) som ligger utanför den Kommunala Egendomen genom Bolaget, dock gäller att egendomsförsäkring (Others-programmet) också ska tecknas i enlighet med (ii) ovan.

8.2.4 Är ovanstående kriterier i punkt 8.2.3 inte uppfyllda ska Aktieägaren, om rättelse inte har skett inom 180 dagar från det att styrelsen lämnat meddelande till Aktieägaren om detta, vidta de åtgärder som krävs för att avträda som Aktieägare enligt punkt 8.4 nedan. En Aktieägare anses ha vidtagit rättelse om Aktieägaren eller, om Aktieägaren inte är en kommun, den/de kommun/-er som Kontrollerar aktuell Aktieägare, förbinder sig att teckna egendomsförsäkring (Others-programmet) inom angiven frist, även om försäkringsperioden börjar löpa efter fristens utgång och/eller att ingående av försäkringsavtal sker efter fristens utgång.

8.3 Ändring av aktiefördelning – ny aktieägare eller tillkommande Aktier till Aktieägare vid omfördelning

8.3.1 <u>Ny Aktieägare</u>

Vid ny Aktieägare ska befintliga Aktieägare fatta beslut om nyemission av Aktier till den nya Aktieägaren, efter det att den nya Aktieägaren tillträtt detta Avtal.

Den nya Aktieägarens ägarandel, det vill säga antal Aktier som ska emitteras, beräknas utifrån ~~befolkningsomfattning och TSI enligt ovan~~ 8.1.

Aktiernas emissionspris ska uppgå till: *Aktiernas kvotvärde + Aktieägarens Solvenskrav. Aktieägarens Solvenskrav beräknas utifrån Bolagets Solvenskrav, inklusive den nya*

Aktieägaren, x den nya Aktieägarens ägarandel i Bolaget. Här kan även aktieöverlåtelse till kvotvärde utefter 8.1 tillämpas.

Av Bilaga 8.3.1 framgår exempel hur ny Aktieägarens ägarandel respektive emissionsbelopp ska beräknas.

8.3.2 Ökning av Aktieägares antal Aktier vid omfördelning

Vid nyemission i samband med omfördelning av ägarandel ska Aktieägaren betala ett belopp motsvarande de nyemitterade Aktiernas kvotvärde och i övrigt förbinder sig Aktieägaren att teckna sig för det antal Aktier som styrelsen beslutat att Aktieägaren ska inneha, varvid övriga Aktieägare förbinder sig att besluta om nyemission i enlighet med styrelsens beslut. Här kan även aktieöverlåtelse till kvotvärde utefter 8.1 tillämpas.

Härutöver ska Aktieägaren förbinda sig att tillföra Bolaget ett ovillkorat aktieägartillskott om Aktieägarens Individuella Solvenskapital understiger Aktieägarens faktiska andel (utifrån nya ägarandelen) av Bolagets Solvenskrav.

Det belopp Aktieägaren ska tillföra i ovillkorat aktieägartillskott uppgår till: *(Bolagets Solvenskrav x Aktieägarens ägarandel i %) – (Aktieägarens Individuella Solvenskapital inklusive tillfört aktiekapital genom nyemissionen)*.

Skulle beloppet vid beräkningen blir 0 kronor eller minus, behöver Aktieägaren inte göra något ovillkorat aktieägartillskott.

Av Bilaga 8.3.2 framgår exempel hur beräkningen görs för att fastställa om Aktieägaren behöver tillskjuta Bolaget ovillkorat aktieägartillskott samt aktuellt belopp.

8.4 Ändring av aktiefördelning – avträdande Aktieägare eller minskning av Aktier hos Aktieägare vid omfördelning

8.4.1 Minskning av antal Aktier med anledning av omfördelning

Om en Aktieägares innehav av Aktier ska minskas med anledning av att styrelsen beslutat om att omfördela antalet Aktier mellan befintliga Aktieägare ska Aktieägaren, i samband med att del av Aktieägarens Aktier löses in av Bolaget, ha rätt att få ut belopp (förutsatt att aktiebolagslagens och försäkringsrörelselagens bestämmelser är uppfyllda) motsvarande: inlösta Aktiers kvotvärde + (Aktieägarens Individuella Solvenskapital – (2 x Aktieägarens Individuella Solvenskrav efter inlösen av Aktierna)).

Här kan även aktieöverlåtelse till kvotvärde utefter 8.1 tillämpas.

8.4.2 Avträdande Aktieägare

Med beaktande av att Bolagsordningen anger att Bolaget inte får verka på den traditionella försäkringsmarknaden ska aktuella försäkringarna avslutas när Aktieägare väljer att avträda som ägare eller om Aktieägare ska avträda som ägare för att villkoren för ägarskap inte är uppfyllt (se ovan punkt 8.2.3 och 8.2.4). Detta innebär att Aktieägaren (inklusive bolag

Kontrollerat av Aktieägaren och/eller kommun/-er som Kontrollerar–Aktieägaren, som innehar försäkring hos Bolaget) och Bolaget ska ingå dels ett slutregleringsavtal, dels ett preklusionsavtal. Avtalen ska i allt väsentlig följa villkoren i Bilaga 8.4.2A. Av Bilaga 8.4.2A framgår vidare ett exempel på hur ett slutregleringsavtal kan se ut.

I samband med att Aktieägarens Aktier löses in av Bolaget har Aktieägaren rätt att få ersättning för sina Aktier motsvarande Aktiernas kvotvärde. Härutöver har Aktieägaren rätt att få ut sitt överstigande Individuella Solvenskapital minskat med ett belopp som beräknas av aktuarien, inklusive dels avvecklingsfond, dels den upplösning som kan ske av Bolagets säkerhetsreserv efter att Aktieägarens Aktier lösts in. ~~Grunderna för aktuariens beräkning samt exempel framgår av Bilaga 8.4.2B.~~

8.4.3 Medverkan till beslut samt utbetalning till Aktieägaren med mera

Ska Aktieägarens Aktier (helt eller delvis) lösas in enligt ovan förbinder sig samtliga Aktieägare, inklusive den Aktieägare vars Aktier ska dras in, att medverka till de beslut samt underteckna de handlingar som behövs för att verkställa och genomföra indragningen (inklusive nedsättningen av aktiekapitalet) tillsammans med efterföljande fondemission för att återställa aktiekapitalet. Aktieägare som inte medverkar, och därmed förhindrar att ändringen kan genomföras, ska hålla Bolaget skadeslöst för samtliga kostnader som uppstår på grund av detta.

Det belopp som Aktieägaren har rätt till enligt ovan ska betalas ut omgående (och senast inom 5 Bankdagar) efter att beslutet om nedsättning av aktiekapitalet och återbetalning registrerats hos Bolagsverket. Betalning ska ske kontant om inte parterna kommer överens om annat.

8.5 Pantsättning av Aktier

Aktieägare får inte pantsätta sina Aktier.

9 Meddelande

9.1 Alla meddelanden under Avtalet ska vara skriftligen (vilket inkluderar mejl) och skickas till Aktieägarnas kontaktpersoner genom personligt överlämnande, bud, rekommenderat brev, eller mejl till Aktieägares kontaktuppgifter ~~i Bilaga 2.2~~.

9.2 Meddelandet ska anses ha kommit Aktieägare tillhanda

i) om det levererades personligen eller med bud: vid överlämnandet;

ii) om avsänt som rekommenderat brev: tre Bankdagar efter avlämnande för postbefordran;

iii) om avsänt med mejl: vid mottagande av bekräftelse om att mejlet kommit fram (till exempel genom mejl från mottagaren med bekräftelse eller mottagande av läskvitto, som mottagaren ska skicka omgående. Leveranskvitto utgör inte ensamt

bekräftelse på mottagande).

9.3 Ändring av kontaktuppgifter ska meddelas Bolagets styrelse på sätt som föreskrivs i denna bestämmelse.

10 Sekretess och utgivande av information

10.1 Aktieägarna är införstådda med att deras ägare genom styrelser och respektive kommunfullmäktig kan komma att ta del av bland annat. Avtalet och annan information, varvid hela eller delar av informationen kan komma att bli offentlig.

10.2 Aktieägarna är överens om att avtal och annan information som belagts med sekretess, med stöd av bestämmelse i lag eller föreskrift, ska behandlas i enlighet med den lagstiftningen.

11 Övriga bestämmelser

11.1 Tillägg till eller ändring av detta Avtal ska vara skriftliga och vederbörligen undertecknade av Aktieägarna.

11.2 Ingen av Aktieägarna får helt eller delvis överlåta sina rättigheter eller skyldigheter enligt detta Avtal utan övriga Aktieägares föregående skriftliga samtycke, vilket inte oskäligen ska hållas inne.

11.3 Om domstol eller myndighet skulle finna att någon bestämmelse i Avtalet är ogiltig eller icke verkställbar, ska bestämmelsen i fråga och alla övriga bestämmelser vara gällande och verkställbara i den utsträckning som tillämplig lag tillåter, och Aktieägarna ska lojalt förhandla med varandra i syfte att överenskomma om nödvändiga förändringar av detta Avtal för att vidmakthålla Avtalets struktur, syfte och anda.

12 Avtalstid

12.1 Detta avtal gäller i 10 år från Avtalsdagen. Sägs Avtalet inte upp av Aktieägare senast 12 månader före avtalsperiodens utgång förlängs Avtalet på oförändrade villkor med 5 år i sänder, med 12 månaders uppsägningstid före respektive förlängningsperiods utgång. Uppsägning ska vara skriftlig och tillställas Bolagets styrelse.

12.2 Aktieägare som väljer att säga upp Avtalet ska, om nytt Avtal inte träffas före avtalsperiodens utgång, avträda som Aktieägare med tillämpning av punkt 8.4. För övriga Aktieägare fortsätter Avtalet att gälla i sin tidigare lydelse (om inte nytt avtal träffats).

13 Tvist och tillämplig lag

13.1 På Avtalet ska svensk rätt tillämpas, utan hänsyn till dess lagvalsregler.

13.2 Tvist i anledning av Avtalet ska i första hand lösas genom förhandlingar mellan parterna. För det fall sådana förhandlingar inte lyckas ska tvisten slutligt avgöras i allmän domstol.

Detta Avtal är upprättat i tolv (12) likalydande exemplar, av vilka varje Aktieägare tagit var sitt.

_____den_____
Ort Datum

Gävle kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Helsingborgs stad genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Kiruna kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Piteå kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Sundsvalls kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Trollhättans Stad genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Trondheim kommune genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Umeå kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Uppsala kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Örnsköldsviks kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Örebro kommun genom

_____

_____den_____
Ort Datum

Skövde kommun genom

_____

Bilaga 1

Definitionslista

I Avtalet, om inget annat framgår av sammanhanget, ska följande ord och uttryck ha den betydelse som anges nedan:

”Aktie” / ”Aktierna”	betyder nuvarande och framtida aktier i Bolaget. ~~Per Avtalsdagen finns 28 000 aktier med ett kvotvärde om 1 000 kronor per aktie.~~
”Aktieägare” / “Aktieägarna”	avser enskild part respektive samtliga parter som vid var tid äger Aktie i Bolaget. Vid tillämpning av punkt 7 respektive delar av punkt 8 ska begreppet ges den innebörd som framgår av dessa punkter.
“Avtalet”	betyder detta aktieägaravtal och samtliga bilagor därtill.
”Avtalsdag”	datumet som anges i ingressen.
”Bankdag”	betyder dag (med undantag för lördag, söndag och allmän helgdag) när bankerna i Sverige håller öppet för normala affärstransaktioner (det vill säga inte endast bankaffärer på Internet).
“Bolaget”	Svenska Kommun Försäkrings AB, org.nr 516406–0039.
”Bolagets Solvenskrav”	avser försäkringsrörelselagens solvenskapitalkrav multiplicerat med den säkerhetsmarginal bolagets styrelse vid var tidpunkt fastställt (se punkt 4.4).
”Bolagsordningen”	betyder Bolagets vid var tid gällande bolagsordning som per Avtalsdagen har det innehåll som framgår av Bilaga 3.3.
”Dotterbolag”	har den betydelse som framgår av punkt 2.3.
”inklusive”	avser inklusive men inte begränsat till.
”Individuellt Solvenskapital”	har den betydelse som framgår av punkt 7.3.
”Individuellt Solvenskrav”	avser en Aktieägares andel av Bolagets Solvenskrav och har den betydelse som framgår av punkt 7.4.
”Kommunal Egendom”	avser egendom och inventarier som används i den verksamhet som en kommun eller kommunalt bolag bedriver inom skola, vård, omsorg, kultur och fritid, räddningstjänst, gata/park, parkering, hamn, flyg, sortering för återvinning, exploatering, VA-verksamhet samt administration.

”Koncern”	Bolaget och Dotterbolag gemensamt.
”Kontroll” eller ”Kontrolleras”	avser ägande av överstigande 50 procent av aktierna eller behörighet att, direkt eller indirekt, utse, anvisa eller annars kontrollera en majoritet av styrelsen, företagsledningen eller annan persons åtgärder, oavsett om detta sker genom ägande av aktier eller andra andelar, genom avtal eller på annat sätt.
”Resultatandel”	har den betydelse som framgår av punkt 7.2.
”TSI”	betyder totalt försäkringsbelopp (Eng: Total Sum Insured).

Bilaga 5.1

Med beaktande av 10 kap. 4 § kommunallagen ska nedanstående frågor alltid anses vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt:

i) ändring av bolagsordningen i Bolaget avseende företagsnamnet, verksamhetsföremålet (dock inte ändring av verksamhetsföremålet som endast avser borttagande av en eller ett par försäkringsklasser) samt aktiekapitalet;

ii) ändring av aktiekapitalet i bolag inom Koncernen (där inte aktiekapitalet återställs genom samtida åtgärd);

iii) bildande av Dotterbolag, delning (när detta tillåts enligt lag) eller fusion av bolag inom Koncernen;

iv) förvärv av aktierna eller del av aktierna i annat företag;

v) ingående av nytt aktieägaravtal eller ändringar av befintligt Avtal.

Bilaga 7.4 och 8.1

bilaga 7.4: Solvenskapitalkrav med nytt aktieägaravtal och omfördelning aktier samt krav på ovillkorat tillskott
bilaga 8.1: Beräkning av aktiekapital baserat på viktning enligt nytt aktieägaravtal

SCR	Av styrelsen fastställt mål	Kvotvärdet av aktie
237 066 708	355 600 062	1000

	Invånarantal	TSI others	Premier totalt	Justering	Bilaga 8.1 Aktieför-delning	Antal aktier efter omfördelning	Andel solvenskrav	Individuellt eget kapital	Bilaga 7.4 Behov av tillskott
Gävle	103 959	24 793 445 782	36 469 999	2,03%	13,0%	10 532	46 217 406	130 435 331	0
Sundsvall	99 102	31 095 946 000	31 048 686	2,22%	13,0%	10 572	46 392 993	98 166 563	0
Kiruna	22 482	11 325 222 000	14 809 187	-1,15%	3,0%	2 452	10 762 255	8 981 667	-1 780 587
Uppsala	248 147	36 709 127 582	49 146 615	1,40%	19,0%	15 377	67 477 043	98 529 906	0
Piteå	42 354	17 828 260 000	15 811 855	-2,60%	3,0%	2 419	10 615 119	-1 380 317	-11 995 436
Trollhättan	58 937	23 973 676 520	22 207 518	-2,70%	5,0%	4 050	17 773 253	27 733 211	0
Trondheim	216 889	43 063 150 000	36 365 167	-2,70%	13,0%	10 565	46 362 639	29 873 794	-16 488 846
Helsingborg	152 395	32 265 120 000	19 986 042	2,50%	13,0%	10 504	46 094 133	42 008 276	-4 085 857
Örnsköldsvik	55 450	16 596 256 000	12 299 475	-0,20%	5,0%	4 038	17 721 787	16 795 237	-926 550
Umeå	134 442	40 666 764 000	24 345 281	1,20%	13,0%	10 524	46 183 433	28 616 461	-17 566 972
	1 134 157	**278 316 967 884**	**262 489 825**	**0**	**100,00%**	**81 034**	**355 600 062**	**479 760 129**	**-52 844 248**
Fördelningsnyckel	**0,25**	**0,35**	**0,40**						

Bilaga 8.3.1

Beräkning av aktieantal för tillträdande aktieägare

	SCR	Av styrelsen fastställt mål
Solvenskrav med ny aktieägare	237 066 708	355 600 062

	Invånarantal	TSI others	Premier Totalt	Justering	Aktiefördelning	Befintligt antal aktier före omfördelning	Antal aktier efter omfördelning
Gävle	103 959	24 793 445 782	36 469 999	0,53%	10%	7 520	8 103
Sundsvall	99 102	31 095 946 000	31 048 686	0,66%	10%	7 595	8 103
Kiruna	22 482	11 325 222 000	14 809 187	-0,62%	3%	1 922	2 431
Uppsala	248 147	36 709 127 582	49 146 615	2,88%	18%	15 936	14 586
Piteå	42 354	17 828 260 000	15 811 855	-1,82%	3%	3 525	2 431
Trollhättan	58 937	23 973 676 520	22 207 518	-2,64%	4%	4 760	3 241
Trondheim	216 889	43 063 150 000	36 365 167	-1,51%	12%	14 972	9 724
Helsingborg	152 395	32 265 120 000	19 986 042	1,03%	10%	10 604	8 103
Örnsköldsvik	55 450	16 596 256 000	12 299 475	-0,46%	4%	4 256	3 241
Umeå	134 442	40 666 764 000	24 345 281	0,88%	11%	9 944	8 914
Örebro	160 386	22 819 310 000	25 580 026	2,15%	11%	0	8 914
Skövde	58 034	23 973 676 520	10 645 891	-1,08%	4%	0	3 241
	1 352 577	**325 109 954 404**	**298 715 742**	**0,00%**	**100,00%**	**81 034**	**81 034**

Fördelningsnyckel för aktiefördelning	**0,25**	**0,35**	**0,4**

Bilaga 8.3.2: Ökning av Aktieägares antal Aktier vid omfördelning samt
Solvenskapitalkrav per aktieägare med behov av eventuella tillskott

Kvotvärde per aktie	Solvenskapitalkrav (SCR)	Av styrelsen fastställt mål
1 000	237 066 708	355 600 062

	Invånare	TSI OTHERS	Premier TOTALT	Justering	Befintligt antal aktier	Nytt antal aktier efter omfördelning	Befintlig beräkning - andel aktier	Ny andel efter omfördelning	Respektive parts solvenskapital före omfördelning	Respektive parts solvenskapital efter omfördelning	Respektive parts solvenskrav baserad på ny fördelning	Balans=skillnad mellan eget solvenskapital och solvenskrav	Behov av tillskott
Gävle	103 959	24 793 445 782	36 469 999	0,53%	7 520	8 103	9,28%	10,00%	129 884 044	130 470 873	35 575 053	94 895 819	0
Sundsvall	99 102	31 095 946 000	31 048 686	0,66%	7 595	8 103	9,37%	10,00%	97 642 664	98 148 642	35 549 375	62 599 267	0
Kiruna	22 482	11 325 222 000	14 809 187	-0,62%	1 922	2 431	2,37%	3,00%	8 443 116	8 950 365	10 660 230	- 1 709 864	-1 709 864
Uppsala	248 147	36 709 127 582	49 146 615	2,88%	15 936	14 586	19,67%	18,00%	99 049 040	97 698 810	64 006 474	33 692 335	0
Piteå	42 354	17 828 260 000	15 811 855	-1,82%	3 525	2 431	4,35%	3,00%	-249 517	-1 343 928	10 666 108	- 12 010 036	-12 010 036
Trollhättan	58 937	23 973 676 520	22 207 518	-2,64%	4 760	3 241	5,87%	4,00%	28 447 328	26 931 918	14 238 178	- 12 693 740	0
Trondheim	216 889	43 063 150 000	36 365 167	-1,51%	14 972	9 724	18,48%	12,00%	36 747 207	31 502 809	42 687 465	- 11 184 656	-11 184 656
Helsingborg	152 395	32 265 120 000	19 986 042	1,03%	10 604	8 103	13,09%	10,00%	44 514 695	42 011 295	35 547 721	6 463 574	0
Örnsköldsvik	55 450	16 596 256 000	12 299 475	-0,46%	4 256	3 241	5,25%	4,00%	16 995 886	15 980 079	14 218 884	1 761 195	0
Umeå	134 442	40 666 764 000	24 345 281	0,88%	9 944	8 914	12,27%	11,00%	30 429 241	29 401 358	39 126 436	- 9 725 078	-9 725 078
Örebro	160 386	22 819 310 000	25 580 026	2,15%	0	8 914	0,00%	11,00%	0	0	39 103 272	- 39 103 272	-39 103 272
Skövde	58 034	23 973 676 520	10 645 891	-1,08%	0	3 241	0,00%	4,00%	0	0	14 220 867	- 14 220 867	-14 220 867
	1 352 577	**325 109 954 404**	**298 715 742**	**0,00%**	**81 034**	**81 034**	**100,00%**	**100,00%**	**491 903 703**	**479 752 220**	**355 600 062**	**124 152 158**	**-87 953 773**

Fördelnings-nyckel	Viktning	0,25	0,35	0,40

Justering: En justering är gjord med tanken att golv är 3% och 19,9% är tak.

BILAGA 8.4.2A – MALLAVTAL FÖR PREKLUSIONSAVTAL

SVENSKA KOMMUN FÖRSÄKRINGS AB

och

[KOMMUNENS NAMN, MEDFÖRSÄKRADS NAMN]

har träffat följande

PREKLUSIONSAVTAL

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Bakgrund 1

2 Försäkringarnas förfall m.m. 1

3 Försäkringsersättning 2

4 Avtalstid 2

5 Fullständig reglering samt överlåtelse av Avtalet 2

6 Avtalets undertecknande, ändringar och tillägg 2

7 Skadeanmälan 2

7.3 Kontaktuppgifter Försäkringsgivaren för skadeanmälan 3

8 Sekretess 3

9 Bestämmelses ogiltighet 3

10 Tvist m.m. 3

Detta avtal (”**Avtalet**”) har träffats denna dag mellan

1. Svenska Kommun Försäkrings AB, org.nr 516406–0039, (”**Försäkringsgivaren**”)

och

2. [Kommunen eller medförsäkrads namn, org.nr, adress – ett avtal upprättas per försäkringstagare], (”**Försäkringstagaren**”)

Försäkringsgivaren och Försäkringstagaren benämns nedan gemensamt ”**Parterna**” eller enskilt för ”**Part**” eller ”**Parten**”.

1 Bakgrund

1.1 Försäkringsgivaren är ett försäkringsbolag som ägs av Försäkringstagaren tillsammans med nio andra kommuner. Försäkringstagaren har tecknat försäkringsavtal avseende [ange vilka försäkringsavtal Försäkringstagaren har], tillsammans benämnda ”**Försäkringarna**”.

1.2 I definitionen ”Försäkringarna” inkluderas samtliga försäkringsavtal för åren 20xx–(*aktuellt år*) där Försäkringstagaren enligt villkoren för Försäkringarna har rätt att framställa krav om inträffad skada vid tidpunkten för undertecknandet av detta Avtal.

1.3 För Försäkringarna gäller följande villkor:

Försäkringsklass	**Försäkringsbrev**
Egendom & Avbrott	
Allmänt Ansvar	
Olycksfall	

1.4 I de för Försäkringarna gällande villkoren framgår att Försäkringarna täcker sådana skador som inträffar under den tid då Försäkringarna är i kraft samt att skador ska anmälas inom viss tid från det att skadan konstaterats. Det kan således inte uteslutas att anspråk på ersättning enligt Försäkringarna kan framställas efter det att Försäkringarna förfallit.

1.5 I syfte att kunna avveckla affärsförhållandet mellan Parterna har Parterna kommit överens om att Försäkringstagaren oåterkalleligen ska avsäga sig rätten att framställa anspråk på ersättning enligt Försäkringarna och på de villkor som framgår av detta Avtal.

2 Försäkringarnas förfall m.m.

2.1 Avtalstiden för Försäkringarna har gått ut den 31 december (*aktuellt år*) och förlängning har inte kommit överens mellan Parterna.

2.2 Som framgår av avtalsvillkoren har dock Försäkringstagaren rätt att framställa krav om inträffad skada även efter Försäkringarnas förfall. Parterna har därför kommit överens om att villkoret om skadeanmälan enligt Försäkringarna inte ska gälla mellan Parterna. Istället ska följande villkor gälla vid skadeanmälan: Skadeanmälan enligt Försäkringarna ska göras senast den 31 december (*aktuellt år*) för att få göras gällande. Försäkringstagaren förlorar sin rätt till ersättning för skada enligt Försäkringarna för skadeanmälan som inkommer till Försäkringsgivaren från och med den 1 januari (*aktuellt år+1*).

2.3 Vid bedömningen om skadeanmälan inkommit i tid ska punkt 7 nedan tillämpas.

3 Försäkringsersättning

3.1 Försäkringsgivaren förbinder sig att behandla anspråk på ersättning enligt Försäkringarna som inkommit till Försäkringsgivaren senast den 31 december (*aktuellt år*).

3.2 Försäkringstagaren förbinder sig oåterkalleligen att inte framställa skadeanmälan efter den 31 december (*aktuellt år*).

4 Avtalstid

Detta Avtal träder i kraft dagen för undertecknandet och gäller tillsvidare.

5 Fullständig reglering samt överlåtelse av Avtalet

5.1 Detta Avtal utgör Parternas fullständiga reglering av alla frågor som Avtalet berör. Alla skriftliga eller muntliga åtaganden och utfästelser som föregått Avtalet ersätts av innehållet i detta Avtal.

5.2 Avtalet eller delar därav, och de rättigheter och skyldigheter som följer av detta, ska inte av Part kunna överlåtas utan motpartens skriftliga medgivande.

6 Avtalets undertecknande, ändringar och tillägg

Ändringar av och tillägg till detta Avtal ska för att vara bindande vara skriftligen avfattade och behörigen undertecknade av Parterna.

7 Skadeanmälan

7.1 Skadeanmälan ska vara skriftligen (vilket inkluderar mejl) till Försäkringsgivarens kontaktuppgifter som framgår nedan och inges genom personligt överlämnande, bud, rekommenderat brev eller mejl.

7.2 Skadeanmälan ska anses ha kommit Försäkringsgivaren tillhanda

7.2.1 om det levererades personligen eller med bud: vid överlämnandet;

7.2.2 om det skickades som rekommenderat brev med mottagningsbevis: fyra vardagar efter avlämnande för postbefordran;

7.2.3 om avsänt med mejl: vid mottagande av bekräftelse om att mejlet kommit fram (t.ex. genom mejl från mottagaren med bekräftelse eller mottagande av läskvitto, som mottagaren ska skicka omgående. Leveranskvitto utgör inte ensamt bekräftelse på mottagande).

7.3 Kontaktuppgifter Försäkringsgivaren för skadeanmälan

Adress vid bud m.m.:

Postadress:

Mejladress:

8 Sekretess

8.1 Part förbinder sig att inte för utomstående avslöja information och kunskap om Avtalet eller den andra Parten, som Part fått del av som en följd av Avtalet och som dessförinnan inte var tillgänglig för Part alternativt är eller blir allmänt känd på annat sätt än genom brott mot Avtalet. Denna sekretessförbindelse gäller så länge Avtalet är i kraft och för en tid av två år därefter.

8.2 Sekretessåtagandet ovan omfattar dock inte information eller kunskap som blir offentlig på grund av tvingande bestämmelser i lag, andra föreskrifter eller motsvarande eller som Part enligt domstols, skiljenämnds eller myndighets beslut eller dom är skyldigt att lämna ut. Parterna äger vidare, utan hinder av sekretessåtagandet, rätt att i) till rådgivare och finansiärer som är skyldiga att iakttaga sekretess lämna information; ii) lämna information till domstol eller motsvarande för att tillvarata sin rätt enligt Avtalet; eller iii) lämna information för att kunna fullgöra sina förpliktelser enligt Avtalet.

9 Bestämmelses ogiltighet

Om domstol eller myndighet skulle finna att någon bestämmelse i Avtalet är ogiltig eller icke verkställbar, ska bestämmelsen i fråga och alla övriga bestämmelser vara gällande och verkställbara i den utsträckning som tillämplig lag tillåter. Parterna ska lojalt förhandla med varandra i syfte att överenskomma om nödvändiga förändringar av Avtalet för att vidmakthålla Avtalets struktur, syfte och anda.

10 Tvist m.m.

10.1 På Avtalet ska svensk rätt tillämpas.

10.2 Tvist angående giltighet, tolkning eller tillämpning av detta Avtal, liksom andra tvister härrörande ur rättsförhållanden på grund av detsamma, ska slutligt avgöras genom talan vid allmän domstol.

10.3 Om Avtalet, eller rättigheter och/eller skyldigheter överlåts på annan, ska denna punkt 10 (Tvist m.m.) bli automatiskt gällande för den övertagande parten.

Detta Avtal har upprättats i två original, där Försäkringsgivaren och Försäkringstagaren har tagit ett original var.

_____den_____	_____den_____
Ort Datum	Ort Datum
Svenska Kommun Försäkrings AB	Försäkringstagaren
_____	_____
_____	_____

BILAGA 8.4.2A – EXEMPEL

Avtal om avslut av försäkringsavtal

Parter: Svenska Kommun Försäkrings AB (SKFAB)

och

ABC Kommun (Försäkringstagaren)

Bakgrund

Försäkringstagaren har under åren 2010-2021 varit försäkringstagare i SKFAB med nedanstående försäkringsavtal gällande. Inga försäkringsavtal utöver dessa har varit gällande mellan parterna.

Försäkringsklass	**Försäkringsbrev**
Egendom & Avbrott	EG/AV 2010, EG/AV 2011, EG/AV 2012, EG/AV 2015, EG/AV 2019
Allmänt Ansvar	ANSV 2010, ANSV 2011, ANSV 2012, ANSV 2014
Olycksfall	OLY 2016, OLY 2017, OLY 2018

Försäkringstagaren har valt att inte vara försäkringstagare i SKFAB från och med 1 januari 2022.

Parterna är överens om att inträffade skadefall under ovanstående försäkringsavtal och som inte är slutreglerade senast 30 juni 2022 ska regleras via kontantersättning från SKFAB till försäkringstagaren. Regleringen ska baseras på aktuell ersättningsreserv.

Slutregleringens innehåll och storlek

Skador som ingår i slutreglering är nedanstående:

Skadenummer	Försäkringsbrev	Slutligt ersättningsbelopp (svenska kronor)
1	EG/AV 2012	100 000
2	ANSV 2012	500 000
3	ANSV 2014	1 500 000
4	EG/AV 2015	2 000 000
5	OLY 2018	200 000
6	EG/AV 2019	500 000
	SUMMA:	**4 800 000**

Parterna är överens om att SKFAB ersätter till Försäkringstagaren ett belopp av 4 800 000 kronor som en allt för ett ersättning för samtliga försäkringsår och försäkringsavtal specificerade ovan.

Ingen part har rätt att mot den andra parten rikta ersättningskrav efter detta avtals ingående, ej heller avseende skador som inte inkluderas i ovanstående slutreglering, ej heller avseende premieregleringar, ej heller avseende regresser.

SKFAB ska betala 4 800 000 kronor senast den 31 juli 2022 till kontonummer xxxxyyyy.

Gällande rätt

På detta avtal gäller svensk rätt, utan hänsyn tagen till dess lagvalsregler.

Tvister

Tvist angående giltighet, tolkning eller tillämpning av detta avtal, liksom andra tvister härrörande ur rättsförhållanden på grund av detsamma, ska slutligt avgöras genom talan vid allmän domstol.

Om avtalet, eller rättigheter och/eller skyldigheter enligt avtalet överlåts på annan, ska denna punkt (Tvister) bli automatiskt gällande för den övertagande parten.

Underskrifter

_____den_____	_____den_____
Ort Datum	Ort Datum
Svenska Kommun Försäkrings AB	ABC Kommun
_____	_____
_____	_____

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

§ 156

Diarienr: KS-2026/00730

Nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna Örebro kommun respektive Skövde kommun som nya delägare i bolaget med inträdesdatum 2027-01-01

att fastställa aktieägaravtal inklusive bilagor.

Ärendebeskrivning

Styrelsen i Svenska Kommun Försäkrings AB har efter översyn lämnat ett justerat förslag till aktieägaravtal till delägarkommunerna däribland Umeå kommun. Parallellt med översynen har Örebro respektive Skövde kommun ansökt om delägarskap i Bolaget där bägge kommuner efter noggrann prövning av Bolaget konstateras uppfylla angivna kriterier och kravställning.

Beslutsunderlag

Missiv nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB
Missiv avseende nya delägarkommuner (1)
Bilaga 1 Nya delägare protokollsutdrag Örebro
Bilaga 2 Nya delägare protokollsutkast Skövde
Missiv avseende justerat Aktieägaravtal (2)
Bilaga 1 Justerat Aktieägaravtal rent (1)
Bilaga 2 Justerat Aktieägaravtal ändringsmarkerat (2)
Bilaga 3 Justerat Aktieägaravtal Bilagor 7.4, 8.1, 8.3.1, 8.3.2 (3)
Bilaga 4 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Mallavtal för slutreglerings- och preklusionsavtal (2)

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen **2026-09-15**

Bilaga 5 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Exempel slutregleringsavtal (2)

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet ska skickas till

Svenska Kommun Försäkrings AB, info@skfab.se med kopia till roger.nyman@skfab.se

Justerares sign: Utdraget bestyrks:

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 274

Diarienr: KS-2026/00730

Nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att godkänna Örebro kommun respektive Skövde kommun som nya delägare i bolaget med inträdesdatum 2027-01-01

att fastställa aktieägaravtal inklusive bilagor.

Ärendebeskrivning

Styrelsen i Svenska Kommun Försäkrings AB har efter översyn lämnat ett justerat förslag till aktieägaravtal till delägarkommunerna däribland Umeå kommun. Parallellt med översynen har Örebro respektive Skövde kommun ansökt om delägarskap i Bolaget där bägge kommuner efter noggrann prövning av Bolaget konstateras uppfylla angivna kriterier och kravställning.

Beslutsunderlag

Missiv nya delägarkommuner samt justerat Aktieägaravtal i Svenska Kommun Försäkrings AB
Missiv avseende nya delägarkommuner (1)
Bilaga 1 Nya delägare protokollsutdrag Örebro
Bilaga 2 Nya delägare protokollsutkast Skövde
Missiv avseende justerat Aktieägaravtal (2)
Bilaga 1 Justerat Aktieägaravtal rent (1)
Bilaga 2 Justerat Aktieägaravtal ändringsmarkerat (2)
Bilaga 3 Justerat Aktieägaravtal Bilagor 7.4, 8.1, 8.3.1, 8.3.2 (3)
Bilaga 4 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Mallavtal för slutreglerings- och preklusionsavtal (2)

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

Bilaga 5 Justerat Aktieägaravtal Bilaga 8.4.2A Exempel slutregleringsavtal (2)

Beslutet ska skickas till
Svenska Kommun Försäkrings AB, info@skfab.se med kopia till roger.nyman@skfab.se

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-08-03
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2026/00723

Avsägelse: ersättare i Västerbottens Museum AB och i Stiftelsen Västerbottens Museums samlingar; Linda Sondell (S)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att bevilja Linda Sondell (S) begärt entledigande från uppdraget som ersättare i Västerbottens museum AB och ersättare i Stiftelsen Västerbottens Museums samlingar

Ärendebeskrivning
Linda Sondell (S) avsäger sig uppdraget som ersättare i Västerbottens museum AB och ersättare i Stiftelsen Västerbottens Museums samlingar.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Linda Sondell
Västerbottens museum
Troman

Förnamn, Efternamn — Sofia Gustafsson
Befattning

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-09-23

Kommunfullmäktiges valberedning

Diarienr: KS-2026/00888

Avsägelse; ledamot i kommunstyrelsen och kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och ledamot/1 vice ordförande i äldrenämnden; Veronica Kerr (KD)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Veronica Kerr (KD) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i kommunstyrelsen, ledamot i kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och ledamot och 1:e vice ordförande i äldrenämnden. Avsägelsen gäller från och med 30 september 2026.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Anders Sellström (KD) till ledamot i kommunstyrelsen.

Att utse Lucas Nilsson (KD) till ledamot och 1:e vice ordförande i äldrenämnden. Valet gäller från och med 1 oktober 2026.

Ärendebeskrivning
Veronica Kerr (KD) avsäger sig uppdraget som ledamot i kommunstyrelsen, ledamot i kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och ledamot och 1:e vice ordförande i äldrenämnden.

Fyllnadsval till kommunstyrelsens hållbarhetsutskott beslutas av kommunstyrelsen den 13 oktober 2026.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Veronica Kerr
Anders Sellström
Lucas Nilsson
Lönesupport, Troman

Förnamn, Efternamn — Sofia Gustafsson
Befattning

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2026/00888

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 21

Diarienr: KS-2026/00888

Avsägelse; ledamot i kommunstyrelsen, ledamot i kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och ledamot/1 vice ordförande i äldrenämnden; Veronica Kerr (KD)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Veronica Kerr (KD) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i kommunstyrelsen, ledamot i kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och ledamot och 1:e vice ordförande i äldrenämnden. Avsägelsen gäller från och med 30 september 2026.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Anders Sellström (KD) till ledamot i kommunstyrelsen.

Att utse Lucas Nilsson (KD) till ledamot och 1:e vice ordförande i äldrenämnden. Valet gäller från och med 1 oktober 2026.

Ärendebeskrivning

Veronica Kerr (KD) avsäger sig uppdraget som ledamot i kommunstyrelsen, ledamot i kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och ledamot och 1:e vice ordförande i äldrenämnden.

Fyllnadsval till kommunstyrelsens hållbarhetsutskott beslutas av kommunstyrelsen den 13 oktober 2026.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

Beslutet ska skickas till

Veronica Kerr
Anders Sellström
Lucas Nilsson
Lönesupport, Troman

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-08-27

Kommunfullmäktiges valberedning

Diarienr: KS-2026/00826

Avsägelse; ledamot i kommunfullmäktige, ersättare i kommunfullmäktiges valberedning, ledamot /ordförande i kulturnämnden och ersättare i kommunstyrelsen; Helena Smith (S)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Helena Smith (S) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i kommunfullmäktige, ersättare i kommunfullmäktiges valberedning, ordförande och ledamot i kulturnämnden samt ersättare i kommunstyrelsen.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Kurt-Åke Sjöström (S) till ordförande i kulturnämnden.

Ärendebeskrivning
Helena Smith (S) avsäger sig uppdragen som ledamot i kommunfullmäktige, ersättare i kommunfullmäktiges valberedning, ordförande och ledamot i kulturnämnden samt ersättare i kommunstyrelsen.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Helena Smith
Kurt-Åke Sjöström
Kulturnämnden
Lönesupport, Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 22

Diarienr: KS-2026/00826

Avsägelse; Kommunfullmäktige, kommunfullmäktiges valberedning, kulturnämnden och kommunstyrelsen; Helena Smith (S)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Helena Smith (S) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i kommunfullmäktige, ersättare i kommunfullmäktiges valberedning, ordförande och ledamot i kulturnämnden samt ersättare i kommunstyrelsen.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Kurt-Åke Sjöström (S) till ordförande i kulturnämnden.

Ärendebeskrivning

Helena Smith (S) avsäger sig uppdragen som ledamot i kommunfullmäktige, ersättare i kommunfullmäktiges valberedning, ordförande och ledamot i kulturnämnden samt ersättare i kommunstyrelsen.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Helena Smith
Kurt-Åke Sjöström
Kulturnämnden
Lönesupport, Troman

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-08-14

Kommunfullmäktiges valberedning

Diarienr: KS-2026/00802

Avsägelse; ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden; Peter Vigren (S)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Peter Vigren (S) begärt entledigande från uppdraget som ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Karl Larsson (S) till ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Ärendebeskrivning
Peter Vigren (S) avsäger sig uppdraget som ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Peter Vigren
Karl Larsson
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
Lönesupport, Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 23

Diarienr: KS-2026/00802

Avsägelse; ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden; Peter Vigren (S)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Peter Vigren (S) begärt entledigande från uppdraget som ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Karl Larsson (S) till ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Ärendebeskrivning

Peter Vigren (S) avsäger sig uppdraget som ordförande i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Peter Vigren
Karl Larsson
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
Lönesupport, Troman

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-08-07
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2026/00789

Avsägelse; ledamot i fritidsnämnden; Roger Persson (M)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Roger Persson (M) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i fritidsnämnden.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Ulf Näsholm (M) till ledamot i fritidsnämnden.

Ärendebeskrivning
Roger Persson (M) avsäger sig uppdraget som ledamot i fritidsnämnden.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Roger Persson
Ulf Näsholm
Fritidsnämnden
Lönesupport, Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-09-10

Kommunfullmäktiges valberedning

Diarienr: KS-2026/00856

Avsägelse; ersättare i för- och grundskolenämnden; Pranav Nair (L)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Pranav Nair (L) begärt entledigande från uppdraget som ersättare i för- och grundskolenämnden.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Pia Andersson till ersättare i för- och grundskolenämnden.

Ärendebeskrivning
Pranav Nair (L) avsäger sig uppdraget som ersättare i för- och grundskolenämnden.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Pranav Nair
Pia Andersson
För- och grundskolenämnden
Lönesupport
Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 24

Diarienr: KS-2026/00856

Avsägelse; ersättare i för- och grundskolenämnden; Pranav Nair (L)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Pranav Nair (L) begärt entledigande från uppdraget som ersättare i för- och grundskolenämnden.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Pia Andersson till ersättare i för- och grundskolenämnden.

Ärendebeskrivning

Pranav Nair (L) avsäger sig uppdraget som ersättare i för- och grundskolenämnden.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Pranav Nair
Pia Andersson
För- och grundskolenämnden
Lönesupport
Troman

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-09-18

Kommunfullmäktiges valberedning

Diarienr: KS-2026/00880

Avsägelse; ledamot i Umeå Energi AB; Nils-Erik Pettersson (MP)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Nils-Erik Pettersson (S) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i Umeå Energi ABs styrelse.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Zacharias Tjäder (MP) till ledamot i Umeå Energi ABs styrelse.

Ärendebeskrivning
Nils-Erik Pettersson (MP) avsäger sig uppdraget som ledamot i Umeå Energi ABs styrelse.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Nils-Erik Pettersson
Zacharias Tjäder
Umeå Energi AB
Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 26

Diarienr: KS-2026/00880

Avsägelse; ledamot i Umeå Energi AB; Nils-Erik Pettersson (MP)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Nils-Erik Pettersson (S) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i Umeå Energi ABs styrelse.

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Zacharias Tjäder (MP) till ledamot i Umeå Energi ABs styrelse.

Ärendebeskrivning

Nils-Erik Pettersson (MP) avsäger sig uppdraget som ledamot i Umeå Energi ABs styrelse.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Nils-Erik Pettersson
Zacharias Tjäder
Umeå Energi AB
Troman

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2026-09-10

Kommunfullmäktiges valberedning

Diarienr: KS-2026/00607

Fyllnadsval; ledamot i Umeå Hamn AB; Tomas Helleberg (MP)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Anton Brall (MP) till ledamot i Umeå Hamn ABs styrelse.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beviljade 16 juni 2026 Tomas Helleberg (MP) begäran om entledigande från uppdraget som ledamot i Umeå Hamn ABs styrelse.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Anton Brall
Umeå Hamn AB
Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

Umeå kommun
Click here to enter text.

Protokollsutdrag
Click here to enter text.

§ 25

Diarienr: KS-2026/00607

Fyllnadsval; ledamot i Umeå Hamn AB; Tomas Helleberg (MP)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar enligt förslag från valberedningen

Att utse Anton Brall (MP) till ledamot i Umeå Hamn ABs styrelse.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beviljade 16 juni 2026 Tomas Helleberg (MP) begäran om entledigande från uppdraget som ledamot i Umeå Hamn ABs styrelse.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Anton Brall
Umeå Hamn AB
Troman

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-09-25
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2026/00905

Avsägelse; ledamot i äldrenämnden; Annelie Andersson (S)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Annelie Andersson (S) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i äldrenämnden.

Ärendebeskrivning
Annelie Andersson (S) avsäger sig uppdraget som ledamot i äldrenämnden.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Annelie Andersson
Äldrenämnden
Lönesupport
Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2026-09-24

Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2026/00021

Anmälningsärenden 2026-09-28

Motioner

Dnr KS-2026/00693
Motion 16/2026: Inkludera svenskt teckenspråk i kommunens minoritetsarbete; Hanna Lundin Jernberg (L)

Dnr KS-2026/00737
Motion 17/2026: Inför vänskapsbänkar i Umeå kommun; Hanna Lundin Jernberg (L)

Dnr KS-2026/00842
Motion 18/2026: Stoppa den tunga genomfartstrafiken genom Röbäck; Mattias Larsson (C)

Dnr KS-2026/00863
Motion 19/2026: Umeå behöver fler frilufts och naturreservat; Lasse Brännström (MP) och Lennart Frostensjö

Dnr KS-2026/00884
Motion 20/2026: Förbättra röstningen i Umeå kommun under val; Joline Göttfert (M)

Dnr KS-2026/00885
Motion 21/2026: Mobil förtidsröstning – rösta på Bokbussen; Maria Lindvall (-) (L)

Inför vänskapsbänkar i Umeå kommun

Psykisk ohälsa är en av vår tids största folkhälsoutmaningar. Många människor känner ensamhet, oro eller befinner sig i livssituationer där ett samtal med en annan människa kan göra stor skillnad. Därför behöver vi skapa ett samhälle där det är lättare att se varandra och prata om hur vi mår.

Suicidprevention handlar inte enbart om insatser när någon befinner sig i en akut kris. Det handlar också om att minska stigma, motverka ensamhet och skapa fler möjligheter till mänskliga möten.

I flera kommuner, bland annat i Helsingborg, har så kallade vänskapsbänkar införts som en del av arbetet med psykisk ohälsa och suicidprevention. Bänkarna, ofta målade gula, är en symbol för gemenskap och medmänsklighet. De är till för alla och uppmuntrar till samtal mellan människor. En enkel skylt eller QR-kod kan samtidigt ge information om vart den som behöver stöd kan vända sig.

En vänskapsbänk kan verka som en liten insats, men kan bära ett stort budskap: du är inte ensam. För en person som befinner sig i en svår period kan ett spontant samtal, ett vänligt bemötande eller känslan av att någon ser en vara betydelsefullt. Samtidigt skapar bänkarna en möjlighet för oss alla att bli mer uppmärksamma på vår omgivning och påminner om att psykisk ohälsa är en angelägenhet för hela samhället.

Umeå är en kommun med många offentliga mötesplatser där vänskapsbänkar skulle kunna bli ett naturligt inslag, exempelvis i parker, vid promenadstråk eller andra platser där människor möts. En sådan satsning är enkel men kan bidra till att göra psykisk ohälsa mer synlig och skapa ett mer medmänskligt Umeå.

Med anledning av detta föreslår jag att fullmäktige beslutar:

Att Umeå kommun inför vänskapsbänkar på lämpliga platser i kommunen som en del av arbetet med psykisk ohälsa och suicidprevention.

Att Umeå kommun säkerställer att vänskapsbänkarna förses med information om stöd och hjälp vid psykisk ohälsa.

Att Umeå kommun i samband med införandet av vänskapsbänkar samverkar med relevanta aktörer inom området psykisk ohälsa och suicidprevention.

Umeå den 15 juli 2026

Hanna Lundin Jernberg, Umeåliberalerna

Inkludera svenskt teckenspråk i kommunens minoritetsarbete

Svenskt teckenspråk har en särställning i Sverige som ett fullvärdigt språk och en viktig del av språklig och kulturell mångfald. Samtidigt omfattas teckenspråkiga inte formellt av de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken, vilket riskerar att skapa en otydlighet i hur gruppens behov hanteras i offentlig verksamhet.

Den svenska minoritetspolitiken omfattar idag de nationella minoriteterna och deras språk, men kommuner kan i sitt utvecklingsarbete även beakta andra språkliga och kulturella grupper med liknande behov av tillgänglighet och delaktighet.

I flera kommuner har man därför valt att bredda perspektivet i det minoritetspolitiska arbetet. Ett exempel är Örebro, där kommunen har beslutat att inkludera teckenspråkiga och svenskt teckenspråk i arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk. Motiveringen är att även om gruppen inte formellt omfattas av minoritetslagstiftningen så delar den flera centrala kännetecken som är relevanta i minoritetspolitiken, såsom språklig gemenskap, kulturell identitet och behov av särskilda insatser för delaktighet och tillgänglighet.

Även i andra kommuner har arbetet utvecklats för att stärka svenskt teckenspråks ställning. Skellefteå kommun har på olika sätt arbetat för att synliggöra och stärka svenskt teckenspråk inom kommunens verksamheter. Samtidigt har Sveriges Dövas Riksförbund lyft behovet av en nationell handlingsplan för dövas rättigheter och svenskt teckenspråk, med särskilt fokus på utbildning, arbetsliv och samhällsservice.

Umeå kommun har därför goda möjligheter att vara en föregångare i arbetet för ökad språklig tillgänglighet och delaktighet. För Umeå kommun innebär en sådan inkludering ett förtydligande av ansvar och en möjlighet att utveckla mer likvärdig service, bättre tillgänglighet och ökad delaktighet för döva och teckenspråkiga invånare. När språklig tillgänglighet saknas begränsas inte bara möjligheten att ta del av information och kommunikation, utan även förutsättningarna för arbete, boende och fungerande daglig verksamhet. Detta gäller särskilt för döva och hörselskadade personer med intellektuell funktionsnedsättning, som ofta är beroende av att kommunikation sker på ett språk de fullt ut behärskar. Umeå kommun behöver därför stärka arbetet för jämlika levnadsvillkor och ökad självständighet för teckenspråkiga invånare.

Liberalerna föreslår därför att kommunfullmäktige i Umeå beslutar:

1. Att svenskt teckenspråk inkluderas i Umeå kommuns arbete gällande nationella minoriteter och minoritetsspråk.

2. Att kommunen tydliggör att svenskt teckenspråk ska beaktas i relevanta delar av kommunens service, information och kommunikation inom ramen för minoritetspolitiken.

3. Att en översyn genomförs av hur tillgången till information och dialog på svenskt teckenspråk kan stärkas, särskilt inom skola, socialtjänst och omsorg.

4. Att kommunen säkerställer att kompetens om svenskt teckenspråk och tillgänglig kommunikation ingår i relevanta delar av det kommunala utvecklingsarbetet kring minoriteter.

5. Att kommunen i sitt arbete med tillgänglig kommunikation utgår från individens språkliga behov och säkerställer att svenskt teckenspråk erbjuds när detta är personens förstahandsspråk och inte ersätts av andra kommunikationsstöd såsom TSS eller TAKK.

Umeå den 25 juni 2026

Hanna Lundin Jernberg (L)

MOTION TILL KOMMUNFULLMÄKTIGE I UMEÅ KOMMUN

Stoppa den tunga genomfartstrafiken genom Röbäck

Efter många år av byggnationer så ser vi nu hur Västra länken är färdigställd och öppnad.
I och med detta så visar sig problematiken med den tunga lastbilstrafik som fortsättningsvis kör genom Röbäck längs Nya Skravelsjövägen/Riksvägen, detta handlar i stor utsträckning om trafik som skall vidare på E12 västerut eller transporter till och från Volvos hyttfabrik.
Att man kör denna väg är inte så konstigt då det är närmre än att köra längs E4 ända fram till rondellen vid Avion. Och knappar man in en adress så kommer GPS:en att anvisa dig att svänga av redan i Stöcksjö och komma in i Röbäck via Nya Skravelsjövägen/Riksvägen.
Detta gör att tunga lastbilar samsas med skolbarn och barnvagnar på en väg som dessutom smalnats av för att öka trafiksäkerheten. Detta är inte annat än ett haveri. Det var ju bland annat för leda om tung trafik som Västra Länken byggdes, och Röbäcksbornas trafiksäkerhet och luftmiljö måste val vara lika viktig som förutsättningarna för de som bor längs gamla E4:an genom stan och där det ju gått alldeles utmärkt att införa genomfartsförbud för tung trafik.
Jag vet att denna fråga har diskuterats i i kommunen men det räcker inte, man kan inte prata bort lastbilar, åtgärder måste vidtas!
Umeå kommun måste ställa skarpa krav på Trafikverket att omedelbart leda bort trafiken.
Jag vet att Röbäcksborna pekade på risken med smittrafiken genom Röbäck redan när vägen planerades och vi borde lyssnat redan då!

Centerpartiet föreslår därför kommunfullmäktige besluta:

Att: Umeå kommun omedelbart inleder en dialog med Trafikverket för att säkerställa att genomfartstrafik med tunga fordon förbjuds på Nya Skravelsjövägen (Riksvägen) genom Röbäck.

Mattias Larsson, Centerpartiet

Centerpartiet
UMEÅ

Umeå 2026-09-08

Motion till Umeå Kommunfullmäktige

Umeå behöver fler frilufts och naturreservat

Naturnära områden är en viktig faktor för att människor ska må bra. De kan användas för många aktiviteter som fysisk träning, uppleva fågelsång eller bara ta ett skogsbad. Vi, MP Umeå, föreslår därför att Stadsliden/Gammlia skogen ombildas till ett frilufts och naturreservat.

Människan behöver vistas i naturen visar modern forskning. Alla mår bra av en skogspromenad eller att plocka bär i skogen. Stadsnära grönområden är särkilt viktiga enär du bara kan ta på dig skorna och gå in i skogen. Gammlia betyder mycket för områdena Berghem, Haga, Mariehem samt Mariedal. Totalt har minst 50 000 människor tillgång till det ca. 50 ha stora området i sin närhet.

Många använder också skogen för en daglig promenad, med eller utan hund. På vintern så kan de åka skidor ifall den vita snön fyller skidspåren. Kommunen har upprättat en skötselplan för att vårda området ifrån alltför hänsynslös skogsavverkning. Det innebär att ett vårdande i första hand ska ske med skogen samt övrig mark. Ibland har undantag skett som när SM i skidor har anordnats i området. Trädfällningen blev ett stort ingrepp, som än idag inte har läkt såren från dessa skidgator främst mot Haga området.

När stormfällor skulle tas omhand efter höststormarna skickade kommunen in vanliga skogsmaskiner för att ta rätt på de träd som fallit i området. Det innebar stora hjulspår i området, ibland efter upptrampade stigar ,vilket kommer att ta många år, troligen 30 år, innan de läkt ordentligt.

Nu anser vi att ett betydligt större skydd måste säkerställa området för att framtida Umeåbor ska kunna ta del av denna fantastiska stadsskog. Många andra kommuner har skapat dessa gröna lungor i sina närområden för sina invånare. Nu är det dags att Umeå kommun tar sitt ansvar och säkerställer Gammliaområdet för kommande generationer. Vi, MP Umeå, önskar därför att stadsliden ombildas till ett stadsnära naturreservat för att säkerställa området för framtida generationer.

Miljöpartiet föreslår därför att kommunfullmäktige besluta :

Att undersöka möjligheten till reservatbildning av området som ett frilufts och naturreservat
Att undersöka ifall staten kan bidra med medel för reservatsbildningen.
Att se över områdesbestämmelserna med inriktning att motortrafik som skoter, motorcykel mm ej ska tillåtas inom området. Undantag pist och spårmaskiner.
Att se över hanteringan av skog och mark inom området.

Umeå den 8 sep 2026

Lasse Brännström, kommunfullmäktigen MP
Lennart Frostesjö , kommunfullmäktige MP Umeå, Ersättare

Ref. Sätraskogen Gävle kommun, https://www.naturkartan.se/sv/gavleborgs-lan/satraskogen-naturreservat
Bilda Områdesskydd https://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/natur-och-landsbygd/skyddad-natur/bilda-kommunalt-

Motion till Umeå kommunfullmäktige

Förbättra röstningen i Umeå kommun under val

I Umeå behöver partierna själva distribuera namnvalsedlar till vallokaler, förtidsröstningslokaler som är öppna för allmänheten samt lokaler för förtidsröstning med begränsat tillträde för allmänheten. I många andra kommuner kan partierna lämna in namnvalsedlarna centralt till kommunen, som därefter distribuerar dem till vallokalerna.

Dagens ineffektiva system, där partierna själva måste köra ut namnvalsedlar till vallokaler, behöver förändras. Det innebär merarbete för såväl de politiska partierna som röstmottagarna, som behöver möta upp partiföreträdare och hinna lägga ut namnvalsedlarna innan vallokalen öppnar. Det innebär också många resor över hela kommunen för partiföreträdare. Det rimmar illa med Umeå kommuns arbete för att minska klimatpåverkan. Det är även ett demokratiproblem, eftersom små partier med mindre organisation kan ha svårt att hinna med att lämna namnvalsedlar till alla vallokaler när de öppnar.

Under valet 2026 i Umeå var det mycket långa köer, både under förtidsröstningen och på valdagen. Mest köer var det vid Norrlands universitetssjukhus men det var även köer på andra förtidsröstningslokaler i kommunen, framför allt dagarna före valdagen. Under valdagen var det köer vid nästan samtliga vallokaler och Umeå stack ut i riket för sina långa köer. Det behöver göras ett omtag för att få bort köerna.

Tidigare har partiföreträdare kunnat passera eventuella köer för att fylla på namnvalsedlar eller kontrollera att det finns valsedlar i båsen. Det här valet har partierna ofta behövt stå i kö för att göra detta. Det är en viktig demokratifråga att de politiska partiernas företrädare enkelt kan besöka vallokalerna och observera och kontrollera att allt går rätt till. Det bör tydliggöras att partiernas företrädare då inte ska behöva stå i en eventuell kö.

Med anledning av ovanstående yrkar jag att kommunfullmäktige beslutar

att uppdra till valnämnden att erbjuda central distribution av namnvalsedlar inför valen till kommunfullmäktige, regionfullmäktige och riksdagen 2030

att uppdra till valnämnden att vid framtida val ha fler förtidsröstningslokaler i närheten av Norrlands universitetssjukhus och Umeå universitet

att uppdra till valnämnden att inför kommande val göra förändringar i vallokalerna som innebär att röstningsförfarandet går snabbare för att minska risken för köer

att uppdra till valnämnden att vid framtida val låta partiföreträdare passera en eventuell kö när syftet är att observera och kontrollera förhållandena i vallokalen

Joline Göttfert, kommunfullmäktigeledamot (M)

Motion till Umeå kommunfullmäktige 2026-09-17

Mobil förtidsröstning – rösta på Bokbussen

Erbjud invånarna möjligheten att förtidsrösta på bokbussen under samma tid som förtidsröstningen pågår vart fjärde år. Det här är ett förslag om ökat demokratiskt inkluderande i en tid då vi behöver hitta nya sätt att nå ut till medborgarna

Människor kan ju många gånger ha både långt och väldigt långt till vallokaler för att förtidsrösta eller för att rösta på valdagen. Umeå kommuns bokbuss kör till områden i kommunen där det är långt till ett vanligt bibliotek. Den når då med andra ord på samma gång ut till personer som kanske inte har möjlighet att besöka stadens vallokaler vilket ökar tillgängligheten för både äldre och yngre väljare att lägga sin röst i valurnan. Bokbussen rör sig redan i de områden där folk bor och verkar, vilket sänker tröskeln för att rösta.

Med detta koncept så gifter man även två aktiviteter. Den ena som främjar bokläsarkulturen och den andra som stärker demokratin. Medborgarna kan passa på att rösta när de lånar en bok, eller passa på att låna en bok när de förtidsröstar!

Det finns även en tredje vinnare med en mobil vallokal, dels för att bussen är miljövänlig i sig och dels för att möjligheten till förtidsröstning på bokbussen kan bidra till att minska utsläpp. Helt i enlighet med kommunens miljömål. Väljare kan ta cykeln eller en promenad till bokbussen istället för att sätta sig i bil eller bli skjutsad till en annan vallokal längre bort.

Slutligen vill jag framhäva att det idag med den digitala och tekniska utvecklingen gör det möjligt att bedriva en sådan verksamhet som jag föreslår, något som inte varit möjligt att göra på ett säkert sätt för bara några år sedan. Konceptet är inte nytt utan har prövats i andra kommuner redan så det går att ta lärdom från dessa vid utvecklingen av Umeås moderna mobila röstningslokal.

Jag yrkar:

- att Umeå kommun beslutar att ge Valnämnden och Kulturnämnden i uppdrag att inrätta en mobil röstningslokal inför valet till Europaparlamentet 2029 och de allmänna valen 2030,
- att den mobila röstningslokalen placeras i bibliotekens Bokbuss,
- att Biblioteken i samverkan med Tekniska förvaltningen arbetar fram en plan för hur denna verksamhet ska bedrivas rent praktiskt och tekniskt säkert samt att Valnämnden ansvarar för att tillsätta den/de valförrättare som ska arbeta på bussen.

2026-09-17
Maria Lindvall, Oberoende ledamot i fullmäktige